

Vatra veche

7

Români din toate țările, uniți-vă!

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul IX, nr. 7 (103) iulie 2017 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 *Redactor-șef fondator Romulus Guga* VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciut

Florin Șuțu, « Entuziasm estival »

Vatra veche dialog cu Augustin Buzura

Vatra veche dialog cu Augustin Buzura, de Nicolae Băciut/3
Vatra veche dialog cu A.I. Brumaru, de Nicolae Băciut/6
Vatra veche dialog cu Florin Șuțu, de Veronica Pavel Lerner/9
 Întâlniri în spațiul virtual: Florin Șuțu, de Veronica Pavel Lerner/11
 Poeme de Melania Cuc/12
 I.L. Caragiale – exilul berlinez, de Catinca Agache/13
 Modelul de existență al lui Eugen Simion, în viziunea lui Mihai Cimpoi, de Florian Copcea/16
 Filologi clujeni. Semicentenarul unei promoții prestigioase, de Anca Sirghie/19
 Mihai Ursachi în actualitate, de Noemi Bohmer/21
 Poeme de Bianca Marcovici/23
 Restituiri. Anton Cosma, critic literar, de Ela Cosma/24
 Poeme de Amina Flavia Adam/26
 Vitrina. Ion Brad, între tradiție și modernitate, de Laura Costina Tudoroiu/27
 Poeme de Macrina Viorica Lazăr/28
 Cronica literară. Nichita Stănescu, de Gabriela Căluțiu Sonnenberg/29
 Anotimpuri creștine (Vasile Man), de Cristina Sava/30
 Poeme recente (Răzvan Duncan), de Ioan Marcoș/33
 Madrigale. Marius Ianuș/s. Poezia, de Darie Duncan/34
 Starea de grație a poemului (Nicolai Tăicuțu), de Lucian Mănăilescu/36
 Poezia ca sabie de Toledo (Victoria Milescu), de Diana Dobrița Bîlea/37
 Grădina japoneză (Marina Cușa), de Mirela Savin/ 39
 Călători prin tranșeele unei jumătăți de soare (Gina Zaharia), de Tudor Cicu/40
 Între bocet și epitalam (Ion Roșioru), de Diana Dobrița Bîlea/41
 Proiect de semiotică psihosocială (Gabriel Stan), de A.I.Brumaru/42
 Ficțiune și umor (Adrian Georgescu), de Iulian Dămăcuș/43
 Excepționalitate stilistică (Bianca Tămaș), de Darie Duncan/46
 Tabăra damnaților (Gheorghe Andrei Neagu), de Corneliu Vasile/47
 După război (Ion Topolog), de Luminița Cornea/48
 Printr-o lume posibilă (Hedi S. Simon), de Mihai Batog-Bujeniță/49
 Răscumpărarea păcatelor, de Paul Leibovici/50
 Un „instigator”: Ion N. Oprea, de Vasile Filip/51
 O altă formă de revoluție (Iulian Cătăluș), de Florin Șindrilaru/52
 Atât de aproape Asia (Adriana Stoica), de Nicolae Băciut/54
 Privind înapoi, fără mânie, de Adriana Stoica/54
 Documentele continuității. Florian Medrea, un apărător al Marii Uniri, de Alexandra Medrea/55
 Argument pentru Transilvania sufletului meu..., de Ioan-Aurel Pop/57
 Ardealul, pământ românesc, de Silvia Urdea/58
 Convorbiri duhovnicești cu Î.P. S. Ioan, de Luminița Cornea/61
 Poeme de Nicolae Băciut/62
 Amvon. Tristețe fără limite, de pr. Gheorghe Șincan/63
 Dă, Doamne, bine, de Luminița Ignea/64
 Asterisc. Dor de duhul cel de obște (Alexandru Lascarov-Moldovanu), de Livia Ciupercă/66
 Poeme de Lazăr Lădăriu/68
 Biblioteca Babel. Emily Dickinson, de Carmen Scarlet/69
 Trei frați, de Carol Feldman/70
 Asterisc. În Principiu, de Puiu Răducan/71
 Puncte de vedere. Fericirea poate fi construită, de Silvia Urdea/72
 Manualul omului, de Traian-Dinorel D. Stănculescu/76
 Poeme de Laurian Lodoabă/77
 Starea prozei. Ultimul sfăt, de Ion Dincă/78
 Poeme de Angela Melania Cristea/79
 Excelsior. Doctor de rupuri și suflete (Diana Elena Burlacu), de Nicolae Băciut/80
 Poeme de Diana Elena Burlacu/80
 Cartea de teatru. Theatrum in fabula (Maria Stoica), de Ion Topolog Popescu/81
 Literatură și film. Să nu furi lumina altora, de Alexandru Jurcan/81
 De la un clasic citire: Neculai Darie/82
 Lumea lui Larco, de Vasile Larco/82
 Curier/83
 Scrisori din paris. Scrisori din Scoția de Simina Lazăr/85
 În 25 august 2017, artista Gabriela Moga Lazăr se întoarce acasă/86
 Panoramic cultural/87

Florin Șuțu, “Pata de cerneală”

Florin Șuțu, “Întoarcerea din vacanță”

Florin Șuțu, Atelier 2

Număr ilustrat cu lucrări de Florin Șuțu

„Adevărul, oricât de incomod poate fi el pentru moment, nu poate face rău semenilor tăi”

L-am cunoscut pe Augustin Buzura în anii studenției clujene.

De pe atunci încă el se impunea ca o conștiință a veacului său, atent la ceea ce se întâmplă cu noi, cu literatura română.

Poziția sa în publicistica vremii, prin serialul din *Tribuna*, unde era redactor, în al său *Pseudojurnal*, a dat un plus de strălucire operei sale, textele fiind „de atitudine”, atunci când era greu să iei atitudine, dar ce avea de spus spunea cu abilitate și subtilitate, negociindu-și de multe ori textele, (aveam să aflăm mai târziu, când, redactor la revista *Vatra* fiind și mergând adesea cu revista la lectura „de îndrumare și control” - sfidător generic dat cenzurii - de la Consiliul Culturii și Educației Socialiste), cu cei care „citeau” *Tribuna*, în principal cu Virgil Poiană, destul de încrâncenat și fricos, dar care nu intra cu barda în textele lui Augustin Buzura, cum a făcut, de pildă, în interviurile mele cu N. Steinhart și Radu G. Țeposu, pe care le-a hăcuit nemilos.

M-am bucurat de apropierea de Augustin Buzura, în anii lui clujeni, mai ales după ce se mutase în casa unei rude prin alianță, medic, care a plecat din țară, lăsând în urma lui o casă care i-a fost atribuită lui Augustin Buzura, după ce acesta locuise multă vreme la parterul unui bloc.

Am stat de vorbă în câteva rânduri, dialogurile fiind publicate și înainte și după 1989, în presa culturală mai ales, dar și în cea cotidiană locală.

În Clujul anilor mei, Augustin Buzura era figura cea mai impozantă, și cea mai autoritară dintre toate vocile locului.

Din interviurile de altădată, acum, când Augustin Buzura nu mai e, când a rămas opera sa să depună mărturie pentru o existență, pentru un destin literar, am extras câteva fragmente, ca un omagiu adus unui scriitor situat în orizonturile înalte ale literaturii române.

Secvențele de interviuri dinainte de decembrie 1989 sunt argumente peremptorii pentru lipsa de inhibiții a romancierului clujean, pentru curajul și demnitatea cu care se raporta la adevăr.

Vatra veche dialog

Augustin Buzura

*

- Ciclul romanesc pe care îl deschideți prin *Refugii* manifestă o preocupare mai accentuată pentru personajul feminin. Ce semnificație are pentru dv. această, să-i spunem, „schimbare de macaz”?

- Cum de la ultimele mele romane realitatea înconjurătoare nu s-a prea schimbat în datele ei fundamentale, nu-mi rămânea decât să o abordez din alt unghi, să o filtrez prin alte psihologii! Dar, dincolo de glumă, personajul feminin din *Refugii* s-a născut din nevoia de a-mi încerca forțele pe un teren extrem de dificil, plin de prejudecăți și de umbrele unor modele ilustre, pe un teren unde eșecurile, nu știu de ce, se văd mult mai bine. A fost un pariu cu mine însumi... Dacă am fi discutat acum doi ani, când am terminat cartea, aș fi spus: cu mine însămi, deși madame... Bovary nu sunt eu! Acest pariu a izvorât din nevoia de nou – nou pentru mine, desigur – din imposibilitatea de a merge cu plăcere pe un drum pe care l-am mai străbătut nu o dată. Sigur, ideile, pledoaria etc. nu sunt noi, din acest unghi nu fac decât să rescriu cu alte mijloace, aceeași carte. Noul l-am căutat în psihologii, iar în al doilea volum al trilogiei, *Sălbaticii*, chiar și în formula epică. Oricum, minunata realitate va fi abordată în următoarele două romane și din alte unghiuri, vor apărea personaje noi, după cum altele, cercetate episodic în romanul anterior (Helgomar, marea mea slăbiciune, Dan Sabin, M.N.S., Socoliuc etc.) vor avea cu totul altă pondere, chiar și Ioana Olaru va fi, în multe privințe, alta...

- De ce trilogie?

- Sincer să fiu, nu mi-a plăcut ideea trilogiei... E adevărat, după fiecare roman mi-a rămas material faptic și energie pentru încă două cărți și de fiecare dată am regretat că nu le-am scris. Și în mod cu totul deosebit am regretat enorm că n-am continuat *Fețele tăcerii*, roman la care țin mult și care a apărut într-un tiraj confidențial – 6 000 exemplare – și la fel ca *Absenții* a avut un destin destul de contorsionat. Nu le-am continuat, deoarece mi s-a părut că a le continua n-ar fi decât un semn de comoditate, de lene spirituală. De obicei, nu încep o carte până nu am în minte toate detaliile, până ce personajele nu mi se par vii, până nu ajung să simt că trăiesc alături de ele, că sunt reale, concrete, atât de concrete încât seara, când îmi încep lucrul, nu fac decât să le aștept în vizită... Scriind, nu le dau viață, eu doar le verific starea de sănătate ori, în unele cazuri, de boală. Sau, în termeni nesanitari, nu concep o sculptură, o finisez. Așadar, trăind cu ele, mai ales cu ele, este firesc să le pot continua existențele până dincolo de... moarte. Dar mi s-ar fi părut, repet, prea comod. Plus că de fiecare dată mă tortura subiectul cărții viitoare. Acum însă nimic nu se putea termina într-un volum, așa că nu mi-a rămas decât să încerc și această... soluție. Și nu Ioana Olaru m-a „convins”, ci Helgomar și M.N.S.! Sper să se vadă asta mult mai bine în ultimul volum, dacă voi avea timp și energie să-l scriu. Oricum, pentru a nu mă contrazice, a nu devia de la vechile opinii, m-am străduit ca fiecare roman din *Zidul morții* să fie de sine stătător, să poată fi citit desprins de celelalte...

„Scriam de parcă de mine, numai de mine, ar fi depins dreptatea, viața, libertatea”

- Atât de curtata realitate intră, în mod firesc, diferit în roman. Care considerați că sunt căile cele mai fertile și mai verosimile pentru această „intrare”?

- Contactul direct, nemijlocit, cu ea. Sigur că înafară de talent mai trebuie să ai și pregătirea corespunzătoare pentru a o putea aborda. Trebuie să cunoști filosofia și psihologia colectivității respective, tradițiile și obiceiurile, dar și ceea ce se simte, →

NICOLAE BĂCIUȚ

se gândește și se întâmplă în lume ca să ai termen de comparație. Astăzi, nici măcar papuașii nu mai izbutesc să trăiască izolați. Izolarea înseamnă sinucidere, nu putem judeca relativ exact realitatea înconjurătoare dacă nu cunoaștem măcar cu aproximație ora spirituală a lumii. În sfârșit, mai trebuie să ai conștiință artistică și cetățenească. Și mai ales astăzi, când nu de puține ori trebuie să repetăm faptele înaintașilor, gesturile lor, chiar ale lui Șincai și Petru Maior, dacă vreți, ba chiar și ale lui badea Cârțan! Trebuie să te implici cu toată ființa în destinul nației tale, oricât ar fi de dificil, oricât te-ar costa strădaniile. „Nu știu alții cum sunt...”, eu însă niciodată n-am izbutit să scriu cu detașare, cu indiferență. Am fost mereu, vorba lui Nicolae Manolescu, „provocat” de realitate, de aceea am scris cu furie și cu o dorință enormă de a îndrepta lucrurile, scriam de parcă de mine, numai de mine, ar fi depins dreptatea, viața, libertatea și toate celelalte. De fapt, când diverși inși îți impun utopiile lor drept realitate, simți automat nevoia să le prezinți o antiutopie, adică adevărul cu toate datele și fețele lui. Sigur, unii nu vor să vadă ceea ce văd sau să știe ceea ce știu și atunci își construiesc niște teorii pe măsura lașității lor. Alții cunosc realitatea doar din anecdote, iar nu puțini din televiziune. Și unii și alții, discret, în șoaptă, îți spun: „Măi, bătrâne, știi doar că nu se poate!” Dar suntem exact atât cât voim să fim. E mai comod să știi că nu poți da totul, decât să ai această posibilitate și să nu fi capabil să o onorezi. Adevărul, oricât ar fi de incomod pentru moment, nu poate face rău semenilor tăi. Nu poți merge prea mult legat la ochi. Odată tot te împiedici. Sigur, n-am certitudinea că numai eu dețin adevărul. El este suma tuturor impresiilor, părerilor, opiniilor, cu condiția ca ele să fie spuse deschis, imediat. Iar dacă prin absurd îți taie popa limba, cu atât mai rău pentru popă! Înseamnă că nu are argumente și se teme. Sigur, plecând de la constatarea că sunt atât de legat de azi, de realitatea în mijlocul căreia trăiesc, unii s-au grăbit să insinueze că romanele mele nu vor dura. Dar aceasta este ultima mea grijă. Vorba lui Ștefan Roll: „Vom muri și vom vedea!” Dacă nu vor dura, de vină nu va fi în niciun caz legătura prea strânsă cu realitatea... Sigur, după

cum se poate vedea, n-am neglijat niciodată forma, scriitura, dar ea a fost o consecință a conținutului.

Hainelor le stă bine pe oameni, nu pe manechine și nici în garderobe, oricât ar fi ele de bogate. Toți scriitorii, din toate timpurile, și-au clădit edificiile spirituale cu „cărămizile” vremii lor. De fapt, nici nu mi-am propus decât să fiu util pe cât posibil azi și aici. Cei ce vor veni își vor crea o artă pe măsura lor. Știu însă că dacă noi nu vom veni, s-ar putea să comunice prin semne sau prin focuri aprinse pe dealuri.

“Forța popoarelor mici stă în creație”

-Există exemple, unele ilustrate, de exersare a condeiului în mai multe genuri literare. Cu unele excepții, între care aș include și Pseudojurnalul (despre care un critic spunea că rămâne tot un gest de narațiune) ați rămas fidel prozei. Credeți că e posibilă existența scriitorului total?

- Există, desigur, numeroși scriitori totali, deși după mine, termenul de total trebuie judecat cu oarecare îngăduință. Unii au încercat de toate, dar au excelat doar într-un singur gen, alții în nici unul... După mine, un scriitor total ar trebui să exceleze în toate, nu să le abordeze pe toate, în ceea ce mă privește, nu-mi place să mă risipesc și nici să-mi secătuesc resursele. Pe de altă parte, în roman este loc pentru poezie, teatru, eseu, gazetărie, știință, politică, istorie, filosofie, ba chiar și pentru texte muzicale și desene. Sigur, după oarecare experiență literară, nu-i prea dificil să treci de la un gen la altul. Dar nu mi-ar plăcea să fiu judecat cu îngăduință. Dacă nu voi ajunge unde mi-am propus în proză, dacă nu voi reuși să scriu ceea ce vreau și cum vreau, n-am nevoie de circumstanțe atenuante, nu vreau să-mi spun că mi-am pierdut timpul prin alte grădini.

Pe de altă parte, am renunțat la atâtea, am pierdut atâtea încât, cu niciun preț, nu am de gând să-mi abandonez aceste ultime proiecte care mi se par realizabile. Sigur, mi-ar fi plăcut foarte mult filmul - scriind scenariu n-am avut senzația că abandonez sau ignor proza, scriam tot proză, dar cu alte mijloace - însă am impresia că ele vor apărea postum, adică vor fi

Augustin BUZURA

**RECVIEM
PENTRU NEBUNI
ȘI BESTII**

tipărite, nu transpuse pe peliculă...

Am scris împreună cu Lucian Pintilie un scenariu după **Ciuleandra**. Dacă textele noastre nu erau potrivite, nu ritmau cu gesturile celor răspunzători de peliculă, ne-am gândit că măcar ale colegului nostru mai mare, Liviu Rebreanu, vor face față exigențelor, mai ales că acestea trecuseră și proba timpului. Din păcate, nu am fost noi demni de încredere, nu prezentăm suficiente garanții profesionale, nu știu exact, oricum ne-au purtat de ici colo până am renunțat. Și Lucian gândise fiecare secvență, fiecare gest și culoare. Pentru mine însă, munca alături de acest strălucit regizor și om de mare cultură a fost o experiență greu de uitat. Tot cu Pintilie am scris încă un scenariu, după o idee din **Fetele tăcerii**, dar au trecut exact zece ani de atunci și nici până în zilele noastre nu ne-am dovedit demni de atenție... Am scris, de asemenea, un scenariu cu un regizor extrem de serios, cu un uimitor simț al actualității, Mircea Danieliuc, și un altul cu Nicolae Mărgineanu, regizor ale cărui profesionalitate, talent și gust nu pot fi puse la îndoială de nimeni, dar se pare că port ghinion regizorilor. Nu de mult, am scris, împreună cu Nicolae Mărgineanu, un scenariu după **Pădureanca** lui Slavici și se pare că, în sfârșit, am primit OK. Cel puțin așa ne asigură tov. Radu Stegăroiu, omul cu care am colaborat foarte bine până în prezent. Dar până la Tiperarry sunt atâtea stații, gări și vămi încât... Eu sper și cred. Încă. Am reușit un singur film, cu Manole Marcus, dar și aceasta după ce din →

două serii am ajuns la una și după ce ni s-a explicat cu competență că „altfel sună două palme în carte și altfel pe ecran!” Ceea ce, oricum, nu știusem! Prin urmare, cercul pare destul de închis pentru scenaristul din mine. Eu, firește, n-am pierdut mare lucru: îmi rămâne cerneala și hârtia; dar ei, regizorii cu viața lor, cu profesia lor cum rămâne? Căci timpul nu iartă pe nimeni și una este să faci filme pentru a exista biologic și cu totul alta pentru a exista intelectual, ca artist. Și vine o vârstă când îți poți da toată măsura talentului, a puterii creatoare. Faptul că unii regizori trebuie să facă lucruri călduțe sau modeste, filmul de protecție a muncii sau mai știu eu ce, este o mare pierdere pentru cultura noastră. Dar funcționarilor ce le pasă? Luna trece, leafă merge, noi cu spor muncim! Nu am nicio îndoială că nu peste mult se va constata că respectivii funcționari nu sunt buni, că s-a greșit etc. etc. S-a mai întâmplat și nu o dată ... Dar asta nu poate să-l consoleze pe Pintilie că până la vârsta care o are n-a făcut decât exact patru flime! Și nici pe alții că n-au reușit să-și dea măsura valorii, a talentului... Talentele mari apar după alte legi încă necunoscute și, dacă nu le dai posibilitatea să fie ele însele atunci când există, se pierd și cine știe când apar altele, oricât de favorabile ar fi condițiile. Plus că mulți nu au tăria sau nervii pentru a tot explica la nesfârșit că nu vor decât să facă bine țării ăsteia, că forța popoarelor mici stă în creație, că numai prin acte de creație se pot individualiza, își pot face cunoscut specificul. Shakespeare a cucerit singur și definitiv atâtea teritorii câte n-au fost în stare să viseze toți regii Marii Britanii la un loc! Brâncuși va vorbi întotdeauna lumii despre România. Și oamenii muncii care etc. etc? - ar zice funcționarul profilat pe vigilență și puritate. Oamenii muncii au foarte mult bun simț și simț al valorii. Se îngheșuie la filme bune, în librării atunci când sunt cărți bune, umplu sălile de teatru atunci când au ce să vadă și în ziua următoare lucrează mult mai bine! Mai mult, arta adevărată le stimulează și lor energiile, imaginația, nevoia de a se perfecționa.

Februarie, 1985

(Vatra 3/1985)

*

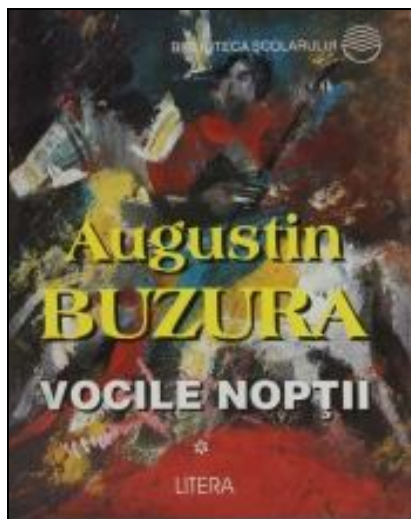
„Istoria foarte dramatică ne-a oferit subiecte extraordinare”

- Cum vedeți dumneavoastră normalitatea literaturii române de mâine?

- După ce scriitorii își vor redobândi statutul – în viitor va exista o profesie de scriitor, profesie care a fost scoasă din nomenclatura profesiilor până nu demult – scriitorii vor trebui să scrie, să trăiască din scris, deci nu va mai fi nevoie să se apere prin sindicat, dar nu să trăiască neapărat în grup. Adică fiecare scriitor e o instituție și în măsura în care va reuși să-și mențină cota, va trăi și-și va face meseria așa cum se cuvine, mai ales că acum nu există nicio piedică, nu putem arăta cu degetul în sus cine-i de vină. Acum fiecare își va putea da măsura valorii și a talentului. Înainte, pe lângă talent și cunoștințe îți mai trebuia și condiție fizică și o rezistență morală deosebită. Acum nu va mai fi nevoie. Deci, cel mai mare succes sper să-l aibă valorile adevărate, pe de o parte, iar pe de altă parte sper să existe o lume pentru toți și pentru fiecare în parte.

- Sigur, de acum încolo, implicarea scriitorului în viața de toate zilele va trebui să capete alte forme, alte valențe. Cum vedeți acum implicarea scriitorului?

- Acum trebuie să fie în stradă, adică nu numai să cunoască lumea în care va trăi, ci și să o modeleze pentru ca lumea în care vom trăi toți să fie așa cum o visăm. Deci implicarea totală în a arăta drumurile care ni se par cele mai potrivite în a organiza oameni, de la a-și face sindicate, partide ș.a.m.d.

până la a le îndruma lecturile potrivite acestui moment de cristalizare a unor direcții în viața socială.

- Cum s-ar putea realiza, pe de cealaltă parte, integrarea scriitorilor români care au fost nevoiți din diverse motive să părăsească țara?

- Mie mi se pare normal. Ei scriu în românește, gândesc în românește, sunt români. E o întâmplare foarte tristă că au trebuit să părăsească țara sau că au fost obligați să părăsească țara, dar ei aparțin, vor nu vor, culturii române și cred că România trebuie să fie așa cum a fost, punctul fix al tuturor românilor, indiferent de meridianul pe care locuiesc ei. Și a-i reintroduce în circulație este o obligație firescă a fiecăruia dintre noi. Bănuiesc că și ei vor face acest lucru, adică vor veni spre țara pe care au fost obligați s-o părăsească.

Cluj-Napoca, 20 ianuarie 1990

*

„Literatura nu o judec după vârstă, ci după valoare”

- Domnule Augustin Buzura, credeți că se poate delimita pe parcursul unei literaturi o literatură în exclusivitate tânără? Sau a tinerilor scriitori?! Prin ce s-ar remarca ea?

- Pentru moment, se poate judeca din perspectiva: „literatura rămâne literatură”, indiferent că e scrisă de tineri sau de bătrâni. Adică literatura o judecăm după valoare nu după vârstă. Există o literatură a tinerilor, e firesc să existe o literatură a tinerilor, dar privită din alt unghi, literatura este bună sau rea și deci nu are nicio legătură cu vârsta.

- Cum credeți că va arăta literatura scriitorilor tineri de mâine, la incidența, pe alte coordonate, cu istoria, cu realul?

- Nu știu. Aceasta ar însemna să fac un pronostic la care în clipa de față nu m-am gândit, dar sigur e că vor exista toate genurile, toate tendințele; indiferent de genul în care se va scrie, va exista literatură bună sau rea. Adică acești tineri vor fi mâine bătrâni, cum și noi am fost scriitori tineri și azi suntem scriitori bătrâni. Dar literatura nu o judec după vârstă ci după valoare. Mie mi se pare acesta singurul criteriu adevărat.

Cluj-Napoca, 18 februarie 1990

(II)

- Sunteți eseist și filosof al culturii și cronicar, din când în când, al literaturii. Unde vă simțiți mai confortabil în filosofie sau în literatură?

-Deși mă pregătisem încă din liceu pentru exercițiul filosofic, pentru filosofare, am debutat, încă din facultate, cu recenzii de carte beletristică și cu cronici teatrale, cum am amintit, la **Gazeta literară** și **Contemporanul**. Cu toate că am iscălit și eseu cvasifilosofic, spre a spune astfel (cam tot de pe atunci, în ASTRA brașoveană), am continuat totuși cu lucrarea (cam ingrată, cred) de recenzent și cu eseuri literare și filosofice, în mai toate revistele literare și de cultură din țară (deja înainte de 1989). Mă simt liber și confortabil în această lucrare, formatele cronicii și recenziei, stilul aceloră impregnând, îmbibând, după exemplul *trăirist* în domeniu, de îmbrăcare beletristă a conceptului (idei va să zică în comunicare beletristică), și eseismul pe care l-am practicat și care s-a concretizat în cărțile pe care le-am scris și publicat până acum. De menționat că, deși s-a adunat de-a lungul anilor un număr consistent de recenzii și cronici, acestea n-au fost strânse niciodată în volum, e cu puțință oare s-o fac de acum înainte?

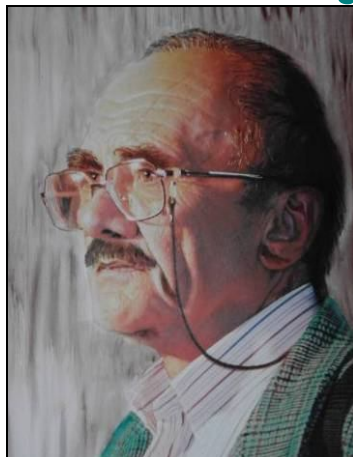
-Sunteți un discipol al lui C. Noica. De ce Noica? Care e drumul dv. de la « Devenirea întru ființă » a lui Noica la trilogia dv. « Ființă și loc », « Despre ființa românească », « Ființa muzicală » ?

Sunteți discipolul unui mare filosof. Credeți că ați avut/aveți și dv. discipoli?

Ce alte afinități elective, dincolo de C. Noica, v-au marcat devenirea (întru ființă)?

- Nu aș spune că i-am fost discipol marelui filosof, asta ar fi însemnat – nu-i așa?- să-i fi stat cât de cât în preajmă, într-o vecinătate scolasticească, să-l fi vizitat, precum atâția alții, la Păltiniș, unde gânditorul își înjghebase visul său de o viață, o școală filosofică. Vă destăinui un lucru: nu l-am întâlnit niciodată pe Constantin Noica. Un securist, generalul Aurel Rogojan, care s-a pensionat de la SRI și scoate astăzi cărți dintr-un material informativ livrat de activitatea antedecembristă a Securității, mă trece, am observat, într-o listă de vizitatori ai filosofului

Vatra veche dialog

A. I. Brumaru

la cămăruța lui din muntele sibian, printre de-acum cunoscuții lui învățăcei. Nimic mai adevărat: nu am avut nicio întâlnire personală cu filosoful, de unde se vede că atât de laudata instituție de poliție politică românească avea lipsuri, nu era prea bine informată. Cu Constantin Noica am început și menținut totuși o substanțială, nu însă și abundentă, corespondență (aflase că sunt un apropiat al lui Petre Țuțea și se abținea – mi-a mărturisit – să-mi dea sfaturi, lecții; în schimb, mă încuraja pentru direcția spiritualistă pe care o urmam). Am publicat această corespondență, cu prilejul împlinirii unui veac de la nașterea filosofului, în remarcabila, cuprinzătoarea culegere academică în două volume, **Modelul cultural Noica** (2009), redactată de Marin Diaconu.

O linie, acum, un drum între impresionanta operă a eminentului gânditor (care alcătuită ideistic, iar nu chronologicalic, ar dezvălui unul din impozanții autori de sistem filosofic românesc) și „trilogia” mea, cum o numiți, despre *ființă*, pot fi găsite în interesul, estompat, de nu chiar rejețat astăzi, pentru ceea ce Istoria a numit *Filosofia primă*, o gândire ce repune în discuție, precum în gândirea greacă veche, a Marilor antici, *ființa*: aceasta în fața provocărilor științei - a tehnicii care, ca și știința, au uitat că rădăcinile lor sunt unite în solul lucrător al *gândirii*; că nu sunt altceva (cu vorba lui Heidegger) decât *sarcini ale gândirii*. În *Ființa muzicală*, ultima parte a trilogiei, conchideam,

fără a socoti că am ajuns la o concluzie ultimă, că aidoma muzicii, ființa nu apare (nu se *înfățișează*) decât în interpretare. Și tot așa, demonstrând aceasta cu comentarii despre câteva personaje tari ale spiritului: Don Juan, Adrian Leverkühn, Joseph K., Parsifal...

Ar fi astăzi, mă mai întrebați, la noi ca și aiurea, câțiva cercetători mai tineri ori mai în vârstă preocupați de această *Filosofia primă*? Aș fi prezumțios să cred că printre unii tineri pe care-i cunosc și pe care, așa-zicând, i-am lansat ori urmărit sunt și discipoli ai mei; poate că doar le-am livrat, de nu un model, atunci cel puțin un exemplu.

Alte afinități elective, în afara lui Noica, în afara lui Țuțea, care m-au marcat? Desigur, între filosofii secolului 20, l-aș numi pe tedescul Martin Heidegger, iar dintre români – deși nu multe dintre scrierile mele dau seama de aceasta – l-aș numi pe Lucian Blaga.

-Care e prețul oralității în filosofie? Cum ar fi arătat Petre Țuțea cu o operă filosofică încheată? Un sistem filosofic Petre Țuțea!? Câtă legendă Petre Țuțea există?

- Petre Țuțea nu a fost dedicat excesiv oralității, această dimensiune și-a dezvoltat-o și l-a sigilat apoi ca un brand (nu e puțin lucru să fii definit nu doar socratic, dar să fii deja supranumit Socrate!) în temnițele comuniste, unde perora însuflețit și imperturbabil, apoi, în libertate, în cafenelele Bucureștilor, fiindu-i interzis, cum se știe, să se exprime în scris. În tinerețe, amesteca însă socratismul, ca să-i zicem astfel, oralitatea cu scrisul, pregnant și acesta, atrăgând chiar atenția lui Nae Ionescu, alt mare predicator: nu mulți își amintesc că Profesorul, acel mare îndrumător de școală filosofică românească, i-a oferit, în paginile **Cuvântului** o rubrică pentru un serial de succes, **Ieftinirea vieții**.

Pe urmă, în timp ce cuvânta, când monologa, între tineri, în localurile bucureștene sau în chip peripatetic pe străzi și în piețe, el redacta acasă în orele de tihnă și apoi împrăstia manuscrisele (ca un soi de samizdat) alumnilor. Au apărut astfel, mai ales după moartea lui, numeroase tipărituri (eu însumi am editat trei, având și un litigiu, nedrept, cu un Viorel, un →

NICOLAE BĂCIUȚ

nepot ivit și el la ...împărțea), însă nesistematic. Reluate la mână de un editor sânguincios și cu har, scrierile țuțiene ar alcătui, dacă nu un sistem filosofic (nu era, desigur, nici în intenția lui), o operă de filosofare originală și ilustră, marcată profund de ideatica teist creștină.

Să nu uităm că Petre Țuțea a fost, prin ceea ce a cuvântat și a scris unul din marii gânditori creștini ai românilor.

În **Pariul cu legenda** nu am vrut, între altele, decât să susțin tocmai acest lucru.

- **De ce v-a atras *Principele* lui E. Barbu? Un roman controversat (dar considerat de N. Steinhardt o capodoperă) și un autor repudiat de o anume parte a lumii literare? Nu ați atras adversități prin opțiunea cercetării dv?**

-**Principele** lui Eugen Barbu, avea dreptate N.Steinhardt (care era o minte liberă – libertatea cerului înstelat –, lucrând adică pe largi registre, fără de criticism dogmatic) e o capodoperă a literaturii române și, dacă ar fi traducibil, și a altora.

Am făcut în **Masca Principei** (1977), cum arătăm și într-un *avertissement* la carte, o lectură de fiecare dată sub unghiul dezvoltării, iar nu sub cel al simplei conservări și la baza interpretării mele a stat mereu – deși după unele sugestii din psihologia analitică – înțelegerea rostului în întreg al părților operei. Când s-a putut, descrierea acestora a fost, de aceea, ocolită, căci nu puteam vorbi de locul, în timp și spațiu, al simbolurilor, de care abundă întreg romanul, câtă vreme n-am discutat, pe un fond de idei generale, despre *locul* însuși ca atribut al existenței ca atare.

Scriind, prin urmare, despre *loc*, am putut repera unele legături ale acestuia cu *cuvântul*, din tratarea cărora s-a desprins o funcție mai puțin evidentă, în mod obișnuit, a acestuia din urmă: aceea de creator, în anumite condiții, de realitate.

Mare iubitor de cuvinte, cum s-a mărturisit nu de puține ori, se cuvenea ca Eugen Barbu să scrie, cu **Principele**, „legenda” acestora, destăinuind, într-o complicată mișcare de simboluri, firea și finalitatea lor în lume.

Romanul **Principele** este și un „basm” (ca *oglinză* a ființei), cum l-a caracterizat însuși autorul, dar și o ideografie cultă, trasă însă din izvoare

inițiatice. Foarte bun, strălucit chiar sub aspect literar, **Principele** îndemna, înbia al filosofare, la conceptualizare.

Romanul a fost, bineînțeles controversat și, de aceea, eu însumi (nefiind, dealminteri, cum s-a văzut, ceea ce s-a chemat, un „barbist”, detestând duplicitatea politică a marelui scriitor), am fost amendat. Ov.S.Crohmălniceanu, de pildă, care a fost la vremea aceea șef al comisiei de validare a Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, a întârziat, ani la rând, cuprinderea mea în comunitatea scriitoricească (cu toate că aveam recomandări binevoitoare de la, desigur, Eugen Barbu și de la reputatul critic și universitar Ion Vlad). Nu e mai puțin adevărat însă, că destui critici, din, ca să spunem așa, partida neutră: Laurențiu Ulici, Dan Culcer (vezi **Prima verba**, respectiv, **Serii și grupuri**), Cornel Moraru, Emil Manu ș.a., mi-au apreciat în chip obiectiv esul.

-**Ați ales Brașovul pentru o perioadă importantă din viața dv. Ce v-a dat, ce v-a luat Brașovul?**

Ați fost în echipa revistei *Astra* o vreme. De ce nu mai are Brașovul un lunar de cultură, așa cum i-ar sta bine unei metropole culturale cu atâta istorie?

-Am ales Brașovul deopotrivă din întâmplare și din necesitate. O colaborare permanentă în acei ani la **Revista Învățământului Superior** (mai târziu, **Forum**) neoferindu-mi mijloace suficiente de subzistență și cum tocmai mă căsătorisem pentru

întâia oară (bașca, spre a spune astfel, apucăturile boeme – cum va constata și Mihai Neagu Basarab într-unul din volumele sale de **Conferințe freiburgheze**), iată un mănunchi de probleme pe care nu le-aș fi putut numi, în epocă, tocmai acceptabile.

La acestea s-a adăugat probabil și o diminuare a rezistenței mele psihice, a somației volitive, a ambiției. Oricum, în acele condiții, o întâlnire întâmplătoare cu Mihai Nadin (era atunci redactor la ASTRA și nu profesorul și strălucitul gânditor american din Texas, autor al monumentalei **Civilizații a analfabetismului**) a însemnat în viața mea o *răsucire* – Heidegger i-ar spune *die Kehre*, răsturnare).

Și iată cum, din 1969, m-am refugiat la Brașov, ca cel mai june redactor al revistei de cultură de sub Tâmpa (Tempus ?).

Ce mi-a dat, așadar, Brașovul? O căsucă (la propriu) în Șchei, serviciu, stabilitate, nimic mai mult. Și, să repet: regretul de a nu fi rămas în București. Stabilitatea, evident, mi-a fost oferită de încadrarea la revista ASTRA. Viața acesteia, am observat încă din primele zile, avea să fie sinuoasă, îmbolnăvită neconținut de sincope, de fracturi. De altfel, cum am aflat, pornirea ei a stat sub semnul șovăielii, al incertitudinii: urma să apară cu sprijinul unui grup de tribuniști din Cluj, sub coordonarea, însă, a bucureșteanului Ioanichie Olteanu, apoi la comanda activului P.C.R. regional a fost alcătuită, destul de aleatoriu, dintr-un grup, și acela stocastic, brașovean.

Din această cauză, activitatea, lucrarea ei, nu a fost niciodată fără de scuturări, neochind deci o linie ideistică fermă, bine conturată; de s-ar fi putut, construind chiar un tablou tematic personificat, original. Oamenii din colectiv erau și ei diferiți, inaderenți la idee. Cum să apreciezi, de exemplu, un colectiv în care se practica delațiunea? Era, de pildă unul, ocner de loc, cu sânge însă amestecat, care te amenința, declara pe față că te toarnă la... partid (P.C.R.), și-ți cerea și ție să faci la fel. Ca autor, insul era dedicat comunism-ceaușismului, - poet de pagina întâi (cum se statornicise atunci o speță literară), poet politruc care-și zdrăngănea tinicheaua ideologică în stihurile sale (ca să reiau vorbele pe care, de la Europa Liberă, după →

A.I. Brumaru, cu câinii Tașa și Jack

defetcare din anii 50, Petru Dumitriu i le arunca lui Mihai Beniuc.)

Mai nou, lăsat fiind la vatră, ipochimenul s-a apucat să însăileze o, așa-zicând, o monografie a publicației, delatorul și-a văzut adică în continuare de treabă, punându-și delațiunea în operă.

O perioadă favorabilă (turnătorul tocmai fusese îndepărtat din structură), însă de numai un deceniu, a fost aceea când la conducerea publicației a sosit Daniel Drăgan (fie-i amintirea luminată), un prozator remarcabil și un manager coerent. După decembrie 1989, dar din cu toul alte motive, situația ASTREI nu s-a schimbat. Tocmai fusesem, la îndemnul și strigarea colegilor (și cu înștiințarea/aprobarea Ministerului Culturii) numit redactor-șef. Refuzând orientarea fesenistă, aveam să îndur ceea ce s-a chemat în epocă cenzura economică.

La recomandarea ministrului Andrei Pleșu, am rămas totuși în sistem, neîngăduindu-mi să îndăznesc privatizarea. Cu întreruperi (ba sponsorizată, ba chiar subvenționată de la ordonatori locali de credit) revista a rezistat (în trei ediții, ultima coordonată de scriitorul Doru Munteanu) până în urmă cu cinci ani, când a fost lichidată de un președinte de Consiliu județean (cu prenume în chip ironic de la numele unui mare filosof elin), astăzi pe dinafară (din partidul pe care-l prostea), dar deopotrivă înăuntru, în beciuri, pentru furt. Astăzi, ASTREI încearcă să-i țină locul revista, abia apărută (e încă la primul număr), **LIBRIS**.

- Cândva mai funcționau cenecluri, cafenele literare... Unde se mai întâlnesc azi scriitorii, oamenii de cultură și de artă ? Ce-i mai adună ? Ce-i desparte ?

-Am fost și mai sunt încă (dar acum mai mult în solitudine), un om de cafea: de exemplu, întâlnirile grupului nostru cu magistrul Petre Țuțea (la „Turn”, la „Nestor” – fie-i țărâna ușoară, căci s-a prăbușit în 1977 - , la „Athenae Palace”, vor rămânea în memoria multora, dacă nu deja în memorii... Aveam și alte întâlniri, „cislă” noastră adică, în alte locuri, în case cvasiconspirative, câteodată. La Brașov, după andocarea mea, funcționa sub egida ASTREI un ceneclu literar foarte frecventat, în coordonarea lui Ion Popescu Topolog, prozatorul cunoscut. S-au manifestat în acela mulți tineri

talentați, astăzi nume, ca să spun astfel, literare. Funcționa și un Club al Presei. În anii postdecembriști, au dispărut. Mai sunt, când și când, reuniuni pasagere. Totuși, de 10 ani și-a început lucrarea, cu neostenire și ardoare, Galeria și Editura KronArt, care este, sub patronajul prestigiosului pictor și scriitor Gabriel Stan, și un câmp de distinse reuniuni literar-artistice.

-Până la urmă, ați părăsit și Brașovul, pentru Codlea. Până unde poate fi împinsă “retragerea”? Când devine provincia neprielnică filosofului, “doctorului” de literatură? Cât poate să-l conștientizeze apartenența la un grup literar? Ca să vorbesc despre partea plină a paharului, pentru că în partea goală intră alte sfere de influență: gașcă, chibut literar, turmă...

-M-am născut la țară, în Maramureșul voievodal, într-o comună de pe Valea Izei, Strâmtura (acolo vor fi fost prinși la strâmtoare – la Piatra Țiganului - tătarii; ungurii, după cedarea Ardealului de Nord, au rebotezat-o, vremelnic, Szurduk), cu satele aparținătoare, Slătioara și Glod (de unde provin Frații Petreș).

Tata, învățătorul, era din Roza-vlea vecină, unde moșul meu a fost diac greco-catolic, mama, Chiuzbăianu, fiind de dincolo de Gutâi, din Tăuții de Sus, și se trăgea dintr-o familie Babiciu, consemnată în **Diplomele** lui Mihaly de Apșa. Prin urmare, chiar dacă mi-am petrecut adolescența și o parte a juneții în Sighet, capitală de Comitat, nu sunt convins că aș fi ereditar dedat traiului în mari citadele (naționale și

Alexandru-Dumitru Brumaru cu leuța Zuri

europene, pe care, pe unele, le-am și străbătut), fixarea de București, pe care am mărturisit-o mai înainte, fiind doar de ordin cultural.

Mutarea la Codlea (totuși, în zona metropolitană a Brașovului), a însemnat, așadar, mai degrabă o schimbare de mediu domestic: de la un apartament de bloc la o casă cu grădină. Aci am grijă de câinii Tașa (black russian terrier), Jack (boxer), Rex (maidanez), aici am crescut-o pe leuța Zuri (a adus-o fiul meu cel mare, care doctor veterinar fiind, supraveghează medical și animalele exotice de la Grădina Zoologică). A salvat-o de la infanticid, după fătare, și am odrăslit-o noi cu biberonul; nu spun că, vestea răspândindu-se între amici și cunoscuți, primeam la Codlea adevărate pelerinaje. Acum Zuri e la Zoo, dar o conține, pe site-ul meu și Internetul. Pe fiul meu, Zuri îl recunoaște în continuare.

-În ce fel resimțiți îndepărtarea de tumultul vieții culturale, literare?

-Nu m-am rupt defel de tumultul vieții culturale, atâta cât e, desigur, să recunoaștem, mult diminuat față de alte timpuri: e însă o viață mai selectivă, deja mai selectă.

Fiind credincios practicant, merg duminica la Biserică, unde scot un **Jurnal parohial**.

Primesc invitații la KronArt și particip la întâmplările de acolo.

Sunt activ, atâta cât mi se cere, în Comitetul U.S.R. (uniunea scriitoarească nu partidul), Filiala Brașov.

La Codlea, am întâlnit doi scriitori autentici, puțin cam izolați, e drept, dar în plin elan creator: venerabilul romancier și poet Iuliu Ionaș și poetul și eseistul Gheorghe Cutieru.

I-am adus în paginile revistei **Vatra veche**, cititorii noștri au început deja să-i cunoască și să-i aprecieze.

13 iunie – 2 iulie 2017

A.I. Brumaru, dând autografe

Vatra veche dialog

Florin Șuțu

Florin Șuțu s-a născut în 1959 la Ploiești. A studiat la București la Academia de Artă cu pictorul Ion Sălișteanu, este membru titular al UAP din România și predă la catedra de pictură și desen a Colegiului de artă "Carmen Sylva" din Ploiești. A participat la expoziții personale și de grup atât în țară cât și în străinătate. Lucrările lui sunt prezente în colecții de stat și particulare din țară și din afara ei. Artistul publică eseuri, tablete și cronici de artă în diverse ziare și reviste.

*

Veronica Pavel Lerner: *Întâlnirea cu picturile dv. a fost, pentru mine, - cum cred că ar fi pentru oricine - un prilej de mare emoție și bucurie. L-ați avut profesor, la Academia de arte din București, pe pictorul Ion Sălișteanu. Ce element anume v-a marcat în contactul cu el?*

Florin Șuțu: Da, m-am atins cu umărul meu drept de umărul stâng al domniei sale. Apoi, fără să înțeleg de ce și cum, am sperat până acum că sunt rudă, chiar dacă mai îndepărtată, cu cei mai mari artiști români. Încă mai cred. De la maestrul Ion Sălișteanu am deprins logica plastică, acel ceva care te protejează de servituțile față de model (una este să studiezi natura, alta să o copiezi servil și mândru de tine), acel ceva care te menține în imediata vecinătate a emoției, ori chiar în toiul ei. Deseori, dacă nu cumva întotdeauna, comentariile maestrului Sălișteanu reprezentau veritabile incursiuni printre metafore, adu-

când limbajul vorbit într-un câmp al poeziei, acolo unde vopseaua devine culoare, piatra - semn plastic, cerul - spațiu pictural, trunchiul și crengile copacului - gesturi plastice, eliberatoare de energii și detente irepetabile. Am înțeles din comentariile domniei sale că nu poți fi credibil mimând nonșalanța unui gest plastic, atâta timp cât limbajul vorbit este găunos, inexpressiv, rostogolit aidoma ligheanelor și ibricelor pe casa scării, invocând muzică. Am mai înțeles de la domnia să că detenta, alonja creatoare, nu îngăduie noduri și cârpele, că, uneori, stângăciile au mai multă emoție decât cele mai savante, cuceritoare formulări.

VPL: *Într-adevăr, câtă dreptate avea Ion Sălișteanu! Desigur, nu perfecțiunea e elementul esențial în artă, spontaneitatea emoțională are un rol preponderent; și eu cred la fel! V-am vizitat atelierul cu ocazia fotografiilor postate pe FB de prietenul dv. Florin Toma, jurnalist, scriitor, critic de artă. Cum l-ați cunoscut pe Florin Toma și în ce fel a luat naștere colecția dv de obiecte antice din atelier?*

FS: Cu Florin Toma m-am trezit "privind dintr-o parte" aceleași tablouri, mai întâi în atelierul meu, mai apoi în expozițiile mele (aluzie la volumul domniei sale, *Tablouri văzute dintr-o parte*). De atunci, ca un reflex, privesc pieziș, ba dintr-o parte, ba din alta, pentru o mai bună vedere. În fond, eu nu cântăresc, nu adun, nu

scad și nu dau rest. Doar văd. Așa am remarcat freământul său încărcat de emoție, *baleiajul* stânga-dreapta, de la o lucrare la alta, ori de câte ori distinsul și dragul meu prieten Florin Toma se înfiripă în atelier. L-am întâlnit pentru prima oară cu ceva timp în urmă, când a susținut cuvântul de deschidere a uneia dintre expozițiile mele, la rugămintea actriței Raluca Zamfirescu. De-atunci, ne privim reciproc dintr-o parte, cu drag și prețuire.

Obiectele la care va referiți (râșnițe, samovare, pocale etc.) s-au ținut scai de mine, de la târguri până la atelier, pline de memorie și praf. Cel mai adesea, stau tăcute, umile, somnoroase ca niște mâțe pe etajere, martore ale încercărilor, reușitelor ori înfrângerilor mele zilnice. Alteori, ajung destine în pânze și pe simeze. Buchete de busuioc, instrumente muzicale ori schițe atârinate pe pereții atelierului, cărți vechi, doldora de povești, ținând între coperti scrisori de dragoste, aidoma copilului fluturi între palme, fac din spațiul meu de lucru ceea ce pictorul Vasile Chinschi numea "*spațiul meu de faptă și de gând*".

VPL: *Să vorbim puțin despre momentele în care sunteți în față planșei și pictați. Cum lucrați? Există momente speciale în care ceva va inspira? Va întreb asta pentru că am avut întotdeauna impresia că un pictor se așează în față unui peisaj sau a unui model și exprimă, prin culori, ce vede și ce simte. Ori eu, care am scris la viața mea și câteva poezii, nu m-am așezat niciodată în față hârtiei, ci dimpotrivă, le-am scris numai în momentele în care ele mă obligau să le scriu, nu mai eram eu "autoarea" lor. Cum vine "inspirația" în cazul picturii?*

FS: Toate momentele sunt speciale. Chiar și atunci când tai pânza de pe șasiu, recunoscând astfel că am ratat destinul acesteia de a deveni pictură, păstrându-i identitatea de biată cârpă murdară de vopsea. O confesiune asemănătoare am făcut în paginile unui catalog mai vechi, atunci când recunoșteam că rareori am abandonat uneltele la timp. Fie prea târziu, - când pânză devenea greoaie, plină de balast, anulând până și cele mai spontane, delicate atingeri de pensulă, ori gesturi plastice plină de forță și semnificație, fie prea devreme - atunci→

VERONICA PAVEL LERNER

Florin Șuțu, "Confesiuni"

când panza încă reclamă prezența unei tușe, a unei urme zgâriate cu coada pensulei, ori lăsate apăsate cu cuțitul de paletă. Și într-un caz și în celălalt vorbim de momente speciale, când infatuarea, orgoliul, lipsa de măsură mă fac să cred că panza este doar un suport răbdător și nimic mai mult. Despre inspirație? Dacă pe stradă un șofer grăbit mă stropește fără să încerce cel mai mic gest de a ocoli groapă de apă de lângă bordură, primul impuls este de-a înjura, necum de-a recita din memorie o rubaiata ori un haiku și abia după aceea să observ frumusețea scriiturii de zoaie, apă și noroi de pe haine. În atelier însă, dacă din grabă ori din greșală răstorn călimara cu tuș, ori pensula prea mult îmbibată lasă să se scurgă surplusul de vopsea, mai întâi urmăresc mesajul întâmplării, apoi șterg sau curăț, după caz. Inspirația nu e o ușă lăsată întredeschisă de Dumnezeu, astfel încât eu să arunc o ochiadă înspre curcubeu și să fur idei ori sugestii. Niciun pictor nu este de capul lui, nici atunci când târăște tot calabalăcul după el în plain-air, nici atunci când se retrage în umilul sau atelier de la demisol. În fond, nu suntem mai aproape de Dumnezeu dacă locuim la mansardă, nici mai departe de El dacă locuim peste două dealuri de biserica satului. Cu alte cuvinte, inspirația ești chiar tu la șevalet, că doar nu degeaba Dumnezeu ne-a făcut după chipul și asemănarea lui.

VPL: *Momentele în care un pictor ia contact cu publicul sunt vernisajele. Ați avut deja multe expoziții. Aveți emoții înaintea unui vernisaj, așa cum un pianist, de exemplu, sau un actor, are emoții înainte de ieșirea pe scenă?*

FȘ: Atunci când vorbim despre pianiști sau actori, emoțiile lor sunt în timp real, trăgând după sine ori împingând recitalul, spectacolul către ceea ce ar putea fi un succes, o capodoperă. Alteori, dimpotrivă, pot frânge actul creator, depresurizând energii stocate, făcând din amplitudinea unui salt mareț o banală cădere în derizoriu, când dilema lui Hamlet se suprapune peste tonul de apel al unui telefon mobil uitat deschis ori când pasajul liric al unui pianissimo se împiedică de tusea tabagică a unui spectator fumător înrăit.

La vernisajele mele, emoțiile țin mai degrabă de logistica desfășurării evenimentului, având în capul listei

tabieturi sociale, urmate de strângeri de mâini, zâmbete mimate, fotografii cu cine nu te aștepti etc., decât de temerea că lucrările expuse nu ar ocupa locuri meritorii în sufletul vizitatorilor. În fond, un vernisaj este aidoma unui botez, acolo unde nimeni nu va spune cât de urât este copilul, admitând că într-adevăr aceste este urât.

VPL: *Câtă dreptate aveți când remarcați diferența dintre un actor sau pianist și un pictor!*

Sigur, actorul și pianistul își consumă actul de creație în fața publicului, în timp ce artistul plastic, atunci când scoate la lumină creația lui, e singur, așa cum se întâmplă și cu scriitorii, poeții, compozitorii... Și, dacă a venit vorba și de alte forme ale artei, în afară de arta plastică, ce alte arte vă atrag?

FȘ: Mă simt aproape în camera de zi a fiecărei arte, tot așa după cum cerul albastru văzut prin fereastra mansardei este legat de firele de nisip din sticla ferestrei, de apa curgătoare, ori de focul din creuzet.

VPL: *O poetă de origină română aflată la Dublin, Gina Goia, scrie: "poezia este dumnezeul ăla care te iubește și care-ți spune nimic. te lasă să exiști așa cum simți și te tolerează. fiindcă libertatea spirituală este totul. ne face umani." Cum ați exprima dv. în cuvinte această libertate spirituală atât de evidentă în lucrările dv?*

FȘ: Pictura nu este sau nu ar trebui să fie quantumul dexterităților dobândite prin studiu, niciun inventar minuțios al recuzitei de atelier și, cu atât mai mult, nu ar trebui să fie o competiție de cine poate fura startul, în disperarea păguboasă de-a ajunge

Florin Șuțu, "Mama mea și cu mine"

primul niciunde. Totdeauna am fost circumspect în fața virtuozităților, a prețiozităților ca scop în sine, însă am fost emoționat de stângăciile, poticnelile și uneori de cele mai evidente încălcări ale *normelor* compoziționale făcute cu onestitate, fără orgolii și poze infatuate peste umăr.

În fond, chiar și bălbâitul, ori surdo-mutul pot face declarații de dragoste dintre cele mai frumoase. Cu alte cuvinte, libertatea spirituală este aidoma pașilor desculți ai copilăriei, în tălpile căreia se adună mărăcini, cioburi de rouă ori praful cald și fin al drumului, nu mersul pe vârfuri în încălțări prețioase.

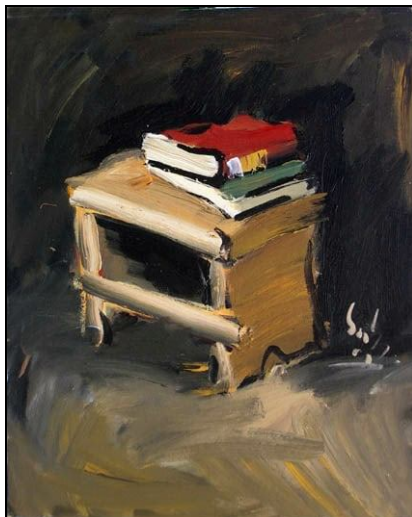
VPL: *Titlurile compozițiilor dv. au multă poezie și se "suprapun" peste emoția transmisă prin forme și culori, constituind un întreg artistic deosebit.*

Ar fi, cred, nepotrivit să va întreb cum vă vin ideile titlurilor, dar m-aș bucura dacă mi-ați putea descrie câte ceva din "culisele" combinării formelor colorate cu poezia din titluri.

FȘ: Titlurile nu reprezintă o întâietate. Cândva, în caseta tehnică a fiecărei lucrări erau trecute titlul, dimensiunile, tehnica de lucru, anul execuției, pentru o mai lesne recunoaștere, inventariere etc. Un fel de CNP actual.

Deseori am văzut pe simeze ori chiar în albume de artă pleonasme ale comodității, ale lipsei de implicare din partea confrăților care-și botezau lucrările cu cele mai banale, la îndemână titluri, repetând supărător ceea ce vedea până și orbul; *peisaj* - unui peisaj, *portret* - unui portret, *vas cu fructe* - unui vas cu fructe etc.

Mi se pare chiar o lipsă de respect față de publicul pe care, altminteri, îl dorim elevat, instruit, apt să priceapă și să admire oferta noastră. Nu plec de la titlu, căci ar fi ca și cum aș →

Florin Șuțu, "Lecturi amânate"

semna pânza goală, invocând faptul că oricum o voi semna. Pentru mine, titlurile nu sunt traduceri în vorbe ale lucrării, după cum lucrarea nu este o copie în culori a lumii imediate, ele sunt aidoma invitației la nuntă, nu mariajul propriu-zis. Unele dintre ele sunt inspirate și fac un mariaj de durată, din dragoste cu lucrările, altele fac un mariaj de conveniență.

VPL: Aveați numai 30 de ani în 1989, când a căzut regimul comunist. N-ați trăit perioada "realismului socialist" în artă. Recent a fost, la București, o expoziție cu lucrări ale pictorilor români din acea perioadă. Ați vizitat-o? V-ați gândit vreodată la imposibilitatea de a fi sincer - în pictură - dacă nu există, în afară libertății spirituale și o libertate politică?

FȘ: Nu, nu am vizitat expoziția. De altfel, multe alte expoziții la fel de tentante, ori chiar mai incitante decât cea la care faceți referire, mi s-au agățat de filele calendarului meu, aidoma degetelor micuțului elev, agitate insistent în ochii învățătorului, revendicând astfel întâietatea de a răspunde, el și numai el.

Cum se întâmplă adesea, învățătorul numește tocmai elevul care încearcă timid să se facă cât mai puțin vizibil. Chiar și așa, o bună parte dintre lucrările expuse acolo îmi erau cunoscute din expoziții naționale de până în momentul '89, ori din albume de artă sau chiar din paginile revistei ARTA.

Personal nu am simțit o mână grea apăsând pe umărul meu atunci când pictam o casă dărăpănată ori o biseriță de țară, după cum nu am avut probleme să expun, bunăoară, un autopoortret nu tocmai măgulitor la adresa vremurilor pe care le trăiam.

Presupun că arta mea era insignifiantă, nu trezeam interes ori pur și simplu am avut noroc.

Dar, la urma urmei, nu văd de ce ar trebui să evoc, să rememorez imagini, anecdote ale unei ideologii căzute de-a valma în destinul meu acum mai bine de treizeci de ani, când, tot de atâta vreme nu am revăzut locuri dragi, ori nu am revăzut oameni cu adevărat alcătuiți după chipul și asemănarea lui Dumnezeu.

Aveți dreptate, nu există libertate spirituală cu pensulele încătușate...

VPL: V-aș propune un exercițiu de imaginație: dacă ar fi posibil să vă întâlniți, față în față, cu un pictor - nu

neapărat contemporan și nu neapărat din România - cine ar fi cel cu care ați dori să vă întâlniți și ce l-ați întreba?

FȘ: Îmi place întrebarea! Mi-aș dori să mă întâlnesc cu Andreescu, să beau un pahar de vin cu el, să-l strâng mâna bărbătește, să-l îmbrățișez prietenește după care, chiar dacă m-aș trezi din vis, să nu-mi pară rău. De întrebat, nu l-aș întreba nimic, să nu-l tulbur, dar l-aș asigura că este foarte iubit în România, ca prietenul său mai mare, Grigorescu, care a spus despre Andreescu, într-o clipă de onestitate, că dacă ar fi trăit mai mult, ar fi fost pictorul nostru național. L-aș asigura că, după mine, chiar este...

Aș vrea să trec pe sub fereastra lui Bacovia și să-i spun că m-am îndrăgostit de tristețea lui, de care nu pot să mă las cu ușurința cu care m-am lăsat de tutun. Dacă m-aș întâlni cu Barbu Lăutaru', l-aș întreba dacă știe din ce pricină s-a smintit muzica de după el. Iar dacă nu știe, nu este nicio supărare. Apoi aș săruta cobza și mâna lui dreaptă.

VPL: În încheiere, mulțumindu-vă pentru răbdarea și eleganța cu care mi-ați răspuns, aș reveni la pictură, domeniul în care vă exprimați zi de zi emoțiile și trăirile și v-aș pune o ultimă - deocamdată - întrebare: există vreun pictor pe lume cu care simțiți că aveți afinități?

FȘ: Cu toți pictorii am afinități, chiar și cu cei nenăscuți. Nu-i iubesc pe toți, nu sunt prieten cu toți, nu-i admir pe toți. În schimb, Dumnezeu da, ne iubește cu asupra de măsură.

VPL: În încheiere, mulțumindu-vă pentru răbdarea și eleganța cu care mi-ați răspuns, aș reveni la pictură, domeniul în care vă exprimați zi de zi emoțiile și trăirile și v-aș pune o ultimă - deocamdată - întrebare: există vreun pictor pe lume cu care simțiți că aveți afinități?

FȘ: Cu toți pictorii am afinități, chiar și cu cei nenăscuți. Nu-i iubesc pe toți, nu sunt prieten cu toți, nu-i admir pe toți. În schimb, Dumnezeu da, ne iubește cu asupra de măsură.

21 iulie 2017

Florin Șutu, "Caseta unui nou început"

ÎNTÂLNIRI ÎN SPAȚIUL VIRTUAL Florin Șutu - pictor

Am avut bucuria să descopăr întâmplător, prin intermediul acestui popular Facebook pe care unii îl disprețuiesc, dar care are și indiscutabile calități, un pictor ale cărui lucrări m-au impresionat puternic.

S-a întâmplat așa: Florin Toma, scriitor, jurnalist și, printre altele, critic de artă, a postat pe FB câteva fotografii luate în atelierul pictorului Florin Șutu, de care eu nu auzisem. Le-am deschis și, din acel moment, contactul vibrațiilor emoționale cu artistul a fost stabilit. Am știut că, văzând fotografiile, am pășit într-un univers de frumuseți care-mi era nu numai familiar, dar care făcea parte din structura mea emoțională.

Ce te poți aștepta să vezi într-un atelier de artist? Tablouri, vopsele, schițe, pensule, masa de lucru... Vizitasem - în real - atelierul sculptorului Nicăpetre din Toronto - într-o baracă de lemn care, din păcate, a luat foc și atunci s-au pierdut o mulțime din desenele lui. Într-un atelier de artist respiră emoția însăși a artistului. Precum mobilele unei case preiau ceva din sufletul celui care locuiește acolo, așa un atelier de artist degajă personalitatea lui. Și nu numai.

Florin Toma - pe care l-am întâlnit tot numai în spațiul virtual - și-a plimbat cu răbdare și minuțiozitate aparatul de fotografiat prin fiecare colț al atelierului cu exact aceeași privire cu care eu însămi m-aș fi oprit la ele. Am văzut acolo obiecte de pe vremuri, astăzi ieșite din uz. Rășnițe, vase de aramă, flori uscate, coșuri, sifoane, ceasuri vechi și câte altele. Toate mi s-au părut vii! Respirau nu numai prin propria lor frumusețe, cea din alte timpuri, dar și prin felul în care erau așezate. Și apoi, pe pereți, sau rezemate de tabureți, picturile reprezentând aceste obiecte. →

VERONICA PAVEL LERNER

În londou de copil

Heruvimii levitează
Deasupra durerii
Ce-mi întoarce pașii prin mărăcinișul
Înflorind liber.
Despre leacuri ce ar putea să-mi
îndulcească
Durerea
Se vorbește prin semne.
Oțetul din vinul cel bun
Este gata,
Pregătit pentru rănilor trase pe roată.
În târg,
Neguțătorii jură pe văzute și nevăzute
Minuni.
Eu? Cioplesc stoluri de păsări.
Jucării din lemn, fără aripi.
În londou alb de copil
Îngerul tocmai a trecut peste urbe.
În urma lui,
În urma noastră
Rămân numai dăre de sîdef cenușiu.
Sufletul lui e îngust în umeri,
Cât să aibă loc
Printre grațiile fereastrei
Pe care
O șterg cu ziare vechi
Și detergent la promoție.

Monede fără efigii

Dăruiesc
Fluturi ce-și alină odihna în vânt.
Ofer colivii poleite cu aurul
cavalerilor de la Malta.
Îmi dau sufletul, viața, capătul acesta
subțire
Din ața care ține una-n-alta
Mânele cămășii de mire...
Vând jumătate din partea mea de vin
Ce s-a băut
La Nunta din Galileea.
Hai, să locuim în piața din care
Stâlpul înfămiei a fost pus pe foc
De vagabondul tânăr.
Umbrele încă mai transpiră
Când sună trompeții.
Doar broaștele mai speră
Să se preschimbe în prinți
În fântâna în care
Ca un nabab arunc
Monede fără zimți și fără efigii.

Ecvestră

Călărețul ține
Trăpașul
În pînteni.

Până la urmă
Va fi o evadare celebră
Din marmura monumentului.
La talcioc se vînd dălțile pietrarului
anonim.
Le-am putea șterpeli
Noaptea,
La lumina din fosforul osemintele.
Ce libertate de exprimare confuză!
Niciun senior guraliv,
Niciun critic de artă
Pe toată ulița târgului de provincie!
Cine să-mi dezlege dârlogii poveștii?
Pe tabla de șah a veacului imberb
Jucăm jocul-sorții
Cu piese din fildeș salvate din foc.

MELANIA CUC

ÎNTÂLNIRI...

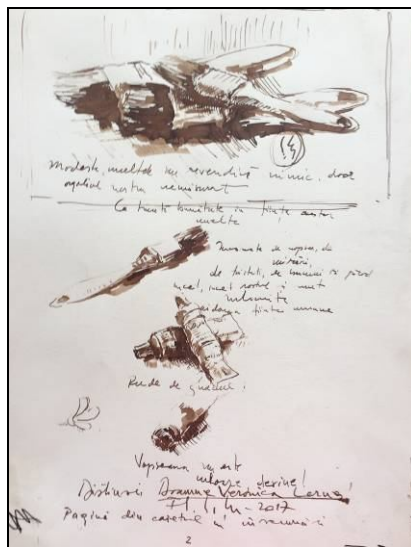
→Am înțeles atunci, vizitându-i - în spațiul virtual - atelierul, că pătrunsesem în universul unui artist pictor-poet. I-am cerut prietenia, cum se obișnuiește pe FB și, după ce am primit-o, am avut ocazia să vizionez lucrările lui postate, cu mîgală, pe FB. Acolo am regăsit obiectele din atelier, pictate cu aceeași căldură cu care ele fuseseră așezate pe sau sub policioară.

Impresionată, i-am scris d-lui Florin Șuțu câteva cuvinte, manifestându-mi dorința de a avea câteva cataloage de la expozițiile lui. Ce a urmat a fost un fel de vis: câteva picturi, spre imensă mea surpriză și bucurie, au traversat oceanul și au ajuns la mine, împreună cu doritele cataloage.

Iată, pe scurt, datele biografice: Florin Șuțu s-a născut în 1959 la Ploiești. A studiat la București la Academia de Artă cu pictorul Ion Sălișteanu, este membru titular al UAP din România și predă la catedra de pictură și desen al Colegiului de artă "Carmen Sylva" din Ploiești. A participat la expoziții personale și în grup atât în țară cât și în străinătate. Lucrările lui sunt prezente în colecții de stat și particulare din țară și din

afară ei. Artistul publică eseuri, tablete și cronici de artă în diverse ziare și reviste.

Nu sunt critic de artă și nu știu să scriu cronici profesioniste. Pot numai să povestesc cum unele picturi îmi transmit emoția cu care au fost lucrate sau cum, în fața unor tablouri, mă pot opri minute în șir, respirând în același ritm cu mișcarea pensulei. Pot, folosind expresia lui Florin Șuțu, să urmăresc, să simt și să scriu despre

devinerea culorii.

Artistul a avut bunăvoința să-mi trimită și o pagină pe care a desenat uneltele cu care lucrează și notele personale asupra lor. O adevărată pagină de poezie și pictură. Sub două pensule încrucișate el scrie: "*Moderate, uneltele nu revendică nimic, doar orgoliul nostru nemăsurat*". Și, mai departe, lângă o altă pensulă: "*ce trecută bunățate în ființă acestor unelte. Înmuiate de vopsea, de mirări, de tristeți, de bucurii, își pierd încet încet rostul și sunt înlocuite cu două ființe minune*". Urmează desenul tuburilor de culoare, sub care e notat: "*Rude de gradul I*", iar mai jos e un alt tub, sub care scrie "*Vopseaua nu e culoare, devine*".

Picturile lui Florin Șuțu transmit emoție prin poezia formei și a culorii. Dialogul pe care l-am avut în aceste zile, în scris, cu domnia sa a fost, pentru mine, un moment de adâncă vibrație artistică. Și, așa cum textele "*coboară-n cărți*", cum ne spune poetul Nicolae Baciut, pentru a rămâne vorbă imprimată pentru ceilalți, tot așa culoarea "*coboară-n tablouri*" spre bucuria celor de acum, de mâine și de pretutindeni.

Ion Luca Caragiale -

primul scriitor clasic român în
exilul berlinez

(II)

Perioada berlineză de exil voluntar (provizoriu din noiembrie 1904 și definitiv din martie 1905) din viața autorului a fost una tihnită, deși și-a schimbat reședința de 5-6 ori, Germania lipindu-se de sufletul său ce tânjea după o societate bazată pe cinste și respect („așa de civilizată și de curată, ... și unde domnesc o ordine și o disciplină exemplară”). Momentul începerii exilului este perceput cu durere totuși de autor care, într-o scrisoare din 13 martie 1905, i se confesează lui Alecu Urechia: „Plângem! În acest moment pun în gură prima franzelă a exilului.” Fiica sa Ecaterina Logadi este cea care descrie în amănunt această etapă din viața dramaturgului: „Mintea-i era ageră și nu se odihnea niciodată” (*Viața românească*, 1962). „Mutarea lui la Berlin a fost în unele privințe o evadare dintr-o realitate românească, aparent fără speranță, în care a amenințat că se va sufoca.” - afirma renumitul romanist și lingvist german Klaus Bochmann (vol. Ion Luca Caragiale. „Tema și Variațiuni: schițe de proză”, Leipzig, Insel-Verlag, 1970). „Scriitorul s-a expatriat cu acea cuviință pe care o arăta și ca artist și publicist, nedoritor de reclamă zgomotoasă. A-l pune pe banca acuzației înseamnă însă totodată a deschide procesul societății, care a făcut totul cu puțință ca să și-l îndepărteze. Materialicește vorbind, în chestiune de valori morale, societatea noastră i-a rămas debitoare: ea nu și-a plătit datoriile față de creatorul unor valori nepieritoare.” - sublinia criticul Șerban Cioculescu („Viața lui I.L. Caragiale”).

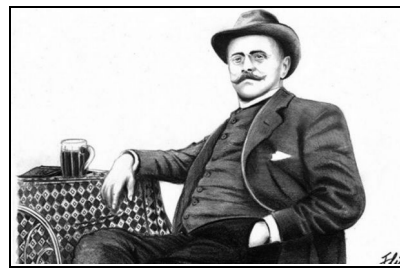
Deși a plecat supărat pe tot ce a lăsat în urmă, nu s-a putut detașa de lumea românească care-l rânise, dimpotrivă, a revenit în țară de douăzeci și două de ori în cei opt ani de autoexil, de fiecare dată întorcându-se la fel de încărcat negativ (una dintre aceste reveniri fiind cea de la Blaj, determinată de sărbătorirea jubileului de 50 de ani de activitate a Astei, în august 1911, între cei prezenți aflându-se Octavian Goga, N. Iorga, G. Coșbuc, Șt. O. Iosif, Victor Eftimiu, Gheorghe Pop de Băsești, Vasile Goldiș ș.a.), încât întrebat dacă

s-ar întoarce definitiv în țară, răspunsul lui a fost categoric: „Niciodată”!

Paul Zarifopol, mai tânărul său prieten care s-a aflat în acea perioadă la studii în Germania, dă răspuns la întrebarea de ce a optat Caragiale pentru Germania: „Din trebuință de ordine și de confort, pot spune eu, după câte am auzit de la dânsul” („Caragiale pe scurt”, în „Adevărul literar și artistic”, reeditat de Al. Săndulescu în 1971). Georgeta Ene explică această emigrare lansând o teorie fantasmagorică și anume că a acceptat o misiune secretă de „agent acoperit al oculte pro-unioniste din România, fiind un patriot angajat” („Caragiale în Berlin”, 1992), deși Caragiale nu știa limba germană.

Adevărul e însă că nemulțumirea sa era una exacerbată, căci semne de recunoaștere a genialității sale au existat chiar în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea: Teatrul Național, condus de Petre Grădișteanu, îi reintrodusese în repertoriu două comedii, îi înaintase un avans în acest sens și i-a decernat în câteva rânduri premii, M.S. Carol I i-a acordat „Steaua României în gradul I de cavaler pentru meritele sale artistice” (1888), l-a distins cu Ordinul „Coroana României” (1899), prietenii (Delavrancea, Constantin Mille, Tache Ionescu, Alexandru Ciurcu și actorul Iancu Brezianu) l-au omagiat organizând un banchet la Ateneu (februarie 1901), prezidat de Petre Grădișteanu, pentru un sfert de veac de activitate literară, o revistă din București a tipărit un număr festiv care cuprindea opt pagini cu titlul „Caragiale” proză și poezii semnate de prietenii omagiatului, având pe copertă un desen de N.S. Petrescu și o caricatură de Constantin Jiquidi, o altă revistă îl situa, în baza unei anchete, pe locul trei (după Take Ionescu și Delavrancea) ca cea mai populară personalitate. Dar a fost și criticat pe nedrept.

Posibil că opțiunea pentru spațiul germanic a fost influențată și de faptul că aici nu era total necunoscut, drama sa *Năpasta*, intitulată „Das Unheil”/„Anca”, fusese pusă în scenă la Berlin (1902, la Secessions Theater, în traducerea lui Adolf Last) și la Nürnberg (1903), după ce fusese jucată mai întâi la Cernăuți (1895/1896), pe atunci sub stăpânire austriacă. În plus, proza sa începuse a pătrunde și ea în acest areal cultural - *O făclie de Paști* (*Eine Osterkerze*),

apăruse la Stuttgart (1892, după ce fusese publicată deja în revista „Romanische Revue”, condusă de Cornelius Diaconovici la Viena și Budapesta), nuvela *Păcat...* (Sünde...), în revista „Aus fremden Zungen” tot din Stuttgart, condusă de Joseph Kürschner, un volum intitulat *Sünde... und andere Novellen und Skizzen*, editat în Leipzig (1897), reeditat un an mai târziu -, existau deja traducători (Adolf Last și Mite Kremnitz), se vorbea despre montarea piesei O scrisoare pierdută „pe scena lui Deutsches sau Volks-Theater la Berlin” (Marin Bucur în „Opera vieții. O biografie a lui I.L. Caragiale”), ceea ce nu s-a mai întâmplat însă. Deși susținut de reputatul lingvist Gustav Weigand, profesor de Romanistică la Berlin, scriitorul proaspăt emigrat nu a făcut carieră literară acolo unde s-a exilat voluntar și nici nu a învățat limba germană. În această țară de adopție, a scris însă nuvela *Kir Ianulea* (publicată în „Viața Românească”, 1909) și povestirea *Calul dracului*, două din bijuteriile sale epice, precum și incendiarul eseu politic *1907. Din primăvară până-n toamnă*, publicat parțial în ziarul vienez „Die Zeit”, semnat „un patriot român”, tradus de Mite Kremnitz (ori de berlinezul Hermann Kienzl sau de Zarifopol), și ulterior, integral, în broșură și difuzat în Regat („Cauza dezastrului în care a căzut țara este numai - da, numai, nenorocita politică ce o fac partidele și bărbații noștri de stat, de patruzeci de ani încoace.”). A intenționat să scrie o nouă piesă de teatru, o comedie politică ce-ar fi urmat să se numească „Titircă Sotirescu & C-ie” cu protagoniștii din „O noapte furtunoasă” și „O scrisoare pierdută”, care a rămas la stadiul de schiță, însă intuiția autorului a străbătut vremurile („Comedia mea se petrece după 30 de ani de la cele întâmplate în «Noaptea furtunoasă». Toate secăturile mele au ajuns la posturi înalte. Sunt miniștri” - „Tribuna”, 1907). A plănuit →

CATINCA AGACHE

și realizarea unei drame istorice în versuri având ca personaj central pe regina Cartaginei, Didina, (cum îi mărturisea lui G. Coșbuc, la Karlsbad, în 1911), a trimis spre publicare în presa din țară schițe, povestiri, articole. În această perioadă de autoexil a publicat în România volumul „Schițe nouă” (1910) și i-a apărut ultima carte antumă - seria *Opere complete în trei volume* - la Editura Minerva.

La Leipzig (Lipsca), 1911, Horia Petra-Petrescu publică teza sa de doctorat intitulată „Ion Luca Caragiale. Leben und Werke”, sub îndrumarea lui G. Weigand, o recunoaștere a universalității scriitorului.

Nemulțumirea scriitorului față de țară a rămas însă aceeași, după cum mărturisește chiar fiul său Luca I. Caragiale („L-am auzit, deseori, blestemându-și «meșteșugul ingrat» și afurisind clipa când s-a apucat de literatură. Conștient, în fond, de valoarea lui, rămânea un veșnic jignit în viață (...). Mi-a povestit toată viața lui. Cum luptase; cum, hulit de unii, neluat în serios de alții, pus la o parte de toți oamenii influenți, în fine tot ajunsese. Cum, odată celebru, tot nimeni nu lua cuvântul lui în seamă. (...) Tot atunci mi-a făcut și bilanțul câștigurilor lui de autor”) într-un articol publicat în revista „Idea europeană”, nr. 29-30, 1920 (reprodus în volumul „Amintiri despre Caragiale, București, 1972, de Șt. Cazimir). „Un om foarte trist. E multă durere sub glumele lui.”- l-a caracterizat bunul său prieten Alexandru Vlahuță. „Prostia, suverana prostie, e totdeauna mai tare. În zadar lupti frumos cu tăieturi fine de floretă, el (prostul) lovește greu cu lăstarul în moalele capului. Și în zadar risipești spirit și vervă, el e tare ca piatra. (...) Nimic mai greu decât să cârmuiești prostii... Ei au un instinct de împotrivire organică...”- îi mărturisea cu amărăciune lui Octavian Goga cu ocazia vizitei pe care i-a făcut-o în 1912, la Seghedin/Szeged acolo unde poetul patriot era încarcerat (Octavian Goga „Două morminte”, 1916).

N-a fost singurul scriitor din acea perioadă care a dorit să emigreze: Lazăr Șăineanu, autoexilat la începutul secolului al XX-lea în Franța, Maiorescu, care ar fi mărturisit că a fost tentat să plece în exil voluntar în America (1876), Alexandru Macedonski, insultat după „nechibzuita” (Adrian Marino) epigramă

adresată lui Eminescu în 1883, care s-a retras la Paris (1884-1885) ș.a.

La Berlin, și-a schimbat domiciliul de 5-6 ori: în cartierul Wilmsdorf, pe Nachodstraße 18 (din octombrie 1904) și pe Preußische-Straße 10 (din ianuarie 1905); pe Hohenzollerndamm 3, Hohenzollerplatz 4 și Hohenzollerndamm nr. 12.; în cartierul Schöneberg, pe Innsbruckerstraße 1 (din ianuarie 1910), unele din aceste străzi schimbându-și numele până azi. „Să te ferească Pronia de foc, de cutremur, de înec și de mutat!” – afirma cu năduf scriitorul.

Despre aceste locuințe vorbea fiica lui, Tuski, în volumul „Caragiale în exil” (locuința din Nachodstrasse). Vasta corespondență de la Berlin este una din ultimele capodopere ale lui Caragiale și este inclusă în vol. IV din *Opere* editat de Academia Română în superba colecție „Opere fundamentale”, îngrijită de acad. Eugen Simion.

Prima locuință, Nachodstrasse 18, actuala Hohenzollerndamm 5

Deși a plecat supărat, Caragiale a primit în vizită mulți români din țară ori aflați la studii în Germania. Printre musafirii săi s-au numărat Constantin Dobrogeanu Gherea (cu nepoata căruia se căsătorise fiul său Luca Ion), sociologul Dimitrie Gusti, Constantin Stere și ginerele său Paul Zarifopol, bunii săi prieteni Barbu Delavrancea cu fiica lui, pianista Cella Delavrancea, Alexandru Vlahuță, Ronetti-Roman, sau Gheorghe Panu, Petre Missir, unchiul poetului George Coșbuc, Iosif Manliu, stabilit la Dresda, mai tinerii Panait Cerna, Edgar Flavian și Horia Petra Petrescu ș.a. „L-am cunoscut prin 1904, la Berlin, unde-mi continuam studiile. Frecventam pe atunci un cerc de studenți români. Erau mai toți la Politehnică. Publicasem cele mai multe din poeziile mele în *Luceafărul*, dar nu apăruseră încă în volum.”- mă-

turisește Octavian Goga. „Cu tot exilul voluntar, provocat de decepțiile suferite, tata nu a fost un dezrădăcinat. A rămas adânc legat de țară. Nu putea răbda multă vreme despărțirea. Se interesa permanent de cele ce se petrec acolo în lipsa lui și comenta acasă evenimentele importante. Când nu mai putea suporta depărtarea, orice pretext era bun ca să plece în țara sa”- a mărturisit fiica scriitorului.

A fost pasionat de muzica clasică (opera italiană, Schumann, Gluck, Beethoven, - a cărei casă memorială din Bonn a vizitat-o), a primit în casa sa muzicieni români care concertau sau studiau în Germania (C. C. Nottara, pianistii C. D. Dimitriu - profesor la Conservatorul din București, căruia-i trimite un pian la București în 1906, Cella Delavrancea, care a locuit un timp în casa sa).

Despre pasiunea lui pentru muzică aflăm din cele 400 de Scrisori trimise lui Paul Zarifopol (care sosise la Leipzig în 1898 pentru a-și da doctoratul, critic literar dar și bun pianist) de care îl va lega o trainică prietenie.

De menționat că în februarie 1912, în țară fusese organizat jubileul său de 60 de ani (proponere făcută de Emil Gârleanu în numele Societății Scriitorilor Români), la care au participat importanți scriitori, dar la care nu a fost prezent din motive de sănătate, refuzând și recompensă națională propusă de prof. C. Rădulescu-Motru; avea însă să efectueze o ultimă vizită în țară, la Iași, în primăvara aceluiași an, pentru a susține debutul fiului Mateiu Caragiale în revista „Viața românească”. „În anul când a împlinit șazece de ani, în anul când a murit, până și ultima oară mi-a vorbit cu adâncă sinceritate, cu scârbă și necaz. Fusese poftit în țară pentru un jubileu al lui de șazece de ani, și răspunsese printr-o scrisoare către prietenii lui [...]. L-am întrebat ce hotărâse și mi-a răspuns, întunecat, că refuzase. L-am întrebat, mai departe, din ce motive. Atunci a vorbit mult, cu patos și aproape cu lacrimi în voce.”- mărturisește fiul său Luca Ion, referindu-se la acea omagiere a scriitorului în țară.

La 9 iunie 1912, dimineața (21 spre 22 iunie 1912 stil nou), se stinge din viață în casa sa din Berlin-Schöneberg, Innsbruckerstraße, nr. 14, din cauza unui infarct, „probabil în urma uneia din tusele sale tabagice”, cum susține Paul Zarifopol, →

medicul legist german care l-a consultat afirmând că „în viața lui nu a întâlnit un caz mai grav de arterioscleroză”.

Momentul este redat detaliat de Cella Delavrancea („Dintr-un secol de viață”) care se afla în casa autorului. Cotidianul berlinez „Vossische Zeitung” a semnalat câteva zile mai târziu evenimentul.

Ioan Slavici a scris atunci necrologul „Un om mare”.

Trupul neînsuflit a fost depus în cavoul capelei din cimitirul protestant Erster Schöneberger Friedhof din Berlin, în prezența familiei și a bunilor săi prieteni Barbu Ștefănescu Delavrancea, Alexandru Vlahuță și Dobrogeanu Gherea, Panait Cerna, Dimitrie Gusti.

Pe 13 iunie 1912, de la Berlin, Alexandru Vlahuță îi scria soției sale: „Îți scriu, Mic dragă, din casa lui Caragiale, pe care l-am văzut în sicriul de stejar, odihnind în capela cimitirului protestant din Schönberg. Îl depunem aici, într-un cavou, până în noiembrie, când îl aducem în țară, să-l punem în pământul pe care l-a iubit în tăcere și l-a glorificat cu strălucirea geniului său” (scrisoarea, în original, se găsește la Muzeul Literaturii Române). Cu șase zile înainte de a pleca la poporul stelelor, dramaturgul îi scria prietenului Zari-fopol, cu un umor negru, că și-ar dori o placă memorială, așezată în grădina hotelului-restaurant Sachsenhof din Leipzig, pe care să scrie „Aici îi plăcea iubitului Herr Direktor să se dea la speculațiuni transcendente” și nu „Aici a locuit I. L. Caragiale, unul dintre cei mai mari scriitori români”.

La cererile repetate ale văduvei lui Caragiale, la 18 noiembrie, sicriul cu rămășițele sale pământești a fost adus la București, după o întreagă odisee tragi-comică (descrișă în ziarul „Universul”, ediția din 19 noiembrie), „Chestie de tarabă, onorabile! Daraveri de clopotniță, stimabile!” - ar fi hohotit Cațavencu. A fost depus la Biserica Sf. Gheorghe cel Nou, unde Delavrancea a ținut o memorabilă cuvântare („Caragiale a fost cel mai mare român din câți au ținut un condei în mână și o torță aprinsă în cealaltă mână. Condeii au căzut, dar torța arde și nu se va stinge niciodată.”...), urmat de Mihail Sadoveanu („Caragiale a însemnat o dungă mare și foarte luminoasă în literatura noastră contemporană; ea a rămas asupra

noastră și va rămâne asupra tuturor generațiilor.”), după care a fost reînhumat, la 22 noiembrie, la cimitirul „Șerban Voda”, „Bellu”, după un ocol prin fața Teatrului Național, sicriul fiind urmat de un uriaș cortegiu funerar în care s-au aflat aproape toți scriitorii importanți ai timpului (Alexandru Vlahuță, Mihail Sadoveanu, Emil Gârleanu, Cincinat Pavelescu, Șt. O. Iosif, Ovid Densusianu, Corneliu Moldovan, Delavrancea, Sandu Aldea, N. D. Cocea ș.a.).

„Ei, și?... Balanța-i strâmbă și judecata nulă! Nici psalm, nici Laudamus, dar nici accent de hulă! Din coardele-mi măiestre d-acu n-or mai ieși! Se răsucesc și crapă ai lumii vechi pilaștri! Catapeteasma cade!... Macabru danț de aștri!... În loc de Tot, Nimic!... Ei, bravo, zău!... Ei, și...?- previziona poetul Caragiale în sonetul *Finiș*.

În onoarea sa, la Berlin, pe Mühlenstrasse-Pankow, înainte de clubul de tineret din Mühlenstrasse 24, a fost dezvelit în 1955 Bustul de marmură al scriitorului român, creat de un artist necunoscut (care a înființat înainte de curent Jugendkulturtzentrum M24), pe care scrie: Caragiale s-a născut la 1 februarie 1852 în Haimanale (acum România) și a murit pe 9 iunie 1912 la Berlin. („Eine Buste erinnert an Ion Luca Caragiale in Pankow, vor der nach ihm benannten Bibliothek in der Mühlenstrasse, nahe der Kreuzung Florastrasse).

Tot la Berlin a fost ridicată o placă memorială, la ultima sa adresă

Das Denkmal für den Dramatiker Ion Luca Caragiale an der Mühlenstraße./ Monumentul lui dramaturgul Ion Luca Caragiale pe Mühlenstrasse. (Foto: BW)

din Hohenzollerndamm 201, Charlottenburg- Wilmersdorf, dezvelită la 01.01. 1982 In diesem Hause Hohenzollerndamm 201 zu Berlin Wilmersdorf wohnte von Oktober 1906 bis Januar 1908 Ion Luca Caragiale, einer der großen rumänischen Schriftsteller

Profesorul de studii române Eric D. Tappe a afirmat în volumul „Ion Luca Caragiale” (New York, 1974): „He prided himself on his knowledge of Romanian and would say: 'Not many are masters of it as I am.'”

Despre nemurirea sa vorbea Nichita Stănescu în „Argotice”: „Caragiale, Caragiale, / Dacă nu erai matală, / Rămâneam tot ... haimanale” - alt semn al posterității vii a scriitorului.

Opera sa a influențat dramaturgii afirmați ulterior, în principal pe Eugen Ionesco. „Vrei să cunoști lumea? Privește-o de aproape. Vrei să-ți placă? Privește-o de departe.”- mărturisirea marele scriitor cu înțelepciune amară.

Afirmat ca dramaturg, nuvelist, pamfletar, poet, ziarist, comentator politic, orator, ales membru post-mortem al Academiei Române, Ion Luca Caragiale rămâne, dincolo de vremuri, genialul creator de tipuri umane din dramaturgia noastră, comparat cu Balzac, magistrul care a redat poate cea mai necruțătoare viziune a societății românești („un balamuc de țesături și intrigi bizantine”) pe care-a dorit-o însănătoșită prin arma scrierilor sale inegalabile.

Posteritatea sa vie nu-l lasă să rămână în liniștea din rafturile de bibliotecă, ci îl aduce mereu în atenția noastră, mai actual ca oricând.

Deși, a trecut aproape neobservată ziua lui naștere.

Ca și cea a lui Brâncuși. Genii ce străbat timpurile.

(Köln, ianuarie 2017)

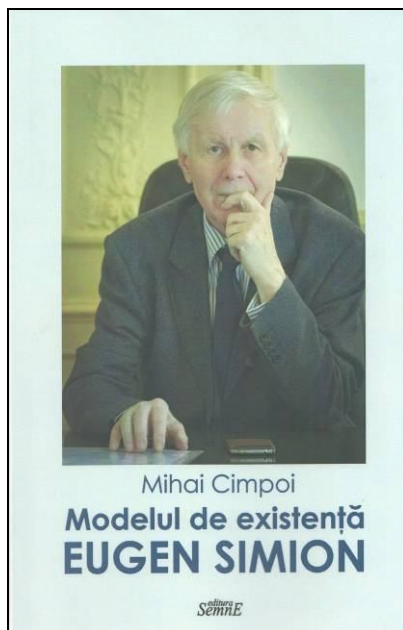
Modelul de existență al lui Eugen Simion în viziunea lui Mihai Cimpoi

Figură canonică, emblematică, a literaturii române, Mihai Cimpoi îl tratează pe Eugen Simion, asemeni cum Umberto Eco pe Baudelaire, ca pe o operă deschisă, proiectată „între coduri de emisie și coduri de destinație”. În limbajul curent, Mihai Cimpoi pătrunde în labirintul discursului ilocutoriu, respectând, evident, „reguli de interpretare textuală”, nu pentru a recupera elementele reductibile ale unei retorici cu apartenență la noul limbaj metacritic, ci pentru a susține/universaliza „modelul de existență al unui critic autentic, văzând în aceasta un *modus vivendi*, o rațiune de a fi, o modalitate de autoconstruire a personalității” unui spirit estetic de mare forță – Eugen Simion.

Cu lucrarea *Modelul de existență Eugen Simion* (Ed. Semne, București, 2014), exegetul ne propune cheia de descifrare a operei „excelentului fenomenolog” situat „mereu într-un proces de disocieri, elucidări, ierarhizări” (p.29). La drept vorbind, cuvântul *descifrare* nu e cel mai inspirat pentru a demonstra mecanismul de pătrundere în substanța textelor simionene, dar l-am utilizat pentru a motiva demersul arhetipal al unui demistificator sui-generis de forme estetice și culturale clasice, și nu numai, care și-au păstrat semnificațiile, transferându-le în postmodernitate.

Criticul este convins că întreaga operă literară a lui Eugen Simion este un produs „materializat în limbaj” (Adrian Marino), sugerându-ne astfel că „în cazul lui Eugen Simion, personalitatea intelectuală este inseparabilă de conștiința intelectuală” și că aceasta „urmează neabătut modelul Lovinescu, care-i place pentru voința lui de a moderniza literatura română și pentru voința lui de a face din critica românească o instituție intelectuală și morală, bazată pe idea autonomiei esteticului” (p.41).

Insertiile textuale ale enciclopedistului Mihai Cimpoi, operate în interiorul intenționalității operei autorului *Fragmentelor critice*, nu reprezintă punctele de fugă ale lecturii, desigur sistematică și, în termeni barthesieni

vorbind, pozitivistă, devenind „obiect de dorință a lectorului, o fantasmă în care acesta se proiectează” (p.475), ci amplifică transgresiunea „intenției estetice a autorului” către filosofia marelui „spirit al totalității”.

Mihai Cimpoi construiește în jurul cercurilor ce ni le oferă Eugen Simion în interpretarea comprehensivă a textelor sale, în întregime capabile să dialectizeze o literatură de identificare, un cerc hermeneutic de reflecție. Urmare a acestui construct, Mihai Cimpoi, ne introduce în universul esențialmente cosmogonic al autorului *Sfidării retoricii. Jurnal german* (București, 1985, p.151), interesat „în cel mai înalt grad de orice metodă care duce mai departe interpretarea și mă ajută să văd ceea ce impresionismul mă împiedică să văd: pivnițele textului, nu numai suprafețele lui”. *Demonul teoriei* care, îndubitabil, îi domină atât pe *emitent*, cât și pe *destinatar*, asigură o de necontestată solidaritate, duală, între aceștia, ambii asumându-și rolul de „dedoxificare” a producțiilor scriitorilor asupra cărora își direcționează tirul critic pentru a „salubritiza” câmpul literar de non-valori culturale. Conceptul ca atare, admitem, negreșit poate avea sensul unei axiome, aceasta derulându-se în structura unui meta-limbaj paradigmatic, excelent implicitat de *Autor* și *Emitent*.

Încercarea noastră de interpretare a volumului *Modelul de existență Eugen Simion*, intenționează să aplice „semiotica explicită a textului” (Umberto Eco, *Lector in fabula*, Ed.

Univers, București, 1991, p.78). Mihai Cimpoi nu destructurează textul lui Eugen Simion, din contră, îl valorizează sub o altă grilă, îl integrează într-o pluralitate de perspective nodale, în măsură să obiectiveze „transcodajul” (Jean Starobinski, *Textul și interpretul*, Ed. Univers, București, 1985, p.59) realității „mereu reînnoită prin revizuirea ierarhiei axiologice pe care o dictează fiecare operă nouă importantă”.

Observăm că logosul eruditului exeget, ipostaziat în spectralitatea operei deschise a lui Eugen Simion, conferă o dublă existență multi-textelor supuse analizei. Cum spuneam ceva mai înainte, autorul Eugen Simion nu e abandonat de „judecătorul” Mihai Cimpoi, chiar dacă aserțiunile celui din urmă ne determină să acceptăm/meditam ideile propuse de marii gânditori ai lumii, exact portretizați de aceștia. Efectul inculcă paradigme, acestea, la rândul-le, definind subiectul axiologic al actului de reprezentare a condiției duble a sinelui, în temeiul formulărilor lui Roland Barthes. Nimic deci mai firesc ca să nu ne asumăm polisemia scriiturii lui Mihai Cimpoi: „criticul își modelează, în acest sens, și un anume fel de comportament moral și psihic mulându-se pe modelul scriitorului modern care, sfidând retorica, devine un *destructeur*, vorba lui Sartre, și gândind literatura în termenii unei rupturi fundamentale: „*El nu face decât ceva constituit, acceptat, sacralizat. Antonin Artaud spune lucrurilor pe nume: orice scriere este (...) limita unei revolte pe care artistul modern (poetul, cu precădere) o simte și-o afirmă sub diverse forme*”.

Noțiunea de retorică indică unitatea circulară a unei analize ontologice prin care criticul – spune George Călinescu – încearcă să construiască personalitatea autorului, figura sa morală. Din aceste considerente, Mihai Cimpoi „își propune un demers intersubiectiv, hermeneutic prin excelență, o re-simțire, o re-gândire, o re-imaginare a interiorului operei (lui Eugen Simion – n.n.), o substituire a autorului prin asumarea rolului de subiect” (p.6). Pentru a argumenta necesitatea absolutizării valorii estetice a operei lui Eugen Simion, exegetul își conduce excursul investigând organicist intertextele noii critici, →

Prof. dr. FLORIAN COPCEA

mănat, nu de ambiția de a-i dubla vocea, ci de convingerea că numai așa poate cunoaște „secretul templului” (A. Gilde, *Pretextes*), operațiune justificabilă pentru a identifica „soluții pentru a elucida relația creator-operă”.

Întoarcerea autorului ne dă posibilitatea de a-i aduce în centrul discuțiilor, glosează Mihai Cimpoi, printre alții pe Roland Barthes, Jean-Pierre Richard, Jean Rousset, George Poulet, Jean-Paul Sartre, I. A. Richards, P. Valéry, Marcel Proust, Charles Augustin Sainte-Beuve, T. S. Eliot, fiecare dintre aceștia fiind studiat sub aspectul în care a influențat, epistemologic și pragmatic, modelul interpretării propus/ utilizat/ contextualizat de Eugen Simion. Trebuie evidențiată strategia lectorului care, spre a fascina și susține demonstrația, apelează la elementele intertextualității. Dintr-un început, am fost de părere că „divagațiile/deviațiile” criticului Mihai Cimpoi au darul de a decripta convențiile semiotice, de a ne familiariza cu realitățile-limită ale înțelegerii noastre: opera de artă, despre care ne vorbește Vladimir Streinu în *Pagini de critică literară, I*, (Ed. Academiei Române, București, 2006, p.322).

Mihai Cimpoi, hermeneut cu o largă respirație umanistă și filozofică, își raportează continuu funcțiile logicii la reperele blagiene – ec-statice, născătoare de stări „în afară de sine” și generând „evadarea centrului în afară de cerc”, adică în afara „templului”. Sensul *ecstaziei* lui Mihai Cimpoi este acela de a reține că, din orice unghi ar fi studiat „declicul hermeneutic” al lui Eugen Simion, constructivismul și ecletismul său spiritual, sincronizează potențialul său critic cu „modul de Ființă existențial”, obligatoriu în literatură. Tocmai de aceea, Mihai Cimpoi constată: „*Homo universalis*, Eugen Simion tratează cu severitate articularele precare, impreciziile în definire și formulare, dibuirile și orbecările pe căile cunoașterii” (p.122).

Asemeni lui Mihai Cimpoi, și Eugen Simion e un „filozof al ființei” (p.123), descătușat de prejudecăți, drept pentru care trece fiecare dintre subiectele supuse debaterilor, în lucrările științifice realizate și promovate, prin filtrul unei gândiri hermeneutice, a unor principii metafizice, existențiale, dominate de idei și de

ceea ce numim – *Ființă*. Astfel textul, ca să-l urmărim pe R. Barthes, devine rezultatul unui fapt de conștiință, capabil să demonstreze atât existența autorului, cât și a universului unde, esențialmente, s-a format. Pentru Mihai Cimpoi, criticul nu este decât un „om de cultură care crede cultura ca șansă de supraviețuire a omului și spațiu al libertății” (p.76), sincronizat la valorile umanității: „Ceea ce putem remarca mai puțin la alți critici, este la Simion o simbioză a variantelor și invariantelor personalității sale. El e un meditativ în mișcarea și în schimbarea dialectică, fără a-și modifica marca (de)ontologică, datele structural fundamentale. Figură dinamică, agitată, dar respingând agitația conjuncturală, de moment, nu acceptă clasificarea definitivă a scării valorilor, considerând relectura ca fiind ceva logic și în firea lucrurilor. Își schimbă, prin urmare, instrumentarul, se remodelează după starea de spirit a *zărilor și etapelor* ce instituie paradigma socio-culturală, se repliază asupra lui însuși, se confruntă cu cele ce se întâmplă în epocă și în societate. Spiritul polemic se exercită împreună cu spiritul remodelator permanent, care-i propune, în afara de fidelitatea față de sine și față de propriile fantasme, reconsiderările valorice ale timpului, ale noilor optici, stiluri, paradigme. Este încercat de întrebările de sine, eminescian vorbind, de momente de (auto)revoltă și libertate, oscilează între pragmatosferă și logosferă (termenii îi aparțin lui Michel Tournier), prima fiind individuală, confidențială, taciturnă, iar cea de-a doua colectivă, publică, vorbărească, bazată pe tinerețea spiritului (care presupune blugi și geacă tinerească)” (p.58). Și în continuare: „Roland Barthes, mult citat în eseuri, în *Timpul trăirii, timpul mărturisirii* și în *Convorbirile cu Andrei Grigor*, stabilește că pentru a putea studia ceea ce deosebește structuralismul de alte moduri de gândire trebuie să ne întoarcem la cupluri precum semnificant – semnificat, care reprezintă ă modelul lingvistic de origine saussuriană, și la acela de sincronic-dia-cronic, care presupune o revizuire a noțiunii de istorie” (p. 112) și: „Eugen Simion surprinde funcționarea unui mecanism, iarăși diabolic, al *inversiunii: negațiunile admirabile* devin frumoase, estetizând prin excesiva lor acumulare pesimismul său

radical” (p.120).

Nu vom încheia această exegeză fără să nu invocăm atitudinea ambivalentă, cu care deja suntem obișnuiți la filozoful Mihai Cimpoi, față de modernitate și postmodernitate, în ansamblul lor. Plecând de la joncțiunea comentariilor sale cu cele ale lui Eugen Simion, criticul face un excelent excurs despre modul în care este perceput modernismul în special în literatura contemporană, supusă controlului prin prisma teoriilor sincronice ale artizanilor curentului în discuție. De aici, susține el, decizia, cu recurs la metodă, a lui Eugen Simion de a redefini conceptul de „orientare a spiritului” către un fenomen bine instrumentat de Mihai Cimpoi: „Modernitatea din epoca modernității ca atare este cea care interesează ca orientare a spiritului, ca fel de a fi esențialmente opozitiv și ca doctrină estetică, esența acesteia fiind greu de surprins, căci este vorba de un amestec babelic de categorii, criterii, planuri și de un mod de a gândi lumea într-un chip excesiv de maniheist. În toată această avalanșă în care se insinuează incertul, atât de nefamiliar lui Simion, sunt căutate contururile raționaliste ale unor tabele care sunt și nu sunt elocvente. Sunt panoramate, mai întâi, precizările teoretice general acceptate – de la Barth și Habermas la Ihab Hassan:

1.Modernismul are tendința de a cultiva limbajul și tehnica în defavoarea conținutului (John Barth);

2.Modernitatea înseamnă prevalența unei filozofii a subiectivității (Jürgen Habermas);

3.Modernitatea se caracterizează prin: a) proiectul universalist al civilizației; b) încrederea totală în progresul tehnico-științific; c) stăpânirea rațională a existentului; d) sensul constructiv al istoriei (Christine Buci-Gluksmann);

4.Modernitatea are istoria, filozofia ei de existență, fantasmele, bolile, miturile, tehnicile, nihilismele, vizionarismul și căderile (decepțiile), are avangarde și contra-avangarde care se manifestă diferit în fiecare cultură națională. Este drept că spiritul modern presupune (mai mult: impune) un spirit sincronic, o internaționalizare a temelor, o viziune comună, care este ceva mai mult decât o acțiune comună (cum îi scrie Rimbaud, în 15 mai 1871, lui Paul Demény: „poezia nu va mai mima →

acțiunea, ea va merge înainte”) cum vom vedea deîndată – procesul sincronizării întâmpină în cultură ceea ce E. Lovinescu numește filtrul diferențierii. Din distingerile lui Ihab Hassan sunt menționate: greșeala de a confunda modernitatea cu avangarda, care reprezintă doar o vârstă a modernității, crezută de Simion, rebelă, eretică, negatoare. Modernitatea este caracterizată de unii *rece și hieratică, hipotactică și formalizantă*, în timp ce postmodernitatea ar fi *ludică, paratactică și deconstrucționistă*.

Tabelul dihotomic al lui Ihab Hassan se prezintă astfel:

- *modernismul presupune finalitate, ierarhie, stăpânire/logos, creație/totalizare, sinteză, gen literar, semantică, metaforă, paranoia, metafizică, transcendență;*

- *postmodernismul are drept categorii definitorii: jocul, anarhia, epuizarea/tăcerea, declarația / deconstruirea, antiteza, textul/intertextul, retorica, metonimia, schizofrenia, ironia, imanența.*

Printr-o deschidere stăruitoare de paranteze, tabelul fenomenologic se amplifică considerabil, axială fiind considerată heideggeriana regândire și regăsire a omului *în uitarea ființei*”(p.79-80).

Eugen Simion, ne avertizează Mihai Cimpoi, stipulează că modernitatea românească e, totuși, sincronizată la cea europeană, fapt care probează valențele literaturii române, racordată ireversibil la arhetipurile universale:

„...1.Modernitatea românească începe prin a recupera tradiția culturală, prin ceea ce am putea denumi azi *canonicitate* (în sensul lui Harold Bloom). Preromanticii apar odată cu clasiștii întârziați și *romanticii pozitivi* (Călinescu), scriind în același timp cu autorii de satire și epistole; primii moderni pun arta în slujba politicii naționale, pornind de la gramatică.

2.Constituirea modernității românești s-a făcut sub presiunea Europei și cu teama de a nu o deziluziona.

3.Momentul Eminescu este precizat ca ținând nu doar de romantismul întârziat; este un ultim mare romantic european și un mare liric care dă *prin infuzia de spiritualitate răsăriteană și nordică (germanică) o altă dimensiune romantismului european: Un poet care deschide enorm poezia spre metafizică și introduce în poem miturile fundamentale ale existenței,*

Florin Șutu, „Oglindă udă”

dintr-o perspectivă și cu o conotație pe care, până la el, poezia românească nu o cunoscuse. Descoperim în poezia lui ecouri baudelairiene și nervaliene, dar, în esență, Eminescu consideră modernitatea (în sfera socială și în artă) o vorbă goală (Eugen Simion, *Fragmente critice, V*, București, 2007, p. 160).

Introducerea tuturor formelor noi de cultură s-a făcut, după Eminescu, *fără controlul, fără elementul moderator al tradițiilor trecutului*. Bineînțeles că, în poezie, Eminescu este mai deschis filosofiei și poeziei moderne.

4. Saltul spre modernitate se face prin Macedonski, care realizează o sinteză de romantism întârziat, de parnasianism și simbolism incipient, mișcarea poetică din care vor ieși, ceva mai târziu, doi poeți: Bacovia, produs al simbolismului, și Arghezi, cel mai mare poet al secolului al XX-lea.

5. Modernitatea românească îl are drept moment principal pe Arghezi, pornit din simbolismul de specie baudelairiană, dar care își construiește un univers propriu prin fuziunea de universuri – cel religios, lumea boabelor și a fărâmelor, cele degradate, cel al copilăriei.

6. Prin modernism, E. Lovinescu înțelege autonomia esteticului, intelectualizarea (poeziei), evoluția (poeziei), de la sat la oraș, și de la liric la obiectiv, sincronizarea literaturii cu mișcarea de idei a timpului.

7. Blaga și Ion Barbu sunt alte două puncte de reper: unul reprezintă expresionismul, cel de-al doilea hermetismul mallarméan și balcanismul. Barbu îl respinge pe Arghezi pentru poezia intelectuală și prea epică.

8. Momentul avangardei este bogat, fecund și de lungă durată: Brâncuși, Tzara, Ilarie Voronca, Victor Brauner, Gherasim Luca, suprarealiști și chiar oniriști (Dimov, Țepeneag).

9. Modernismului lovinescian i se opune clasicismul călinescian. Modernismul a pătruns mai greu în epică, deși modelele în vogă au fost îmbrățișate fără ocolișuri, reticențe deosebite – modelul Gide, modelul Proust, modelul Joyce (Mircea Eliade) și fără a părăsi realismul în favoarea prozei de analiză (Hortensia Papadat-Bengescu, Camil Petrescu, Anton Holban).

10. Modernitatea românească pare a fi încheiată în 1941, odată cu înregistrarea ei în *Istoria...* lui Călinescu și impunerea ideologică a realismului socialist.

11. *Momentul '60* (Stănescu, Sorescu, Dimov, Blandiana, Păunescu, Ioan Alexandru), *momentul oniric* (Dimov, Țepeneag, Mazilescu, Tănase), *noul roman, textualismul*, care preia procedee ale suprarealismului, sfidează canoanele ideologice ale timpului.

12. A primit modernitatea românească de la modernitatea europeană și ce i-a putut da?, se întreabă criticul; și răspunde: a primit, după cum s-a văzut, un număr de modele pe care le-a adaptat spiritului românesc. Marea poezie se datorează acestei influențe modelatoare: Bacovia, Arghezi, Blaga, Barbu, Stănescu. Ceea ce a dat este și mai impunător: de la Brâncuși la Tzara, Eugen Ionescu și Cioran (un nihilist în interiorul modernității).

Am putea spune, conchide Eugen Simion, că modernitatea românească a trimis în Europa, (îndeosebi în Franța), un contingent important de detonatori” (p. 82-84).

Am extras acest lung pasaj din *Modelul de existență Eugen Simion*, din dorința expresă de a evidenția arhitectura unei construcții ale cărei elemente validează/conferă, inevitabil, sens și existență operelor evaluate și de interpret și de autor, ca să urmărim „calea nobilă” pe care ne-o sugerează Jean Starobinski în tentativa de integrare a obiectului ce-și revendică dreptul de a-l întoarce pe creator la Idee. În consecință, cartea lui Mihai Cimpoi este poarta prin care un mare cărturar pătrunde în lume și a cărei operă deschisă este receptată necondiționat.

Filologi clujeni SEMICENTENARUL UNEI PROMOTII PRESTIGIOASE

Revederea la semicentenar a promoției 1967, specialitatea Limba și Literatura Română, de la Filologia clujeană a avut o semnificație cu totul specială, ca summum emoțional, provocat de bucuria de a ne întâlni voioși, sentiment încercat la unison de toți colegii prezenți. Desfășurat pe parcursul a trei zile, evenimentul a fost conceput larg și esențializant, pe măsura importanței lui unice. O întâlnire de poveste! O revedere cu multe povești! Nota comună a fost exuberanța trăirii noastre, parcă dovedindu-ne chiar nouă, ca actanți, că sufletul nu îmbătrânește în același ritm cu trupul. Adică, ceea ce am simțit este că sufletește suntem tineri, da, exact ca în anii studenției!

Și cum nimic nu este întâmplător în viață, începutul aniversării noastre semicentenare s-a petrecut la Sighetul Marmăției, unde microbuzul ne-a lăsat la Memorial într-un moment de mare sărbătoare, Ziua Eroilor. Acolo am aflat că s-a temeinicit tradiția ca la acest eveniment din toate colțurile țării să sosească membri ai unor asociații care cinstesc memoria vechilor deținuți, alături de rude și prieteni ai familiilor lor. Se știe că în închisoarea de la Sighet fusese decimată elita intelectualității române și imaginea completă pe care muzeul o oferă vizitatorilor este copleșitoare cu adevărat. În interviul pe care l-am dat instantaneu unei televiziuni locale am explicat că acest muzeu care ilustrează ororile comunismului și rezistența organizată în țară și în lume împotriva lui, trebuie perceput ca un loc de pelerinaj. El se cuvine vizitat în egală măsură de români și de străinii vizitatori, întrucât aici, mai bine ca oriunde, poate fi înțeleasă tragedia țării noastre care în mod samavolnic a fost supusă comunismului de tip stalinist. Mărturiseam în fața camerei de filmat că fac parte din generațiile care au crescut odată cu instaurarea dictaturii proletare și mulțumesc lui Dumnezeu că am avut șansa să văd abolită această holeră a istoriei noastre contemporane. În muzeu, am descoperit - ce surpriză! - figura unei persoane din familia mea, pe spikerul la BBC dr. Liviu Cristea, care ani la rând a transmis mesaje de îmbărbătare la emisiunilor postului românesc din Londra către românii din țară.

Evenimentul comemorativ organizat la Sighet de Ziua Eroilor s-a desfășurat în câțiva timpi distincți, pornind cu dezvelirea plăcii dedicate lui Romulus Rusan, alături de Ana Blandiana, soția lui, ctitori ai muzeului. A urmat o sesiune evocativă consacrată lui Romulus Rusan, care, plecat la Ceruri de curând, lipsea fizic, dar era simțit aproape, păstrat în amintirea celor care au avut șansa de a-l cunoaște, ca intelectual de inițiativă, scriitor, publicist și distins prieten. La Cimitirul Săracilor, s-a oficiat slujba de pomenire și nu a lipsit din program o masă bogată pentru toți participanții. Ne-am propus să revenim la Sighet anual de Ziua Eroilor, aducând mai ales tineri și copii, care să afle, vizitând Memorialul, prin ce perioade tragice au trecut înaintașii noștri în istoria contemporană, drept care le datorăm toată prețuirea.

Următoarea zi a fost consacrată la Mănăstirea Nicula pomenirii celor 37 colegi plecați la Bunul Dumnezeu și a profesorilor noștri de la facultate, exact același număr de 37, printr-o coincidență de-a dreptul simbolică. A fost un moment de neuitat, căci amfiteatrul natural în care este

asezată mănăstirea, atmosfera de evlavie a sălașului sfânt și slujba preoților ne-au copleșit sufletele. Cu sentimentul unei comuniuni de spirit cu poetul senator Ioan Alexandru și cu scriitorul Vasile Avram, care a murit cu 15 ani în urmă exact în această mănăstire, ne-am întors la Cluj-Napoca în preziua aniversării propriu-zise.

La Facultatea de Litere, cu grilaje metalice arcuite și cu clădiri solide, ne-am adunat în cea de-a treia zi cu mare încântare noi, absolvenții specialității Limba și literatura română de acum 50 de ani. Împlinirea acestei jumătăți de secol ne-a motivat emoția și sala Ovidiu s-a umplut de râsetele amintirilor noastre de studenție.

Nu m-aș încumeta să apreciez că noi am fost generația de aur a facultății, pentru că în fiecare promoție printr-o ierarhizare naturală se afirmă personalități creatoare, chiar de talie națională și europeană, precum scriitoarea Ana Blandiana, în cazul promoției noastre, alături de care se cuvine să așezăm alți poeți, ca Gh. Pituț, Matei Gavrila, prozatori și dramaturgi ca Mariana Vartic, Cornel Nistea, și Vasile Avram, critici și istorici literari ca Ion Vartic, Anca Sîrghie, Antonia Bodea, regizori ca Mircea Cornișteanu, cadre didactice universitare, ca Mircea Muthu, Gligor Gruță și cercetători științifici ca Ion Cuceu, Rodica Marian, Ion Faiciuc și alții. Dar cei mai mulți colegi au fost profesori, care în sate și orașe au format generații de tineri, misiune nobilă, asumată responsabil, cu riscul de a nu fi fost retribuiți pe măsura efortului lor. Realitatea este că promoția 1967 a dat țării într-un spectru larg umanist personalități de marcă în toate domeniile în care s-au afirmat și aceasta tocmai pentru că pregătirea cu care au plecat din facultate a fost exemplară. Merită pentru aceasta să mulțumim cu toată sincera noastră recunoștință profesorilor care ne-au format. Suntem siguri că nu i-am făcut de rușine pe Liviu Rusu, și pe academicienii Emil Petrovici și Dimitrie Macrea, pe Octavian Schiau, pe Ion Vlad, Dumitru Drașoveanu și Gavrila Scridon, pe Ștefan Bitan, Maria Protase, Georgeta Antonescu, Elena Dragoș, Silvia Tomuș și alții, căci la absolvire, părăsind facultatea, am dus cu noi pilda unor specialiști ai domeniului absolut remarcabili, ca dascăli devotați misiunii lor didactice, în primul rând.

La semicentenar, fiecare dintre noi venea cu povestea lui, care s-ar fi convenit ascultată de colegi. Pot afirma cu satisfacție că m-am întors ca profesor exact în Colegiul Național "Gh. Lazăr" din Sibiu, unde fusesem licean, iar astăzi mărturisesc studenților universității unde încă activez că am slujit învățământul românesc peste 50 de ani printr-o activitate neîntreruptă. Ca scriitor și publicist, am semnat sute de articole, studii de istorie și →

ANCA SÎRGHIE

critică literară, reportaje și interviuri, atât în presa culturală din țară cât și din străinătate. Pe lângă activitatea la catedră, am lucrat ca autor unic ori în volume colective, ca îngrijitor de ediție sau ca prefăcător la mai mult de 30 volume publicate ori cursuri universitare pentru studenți. Dar nu despre roadele scriitoricești sau cele ale carierei didactice doream să vorbesc colegilor în acest moment al raportului la semicentenar. Fiecare dintre noi a avut modul propriu de a se realiza, unul particular și inconfundabil.

Prima mărturie a fost făcută de Lucia Chirmigiu-Voicu: "Să dea Dumnezeu să ne întâlnim mulți, mulți ani de acum înainte. Sunt fericită că trăiesc, sunt chiar foarte fericită că sunt în viață. Vă doresc să găsiți puterea să depășiți orice boală. Sper să fiu un exemplu. Eu am o boală absolut cumplită, care ne-a răpit mulți dintre foștii noștri colegi. Sper să o mai duc mulți ani înainte, ca să vă văd pe voi, pentru că, probabil, dragostea pentru voi și pentru tot ceea ce mă înconjoară, mă ajută să trăiesc. Vă doresc din toată inima să vă gândiți la voi. E momentul să vă gândiți și la voi, nu numai la alții". Cutremurător de adevărat și emoționant mesajul tonic al kolegei noastre, care luptă de mult timp cu o boală nemiloasă.

Eram uimită de o repetare fatidică a unei cifre, căci în sala Ovidiu ne aflam 37 colegi, după cum la Mânăstirea Nicula fuseseră pomeniți 37 profesori și tot 37 sunt absolvenții decedați din promoția noastră. Ce se cuvine făcut cât mai suntem în putere și chiar entuziaști? Cei ce scriu, să nu-și irosească niciun efort pentru a-și încheia operele. Felicia Avram, care ne-a emoționat intrând în sală cu un imens buchet de spice de grâu și maci, culeși de la Mânăstirea Nicula, parcă spre a-i aduce astfel alături de noi pe colegii care nu mai sunt, rămâne pentru noi model de generos devotament prin felul cum a publicat lucrările netipărite ale soțului ei, Vasile Avram, colegul de care mă leagă neșterse amintiri la Sibiu. Misiunea promoției noastre nu se poate limita la orizontul imediatului temporal și spațial. Așa cum am relatat colegilor mei, în America, an de an, țin conferințe despre marii noștri scriitori, chiar și despre cei ridicați cu brio din generația noastră, precum Ioan Alexandru, spre exemplu, despre care am vorbit în 2016. Desigur că vor urma și alții, în conferințele mele viitoare. Am propus pentru edițiile anuale care vor urma un maraton al cărților noastre reprezentative, ca mod de a cunoaște mai bine ce a realizat fiecare dintre noi. De altfel, ca semn al generoasei camaraderii profesionale, semnez excelența colaborare pe care o realizez de ani buni cu Antonia Bodea, foarte aplicat critic literar, recenzent al cărților mele, și care conduce un cenaclu activ în inima Clujului. Urmărind inițiativele și realizările ei, însumate de curând într-un volum premiat, *Gravuri pe obrazul clipei. Profiluri literare*, consider că pasiunea pentru literatură nu are vârstă. Poetul Raul Constantinescu de la Hațeg, ținut căruia i-a închinat o monografie tocmai acum terminată, a dorit să ne citească din versurile lui, producându-ne o reală bucurie. Semnificativ mi s-a părut faptul că cei mai mulți colegi ne-au vorbit despre responsabilitatea majoră, deloc ușoară, dar și încântătoare, aceea de a fi bunici, unii chiar cu realizări excepționale, ca profesoara Ileana Jurca, al cărei nepot este olimpic internațional. Regizorul Mircea Cornișteanu, fostul director al Teatrului Național din Craiova, are cinci nepoți, trei la Londra, doi la Viena. Îi vede destul de rar. Așadar, o generație a excelenței, transmisă și urmașilor. Nu au lipsit din evocările colegilor, copleșiți de

Florin Șutu, „Autoportret dormind”

amintirile studenției, nici momente de tensiune politică, soldată, ca în relatarea lui Octavian Cadia, renumit cantautor în tinerețe, cu exmatriculări din facultate și cu alte forme de prigoană ideologică aplicate nonconformiștilor.

În cuvântul meu, am mărturisit că eu consider că misiunea noastră nu s-a încheiat odată cu pensionarea, ci țin să semnaliez nevoia atavică a unui ajutor cultural de care are nevoie diaspora noastră de pretutindeni, drept care în călătoriile pe care le facem în străinătate, putem susține conferințe despre scriitorii români și să încurajăm lansări de carte interesantă la cenaclurile românești care activează în străinătate. Ele se află nu oriunde, ci numai acolo unde oameni cu minți luminate reușesc să-i mobilizeze pe conaționalii noștri, anume pe cei ce simt nevoie dialogului cu literatura țării-mamă.

Am plecat de la revederea din facultate cu convingerea că, în plan creator, generația Anei Blandiana mai are multe de realizat. Chiar ei, admiratei noastre colege, i-aș putea răspunde, mai edificată ca oricând, la o întrebare pe care cândva mi-o pusese, anume "dacă ea, neavând copii biologici, oare poate să considere că volumele pe care le creează cu atâta efort ar conta ca niște prunci?" Acum, când Ana Blandiana a scris 45 de cărți, eu socotesc că este cea mai dăruită de Dumnezeu dintre noi, toți colegii ei de facultate. După o întreagă viață în care nu avusese nicio altă prioritate în fața creației, ea este cea mai bogată dintre noi, devenind nu doar emblema promoției 1967, ci și o voce a țării noastre ascultată în lumea întreagă. Totuși, nu despre propria creație avea să ne vorbească poeta, ci din mărturisirea Anei a reieșit că după decesul soțului ei, singura preocupare a fost să selecteze din textele lui rămase nepublicate, cu care a pregătit pentru lansare, la o librărie centrală din Cluj, cartea *Istorie, memorie, memorial sau cum se construiește un miracol*, eveniment la care am participat cu mare interes cei mai mulți dintre colegi.

Era un mod de a încheie simbolic un circuit al evenimentului nostru aniversar, atât de solid ancorat în ritmul vieții culturale actuale, căci noua carte ilustra felul cum s-a înfăptuit "minunea" de la Sighet, Memorialul care a animat viața orașului de pe Tisa. Și acest Memorial este unul dintre copiii miraculoși ai scriitorilor Ana Blandiana și Romulus Rusan. Convinsă că mai presus de toate creația perenizează, Ana Blandiana spunea, parcă spre a ne îndemna la meditație și la faptă: "Deci, nu există dispariție totală. Cei care nu mai sunt continuă să existe în măsura în care noi ne gândim la ei". Ce altceva am făcut noi, ca profesori sau ca istorici literari, decât "să ne gândim" activ la mânuitorii de geniu ai condeului?

Mihai Ursachi în actualitate

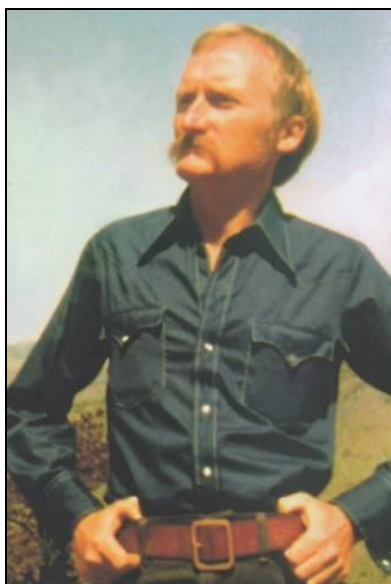
Atmosfera unui sistem tainic creat de prezența numelor reale în descântecul lui Mihai Ursachi

Spațiul poetic la **Mihai Ursachi** devine dependent de descântător și pacient.

Scenariul poetic construit și recitat de poetul Mihai Ursachi mă trimite către dialogul platonician, Charmides: „Toate lucrurile bune și rele – pentru corp și pentru om în întregul său – vin de la suflet și de acolo curg [ca dintr-un izvor] ca de la cap la ochi. Trebuie deci – mai ales și în primul rând – să tămăduim izvorul răului, ca să se poată bucura de sănătate capul și tot restul trupului. Prietene, zicea el, sufletul se vindecă cu **descânțete**. Aceste **descânțete** sunt vorbe frumoase, care fac să se nască în suflet înțelepciunea. Odată ivită aceasta și dacă stăruie, este ușor să se bucure de sănătate și capul și trupul. Când mă învăța leacul și **descânțetele**, spunea: Să nu te înduplece nimeni să-i tămăduiești capul cu acest leac, dacă nu-ți încredințează mai întâi sufletul, ca să i-l tămăduiești cu ajutorul descântecului. Iar acum – zicea el – aceasta e cea mai mare greșală a oamenilor: ca unii medici să caute în chip deosebit o vindecare sau cealaltă [a sufletului și trupului]. Și mă povățuia foarte stăruitor să nu mă las înduplecat de nimeni – oricât de bogat, dintr-un neam ales sau oricât de frumos ar fi – să fac altfel. Deci eu, pentru că i-am jurat și sunt nevoit să-i dau ascultare, îi voi da într-adevăr ascultare. Și dacă vrei – potrivit poveștelor străinului – să-mi încredințezi mai întâi sufletul tău, pentru a-l vrăji cu descânțetele tracului, îți voi da și leacul pentru cap. Dacă nu, nu-ți pot ajuta cu nimic, scumpe Carmide”¹.

Important pentru poetul-filozof, Mihai Ursachi era să rămână ancorat în filo-sofie și să descântec poetic; mintea sa nu reușea să fie vindecată fără ca mai întâi să fie vindecat sufletul.

Adesea la Mihai Ursachi un descântător devine dependent de filo-sofie, traseul **parcurs de un poet, poezia** / descântec apare realizată în dubla acțiune: spunere emfatică și scriere cu trimiteri la numele propriu. **În limba greacă**, numele / onoma trimite către minte și cunoaștere;

acum față de mileniul al doilea s-au modificat mijloacele de informație, informațiile filo-sofice apar doar dacă inserez pe calculator o întrebare.

Numele divinității din Biblie este SHEM / Persoană, în Noul Testament, Isus este acela Care vine în numele Domnului, numele pentru credincioși este **semm** sau **simbol al celui care îl poartă**. Elohim (Exod, 4. 16) semnifică, la plural, o relație cu Puterea, YHWH (uneori transliterat JHVH), numit Tetragrama / literal „patru litere”, apare tradus prin „Domnul”. Structurile filozofice, livrești și acele ale existenței se adună la Mihai Ursachi în ritmuri ce păreau sau erau vindecătoare pentru **colegi, prieteni și emuli**, precum apare într-un Cuvânt de rămas bun: „Iubitelor, vă las acum. / Adio-ți zic deci, NICOLETA, / adio NUȚI, MUȚI, GETA, căci viața asta-i doar un fum. / Adio ție, MINODORA, / un trai deplin și fericit / cum altă dată ne-am dorit / nu ne-a fost dat amândurora”. **Mihai Ursachi** a acceptat dragostea pentru el însuși, evidentă în comportamentul său de-a lungul scrierilor poetice prin născocire, ceasornic al vieții de creator.

CALITATEA poetică trimite către izul folcloric devenit filozofie.

Termenul descântec apare pe teritoriul limbii române prin filieră populară, cu un ușor iz peiorativ: vrea să te descânte, să te învăluie, să-ți modifice comportamentul rațional prin dominante **magice**; descântecul cere formule în versuri, însoțite de gesturi și de obiecte simbolice pentru a obține îndepărtarea unui farmec și pentru a realiza vindecarea unei

traume psihice sau fizice. Figurativ, a descânta înseamnă a bate la cap, a certa, a mustra. Ca să îngrijești ochii trebuie să ții seama de întregul cap, după cum explică Platon în dialogul Charmides Χαρμίδης, grecii au învățat să descânte de la traci.

Verbul a descânta apare în *Dicționarul explicativ al limbii române* ca provenind din latinul discantare, cu toate că substantivul descântec este o creație formată pe teritoriul românesc, urmărind și un calc slav, de fapt un joc prin sunete cu numele proprii ale filozofilor despre popice / brice: „Când vremea-i **propice** / jucătorului de **popice**, / acesta își **zice**: / «Lui Friedrich **Nietzsche** / poate să-i **strice** / o pereche de **brice**?”

Potca, altă denumire pentru acest termen, provine dintr-un regional, potika, iar zacıarovati înseamnă a începe vraja, pe când pocıarovati, a dezvrăji dintr-o protoslavă ciarr / vrăjitorie, termen prezent aproape în toate limbile slave.

Modalitatea de spunere devine scriere, care redevine spunere în poezia descântec. Reamintim trimiterea la întrebarea: ce sunt descânțetele? Descânțetele încep cu un ansamblu de nume, descântecul este alcătuit din numere, sunete, litere; aceste nume trimit la semne anterioare: cu mențiunea că unele nume sunt încadrate de Familie: Tată, Fiu, primul sau ultimul; numele pot oferi diferență, ca opțiune de adresare: uneori sunt semne de reverență, de teamă, de slavă, de mirare etc., fie ca un mod de raportare la Celălalt cu fascinația raportării speculative la Celălalt (al cărui discurs formează inconștientul nostru); „Orice act semiotic este determinat de un Obiect Dinamic”².

Formule magice (de obicei în versuri) descânțetele sunt rostite și însoțite de gesturi de cei care descântă, se face o vrajă. Prin numele proprii, apare efectul terapeutic al descântecelor, prin denumirea gesturilor se conduce ritualul. Sinonimele descântecelor arată trecerea prin diferite sisteme de percepere: farmec, magie, vrajă, vrăjitorie, (pop.) descântătură, fapt, făcătură, făcut, fermecătorie, fermecătură, legământ, legătură, meșteșug, solomonie, (inv. și reg.) măiestrie, (reg.) băbărie, bobaână, bolmoăjă, boscoână, bosconitură, farmazonie, năprătitură, râvnă, râvnitură, solomonărie. →

NOEMI BOMHER

Descântecelile apar precum poezii, sunt incantații poetice repetate mereu cu efect terapeutic al poeziei laice; rugăciunile, Psalmii sau Evangheliile par precum **texte poetice**: **Autoportret** / „O, dacă după moarte / s-ar putea scrie versuri / **visez** / să fi murit / mai înainte de a se / naște Universul”. Când ne naștem, la capul noului născut se citește o poezie, și când murim, tot o poezie se citește. Atunci, cu siguranță, aceste versuri n-au doar un efect terapeutic, au un efect mântuitor.

CANTITATEA spunerii **depinde de** **POETUL conștient** de el însuși. Acum, dacă eu însămi am pășit în învechitul timp: **sinec** / bătrânețe / șineș accept că acești poeți din tinerețea mea erau scriitori **fermecători**, un des-cântec este o poveste heraldică, este un personaj al propriei creații³. Un personaj al propriei opere: poezii des-cântau propria lor condiție și motivau schimbarea relației cu tiparul poetic anterior, prin reluarea unor practici vechi de vrajă; autorii erau răbdători **DOAR** cu sinele, descoperit în scriere / recitare: nu-și făceau griji, mereu se relaxau și executau doar ceea ce le plăcea; **scriitorii** căutau perechea, iubeau pentru ceea ce ERAU EI; **tinerii** făceau sport / înot, gimnastică, box, admirau paharele, aveau încredere în intuiția lor; de fapt, mereu, creatorii se auto-admirau acceptându-și minusurile în pace prin focalizarea pe intuiție estetică, erau absolvenți ai unor facultăți deosebite: Litere, Filozofie. Creatorul caută mereu pacea finală, unde **e pace cu adevărat**: „La picioarele tale, iubito, **prunul sălbatic a înflorit**, / colina întreagă e semănată de îngeri **cu florile** / **ce s'au numit imortele**. Din inima mea **un mac** de câmpie s-aprinde o dată pe an. Este noapte, / și la picioarele tale iubito, **prunul sălbatic a înflorit!**”

CAUZA spunerii poeziei devine vindecarea așteptată prin des-cântec. Adesea o succesiune de cuvinte rare, legate, într-un chip neobișnuit, des-cântecul, reprezentând trepte de exorcizare a răului: **Anagrama** / cuvântul sau fraza obținută prin schimbarea ordinii literelor unui alt cuvânt sau frază, termenul provine de la cuvintele grecești **ana** – întoarcere, răsturnare și **gramma** – literă / **familiei Ursachi este**: Achirsu, iar Mihai are drept anagramă, Chimia; titlul analizei pornește arhaic de la un procedeu

medical vechi și în des-cântec; numele de botez ne însoțește în timpul vieții; poate rămâne, pitit în povești sau ascuns pe o piatră; numele derivă tainic, pentru poet din relația cu divinitatea, cu religia **familiei** și cu prisma gândirii profane din spațiu și din timp, cu trimitere către elemente de filozofie, numele **Mihai Ursachi** DEVINE poezie prin apelul continuu la spaima de moarte / Steaua caragiului, termen des-cântat în interpretări⁴.

„Treceam – câtă vreme – pe lângă limanuri / Prin intermundii, tărâmurii inferme, / Fără opriri la cereștile hanuri, / Căci vai, călăream pe un vierme”.

RELAȚIA estetică a unui des-cântec.

Concluzia mea, de iubitoare a unui des-cântec pentru poetul Mihai Ursachi construiește ritualic, precum o realizez azi, ca o babă vrăjitoare, dorința de a arăta că autorul pozează în existența terestră ca des-cântător și folosește mici auto-evocări teatrale / nume proprii, rime folclorice, trimiteri savante, gesturi emfatică, cu o evidentă tentă neo-romantic orgolioasă, ce-și asumă dramatismul, diferit de lumea perenă, își asumă tonul hieratic și ludic simultan, cu multe sugestii sarcastice pentru lectorii / ascultători, dintre care unii s-au dovedit delatori, prezenți în lumea prețioasă a Iașului universitar: Confesiunea autorului: slăbiciunea sa în fața lumii, a trecerii vremii și a Poemului de purpură / „Acesta e autorul: el duce pe umăr un crin ca pe-o pușcă. / Astfel înarmat, tot ce există îl mușcă. / Adeseori spune: / „o, slăbiciune / numele tău este artă. Fiind deci atât de ridicul și slab, întreprinderea lui e deșartă, / întocmai ca a zidarului, fratele său, / care a vrut să clădească o piramidă-n Țicău. / Dar mai cu seamă, / ora îi pare târzie, și mult îi e teamă / că vremea nu-i pe măsura uneltelor sale modeste. / Deci plin de mahnire el vă propune această poveste”.

TIMPUL spunerii poetice, auto-adresare, oricând. În *Nebunie și lumină*, Mihai Ursachi, oferă, în 1998, un ironic auto-des-cântec, Autointerviu: **Vezi-ți de treabă Ursachi / și renunță odată la obșnuința vicleană a poeziei / Tu care în adolescență / ai vrut să te faci oier, apoi / funcționar la «Piscicola», tu care ți-ai amăgit / insomniile cu sanskrita, cu Schlegel,**

Florin Șuțu, „Pyrgos”

cu Bopp, pentru ce / persecuți tipografii, zețarii, amicii, oamenii cei / cumsecade (criticii literari nu contează – sunt mult prea / șireți ca să citească vreodată ceva). Iată din nou / ai mai scris un poem, te-ai mai tras încă o dată pe / sfoară, mai bine / te-ai face copac, boiler electric sau varză. / Termină naibii”.

Eu l-am cunoscut pe colegul meu, ceremonios și straniu în ciudățenii, în anul I, la munca patriotică de la iazul Cîric, unde Mihai Ursachi / erau doar zece studenți la secția de Filozofie / îl cita pe Voltaire. Aceste imagini, aparent similare CA POZARE sunt probabile, căci descrierea reală a filozofilor și a poezilor depinde adesea de HAZARD; mie mi se părea că tânărul imberb, trist și prețios, avea, poate, unele similitudini fizice, cu Voltaire, din care cita; cei zece viitori filozofi erau bursieri, utilizau criteriile străni, precum ar fi referințele la obiceiurile lui Voltaire și ofereau citate exagerate: „Dacă vrei să fii plictisitor, spune totul / Abia acum sunt conștient pe deplin de ispita poporului nostru. Nu este inegalitatea, care este adevărata nenorocire, ci dependența”. →

Relațiile ciudate, din tinerețe ale poetului Mihai Ursachi cu alți colegi / prieteni sunt evidente într-un denunț, semnat Dona Alba; impresionant, în relatările pentru poliție este că, în informările, semnate cu pseudonim, s-a păstrat un sistem infailibil de informații despre viața literară, cu trimiteri la ambient și dialoguri⁵.

Mai târziu, după întoarcerea din închisoare (soția sa, Ani, amintea despre partea de aer, pe care o primea

Mihai, în închisoare, culcat pe pământ, lângă ușa), familia studentului Mihai Ursachi, s-a mutat, în căutarea unui refugiu, la Iași, în mahalaua Țicău; este posibil că elementul esențial, în selectarea locuinței, pentru cei doi frați și părinții lor, a fost nu doar relativa situație în spațiul orașului / acolo locuiau mulți studenți, ci și relația cu un scriitor celebru, Ion Creangă: „Într-adevăr, mahalaua aceea a Țicăului era o oază de tradiționalism, care încă se păstrează și acum. De la Sărărie în jos, intri într-o vale abruptă, iarna nici nu poți intra cu mașina, e ca la țară, întocmai ca pe vremea lui Creangă. Țin minte cum repetau copiii, cum se pregăteau pentru noaptea de Anul Nou. De la fiecare casă se auzeau colinde. Se mascau, aveau cojoace, urs, câprițe și, ce era interesant, că se pregăteau tot anul, în secret, pentru noaptea aceea de Anul Nou. Numai ce auzai, încă de prin vară, din câte un bordei: „Ța, Ța, Ța, câpriță, Ța!”. Era minunat...”⁶

Tonul de poruncă, prezența structurilor eliptice, a amenințărilor, a comparațiilor, a flatărilor sunt doar modalități parțiale pentru prezența **magiei** în texte, precum și în relația cu ritualul, formulă analogică și simpatetică. Prezența tensiunii dramatice, ca și descoperirea originilor durerii existențiale (rugămintea, porunca, indicarea) demonstrează existența unui tip afectiv al fabulației / descântec din poeziile sale.

1.Cf. Platon, Charmides, în *Opere*, vol. I, ediția a II-a, traducere în limba română de Simina Noica, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1975, pp. 153-230

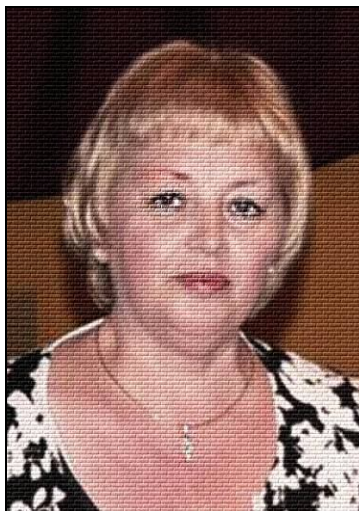
2. cf. Umberto, Eco, *Limitele interpretării*, traducere de Ștefania Mincu și Daniela Bucșă, Editura Pontica, Biblioteca Italiană, Constanța, 1996, p. 383.

3. <http://www.ziaruldeiasi.ro/opinii/un-personaj-al-propriei-opere-mihai-ursachi-ni4uu>

4. Cf. <https://www.youtube.com/watch?v=Lsm-oOCVQEY>

5. Cf. http://www.romlit.ro/mihai_ursachi_in_documentele_securitii_n_timp_c_e_comunitii_au_reusit_noi_am_ajuns_la_nchisoare

6.Cf. http://www.romlit.ro/mihai_ursachi

MONOLOG PE O COARDĂ

Fug în reveria viorii poemului
Știu că-mi aparțin
Amândouă
Precum vioara lui Chagall
Sunetul neresemnării din cosmosul
Nediletanților

Fragila vioară
Canarul evreului
Ca eternă victimă.

ACROBAȚIE

Mă poți vedea cu litere mari
deocamdată,
până se reglează sufletul,
până ce inima se va face
de piatră

ZIDUL PLÂNGERII

singura scenă din viața
în care te simți tu însuși
spatele la public
pumnii strânși
inima pe zidul de granit
te rogi pentru poporul tău
lumea-ți pare surdă
și zidul împietrit îți dă
speranță,
te întorci apoi,
spre cei care te-au rănit
și încerci
din nou
să-nfrunți
Legea Junglei.

CASA DIN NOI DOI

Casa din noi doi
Ne-am zidit în casa asta
Cu vedere la mare
Se poate scrie numai uitându-te

Într-o doară,
Până dincolo spre Liban
Urmărind păsările elicoptere
Ce ne apără speranțele
Zi de zi tabloul e același
Albiți
Noi doi aici - în fotolii, ostaticii mării,
Fiecare imagine e studiată-n mișcare,
Urme albe pe cer
Urme albe de apă

Ore întregi fosforescențe ne-mpresoară,
ne rătăcim în casa
Vapor plutitor,
Așteptăm parcă osânda plutitoare.

MEZUZA

Ani de zile ne-a mers rău
Aici în Țara Sfântă
N-am înțeles
Decât atunci
Când
Am readus Mezuza
La casa mea. Casa mea din Haifa.

Pergamentul sacru
Nu s-a șters
Nu s-a perimat
E la ușa mea
Atât de deschisă pentru prieteni
S-o atingă
Să le poarte Noroc
Ca un Zid al Plângerii
Fidelă iubire!

ÎN SCHIMBUL PROMISIUNILOR DE DINCOLO

în schimbul promisiunilor de Dincolo
doar câteva virgine!?
Paradisul lor nu are legătură cu
creierul uman!
ceva consistent în dolari pentru restul
familiei,
ucigându-ne doar!?

Am plătit odată nonșalanța de a crede
că vom fi
salvați cu 6 milioane de suflete!
aerul e atât de murdar de declarații
false
încât politica internațională
dependentă
de petrolul
arab,
miroase de la o poștă
precum gunoierul orașului Paris!

BIANCA MARCOVICI
Haifa, Israel
mai 2017

Anton Cosma, istoric literar

Problema continuității și a comunității de origine a românilor în „Istoria pentru începutul românilor în Dachia” de Petru Maior

Maior

(II)

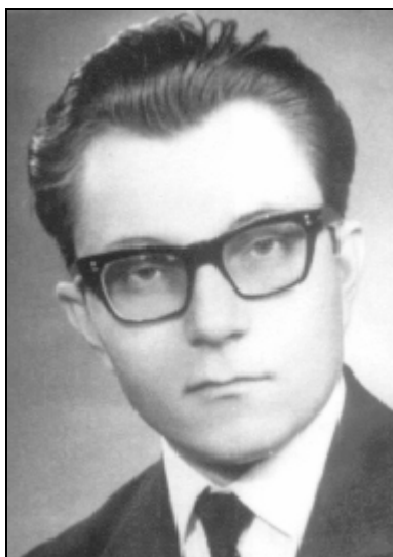
Pe de altă parte, românii – clerul, puțina nobilime și burghezia care se forma – încep să-și ridice glasul cu tot mai multă vigoare, cerându-și dreptul de a participa și ele [ei] la viața politică și de a apuca în felul acesta o fărâmă din Putere. Națiunile privilegiate se opun cu tot mai multă strășnicie.

Lupta se duce, de ambele părți, pe două fronturi: politic și ideologic, cultural; pe primul prin memorii și petiții adresate Curții imperiale, iar pe al doilea, unii susținându-și dreptul de a fi admiși ca o națiune egală, bazați pe calitatea lor de băștinași în Transilvania, și ceilalți contestându-le acest drept și această calitate.

Pe plan politic, românii își formulează dorințele în *Supplex Libellus Valachorum*, pe care-l înaintează în 1791 împăratului Leopold. Dieta¹ răspunde și ea cu un memoriu în care se străduiesc [străduiește] să anuleze cererile românilor. Apoi, în anii următori, românii trimit încă două memorii, dar fără să obțină decât îmbunătățiri neînsemnate.²

¹ În original: „Dieta de la Buda”.

² *Supplex Libellus Valachorum* a fost elaborat în 1791 la Oradea, de Samuil Micu, Gheorghe Șincai, Petru Maior, Ioan Piuariu Molnar, Iosif Meheși, Ioan Budai Deleanu, sub oblăduirea episcopului greco-catolic Ignatie Darabant. Documentul sintetiza cererile românilor transilvăneni în cinci puncte: 1. ștergerea numelui de „tolerați”, jignitoare pentru români, și drepturi civile egale pentru națiunea română; 2. națiunea română să-și redobândească locul deținut înainte de „*unio trium nationum*” (încheiată de Stările recunoscute ale ungarilor, secuilor și sașilor în 1437); 3. acceptarea românilor între Stările dietei transilvane ca a patra națiune recunoscută; 4. reprezentarea proporțională în dietă și în funcțiile publice a celor 4 națiuni (unguri, secui, sași, români); 5. unitățile administrative cu majoritate demografică românească să primească oficial denumiri românești. Cancelaria Aulică de la Viena,

Pe plan cultural ia naștere în Transilvania mișcarea numită „Școala Ardeleană”, care caută să dovedească latinitatea poporului român și dreptul ce îl are – ținând seama de originea lui cu nimic mai prejos ca a celorlalte popoare din Transilvania – la cinstire și la libertăți egale cu ale acestora.

Cărturarii „Școlii Ardelene” militează pentru ideea aceasta,

condusă de contele Teleki Samuel, a respins toate revendicările românilor, considerând inutilă ridicarea unei a patra națiuni recunoscute. Memoriul *Supplex*-ului a fost citit în dieta transilvană în iunie 1791, producând indignarea și refuzul Stărilor privilegiate. Referatul dietei a fost prezentat în ședința din 2 iulie, atacând toate fundamentele revendicărilor românilor. Dieta refuza, de fapt, să accepte dorința românilor de a se constitui într-o națiune politică proprie, motivând că ei se bucură deja de toate drepturile în cadrul națiunilor existente, iar o națiune nouă ar răsturna întreg sistemul. De altfel, se considera că românii erau suficient reprezentați în dietă, cu toate că exista un singur deputat român în rândul celor 422 deputați dietali. Cel de al doilea *Supplex*, o versiune mult lărgită și argumentată a primului, a fost înaintat Curții din Viena pe 30 martie 1792 de către Ioan Bob, episcopul greco-catolic de Blaj, și de Gherasim Adamovici, episcopul ortodox al Transilvaniei. Prima versiune (1791) a fost redactată în limba germană, iar forma finală (1792) în limba latină. În Transilvania, *Supplex* a circulat și în variante românești. Vezi David Prodan, *Supplex libellus Valachorum. Din istoria formării națiunii române*, Editura Enciclopedică, București, prima ediție 1948, reeditări: 1967, 1984, 1998, 2013; Aurel Răduțiu, Ladislau Gyemánt, *Supplex libellus Valachorum în variantele românești de la Șchei*, Editura Dacia, Cluj, 1975.

sprijinindu-se pe argumente filologice și istorice. Elementele filologice, de latinitate a limbii, sînt expuse în *Elementa linguae daco-romanae sive valachicae*³, în *Disertația și Dialogul* lui Petru Maior, precum și în alte lucrări de o mai mică importanță; în domeniul istoric S. Micu Clain [Klein] scrie *Istoria, lucrurile și întâmplările românilor și a mai multor neamuri*⁴. Aceste lucrări, nefiind publicate, n-au avut o importanță așa de mare ca și *Istoria pentru începutul românilor în Dachia*, a lui Petru Maior.

Istoria lui P. Maior se integrează [prin] conținut în lupta dusă de „Școala Ardeleană”, atît prin caracterul ei puternic combativ, cît și prin marea răspîndire la care a ajuns prin tipărire. Motivul pentru care e scrisă, pe care-l mărturisește autorul în *Cuvîntul înainte*, dovedește asta.

Acest motiv este de a da un răspuns cît mai bine documentat, care să spulbere acuzațiile rău intenționate, dar fără temeii, aduse neamului românesc de anumiți istorici lipsiți de obiectivitate⁵, istorici în rîndurile cărora „zburdare așa nedumerită (...) iaste, de a vomî cu condeiul asupra românilor”⁶ →

³ Această primă gramatică a limbii române, *Elementa linguae Daco-Romanae sive Valachicae*, a fost realizată la 1780 de Samuil Micu și Gheorghe Șincai, fiind editată la 1980 de Mircea Zdrengea și publicată la Editura Dacia din Cluj.

⁴ Lucrarea lui Samuil Micu Klein *Istoria și lucrurile și întâmplările românilor* (1805) a fost publicată integral, în 2 volume, de Ioan Chindris, ca ediție princeps după manuscrisul original, cu prefața și notele editorului, Editura Viitorul Românesc, București, 1995.

⁵ În original: „aduse de anumiți istorici lipsiți de obiectivitate neamului românesc”.

⁶ Pasajul integral din Petru Maior este: „Zburdare așa nedumerită în mulți din cei streini scriitori iaste de a vomî cu condeiul asupra românilor, strănepoților romanilor celor vechi, ori ce le șoptește lor duhul acela, carele mai demult spre aceia îi întărâta pre varvari, ca pre romani sau ca pre domnii lor să-i urască sau lor ca prea vitejilor biruitori a toată lumea să le pismuiască, cît și cînd fără de nici o dovadă iscodesc céva, sau și minciuni apriate spun asupra românilor, încă socotesc că lumea toată e datoare să creadă nălucirilor lor, ba, de o bucată de vreme, pre cum măgariu pre măgariu scarpină, așa unii dela alții împrumutând

Printre acești istorici se numără mai ales Franz Joseph Sulzer, Joseph Carol Eder și Johann C[hristian] Engel.⁷

defăimările, fără de nici o cercare al adevărului, de iznăv le dau la stampă, și cu cât românii mai adânc tac, nemica răspunzând nedreptilor defăimători, cu atâta ei mai vârtos se împulă pre români a-i micșora și cu volnicie a-i batjocori.”

⁷ Principalii artizani ai teoriei imigraționiste de la finele secolului al XVIII-lea sunt Franz Joseph Sulzer (1727-1791), elvețian stabilit în Țările Române (după 1774); Joseph Carl Eder (1761-1810), autorul sas al unui *Breviarum Juris Transsilvanici cum proemio de fontibus Juris Transsilvaniae* (Breviar de drept transilvan cu o introducere a izvoarelor juridice ale Transilvaniei), apărut la Sibiu, în anul 1800, și Johann Christian Engel (1770-1814), prolix istoric german din Ungaria, care a publicat, printre altele, volumele: *Commentatio de expeditionibus Traiani ad Danubium et origine Valachorum* (Comentarii despre expedițiile lui Traian la Dunăre și despre originea românilor), Viena, 1795; *Geschichte des ungrischen Reiches und seiner Nebenländer* (Istoria imperiului ungar și a țărilor sale secundare), Halle, 1797-1804, cu apendicele: *Fortsetzung der allmeinen Welthistorie* (Continuarea istoriei generale a lumii), partea 49, vol. 1-4, ce conține istoria vechii Panonii, a Bulgariei, Dalmației, Croației și Bosniei, a Moldovei și Munteniei; *Monumenta ungrica*, Viena, 1809; *Geschichte des Königreichs Ungarn* (Istoria regatului Ungaria), 5 vol., Viena, 1812-1813. Vezi Constantin von Wurzbach, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich* (Lexicon biografic al Imperiului Austriac), vol. 4, Viena, 1858, p. 47-49 (voce: „Engel, Johann Christian von”). Lucrările lui Eder și Engel sunt cunoscute și astăzi, de publicul românesc, exclusiv prin intermediul reprezentanților Școlii Ardelene, care le-au combătut; ele nu au fost niciodată editate critic și traduse în limba română. Totuși, finalitatea politică și maniera subiectivă de abordare a problematicii istorice răzbate fără dubiu chiar din unele titluri ale autorilor menționați. Așa, de pildă, imensa *Istorie a imperiului ungar și a țărilor sale secundare*, publicată de Engel, expune de la început un non-sens: „imperiul ungar” (care nu a existat niciodată în istorie, întrucât Ungaria nu a avut împărați, ci regi), un calificativ neștiințific, dar disprețuitor: „țări secundare” (în sensul de țări „subordonate” unei „țări principale”, formule inexistente în limbajul istoricilor, care trimit însă direct la mitica Ungarie Mare), și un mare fals istoric (Muntenia,

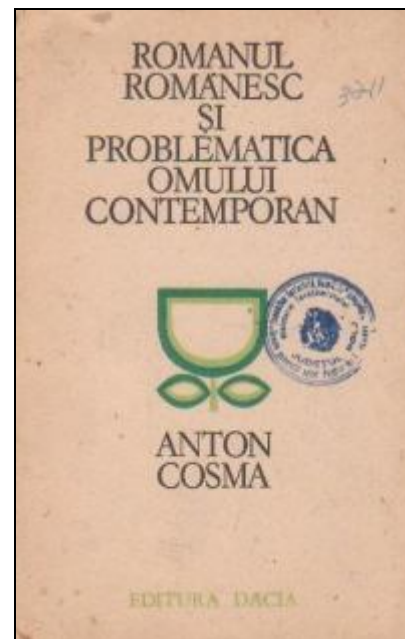
Sulzer publicase în 1781 *Istoria Daciei transalpine*⁸, în care își arată părerea despre originea românilor, părere pe care și-o formase, însă, după cum va arăta Petru Maior, bazat pe prea puține date istorice și chiar interpretând fals unele dintre acestea. El susține că românii au venit din sudul Dunării numai după 1241, după năvălirea tătarilor, alungați de aceștia, și au fost primiți în Transilvania doar „din parul [?] ungarilor și cu tocmeală ca pururea să slujească”. Această „fabulă”, cum o numește Petru Maior, a fost binevenită pentru nobilimea celor trei națiuni, și ea a fost îmbrățișată imediat de toți, căci, sub aparențele unei teorii științifice, serios documentate, era tocmai ceea ce dorea nobilimea să se creadă despre românii din Ardeal.

Teza lui Sulzer e reluată de Carol Eder, mai pătimăș și mai lipsit de obiectivitate decât primul.⁹ Eder

Moldova, Bulgaria n-au fost *nicicând* „țări secundare” ale Ungariei).

⁸ În original, titlul este scris greșit: „Istoria dacilor transalpini”. Titlul complet al cărții lui Sulzer este *Geschichte des transalpinischen Daciens, das ist der Walachey, Moldau und Bessarabiens. Im Zusammenhange mit der Geschichte des übrigen Daciens als ein Versuch einer allgemeinen dacischen Geschichte mit kritischer Freyheit entworfen* (Istoria Daciei transalpine, adică a Valahiei, Moldovei și Basarabiei. În legătură cu istoria restului Daciei, ca încercare de elaborare, cu libertate critică, a unei istorii dacice generale), vol. I-III, Editura Gräffer, Viena, 1781. O parte a cărții a rămas inedită, până astăzi, în manuscrise păstrate la Biblioteca Academiei Române din București.

⁹ Tocmai brașoveanul Eder este cel care, în 1791, la vârsta de 30 de ani, își făcea intrarea pe scena istoriografiei transilvănene prin publicarea la Cluj a broșurii polemice *Supplex libellus Valachorum Transsilvaniae, jura tribus receptis communia postliminio sibi adseri postulantium*, ce conținea – nimic altceva decât – memoriul românesc adresat împăratului Leopold II, urmat de observații critice la adresa *Supplex*-ului, cu scopul de a combate și anula argumentele românilor. Interesant este faptul că pe Eder cel mai tare l-au deranjat nu latinitatea sau anterioritatea, ci privilegiile invocate de români, de care aceștia afirmă că s-au bucurat până în secolul al XVII-lea. Marea iritare a lui Eder în această privință l-a condus la „demonstrația” imigrării târzii a românilor în Ardeal. Tot Eder a dat glas temerii sașilor, și nu doar a acestora, că românii,

aduce, chipurile, noi argumente în favoarea ei și o completează. El ia lucrurile de la Imperiul valaho-bulgar, când, după răscola sub conducerea lui Asan și Petru¹⁰, românii s-ar fi despărțit de greci și bulgari și ar fi trecut Dunărea „în Țeara Muntenească și de acolo în Ardeal”.

Petru Maior răspunde acestora pornind tocmai de la argumentele pe care ei le aduseseră în sprijinul afirmațiilor lor. El dovedește că Sulzer n-ar fi ajuns la părerea sa dacă n-ar fi răstălmăcit textele de bază de care s-a folosit. Alteleori, Sulzer a citat fragmentar aceste texte, răsturnându-le înțelesul.

În portretul pe care-l face lui Sulzer, Maior arată caracterul ambițios și încăpăținat, care motivează oarecum faptul că a procedat în acest fel. „Era om neîndestulat cu soarta sa, crezându-se a fi vrednic de mai mare pînă” (cap. X, p. 191). Din acest portret reiese lipsa de obiectivitate caracteristică lui Sulzer în lucrările sale: „Dar era de prejudecăți cuprins și apăsător, care îl făcea ca nu atîta →

ce formau majoritatea demografică a Ardealului, deși erau excluși de la drepturi naționale și politice, în virtutea numărului lor vor pretinde *ius fortioris* (dreptul celui mai puternic). Ela Cosma, *Românii în lucrările statisticienilor sași, 1791-1837* (Eder, *Marienburg, Leonhard, Benigni*), în: „Istorie, cultură și cercetare”, I, coordonatori Dumitru-Cătălin Rogojanu și Gherghina Bodea, Muzeul Civilizației Dacice și Romane din Deva, Editura Cetatea de Scaun din Târgoviște, 2016, p. 70-72.

¹⁰ La anii 1185-1186.

să cerce adevărul lucrurilor, precum ca să afle doveade oricât de subțiri și fără putere, spre adevărea celor ce și-au băgat odată în cap. Din caracterele unui om, avea obicei a judeca toată ginta din care făcea parte acel om” (cap. X, p. 191).

Cu privire la izvoarele istorice din care s-a inspirat Sulzer, Petru Maior ne dă de asemenea un detaliu cât se poate de sugestiv: „Eu, odată, i-am povestit lui Sulzer un lucru încă din pruncia mea, din vești pustii, auzit. Când mă dusei altădată la el, văd că el a însemnat lucrul acela ca un adevăr în istoria Ardealului, pe care atunci o alcătuia.” Iar cauza pentru care Sulzer a acceptat acel lucru cum l-a auzit, fără să cerceteze în ce măsură era adevărat, a fost aceea că, pur și simplu, „spusa cea dintâi fusese după gustul lui”.

Pentru a întregi portretul lui Sulzer și a ne arăta cât de demn de crezare este, Petru Maior dă și păreri altora despre el, și chiar ale celor din aceeași tabără cu el. Astfel, citează pe Engel, care zice că „lui Sulzer nu în toate zisele lui întocmai se cade a-i crede”, și pe Georgius Kovachich¹¹, care are o părere și mai proastă despre Sulzer: „a fost un ocăritor mincinos și foarte puțin a știut despre lucrurile de cari a scris” (cap. X, p. 190).

În același fel, bazându-se tot pe izvoarele folosite de adversarul său, răspunde Petru Maior lui C[h]ristian Engel. Engel nu mergea pe linia lui Sulzer și a lui Eder, dar nu accepta nici el continuitatea românilor în Dacia. Și el susține ca și ceilalți doi că românii s-au format ca popor în sudul Dunării, în Tracia. Spre deosebire de ei, însă, el e de părere că ei au trecut Dunărea, venind în Ardeal, nu în secolul XIII ci în secolul IX, anume în anul 813. Această părere îi este furnizată de cronica notarului Anonim al regelui Bela, în care Maior îl acuză că are prea multă încredere: „cu mâni, cu picioare îl apără”.

Petru Maior doboară fără multă greutate argumentația lui Engel, care nici ea nu e fundamentată din punct

de vedere istoric. El dovedește că atunci când bulgarii s-au așezat în Tracia și au avut lupta hotărâtoare cu populația de acolo la muntele Ganu [?], robii pe care i-au luat, cum spune Engel, în număr mare, erau nu români, cum susține acesta, ci macedonenii. Deci în epoca respectivă în locurile acelea trăiau nu românii ci macedonenii, încît teoria lui Engel se năruie...

Petru Maior arată că motivul pentru care ajunge Engel la concluziile sale este, ca și în cazul lui Sulzer, faptul că a interpretat fragmentar textul istoricului Stritterius¹², de care s-a folosit, dîndu-i un înțeles greșit.

Încheind contraargumentația sa la teoria lui Engel, istoricul Petru Maior redevine polemistul Maior, fixîndu-și părerea despre Engel și teoria lui într-o expresie plastică și pitorească: „apă cu ciuru cară dumnealui Engel”.

În acest fel Petru Maior combate și sfărîmă rînd pe rînd argumentele celor trei istorici. Această bătălie a dovezilor pro și contra este un teren propice pentru spiritul polemic al lui Petru Maior și el se desfășoară din plin. Polemismul constituie un factor în edificiul de dovezi ridicat de Petru Maior în fața teoriilor adversarilor săi. De multe ori istoricul lucid și imparțial lasă locul polemistului care, plasînd o expresie ironică, glumeață, dar în același timp sugestivă la adresa celui pe care-l combate, dă o lovitură care nimerește din plin.

Dar Petru Maior nu se mulțumește să reducă la zero concepțiile agitate de adversarii săi, ci își înalță în locul lor pe ale sale, sprijinindu-le cu cît mai multe dovezi.

(Ela Cosma)

¹² Ioannes Gotthilf Stritterius (1740-1804), german (Johann Gotthilf Stritter) naturalizat în Rusia (Иван Михайлович Штриггер, Ivan Mihailovici Stritter), a întocmit ediția *Memoriae populorum, olim ad Danubium, Pontum Euxinum, Paludem Maeotidum, Caucasum, Mare Caspium, Et Inde Magis ad Septentrionem Incolentium, e scriptoribus historiae Byzantinae erutae et digestae a Ioanne Gotthilf Strittero*, Petropolis (Sankt Petersburg), 1771, în care îi descrie pe români, sub termenii de *vlahi* sau *volohi*, pe care unii scriitori bizantini îi numeau și *daci*, „după numele vechi al pământului pe care-l locuiau”.

¹¹ Martinus Georgius Kovachich (1743-1821), precursor maghiar (Márton György Kováchich) al arhivisticii și diplomatiei. Constantin von Wurzbach, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*, vol. 13, Viena, 1865, p. 64-66 (voce: „Kovachich, Martin Georg”).

E RÂNDUL MEU

E rândul meu să rabd și frig și foame,
Cât roșii cai se scutură-n lumină
Și mâna Ta angelică, aldină,
Mai mângâie-nserările pe coame.

E rândul meu să zgudui iadul nopții,
Să trag în ceruri clopotele sure,
Să-nsângerez poteca spre pădure,
Cum la apus, cireșii mult preocupții.

E rândul meu să spăl de aur Raiul,
Să mă tocmesc cu vameșii de iepe –
Un vierme mărul trupului mi-începe,
Cât luna-și înghiontește-n jar vâtraiul.

E rândul meu să mor de prea mult cântec,
De ochii Tăi, crescuți în mine rană,
Un soi de dimineață subterană,
O lacrimă-n duminică, descântec.

PRIN OCHIUL DE LUT

E-atâta frig în trupul meu subțire,
Atâta foc în ochiul meu de lut!
De nu m-aș da luminii risipire,
N-aș ști ce fel de ceruri m-au umplut.

N-aș ști ce cruci de crini îmi pui în cârcă,
Ce soi de-albastru ninge din înalt,
Când luna, cu argintu-i de năpărcă,
Pulsează ca o inimă-n asfalt.

N-aș ști ce toamne groapa-mi sapă-n taină,
Cât în fântâni coboară Dumnezeu,
Să se îmbrace-n ape, ca-ntr-o haină,
Netrebnic, adormitul trupul meu.

N-aș ști că cerul a-nflorit în stâncă,
În liniștea din malul unui râu,
Să-mi țină noaptea-n hățul lui cât încă
Zadarnic lupt a-i țese morții frâu.

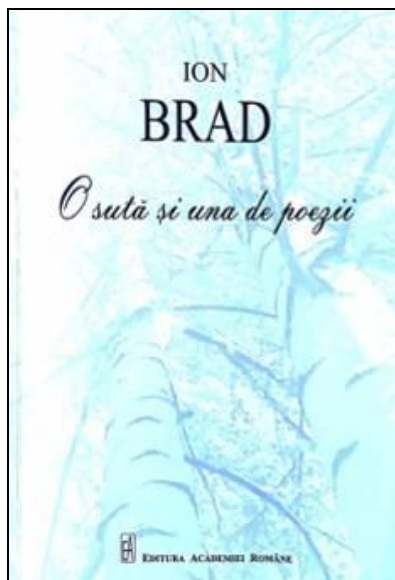
ARMINA FLAVIA ADAM

ION BRAD. ÎNTRE TRADIȚIE ȘI MODERNITATE

Recent, colecția „O sută și una de poezii” a Editurii Academiei Române, reprezentând o parte din creația celor mai reprezentativi poeți români, se îmbogățește cu o selecție din absolut remarcabila zestre lirică aparținând scriitorului Ion Brad (*O sută și una de poezii*. Antologie, prefată și selecția referințelor critice de Ion Buzași, București, București, 2017, 156 p.). Foarte concentrată și bine gândită, logică și structurată printr-o îmbinare a unui studiu al profunzimilor cu o perspectivă stilistică, prefata cărțurii blăjean Ion Buzași vizează ideea unității unei creații elaborate fără pauze într-o desfășurare de peste șase decenii, de la vârsta marilor elanuri și energii creatoare la etapa unei depline maturității artistice, egalitatea cu sine a poetului, încă de la primele sale cărți fiind demonstrată nu numai prin constatări cu valoare globală vizând permanența unor teme ale autohtonismului și arhetipului, percepute ca valori fundamentale, simple, autentice, ale vieții, ale istoriei, ale morții, ci și printr-o minuțioasă analiză a succesi-velor evoluții survenite la nivelul stratului stilistic.

Chiar de la o primă lectură, volumul de față ne dezvăluie o poezie de o mare diversitate. De la versurile din *Cântecele pământului* (1956) și *Cu timpul meu* (1958), unde pot fi întrezărite primele semne poetice, și până la *Mă uit în ochii copiilor* (1962) și *Fântâni și stele* (1965), Ion Brad parcurge un prim traseu progresiv al definirii fizionomiei unui poet de descendență clasică, animat de idealul ideii de simetrie și limpezime, în spiritul gândirii filosofice recomandate de cei vechi. Printr-o asemenea evoluție, parcursă cu siguranța și demnitatea altor scriitori ardeleni de forța lui Coșbuc, Goga și Cotruș, creatori ieșiți din lumina aceleiași nemuritoare Transilvanii, poetul Ion Brad trece de la sentimentalismul exprimat în enunțuri calme, ușor cenzurate de perspectiva livrescă a unor teme lirice la simbolurile aspirației și atitudinii lirice existențiale, ale vitalității fruste, nepieritoare, atât de evidente în volumele de după *Orga de*

mesteceni (1970). Formula definitivă e revelată de pendularea între un lirism sedus de motivele puse în circulație de o artă având ca arhetip spiritul civilizațiilor mediteraneene și opțiunea tematică ce își are rațiunea în sentimentul copleșitor al ținutului natal și al universului acestuia. În resuscitarea trecutului, coloratura tonală interioară devine definitorie: „Acuma simt: mi-e sufletul matur / Să pot cânta pământul meu natal / Cu umeri nalți de dealuri împrejur, / Cu vii și nuci pe fiecare deal” (*Cântec scris pe-o frunză de nuc*). Tentația zborului și a contopirii cu peisajele locurilor natale se înscriu într-o viziune clasică a lumii, ca încercare de cucerire a armoniei („Acolo-n vii, ce-aproape sunt de soare!”). Regresiunea în copilărie și, implicit, apropierea de începuturi, de „anotimpul miturilor” înlesnesc atât nostalgiile hrănite de amintiri, cât și „mioritica înțelegere românească a aventurii finale implacabile” (Aurel Martin): „Lacrimile nopții plâng pe geam, / Fruntea stelelor e-acum broboane; / Niciun semn din câte așteptam, / numai îndoieli și șoapte vane” (*Umbra mamei*). Obsesia dată de prezența „rădăcinilor” își găsește înțelegerea potrivită în sentimentul copleșitor al universului sacru al ținutului natal. Într-o autentică tradiție lirică transilvană, în versurile lui Ion Brad conceptul de rădăcină îl sugerează și pe cel de obârșie, de istorie, de țară: „Nicio floare n-a avut rădăcinile / Stropite cu atâta sânge / Ca tine, / Floarea-soarelui, / Sora soarelui, / Țară, / ca țară...” Într-un asemenea context, relația viață-

moarte capătă deodată nuanțe noi, reacția existențială dominată de cultul mamei pregătind accesul la sublimul lumii prezente.

Părăsirea ireversibilă a satului și dispariția pretimpurie a mamei și a bunicilor declanșează stări dominate de un profund regret, cele două teme asociindu-se „într-o tulburătoare interferență și citite laolaltă alcătuiesc una din cele mai emoționante elegii pe tema matricială în poezia română” (C. Sorescu), precum în atât de emoționantul poem *Mamei, dincolo*, unde lirismul se adâncește într-un tulburător lamento al ființei îndurate: „S-a aprins iarba pe mormânt flacăra verde în tină / Și tu iar întârzii, până când? / De ce tot ascuți ce descântă salcia lină / Prin negrele ei rădăcini, sub pământ?... // Mă tot gândesc uneori că-i fi prea ostenită, / Câți desagi ai cărat, câți feciori ai crescut. / Blestemată fii, vrăjitoare-răchită, / Că-i dai umbră mamei nu lumină, ci-n întunericul mut!”

Poeziile de după *Rădăcinile cerului* (1989), cuprinse în volumele *Icoana nevăzută* (1996), *Al doilea suflet* (2000), *Toamnă clasică* (2004), *Poezii religioase* (2009) sau în mai recente *De la Pânade la Blaj* (2014) și *Elada, Elada* (2016), semn al înscrierii definitive pe linia reflexivității, dezvăluie efortul de căutare a unei forme care să concilieze puternicul impuls liric dominat de forme ale poeziei moderne, un lirism decantat și de mare concizie, cu o exteriorizare mai directă a unui lăuntric adânc, într-o altă alchimie verbală.

Cu totul semnificativă se înfățișează matura percepere a tainelor lumii exterioare, a istoriei și a unei existențe îndepărtate inexorabil spre „amurg”. Ființa este tot mai insistent învâluită de chemările thanatice, de peisajul autumnal, prin tonalități și vibrații melancolia ajungând să se suprapună cu jalea grea din doinele populare. Tonul elegiac, cu inflexiuni de esență eminesciană, dar și blagi-ană, dă obseilor rezonanțe aparte, regretele față de clipa pierdută, cu descrierile unui topos al morții, înlesnind în acest context afectiv atât nostalgiile nutrite de amintiri, cât și mioritica înțelegere a aventurii finale implacabile: „Doamne, ia-mă doar în toamnă, / Nu în iarnă, nu în vară, / Când cocoarele se-ntoarnă / Către Sud, ca-ntăia oară, / Chiar atunci, →

LAURA COSTINA TUDOROIU

în clipa când, / M-ai sortit, cu drag,
luminii, / Ele tot alunecând / Te
vesteau cu heruvimii” (*Doar în
toamnă*). Sensibilitatea începe să
reacționeze la acele vibrații, pe care le
dă moartea: „Chiar prin pereții
noptilor vedem / De suflute dincolo,
foarte-aproape / De moartea care
pâlpâie încet / În focuri verzi, în
oasele ce-noată / prin mările de sânge
înverzit...” (*Alte marine*).

Apelând la aceleași simboluri
hieratice, în mult mai târziile versuri
din poemul *Oleandrii* progresia
ideatică este realizată prin intermediul
aceluiași șir răscolitor de interogații
retorice: „Când intru-n curtea veche,
nu mai vin / Să-mi iasă înainte nici
mama, nici bunicul. / Am rătăcit
cumva în țintirim? / De fac un pas, m-
așteaptă pustiu sau nimicul? // Hei,
unde ești, bunico, de ce mă lași s-
aștept / La porțile cioplite din lemn și
din uitare? / Dacă-mi răsare tata, pare
că strâng la piept / Bătrânul nuc ce
mișcă mari crengi de disperare.”
Semnificant multiplu, al vieții și al
morții, al propriei ființe, al copilăriei
înnegurate de pierderea mamei, al
plânsului și al jalei, aceste imagini ale
satului îl plasează pe Ion Brad în
spațiul liricii marilor săi înaintași
transilvăneni. De la poezia unui
univers concret, în care inspirația îi
este alimentată în sens tradițional din
amintiri ale lumii din afară, familiară
și ușor identificabilă adeseori în
pământul Ardealului și, cu deosebire,
în câmpia Târnavelor și a satului
natal, odată cu *Fântâni și stele*, 1965,
versul lui Ion Brad cunoaște
deopotrivă notele modernității, nu
doar prin asimilarea elementelor
tehnice, cât și prin unele teme și
asociații neașteptate, generatoare de
expresivitate poetică. Frământările
eului liric sunt reflectate în mai multe
planuri deodată, ca într-un fel de
multiple oglinzi, cu vibrații și
tonalități diferite, într-un ritm greu de
săvilit. Ideea se concentrează în
metaforism și muzicalitate, viziunea
revelându-se prin nesfârșite acumulări
semantice, mai totdeauna împlinite
într-o imagine integratoare. Acuitatea
reflexivă a poetului este pe măsura
capacității sale imaginative, fiecare
demers interogativ și reflexiv spre
adâncimile ființei și ale existenței
sprijinindu-se pe o imagine poetică
relevantă tocmai prin multiplele sale
posibilități de expresie, în nuanțe fin
sugerate, asociate unui șir lung de

simboluri și de alte multiple forme ale
imaginarului prin care poetul își
exprimă intensitatea trăirilor sale
lirice. Cumpănit și predispus spre
reflecție, senin și echilibrat, Ion Brad
nu prelucrează exclusiv universul
aparținând unei lumi rustice în sensul
exclusiv tradițional, după modelul
„pastelurilor”, cu spațiul original al
unui sat deschis spre mitic și fabulos,
ci prin solicitarea „amintirii” (în sens
de ficțiune), în măsură să creeze o
realitate „autonomă”, întoarcerile spre
aceste locuri declanșând mereu stări
de încântare a ființei: „Ninsorile de-
acasă, când vin, te iau cu ele / Din
dealul cât un munte-al copilăriei mele
/ Până-n Târnavă Mică pierdută în
oglinzi...” (*Ninsorile de-acasă*).

O altă dimensiune a liricii lui Ion
Brad se circumscrie rețelei de
„arhetipuri mitice, metafizice sau
psihologice” prin care versurile din
Transilvane cetăți fără somn evocă
coordonatele centrului cultural și
istoric al Blajului, „cetatea-
bibliotecă” din care răsar figurile
luminate ale făuritorilor de cultură și
de istorie.

De acum, trecerea spre straturile
de adâncime ale unei istorii
contaminate de mit se realizează în
ritmuri tot mai lejere, versurile din
poeme precum *Râurile –voievozi*, *Un
singur vis*, *Între milenii* sau din
tulburătoarea poemă *Adună-ți
umbrele* fiind în măsură să
reactualizeze momente și personalități
evocatoare pentru lupta întru
împlinirea idealurilor naționale.
Temperament poetic de o mare
sensibilitate, deschis spre noi limbaje
poetice, Ion Brad regăsește albia unui
întreg ethos colectiv, lirismul său
capătând accente ample și grave,
aproape rapsodice, ce depășesc
experiența istorică personală, pentru a
se alimenta din izvoare bătrâne și
puternice.

Cuprinzând în esență o imagine a
evoluției unui poet în perpetuă
coerență față de sine, volumul de față
rămâne o demonstrație menită să
ilustreze valențele nelimitate ale
lirismului românesc din ultima
jumătate de secol, cât și aspectele
unei opere poetice deschise spre toate
temele universale sau naționale, în
măsură să surprindă ipostazele tot
mai generoase ale unui spirit ardent și
temperat totodată, cu o înțelegere
spirituală superioară a valorii
existenței umane.

far away

împing un cer indigo greu respirabil
în sus proiectul
de cer
pe tâmpile mi se revarsă
pământul
culorile lui scuipate de noi
în ochi
Cineva îmi amestecă sângele cu o
linguriță de argint
încrustată cu literele
preferate
marcă înregistrată.

Imagini

dansez
numai

pe câte o linie
pe lângă o prăpastie
de departe crengile parcă vâslind
se înfioară
din neguri spumoase
se ridică siluete
șuioiesc dinspre coline
cu capetele-nfășurate
în steaguri albe
mă tem că sub această vrajă voi
pierde drumul
și îl pierd
din nou la fiecare 10 secunde
mă arunc
fără speranță
îmi las capul pe antebraț să pot să mă
strecor
se face liniște

și se ridică din pământ o stâncă
mă trezezesc că mă rostogolesc
rătăcind printre scaieți
la poalele ei
cobor brusc
precum în vise
uneori mă mai opresc
să-mi trag picioarele dintre mâinile
resorbite de depărtare
de-acolo de jos
Îl văd acum
are chipuri cunoscute
are steaguri cu capete negre
apropiate parcă seamănă cu cei pe
care
m-au părăsit lăsându-mă în viață
pe urmă
Îl văd acum
împodobind lăstare
diminețile noului an.

MACRINA VIORICA LAZĂR

Nichita Stănescu,

pentru prima oară în limba catalană

O veste tulburătoare pentru românii care trăiesc în afara țării: Nichita Stănescu a fost tradus pentru prima oară în limba catalană.

Editura Lleonard Muntaner-Editor din Mallorca (Spania) a publicat noul volum *Ànima gramatical. Antologia poètica 1960-1984* (în colecția de poezie *La Fosca*, nr. 31) al lui Nichita Stănescu, în traducere în limba catalană de Lilica Voicu-Brey și Xavier Montoliu Pauli, și cu o prefață semnată de criticul catalan de origine americană D. Sam Abrams. Titlul a fost preluat din poemul "Mizerabile pietre", din volumul *Un pământ numit România* (1969).

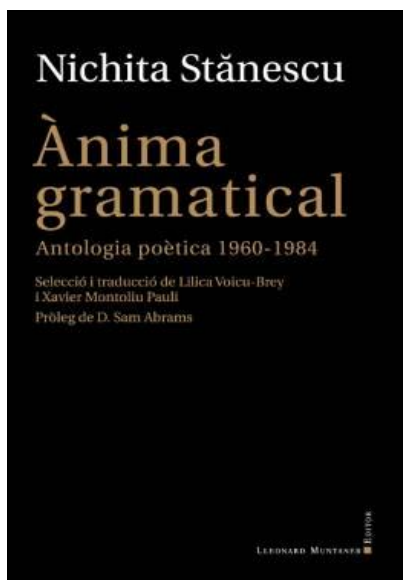
E vorba despre cel de-al cincilea volum al unui autor român publicat de către editura mallorquină și care a fost precedat de un eseu despre Paul Celan semnat de Petre Solomon și volumele de poeme ale lui Tristan Tzara și Marin Sorescu și, de asemenea, cartea *Per què ens estimem les dones* [*De ce iubim femeile*] a lui Mircea Cărtărescu.

Directoarea editurii, Maria Muntaner, care s-a ocupat personal de această splendidă ediție, ne declară cu mândrie că volumul a avut o primire excelentă din partea unui public curios și entuziast la prima lui prezentare din 10 iunie 2017, la librăria NoLlegiu (NuCitiți) din Barcelona.

Volumul conține aproximativ o sută de poezii selecționate în cea mai mare parte din volumele antume și câteva piese din volumul postum *Album memorial* (1984), editat de Gheorghe Tomozei. În deschiderea volumului, o amplă prefață semnată de criticul catalan de origine nord-americană D. Sam Abrams, excelent cunoscător al literaturii românești.

Cartea a beneficiat de sprijinul Centrului Național al Cărții din cadrul Institutului Cultural Român.

Cei doi traducători, care au contribuit ca Nichita Stănescu să revină în actualitatea culturală internațională, au deja o lungă traiectorie în prezentarea literaturii și culturii românești în afara țării. Era deja firesc ca destinele celor doi să se intersecteze.

Lilica Voicu-Brey a urmat cursurile Facultății de Limbi și Literaturi Străine (spaniolă-franceză) la Universitatea din București (1983). Profesoară de limba franceză în România și ulterior la Universitatea Rovira i Virgili din Tarragona unde și-a obținut doctoratul (2002). Este biografă [*A. Cioranescu. Biografia intelectual de un comparatist* (La Laguna, 2006)], bibliografă [*Bibliografie 1930-2010* (Târgoviște, 2009)] și traducătoarea [*Escritos autobiográficos* (memorii, Madrid, 2016)] lui Alexandru Ciorănescu. Pe aceeași linie de cercetare, exilul literar românesc în Spania (1945-1989), a publicat studii despre Alexandru Busuioceanu. Activează în Grupo Humanismo-Europa, al Universității din Alicante și la Instituto Juan Andrés de Comparatística y Globalización din Madrid și colaborează cu Taller de Traducción Literaria, de la Universitatea din La Laguna, condus de poetul Andrés Sánchez Robayna împreună cu care a semnat mai multe traduceri de poezie din românește: Lucian Blaga și Eugen Dorcescu (Valencia, 2011); *Poemas rumanos* de Paul Celan și poezii de Tudor Arghezi (Madrid 2004; Valencia, 2016).

Xavier Montoliu Pauli e licențiat în Filologie Catalană la Universitat de Barcelona și timp de patru ani, din 1992 și până 1996 a fost lector de catalană la Universitatea din București. Colaborează cu editura Meronia din București. Lucrează ca referent pe programe culturale la Institutul Literelor Catalane al guvernului catalan, muncă pe care o combină cu cea de traducător literar din română în cata-

lană și spaniolă. A tradus creații literare semnate de Petre Solomon, Letiția Ilea, Marin Sorescu (în colaborare; Premiul Cavall Verd acordat de AELC, Uniunea Scriitorilor Catalani și Premiul Municipiului Craiova, 2014), Norman Manea, Alina Nelega, Bogdan Georgescu, Ion Es. Pop și Ion Mureșan, precum și grupaje de poezii din creația mai multor poeți români pentru reviste sau festivaluri literare, printre care Virgil Mazilescu, Ileana Mălăncioiu, Aurel Pantea, Ion Cristofor, Svetlana Cârsteian, Marta Petreu, Andrei Dósa etc. În această primăvară (2017), a fost dintins cu Premiul Crítica Serra d'Or pentru cea mai bună traducere publicată în 2016 cu volumul, *Per què ens estimem les dones* (De ce iubim femeile), de Mircea Cărtărescu.

Maria Muntaner, directoarea editurii, a avut generozitatea de a ne oferi câteva extrase din prefața lui D. Sam Abrams, intitulată «Nu sunt altceva decât o pată de sânge care vorbește», în traducere din limba catalană de Lilica Voicu-Brey:

”La abordarea extraordinarei opere lirice a lui Nichita Stănescu, nu trebuie să pierdem niciodată din vedere că se bucură de o împătrită calitate: poet român, poet al Europei de Est, poet european și poet internațional sau universal. Adeseori receptarea lui Stănescu a pus, și încă mai pune, accentul în mod aproape exclusiv pe înscrierea lui în marea tradiție a poeziei românești din secolul al XX-lea. În epilogul traducătorului [american al lui Nichita Stănescu], Sean Cotter ne permite să gustăm puțin din această imagine a lui Stănescu drept poet român get-beget: «Stănescu a confesat că nu știa ‘nicio limbă străină’ pentru a adăuga după aceea cu orgoliu că știa limba română ‘de șapte ori mai mult’ și limba poeziei ‘de douăzeci de ori mai mult’».

Avea dreptate, dar asta nu e totul. Dacă este adevărat, de exemplu, că traducerea a vreo nouăzeci de poeme ale lui Vasko Popa din sârbo-croată în românește, publicate în două volume în 1965 și 1972, Stănescu a trebuit să le facă pornind de la versiuni literale pregătite de traducătorul Aurel Gavrilov și de Popa însuși, aceasta nu ar trebui să ne facă să credem că poetul nostru se alimenta numai cu poezie românească. Este o mare eroare →

**GABRIELA CĂLUȚIU
SONNENBERG**

pentru că înseamnă că limităm zborul natural al operei lui Stănescu, care este în mod intens și afectuos românească și, în același timp, își ia zborul și merge mult mai încolo de tradiția strict românească. Tocmai din această cauză a fost tradus în atâtea limbi, atât limbi de amplă circulație precum spaniola și engleza, cât și limbi de mai restrânsă circulație precum catalana, suedeza sau italiana. Mai mulți poeți complet străini României și tradiției românești l-au adoptat pe Nichita Stănescu drept referent de căpătâi.

În definitiv, așa cum spune un vechi proverb, copacii nu trebuie să ne împiedice să vedem pădurea. În cazul concret al lui Stănescu, copacii înalți și îmbelșugați ai poeziei românești nu trebuie să ne împiedice să vedem abundanta și exuberanta pădure a poeziei universale. Din acest punct de vedere, una dintre trăsăturile caracteristice ale producției lirice a lui Nichita Stănescu este punctul de tensiune foarte puternică între a rămâne și a pleca, între a prinde rădăcini și a o rupe la fugă, între a se integra și a se înstrăina. De fapt, din punct de vedere istoric, Stănescu a suscitât în tradiția poetică românească a secolului al XX-lea această profundă pulsație contradictorie sau contrară, un precedent pe care îl vor urma alți poeți din generația lui cum ar fi Marin Sorescu (1936 -1996) sau Ana Blandiana (1942). Există un poet mai profund românesc decât Sorescu? Și în același timp ne-am putea întreba, în sensul aceluiași raționament, dacă există un poet mai universal decât marele Sorescu. Seamus Heaney era un devotat cititor al lui Sorescu și devoțiunea marelui poet, eseist și traducător irlandez este un bun exemplu al cunoscutei expresii cine se aseamănă se adună. Heaney vedea în Sorescu propria-i dramă a legământului solemn față de Irlanda și în același timp o dorință neînfrânată de a se desprinde, o dorință care se observă peste tot în ultima etapă a operei lui începând cu *Electric light* (2001). Și Ana Blandiana, întemeiată sau nu, este un autentic simbol al poeziei feminine din lumea întreagă. Dacă ar fi radical românească, poezia ei ar fi mai curând inaccesibilă pentru discipolele pe care le are rispitate prin lume.

[...]

Pe de altă parte, există anumite aspecte ale teoriei poetice a lui Stă-

nescu care ilustrează cum nu se poate mai bine dorința poetului nostru de a sări gardul din curtea casei familiale. De exemplu, celebrele și cunoscutele «necuvinte» din volumul *Necuvintele* (1969) exprimă dorința fierbinte de a transcende limba română și, indirect, orice altă limbă a planetei. Timp de ani buni, Stănescu, dușman declarat al izolării radicale, practica ceea ce el însuși numea «ritualul scrierii în aer», adică să compună un poem spunându-l cu voce tare, în timp ce prieteni, admiratori și cititori, în mod frenetic, încercau să fixeze textul dictat, scriindu-l pe șervețelele meselor de restaurant sau bar unde se aflau. Stănescu declarase odată, într-un interviu, că Gutenberg turtise și strivise cuvintele pe un plan și ele trebuiau dotate din nou cu aspectul lor în spațiu. Mi se pare mai mult decât evident că celebrul «ritual de a scrie în aer» și respațializarea cuvintelor sunt două recursuri teoretice și practice pe care le-a inventat Nichita Stănescu și pe care le-a folosit pentru a putea merge dincolo de limba însăși așa cum o cunoaștem.”

Florin Șuțu, “Marea, călimara albastră”

ANOTIMPURI CREȘTINE

Oare ce gând se va topi/ înainte de a fi curcubeu ? Quelle penseese dissiperă/ Avant devenir un arc-en-ciel ? („Ninge”/ “Il Neige”, din vol. „O mână întinsă spre cer”, Vasile Man) - retorică ori nu, întrebarea există în fiecare dintre noi.

Volumul *O mână întinsă spre cer/ Une main étirée vers le ciel / Рыку помога ка небо/* Editura Gutenberg Univers Arad, 2011, Edicija PARALELE, „Vasile Goldiș”, University Press, Arad; Fundația Europa, 2015 (193 pag.), este semnat de Vasile Man (n. 25 aprilie 1936, Târgu-Mureș), profesor de limba română (a studiat teologia la Sibiu și filologia la Timișoara), cunoscut mai ales ca scriitor și poet, cu volumele de poezii „În preajma ta” (1981, debut), „Darul luminii”, „Nu doar duminică”, „Timp și destin”, „Cuvinte care zidesc”, „O mână întinsă spre cer” și, cel mai recent, „Misterul vieții” (2017); fondator și director executiv, redactor șef al revistei „Studii de știință și cultură”, în cadrul Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, obține parteneriate cu Le Département de Roumain et le CAER – EA d’Aix Marseille Université, Le CIRMI de l’Université Paris 3 – Sorbonne Nouvelle, France, Facultatea de Filozofie, Departamentul de Limba și Literatura Română, Universitatea Novi Sad și University of Jena, Institute for Slavic Languages, Germany. Apreciat de critica literară (amintim, printre alții, personalități însemnate, precum Ion Arieșanu, Marcel Petrișor, Cornel Ungureanu), Vasile Man este una dintre personalitățile marcante ale vieții literare arădene.

Filozofia de viață a profesorului și poetului Vasile Man, un *homo religiosus* („M-am comportat în viață/ ca un teolog./...” – *Mărturisire* din vol. *Miracolul luminii*, 2015), înseamnă un microcosmos, prin analogie cu macrocosmosul care-și proiectează structura în ființa umană, coexistând cu universul liric („Ca profesor de limba română/ le-am transmis elevilor mei/ .../ respectul pentru cultură./ Ca scriitor,/ am rămas dator îndemnului/ pe care mi l-a dat, într-un vis,/ Isus: Seamănă, seamănă, seamănă!” – *ibidem*). Însăși notația→

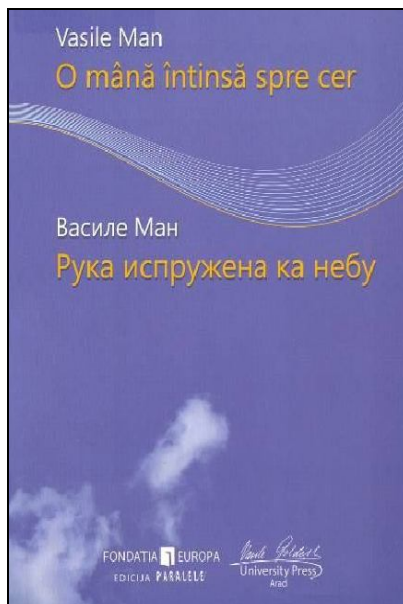
CRISTINA SAVA

folosită ca motto, la volumul *O mână întinsă spre cer*, că „poezia este partea mea de cer”, ne aduce în proximitatea considerației că poetul este un mesager *al tainelor de sus*.

Că Vasile Man cultivă poezia care „ne determină să reflectăm asupra rolului poeziei, asupra valorilor fundamentale ale existenței noastre și asupra releției noastre cu Dumnezeu”, este și opinia profesorului universitar Louis Begioni (Universitatea Charles de Gaulle – Little 3), ori că „pentru a vedea cerul și lumina lui nu e neaparat să te uiți în sus, lumină poți găsi în blîndețea și bunătatea unui om din jur, în ochii copiilor care sar în jurul tău, în poezie, în *roua sufletului de pe obrazul dragostei*, (...) în nostalgia (...) a anilor care au trecut, precum o clipă”, apreciază în prefață la ediția bilingvă a volumului *O mână întinsă spre cer* (2015), lector Virginia Popović (Universitatea din Novi Sad, Facultatea de Filozofie). Așadar, în el, Poetul, macrocosmosul coexistă cu imaginea exemplară a umanului; se poate spune că aceasta este convertirea experienței trăite la experiența transumană care permite cunoașterea de sine și accesul la sacralitatea ființei: „Copiii ceresc/ Stejarul se-nalță falnic spre cer/ Apele curg/ Lacrimile niciodată nu pier/ Zăpada nu este întotdeauna/ Ca în cărțile de citire/ Uneori firul vieții/ E atât de subțire” (*Memento*)

În poetica lui Vasile Man se construiesc două anotimpuri distincte, marcate unul de limitat, celălalt de ilimitat, unul raportat la *ceea ce este la vedere*, celălalt *ceea ce se ascunde în vedere*: „A încremenit/ planeta Pământ/ Viața lumii/ a devenit/ un mare semn de întrebare// Mileniul Trei/ a început sinucigaș/ Nu mai știi cine ți-e prieten/ sau vrăjmaș// La ce bun atîta otravă și ură/ să se reverse, fără măsură, când lumea poate pieri/ într-o singură zi?!” (*Teroare*) Poetul, în ipostaza unui *dat* din lumea profană, a hazardului, incită la autocunoaștere prin stimularea și activarea conștiinței de sine. Momentul căutării unei căi de acces la divinitate, în diferitele-i monade telurice, copilăria, familia, este legat de gândirea filozofică și cea teologică: „Te-m văzut cu brațele amîndouă întinse/ Cîmpului cerșind culori de mai/ Dar când de macii roșii holda se aprinse/ Tu pentru cine te rugai ?” (*Te-am văzut*) Sentimentul

nostalgiei anotimpurilor trecute și implicit al „sacralității”, transgresează circumstanțe ale universului liric ca un *axis mundi*, adevăratul *locus sacer*, în definirea binelui absolut: „De ziua nașterii tale,/ nu lipsește nimeni;/ ești înconjurat/ de toate speranțele lumii// Școala/ îți dă dreptul de-a visa/ și puterea de-a răspunde/ la întrebările care, mereu/ sunt altele./ Numai tu ești același/ neliștit în fața primejdiei/ sau bucurios la întâmplări fericite// Trecând prin timpul tău/ (înconjurat de prieteni mulți,/ la bine, și părăsit la rău)/ Vezi cum rînd pe rînd/ Anii tăi tineri sunt tot mai puțini// Când din fiecare speranță răstignită/ va renaște în sufletul tău/ o nouă Lumină/ ce îți păstrează sufletul tânăr./ Atunci poți spune/ Că anii care au plecat/ Vor lipsi... motivat.” (*Cine lipsește?*) Transparența versului aduce acea stare de trecere de la persoana cu o responsabilitate religioasă, cu un *orizont sacru* (Wilhelm Dancă, 1998), la sensul contemporan al omului coparticipativ, în mod intim, la viața creștinului sub harul lui Dumnezeu: „Nu doar duminica/ să fim mai buni// Nu doar duminica/ să ne învingă lacrimile iertării// Nu doar duminica/ să fim noi înșine...” (*Nu doar duminica*) Pavel Gătăianțu aprecia că „poezia lui Vasile Man denotă o subtilitate aparte a metaforei și o căldură interioară a imaginilor poetice.” (postfață, vol. *O mână întinsă spre cer*) Am spune, precum poetul: „Poezia/ roua cerului/ fără de care/ Diminețile albastre/ ale sufletului/ n-ar mai exista!” (*Roua cerului*)

Asistăm la o evoluție a semnificațiilor lumii lăntului, o lume cu anotimpuri *analogus* anotimpurilor vieții, altfel spus, anotimpuri creștine corelate cu menirea poetului, care, prin puterea divină, mijlocește relația Lumii văzute, cu fascinanțele ei fețe nevăzute, în toată consubstanțialitatea fenomenului „sacru”.

În expresivitatea metaforei, este evident atributul de *symbolicus*, fapt ce leagă incontestabil poezia de trăirile *în și prin* taina inspirației divine, materializată în arta liricului: „Pământul și cuvântul/ dau pâinea și ideea./ Neprețuit e rodul/ ce crește de aceea// Țăranul și poetul/ cu greu pot să-nțeleagă/ când trebuie ca altul/ recolta s-o culeagă.” (*Pământul și cuvântul*)

Se poate observa că între *fascians* și *tremendum*, sentimentele trec de la confesiuni de orientare telurică, la cele de natură spirituală, dezvoltând interesul pentru descifrarea anotimpurilor creștine, a paralelismului, sursa în care să prolifereze orizonturile poematice: „L-am visat azi noapte pe Isus/ (în satul copilăriei mele)/ Și-n visul de lumină/ El mi-a spus/ „Din florile ce-n viață/ le-ai cules/ Pe cele cu seminte, mai alege/ Le seamănă acuma/ prin Cuvinte/ (În lumea ce-a uitat/ de cele sfinte...)/ Seamănă! Seamănă! Seamănă/ cât timpul este bun/ Doar atîta am voit să-ți spun/ Și vei culege/ mulțumiri adânci./ Aflat în suferință/ Nu trebuie să plîngi.” (*Seamănă!*)

În circumstanța de „ales” al contemporaneității, poetul are în vedere cuvântul creator, Creație-Facere prin Poezie, canonizându-și propria existență, reiterând *mitul eternei reîntoarceri*: „Primăvara este bogată în flori,/ Din suferință viața se naște;/ Pământul întreg e cuprins de fiori,/ Cristos a înviat! în ziua de Paște// Vara este anotimpul Sfintei Marii în care natura întreagă se zbate.../ Să credem în muncă, părinți și copii,/ Rugându-ne pentru sfînta dreptate!// Simbol al împlinirii terestre,/ Toamna belșug ne aduce/ Deschizând ale lumii ferestre/ Spre calea luminată de Cruce// Doar Iarna ne cheamă în casă/ Așteptând Crăciunul să vină/ Cu pâinea și vinul pe masă/ Cu chipuri scăldate în lumină.” (*Anotimpuri creștine*).

În dimensiuni omenești, Poetul activează latura demiurgică, o monadă reflectată în *coincidentia* →

oppositorum; ca *homo interrogator* lasă la un mai mult vederii latura ingenuă a ființei, manifestarea lui *homo ludens* care se re-simte în dimensiunea ideatică a versului, prin trecerea de la un reper cronologic, la unul ontologic, și astfel se deschide orizontul eternității, abandonând sau convertind timpul istoric în durată: „În suflet ne păstrăm/ aceeași tinerețe,/ Visele rodesc/ la fel de îndrăznețe./ Timpul ne privește,/ ascuns după un pom,/ râzând/ când vede umbra/ pașilor de Om...” (*Umbra pașilor*)

În lirica lui Vasile Man, se produce întâlnirea cu divinul într-un demers inițiativ: „Râd florile/ când plouă/ cu argint,/ în Aprilie,/ înflorind/ Liliacul vârstei tale/ O dată pe an !” (O dată pe an); apelează la hierofania cuvântului, o „hierofanizare progresivă a Lumii, a Vieții și a Istoriei” (Cristian Bădiliță și Paul Barbăneagră 1997), încifrată într-un cod lingvistic, prin care orice ermetizare a realului produce acea „opera apertă” (Umberto Eco, 1996): „Viața/ O trecere prin lumină:/ O taină necunoscută:/ Un zbor cronometrat,/ Neștiind niciodată/ Până unde vei călători...// Dar,/ înainte de toate/ Ea este/ Prospețimea copilăriei,/ Zborul adolescenței,/ Neliniștea tinereții/ Și căldura familiei...” (*Darul luminii*)

Prin metafora deschisă, poetul, un *homo faber*, stabilește raporturi noi cu destinatarul pe care-l provoacă la o identificare cu starea propusă de poezie (Mukarovsky, 1966), realizând astfel ceea ce se numește o „inserare psihologică”: „Oprește-mi cântecul/ Și chemările, și zâmbetul// Și mâinile ce se întind în van/ După primăvara ce n-o mai am,/ Dar lasă-mi izvorul albastru/ În care cred numai eu/ Când toate lucrurile/ Îți repetă numele.” (*Elegie*) Plasticitatea limbajului aduce conjugarea unor imagini contrastante la valoare de cugetare și expresie: „Nefiresc de albastru/ Peste cimitir s-a oprit cerul,/ La început de an fără zăpadă,/ În timp ce mă durea/ că scrisul de pe crucea lui tata/ Tot mai puțin a început să se vadă// Dar, în aceeași culoare,/ Firesc de albastră apoi,/ Mi s-au înseninat ochii/ Cu gândul la jocul copiilor mei...” (*În aceeași culoare*).

Existența spațiului *sacru*, de semne prin care divinitatea își înscrie mesajele sale, are menirea a descifra

noi mesaje sacre și de a le transmite prin forma celei mai pure stări ale poetului, reflecție în oglindă a unui anotimp trecut-prezent. Divinul este prezent în culoare, în nemărginire, în sunet și tăcere: „Pentru cutele dese de pe obrazul tău, mamă,/ Și pentru hainele negre pe care le porți,/ Atingând pământul cu o cerească sfială/ Neobosită din zori, până seară/ Când în cămșa ta albă de in/ Sfintești întunericul./ Mă rog ca fiul meu/ Care acum învață să meargă// Cu mâinile întinse spre zi,/ Să-ți poarte în suflet chipul alb/ De acum până dincolo de mâine...” (*Mama*)

Contemplația la care ajunge Vasile Man, în edificiul liricii sale, fără a refuza realitatea puternică, și cumplit de concretă, a trecerii ființei însă nu lipsită de sentimentul unor *restituri*, este una menită să întâmpine misterul sacralui, aparent fără efort și premeditare, dar cu acea candoare primordială de care omul modern s-a îndepărtat: „Ne restituim gesturile amical/ Și străngerile de mână// Când palmele noastre calde/ Rămân împreună// Și gândurile de atâtea ori,/ Dăruite imaginar în buchete de flori,/ Până când/ Cu povara lui Cronos pe umeri,/ Toamna vei începe cocorii să-i numeri.” (*Restituiri*) Cotidianul, în simbolistica re-facerii unor dimensiuni metafizice, constituie un principiu de elementaritate a filozofiei de viață a poetului, transpus în arta cuvântului și surprins într-o manieră fundamentată pe legătura directă și nemediată cu realul existențial.

Identitatea poematului este dependentă de gradul și de modul de asimilare a realului în structurile livrescului cultivat de Vasile Man. Se apreciază vocația metafizică în răsfrângeri de *arrêton* iluminând o poezie de cunoaștere și re-cunoaștere a filonului divin; în sensul acceptat al noțiunii de *ira deorum*, nu lipsește fiorul dramei existențiale al cărui accent se deplasează pe implicația umanului: „Ninge peste lume,/ Ninge trist peste sufletul meu/ (...)”. Poetul primește harul divin și împărtășește cu semenii săi frumusețea autenticului, revărsat peste firea umană: „Când poetul atinge lumina,/ Cuvintele devin viori// Când poetul atinge lumina, Diminețile au rouă pe flori// Când poetul atinge lumina,/ Învățăm să ne știm bucura// ...” (*Poetul*).

Florin Șuțu,
“Cărbul coborât în apă”

În planul poeziei lui Vasile Man, se poate vorbi de o metamorfoză, de osmoza între spiritual și material; iar *POEZIA transgresează* ca „o mână întinsă/ Spre cer”; și între înțelesurile lucrurilor și lucruri, între interiorități și exteriorități proprii, revalorizează, în sintaxa inconsistentă a universului desacralizat, implicarea mesianismului poetic: „Când poetul atinge lumina,/ Mai înseamnă ceva:/ El, lacrimile de pe obrazul lumii/ Să le șteargă ar vrea !” (*Poetul*).

Comunicarea cu divinul se realizează la nivel de atitudine de recunoașterea concret-senzorială; își poate reprima spaima de singurătate și invocă divinitatea, prezentă în *toți și în toate*: „Numărăm/ anotimpurile vieții/ cu primăvara speranțelor,/ vara dragostei,/ toamna împlinirilor/ și frigul unor înfrângeri...// Din care păstrăm/ O singură/ mare iubire/ Familia!” (*O singură iubire*).

Transcendența, sacralizarea fapturii omenești, reflectată în *Anotimpuri creștine* („Primăvara este bogată în flori/ Din suferință viața se naște/ ...// Vara este anotimpul Sfintei Marii/ .../ Să credem în muncă, părinți și copii// Toamna belșug ne aduce/ Spre calea luminată de Cruce// Doar iarna ne cheamă în casă/ .../ Cu pâinea și vinul pe masă”), motivează crezul poetului, transpus în fidelitatea poematului: „Nu e totuna/ să semeni ură/ sau să iubești./ Nu e totuna/ să mângâi o suferință/ sau să lovești./ Nu e totuna/ în adevăr sau minciună/ să trăiești.” (*Nu e totuna*)

Considerăm că în poetica exersată de Vasile Man, problema centrală a Binelui sufletesc constituie filonul expresiei lirice într-un profund al *apartelui*, într-o hermeneutică orchestrată de un limbaj disponibil ideii.

Poeme recente

Noul volum de poeme semnat de Răzvan Ducan (titlul **Cumpăr timp** dă și tema dominantă a cărții) aduce, în seria lirică a autorului, o noutate de ton și atitudine.

Pe lângă temeritatea imaginii, asociațiile șocante, proiectarea hiperbolică a eului liric, suntem confrunțați cu preeminența confesiunii, notația frustă, o expunere fără rest a trupescului, a organicului sub lupa observației atemporale. Întâlnim frecvente descinderi în microcosmos, cu unghiuri de percepție frizând infra-lumescul: „Celulelor, fiți prietenoase cu celelalte celule, / Moleculelor, îmbrățișați molecule” și: „Bucurați locurile rostului, / Exaltați, sinapse, prin fior mesianic, / Fii o iederă pe albe oase, carne, / Și infloresce lucru mecanic” (*Cuvânt despre mine*). Timpul ca trecere e trecere prin, proces al existenței, examen al limitei, *challenge* nemilos al „petrecerii” simple: „Cumpăr timp, / cumpăr timp avut / și nefolosit, / timp de lene, / timp de nepăsare, / timp de chiul, / timp de neimplicare” (*Cumpăr timp*). Noțiunea, în sine abstractă, a timpului câștigă consistență prin obiectualizare, convertire în termeni spațiali. Poetul se instalează voit în banalitate, cu orgoliul extrem al recuperării ei lirice. El pune timpul „în mașina de spălat apatii” sau îl supune unui proces de recondiționare: „să-l repar, / să-l vopsesc, / și să-l fac atractiv, / ca să poată să umple, / să întregască, /... să dea sens / și consistență”. Lucrarea insidioasă a timpului e pusă la încercare în felurite chipuri, o deconstrucție a realului obișnuit fiind urmată de aspirația complementară spre refacerea unor sensuri revelatoare. Căutatorul de sens cumpără „și timp / pentru piese de schimb, / timp din dezmembrări / de vieți fără rost”, spre a-l preface în „timp cu ferestre”, „prins de materie”, hrănind „iluzia ca îmi aparține” (13). Un didacticism discret răzbate din „înțelepciuni” poetice dezvoltate pe teme date, ca tot atâtea teme (muzicale) cu variațiuni, sau – în alt registru – teme obiect, greutăți căzute pe un luci adânc, stârnind serii de ecouri concentrice: „E vremea culesului. / S-a copt timpul. / E pârguit de la materie la metaforă. / Sunt chemați totii cei care au conștiința valorii lui / și știu unde să-l găsească și cum să-l culeagă” (*S-a copt timpul*).

Avem de a face cu un proces ego-centric, cu o imersiune în subteranele eului, modul cel mai sigur de a ajunge la adevăruri ultime, dincolo de calea bătută a obișnuinței, a exteriorității. O severitate extremă e prețul descinderii: „Cred că în mine este și timp putrezit /...timp a ceea ce ar fi trebuit să fie”, „timpul intrat în peisaj”, „înmormantat” acolo; poetul poartă „și vina unui timp resorbit, / fagocitat și el fără milă ca orice intrus, / îmi inchipui anticorpi sărind la metafore, / hrănindu-se cu ceea ce aș fi avut de spus.” (*Cred*).

Disecarea în infinitul mic își are reversul medaliei, ca în *Mesaj în sticla unui like*, unde în termeni inovatori, de cod IT (autorul aparține nu doar ca vârstă, ci și ca atitudine valului optzecist, postmodern) ni se oferă viziunea telescopică a unui timp mega-extins, purtând un mesaj „în valurile / facebook-ului”, găsibil „pe țărmul uitat al unui delete”; mesaj-strigăt „de ajutor”, deja „estompat între timp” sau „strigăt de extaz” de mult „ofilit” și aflat, posibil, „în burta spintecată a unui virus” virtual, văzut în cele din urmă poate ca „o scriere cu rune”. Un acord grav, în termeni proprii, cu undele astrale din *La steaua... eminesciană*.

În aceste condiții nu e o surpriză faptul că unele poeme au tentă autobiografică (fapt remarcat întâi de Nicolae Baciut într-o excelentă prefață: *Licitație de timp*). La limita de sus, autobiografia devine autoportret, unul imaginar, desigur, văzut ca fundal pentru un clip în mișcare: „A devenit practic o obisnuință / să-mi car trupul peste tot, / ca pe o valiză, / ca pe o trusă de prim ajutor /...” (*Iscălitura*). Odată cadrul fanteziei pre-stabilit, a-

ceasta desfașoară alert situații, ipostaze surpriză, un relief accidentat, greu escaladabil, al revelației. Poezia atinge (și nu e singura, a se vedea, între altele și *Marea trecere*) cote valorice deosebite. Poetul are nostalgii, regrete extreme, el „năzuiește la un alt statut”, dezamăgit să vadă cum „căutarea nu dislocuiește aer, / metaforele mele nu merg singure pe stradă /...iar emoția nu are trup propriu”.

Meditația în marginea timpului conduce la paradox, jocul imaginilor conturează încheieri punctate în forță: „În schimb, / nu e nimic în schimb, / totul se umple / și se dezumple de timp”. Sub unghi relativist, materia „înghesuită” e „o condensare de clipă”. Captivitatea în timp e ultimativă: „Doar timpul / decide când și cum / se umflă și se sparge / bula de săpun” (*Poem 2*). Asemenea „emoții metafizice” întâlnim frecvent în corpurile bine armonizate ale poemelor.

Tehnica punerii în text denotă stăpânirea fermă a mijloacelor, comunicarea se derulează în zona clarității expresive. Un radicalism al formulării menține imaginea în afara penumbrelor, într-un con de lumină revelatoare. Privirea rece, crudă aproape, taie cu precizie conture, dezghioacă forme fără rest: „Sunt supraponderal de reverie, / deși mă mișc ca acrobatul pe frânghie”; în altă postură a eului: „stau pe marginea mea / și-mi las gândul să cadă în mine”, gând care e „un mijloc silențios de călătorie spre o stea” (75).

Răzvan Ducan inovează cu dezinvoltură, versul lui e incizie primă, rareori ecou, transpoziție de forme preexistente. Limbajul de extracție tehnică îi inspiră modelarea, rezultatul fiind de un efect amplificat, de precizie: cu știința poetul ar vrea „să pătrund, / neînfricat, prin ploaia electronilor excitați ai unui atom, / până în inima nucleului”, un loc „unde Dumnezeu și-a început copilăria” (77). Încheind paralela, creatorul își dorește „atâta inspirație încât să pătrund, / neînfricat, până în viscerele unei metafore, / să văd cum gravitația ei curbează vanitatea materiei / și să înfig un steag la locul viitoarei colonii, / unde oamenii își vor reseta emoția, / făcând-o să umble prin lucruri, / pe șapte cărări”.

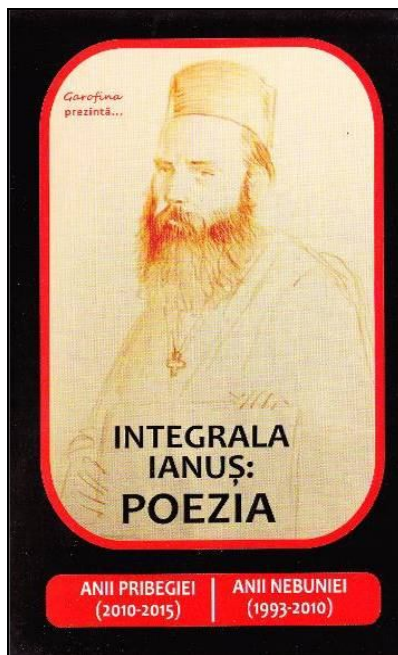
O resetare a emoției în forme noi, memorabile, aduc și poemele recente ale lui Răzvan Ducan.

IOAN MARCOȘ

Madrigale

Marius Ianuș/s: Poezia

A apărut, în condiții grafic simpatice, *Integrala Ianuș: Poezia* (Garofina, 2016). Este vorba despre așa-zisa (întrucât e în curs) *integrală* a poeziei lui Marius Ianuș, poetul care, în 2010, și-a renegat toate scrierile anterioare și s-a întors, după cum el însuși mărturisește, cu fața la Dumnezeu. Integrala poetică e structurată în două părți: *Anii pribegiei* (2010-2015)/ *Anii nebuniei* (1993-2010). Poeziile recente (religioase tematice, nu neapărat ca fior) sunt înăintătoare celor vechi, nu doar prin capitolul care le conține, ci și aerisite, singure pe pagină, iar cele vechi, relegate, *salvate*, în partea a doua (ca un flashback), într-un index abil. Versurile vechi, cele memorabile, sunt pastişe abile după *America* lui Allen Ginsberg - vezi *Un manifest anarhist*, din *Manifestul anarhist și alte fracturi* (2000), devenit *România – un manifest fracturist* din volumul, cu titlul modificat și el, *Manifestul fracturist* -, după cum bine remarcă Nicolae Manolescu¹³, cele mai valoroase fiind cele puse la index în chiar volumul lor de origine: *Gândurile lui Ianuș*, *Măgurele SRL*, *Poeemele Domnicăi* etc. (E foarte interesant de studiat cum, în cadrul postmodernismului, filiația față de Allen Ginsberg se transmite dinspre 80-ism spre 2000-ism, în special pe filiera Cărtărescu-Ianuș, Ianuș fiind, de departe, cel mai inefasabil îndatorat.) Poemele de acest tip nu puteau trece, la momentul publicării, foarte clar drept pastişe (urmăre aproape indisociabil de adaptări la o realitate românească), întrucât modelul lor (Allen Ginsberg) nu era cunoscut decât unui cerc restrâns de literați, fiind tradus, destul de îndoielnic, abia zece ani mai târziu (*Howl și alte poeme*, Polirom, 2010), de Domnica Drumea și Petru Ilieșu. Aș zice chiar că nu e deloc de ignorat faptul că renunțarea la model și, implicit, la poezia modelului coincide cu traducerea lui în limba română (dincolo de traducerile de uz intern, intim, ale fiecăruia). Un alt aspect interesant e modul în care chiar poemele din *Poezia* (Humanitas, 2015) lui Mircea Cărtărescu sunt singurele din opera lui care nu au niciun fel de trecere la export, (cum, în epocă, Allen Ginsberg nu avea trecere la import), modelul american care stă la baza multora dintre ele fiind mai devreme cunoscut decât la noi, neputând *afară* să ia ochii nimănui.

Cazurile se aseamănă întrucâtva ca raport morfologic și social. Dar, să revenim la poezia lui Marius Ianuș. Volumul conține, în partea lui de poezie a *noului Ianuș*, și *poezie nouă*. Nouă în sensul că inedită. Această grabă de a trece direct din *inedite* nu în edite, ci în *integrale* clasicizări de intenție, fără niciun popas în reviste sau altă formă de publicare, e o marcă a generației 2000. Face parte din marketing-ul mai mult decât din așezarea ei. Curios fapt, mai ales după așa-zisa moarte a generației, anunțată de unii în naive gesturi de post-dadaism și pseudo-sociologism. Marketingul e unul al convertirii nu numai spre (să zicem) creștinism, ci, mai degrabă, spre *hyper-hypo-individualism*. Or, acest fapt – alături de altele - arată nu moartea generației, ci tocmai maturizarea ei. Însă doar în câteva cazuri, nu multe, ci normale, previzibile ca număr, deși puțin prevăzute. Poezia lui Marius Ianuș cea mai bună e în multe dintre poemele mai puțin frecventate de critică, primele sale cărți fiind minate, cum spuneam, de idol, mai mult decât de un simplu gest de prețuire. Dacă i se poate reproșa ceva 80-ismului, e mimarea până la pastişă a poeziei americane (a multora dintre rebelii ei, abia acum devenind evident ce-i mâna pe mulți dintre ei în luptă: filieră marxistă, mai puțin occidentalizarea versului *prin* tradiție, cu toate că sunt și unii care au realizat-o.) Din acest punct de vedere, datorită lui Marius Ianuș față de poezia americană (a lui Ginsberg, mai puțin a altora) e una de tip 80-ist. Probabil și acesta e motivul negării ulterioare a versurilor sale de început, întrucât convertirea lor de la Allen Ginsberg la Savatie Bastovoi e nesinceră politic și

poetic, dar abilă estetic, întocmai ca o armătură de fier a unui geam prin care nu ții neapărat să vezi. Versuri din *Manifest anarhist și alte fracturi* (2000) sunau astfel, în același hexametrul corupt, ginsbergian:

„De ce nu i-ați dat lui Allen Ginsberg premiul Nobel pentru dragoste? Când o să-mi dați un premiu pentru că vreau să vă distrug?”

Aceleași versuri, în reîntitulatul volum vechi, cu o așezare în pagină cazonă, sună:

„De ce nu-i dați Părintelui Savatie Premiul Nobel pentru Dragoste?! Când o să-mi dați un premiu Pentru că vreau să vă distrug?!”

E interesantă, deși nu esențială, convertirea punctuației într-una grandilocventă, însă pe linia patosului benign. Premiul devine scris cu majusculă, *Dragostea*, la fel. Există riscul ca atunci când pare că virezi spre hiperrealism ceea ce până atunci fusese poezie realistă, incluzând personaje publice reale, să duci poezia într-un impas, nu să o întărești ca fiind *terre-à-terre*. (Când se va fi clarificat destinul literar al lui Savatie Baștovoi, vom vedea cât e creștinism și cât panslavism abil aplicat în toate cele!) De altfel, antologia suferă de lipsa unor poeme remarcabile din *Refuz fularul alb!* (*O criză de fericire provocată* și altele.) O linie destul de vagă a unei rusofilii jucate se întrevăde în *Ursul din containăr*, dar doar pe fileră maiakovskian-ironică. Ea se transformă, în *Refuz fularul alb!*, chiar într-un manierism panslavist (pe față), mai mult pentru a uimi, pentru a câștiga *anti-capital* de imagine. *Rusia, mama* și alte poeme de această factură (deși mai puțin reușite estetic) nu au intrat în această antologie, probabil fiindcă legionarismul recent nu se încheie bine pe spinarea vagului *âme slave* al lui Ianuș. Printre noile poeme ale acestei antologii se găsesc și unele extraordinare, precum acel *Poem despre Codlea*, în care finalul atinge starea de grație a tragerii unui preș de sub picioare în toiul sinodului dintre spațiu și timp, fiind chiar un poem care merge pe urma *Sărmanului Dionis* al lui Eminescu:

„Câți kilometri sunt de la Braunau am Inn până la Codlea?

Câți kilometri sunt de la Câmpia Mierlei până la Codlea?

Câți kilometri sunt din 24 decembrie 1975 până la Codlea?

Și câți kilometri sunt de când mă voi întoarce, dacă mă voi întoarce vreodată, până la Codlea?”

S-a scris nedrept și pe, →

DARIE DUCAN

¹³ Ce se întâmplă cu poezia lui Marius Ianuș?, în *România literară*, Nr. 19/2016

nerumegate despre poemele sale politice legionare, într-adevăr lipsite de valoare literară, dar, întrucât Marius Ianuș e un poet adevărat, acestea compensează prin funcție, nu prin conținut, ci prin raportul care se poate face cu ele, în trecerea trepidantă a sa nu neapărat de la stânga la dreapta în sens obtuz, ci într-un fel de înțelegere a lumii pe care unii, din snobism cultural, refuză să o vadă. Când spuneam de săpânșismul lui Marius Ianuș, la ele mă refeream, fiind încărcate de grația unei lipse de grație și de naivitatea unei guri de aer a imprevizibilului riscant. Spre deosebire de un poet ca Dan Sociu, care de ceva vreme își joacă foarte corect politic autenticismul, Marius Ianuș își trăiește această joacă la limită, fiind un poet adevărat, neîncadrabil deloc în calea ușoară, cea a oportunismului politic, ba din contră. Extraordinară, în această antologie, e puterea autorului de a alterna versurile proaste cu versurile bune, astfel încât compensația să dea un echilibru care, în cazul altora (Cezar Ivănescu, de pildă) ar fi însemnat alternanța poemelor cu rimă și a celor în vers alb. Nu cred că generația 2000 are trei poeți care să se ridice la înțelegerea la un asemenea nivel a literaturii și care, mai ales, să aibă curajul de a construi astfel o carte. Cele *proaste* sunt proaste doar în sensul că nu sunt versuri-dominator, dar ele formează raporturi cu un foarte clar rol de echilibru, sunt construite, mizează pe labilitatea din care s-a născut douămiismul. Între *Poemele despre Măgura Codlei*, scrise sub formă de variațiune, plutește un aer de adolescență a bătrâneții, în care poetul e în schimbare de voce. *Poeme-dominator* și *poeme pasive* echilibrează un fior liric aproape de spasm. Mai încolo, în poemul *Cristina Dicusar*’, apar versuri jucăușe precum:

„Am fi fugit împreună în satul Cuied,
unde am fi strâns flori de tei ca să
facem șerbet,
pe care l-am fi vândut la suprapreț
ca să ne luăm îngrășământ și nutreț.”

Ele sună fals, dar într-un anumit soi de fals, atonal, într-o aparentă improvizație durabilă. Libertatea de a scrie astfel de poeme delabrate nu o au mulți azi în literatura română, adesea fie mediocră, fie elitistă într-un sens prost înțeles. Creștină într-un sens adânc, bizantin, e poezia lui Marius Ianuș nu în textele neapărat tematic religioase, ci în versuri precum acestea (*Mesaj pentru Ioana cea frumoasă*):

„Mă uit la o poză a ta capturată de pe internet.
Tu ești copilul din brațele copilului
pe care îl ții în brațe!”

E de notat faptul că până și aici *falsul*, impropriul terminologiei calchiate după engleza americană a internetului (*capturată*) pică mai bine decât ar fi picat (paradoxal) cuvântul *salvată*. Atât fiindcă amintește de fostul Ianuș (aceiași!), cât și din alt motiv: potrivirea lexicului ar fi fost o nepotrivire de stil. Amestecul de credință, iubire, izolare (paranoia cât cuprinde) sunt mărci fundamentale nu doar ale lui Marius Ianuș, ci ale unei întregi generații (când douămiismul se va vindeca de centralismul de domn Goe al câtorva poeți, se vor vedea foarte bine punctele comune, deopotrivă de bune și de rele, ale generației noastre. Revenind la săpânșismul care minează candid și inteligent poezia sa de acum, aș remarca un soi de tranzaționism (în *Povața sfântului*) care nu e religios în sensul adevărat, ci e mai degrabă al unei religiozități de tip american, dar pe care îl putem găsi (dacă îndepărtăm retorica textelor medievale) în superstițiile domnilor noștri:

„Iar Ștefan cel Mare sabia-ncinge
și sfarmă turcimea într-o baltă de sânge.

Că știe că-n Cer e scrisă victoria
și că Domnul Hristos Își așteaptă Biserica.”

Primele versuri citate sunt prepașoptiste. Următoarele două se bazează pe un efect al rimei false, o rimă de tip politic, nu estetic sau, mai degrabă, *estetic în sens politic*. *Victoria* rimează cu *Biserica*, precum în (schimbând, desigur, obiectul) poemul *Bălcescu trăind*, al lui Ion Barbu, deranjant, dar într-o formă mai subtilă fiind (în acela) utilizarea numelui caduc și impropriu al statului român de atunci (Republica Populară Română). Falsitatea rimei are aceeași funcție în perspectiva istorică. Altădată (în poezia *Cât aș vrea...*), avem versuri de tipul:

«Cât aș vrea ca această „hârțuială” să se întoarcă
dintr-o hârțuire într-o hârjoneală...»

Nu neîncrederea în cuvânt a cerut ghilimele (stranii într-o generație care reglează din etimologism și aldine cuvintele, mai puțin din ghilimele), ci neîncrederea în cititor, în abilitatea sa etimologică. *Hârțuiala* nu trebuie să se întoarcă dintr-o *hârțuire* într-o *hârjoneală*, trebuie întâi să stabilim nivelul de paritate dintre *hârțuială* și *hârțuire*, întrucât dubletul e semnificativ, e diacritic. Saltul acesta peste etape (care devin subînțelese) frizează și altceva decât neîncrederea semantică în cititor, și anume o fantă ficțională: tocmai când vrei să fii persuasiv față de cititor subliniezi realismul cazon care îți cere ghilimele, în sensul cel mai rudimentar. Ei

bine, tocmai atunci validezi etimologismul ca având funcție ficțională. În poezia veche (*Filtru*), avem versurile:

„Ce cald ești, aragazule!
Iar prin ferestre se vede.”

Aici realismul e chiar intimist, *vede* fizica unei astfel de mișcări. Ar putea fi poemele de acest tip chiar niște versuri de șemineu, întrucât dau seama de realitate prin chiar puterea sugestiei faptului că geamurile, pe cale de consecință, ar fi fost normale să fie aburite. Formula unui *Ianuș bifrons*, deși îl ajută numele și mitologia, nu e originală. Ioan Alexandru își schimbase numele din *Ion* în *Ioan* pe coperta unui volum abia începând cu seria imnelor, care, la fel, l-au făcut să scadă în ochii snobilor epocii sale. De fapt, abia prin perspectiva propusă de Marius Ianuș putem vedea foarte clar (dacă nu ne-a fost până acum) ce voia Ioan Alexandru cu imnele sale și ce raport au ele asupra numelui: trecerea lui Ion în Ioan e o venire acasă, în cazul lui dintr-un *âme slave* al poeziei lui Esenin, altoit ardeleneste, înspre o ortodoxie care a început să devină ortodoxism, adică băntuită, din păcate, de formalism. Dar, tocmai acest formalism (la Marius Ianuș el ar fi mai degrabă superstiție confiscantă) ne face să îl regăsim pe Ioan Alexandru, prin seria obositoare a imnelor (deși cu alt bioritm) ca pe un poet postmodern (de aceeași factură ca Nichita Stănescu în *Noduri și semne*), cu imitații medievale atât de reușite încât nu treceau ca fiind unele, din cauza personajului care s-a întâmplat să le fie autor. Ca și în cazul poeziei lui Ioan Alexandru, la Marius Ianuș, *mobila Ludovic* e pusă laolaltă cu *mobila stil Ludovic* și numai foarte puțini înțeleg că alăturarea e o uriașă ironie și, concomitent, un echilibru al poezilor aleși, care știu să construiască. Prin această antologie, deși i se pot reproșa lipsuri, prin echilibrul construcției ei autentice (în sensul în care fiecare generație repetă o altă generație prin câte 2-3 poeți), aș zice chiar că prin poemele sale aparent slabe, Marius Ianuș nu numai că nu e un poet care a început să decadă, ci, din contră, a devenit un poet conceptual de mare forță, a devenit un mare poet și, abia acum, în toiul unei mari construcții, un adevărat postmodern. Poezia sa (și, de altfel, a câtorva colegi de generație) abia acum se stabilizează, abia acum capătă contur și începe cu adevărat să existe. Totul e ca poetul să nu scrie mai multă poezie creștină decât anarhistă. Dacă scapă din mâini acest ghidon, riscă să compromită reușita sa de raport, fundamentală, chiar dacă nu unică în literatura română.

Starea de grație a poemului

„**ȘI CUM VĂ SPUNEAM**”, titlul ultimului volum semnat de Nicolai Tăicuțu, apărut recent la Editura Editgraph, din Buzău, le sugerează cititorilor continuitatea unei stări lirice fundamentale, ce desemnează nesfârșirea valurilor de grație ale mării noastre interioare.

Încă de la debutul său editorial, cu volumul „Susur” (2000), autorul revendică starea de grație a poemului nu ca pe o aventură livrescă, ci, mai curând, ca pe un ritm al vieții și al morții, sub cupola de catedrală a Câmpiei Române.

Iată câteva citate sugestive din volumele precedente, surprinzând ipostazele câmpiei dintr-un „joc de copil/ pentru vârsta a treia pe care o am”: „Culcat/ În lanul crud/ Simt cum/ Degetele-mi/ Devin/ Spice/ De grâu” („**în lan**”); „M-am născut în februarie,/ Într-un car cu boi,/ cu miriștea în suflet” („**miriște**”); „Fântâna în care mă oglindesc/ Cu chipul tatălui meu alături./ Mlădierea curcubeului/ În sărutul câmpiei/ Plutirea cuvântului/ Peste undele serii/ Pace adâncă îmi poartă.” („**satul**”); „În sala tronului/ A intrat cu pași înceți/ Iarba// A ros între rădăcini/ Lespezi de mozaic/ - Răsunător pietrișul urcă-n tulpini./ Frescele au căzut./ Au căzut călăreții/ În propriile sulii/ Vântul trece prin iarbă/ Și-i devoră// Lumina/ Umbra de lumină/ Rămâne pe tron/ Ucigătoare” („**ieri și azi**”).

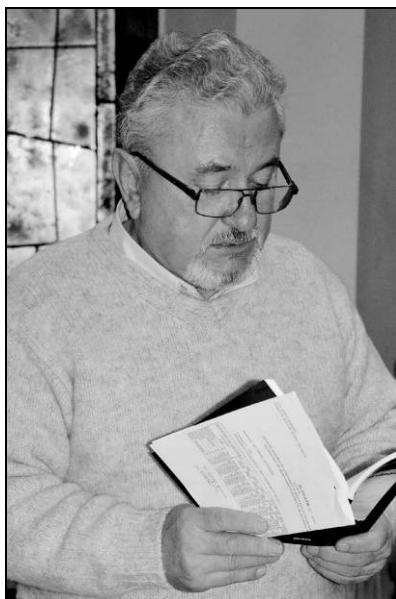
S-ar putea alcătui, cu ușurință, din aceste volume, o antologie a spiritualității câmpiei, cu toate miracolele ei, care nu pot fi întrezărite decât prin ochiul închis al lui Homer, care este poemul: „Iubito/ la primii zori/ deasupra nukului/ am văzut/ calul fetei morgana/ cu potcoave de rouă - // vino/ și fură-i/ câmpia!”, spune Nicolai Tăicuțu într-un „**poem suav**”. Dar tot iubire este și starea de integrare a sinelui în câmpie, adică în ceea ce e dincolo de marginile firii: „Iată, am cupa/ plină cu sevă/ iată, are cupa/ plină cu suflet// Firul de iarbă/ mi s-a predat/ și m-am predat/ firului de iarbă -/ Din cupa lui se prelinge o lacrimă/ din cupa mea/ se prelinge polen” („**Iată**”).

Vecinătățile Bărgănelui copilăriei sunt însă tot mai amenințate de

cotidianul citadin, de țăranul travestit în muncitor și/sau mai ales de uitare, precum o arată câteva instantanee din volumul „**Lirice**”, apărut în 2004: „vasile nu a fost șocat/ de frăgezimea dimineții/ când se întorcea de la schimbul 3/ pe bicicletă/ gheorghe nu a fost șocat/ când dimineața a tras de pe el/ plapuma cu greieri/ de i-au rămas picioarele dezvelite/ și nici grigore/ nu a fost șocat când/ dimineața i-a sugerat/ distanța aristocratică a câmpiei” („**acceptii paralele servite pe inima goală**”). Sau: „scriitorul de vagoane/ a adormit/ între șine/ cu noaptea de iulie/ în brațe// un vagon de marfă/ a venit/ dănțuind ritmat/ și i-a tăiat/ raza de lună/ cu care era legat/ de stâlpul casei”

Cu toate acestea, o confrerie secretă (aproape) a oamenilor câmpiei continuă să existe.

Cităm, în context, din volumul „**La început a fost câmpia**”, (2013), din poemul intitulat „**vadul**”: „iată-i adunați pe izlazul comunal/ de pe malul nelocuit al râului/ tăifăsuind: sprijiniți în cot, cu tâmpla în mână/ pe terasa râului, întinși pe nisip sau/ în buchete-grupuri mici/ completându-se întru firea omului (...) se recunosc între ei, se ating a îmbrățișare:/ tu al cui ești? cel mare sau cel mic?/ cel din deal sau cel din vale?/ dar taică-tu unde este? dar maică-ta?/... undeva mai încolo, aha,/ sunt undeva mai încolo (...) să încercăm vadul prin râu, vadul/ doar de mine știut, de mine făcut cu migală/ din nisip și pietriș, ridicat, bob cu bob/ de trece-

rea la spălare, cu apă rece/ apă curgătoare, curățî, în curtea bisericii/ să ne regăsim”

La fel cum există, în pofida vârtejului de la anafoarele timpului, continuitatea curgerii și temeinicia întemeierii: „la mine-n câmpie peste casa străbunicului/ fiul rămas acasă adică bunicul/ și-a construit casa cu materiale/ din demolările primului război mondial// peste casa bunicului tatăl meu/ și-a construit casa cu materiale din demolările/ celui de-al doilea război mondial// peste casa tatei mi-am construit eu casa/ (...) în momentul acesta (...) stau în casa străbunicului și prin fereastră/ (...) contabilizez gradul de responsabilitate/ al fiului meu care deja a ridicat doi pereți/ peste casa mea” („**îz patriarhal**”, din volumul „**Dincolo de semn**”) (2009).

În viziunea poetului geolog, scormonitor în fisurile din adâncuri ale memoriei, așezările câmpiei sunt luminate nu doar de soare, ci și de lumina de candelă a izvoarelor din adâncuri, precum în aceste poeme în „oglină” din volumul „**Piatra piatra de e piatra**” (2011): „la mine-n satul copilăriei/ zarea este limpede pe trei părți/ vecinătatea a trei sate/ două sate se desfac în câmpia română/ ca și satul meu, cu capetele ulițelor/ sprijinite pe zare, iar cealaltă coboară/ în josul colinei și se-nfîșe-n rana câmpiei” (din poemul „**sat de câmpie**”).

Iată și „celălalt sat”: „e prea mult/ e prea puțin/ încă nu pot să-mi răspund// *satul meu subteran*” →

LUCIAN MĂNĂILESCU

prin fântâni iese la suprafață/ în noaptea scurtă a verii/ se-nfiripă și/ plutește deasupra pământului/ într-un alai nocturn de nuntă mută/ pe umeri mă poartă/ mire scrutând orizonturi vecine eu însumi streășină/ în raza lunii/ în căutarea miresei furate” („*secvențe nocturne*”).

Și totuși, reîntorcându-ne la actualul volum, trebuie spus că schimbarea de tonalitate este una evidentă.

Până și alteritatea celui alt „Eu” auctorial, martor al sinelui poetic, (*Ioanid*) este repudiat, câmpia devenind ultimativă și tragică, dar, în egală măsură, senină: „Astfel câmpia împăcată cu sine/ se trăgea după nor, iar/ cel chemat Ioanid nu mai avea motiv/ să răspundă la numele meu/ ... tuna, Doamne, fără ecou/ ... ploua, Doamne, fără ropot” („*despre oblonul tras și preschimbare*”).

Această liniște strigătoare de Dumnezeu devine *nemărginire a marginii ființei*, la care Câmpia participă cu nostalgie discretă: „pentru astăzi, la întâlnirea fiilor satului/ câmpia a cerut să i se asigure un loc discret (...)/ la sfârșit/ s-a ridicat maiestoașă/ cu un cap deasupra celorlalți/ ca și absentă a servit de pe masa festivă/ o felie de cozonac/ a băut un pahar cu suc de cireșel/ a privit apoi de jur-împrejur/ i-a cuprins pe toți cu privirea/ și mulțumită a ieșit” („*o chestiune delicată*”).

Este un început de *înserare*, o îndepărtare străjuită de fântâni, în preajma cărora copiii de altădată nu-și mai regăsesc decât setea, ascultând *pasărea neagră*, „cea cu cel mai tainic tril”: „Stan a bărăgăniței” (...) se răcorește/ de fapt, se răcește precum/ apa pe care-a băut-o hulpav/ direct din găleată/ precum apa care se scurge/ din bota de lemn greu, umed/ rămasă-ntr-o rână și ea/ pestre el/ ... încet/ umbra cumpenei fântânii/ cruce-i ridică” („*conformitate*”).

Este o acceptare a albiei care a fost râu („așa și malul acela cade, cade/ o să ajung să mă sprijin/ de partea lui erodată/ prăbușită, care/ a fost cândva mal”), o răsfoire de vânt a fotografiilor, stârnind ecouri de liniște și împăcare existențială: „fostul copil intră în casa bunicilor/ cu sfiala vârstei și a bunei cuviințe (...)/ de parcă să nu deranjeze somnul/ instalat

aici sub praful fin// ... știe că pe peretele acela/ sub pânza îngroșată de paiăjen/ se află fotografia lor, a bunicilor/ îngălbenită/ ștearsă de vreme” (...)/ și cu umezeala din ochii lui/ trage cortina pânzei de paiăjen (...) și așteaptă să apară din fotografie/ zâmbetul... acel zâmbet/ care nu se poate uita” („*poem cu revenire*”).

Paradoxal, spune autorul, ceea ce pare a fi capăt de drum este nu doar destin implacabil, ci și sens și împlinire.

Adică „o insulă mică/ ce se arată doar/ printr-o fântână cu cumpănă/ și cu un salcâm// de fapt salcâmul/ e cumpăna fântânii/ iar fântâna e/ rădăcina salcâmului - (...) Iar eu, din respect/ în fiecare zi/ trc cu gândul pe-acolo/ și mai scot o găleată de apă/ pentru păsările cerului” („*legănat de cumpăna fântânii*”).

Sunt versuri și poeme remarcabile, poate cele mai profunde pe care, după ce „firul de iarbă l-a mușcat de gleznă”, le-a scris poetul Nicolae Tăicuțu, la dictarea imperativă a câmpiei.

Cum ar fi acest „descântec”: „ca pe frunză/ mă ține Dumnezeu în palmă/ și-mi descântă: nicolai, nicolai/ face-te-ai ovăz la căi” („*alteritate*”).

Sau mica bijuterie lirică ce conturează o legătură existențială între începutul și sfârșitul existenței: „ea/ în mână ținea/ un arbore pitic// și aștepta// ca eu să mă fac/ mic, mic/ și să mă așez/ la umbra lui” („*bonsai*”).

Sau „*Poemul pentru o picătură de apă*”: „să zicem că sunt la un capăt de drum/ deși drumul nu se vedea// mi se întindea o ulcică de lut ars/ deși mâna nu se vedea// duceam vasul, în grabă, la gură și beam/ deși apa nu se vedea// las ultima picătură de apă/ să-mi curgă în barbă/ și de aici, printre firele de păr/ multiplicându-se/ se scurge pe piept/ pe pantece/ pe genuchi/ și din vârful degetelor, curgător/ apă subțire se-adună/ căreia umbră îi fac”.

Pur și simplu POEMUL, concluzionează Nicolae Tăicuțu, este un balon de săpun care se sparge, importantă fiind: „ținerea de minte/ (a ta, cititoriule, desigur!) ca oricând să poți spune: uite, aici, în acest text e/ interiorul balonului de săpun” („*oricine/ orice*”).

Poezia ca o sabie de Toledo

Găsesc drept să-mi pornesc demersul analitic pornind de la câteva versuri pe care Victoria Milescu ni le oferă, spre finalul volumului *Deriva sentimentelor* (Editura Beta, 2016), ca pe o confesiune-prevenire de care cititorul trebuie să țină seama: „după ce mi-am încheiat toate socotelile/ (...) m-am așezat în liniște și singurătate/ la masa mea de brad/ din partea de nord-vest a inimii/ și am început să scriu poezii/ adică, am început să trăiesc cu adevărat” (*A trăi*). Punctele cardinale invocate anunță curajul de a observa cu obiectivitate tot ce ține de viață și de moarte, de pământ și de moarte, de pământ și de Dumnezeu, fără să lipsească autoobservarea, și de a căuta răspunsuri la marile întrebări ale lumii din perspectiva omului ajuns la vârsta înțelepciunii, după ce a văzut și experimentat multe, dar și din perspectiva poetului care e conștient că are acces la adevăruri ce nu pot fi atinse de muritorii de rând. Autoarea precizează, printr-un fel de expozițiune poetică, momentul declanșator al purcederii pe calea scrisului: „inima a ajuns la maturitate/ ochii numai buni de stors lacrimi” (*Scriu cu bucurie*). Poezia sa se vrea a fi o sabie de Toledo (sabia lucrată în ritmuri de psalmi și rugă de artizanii spanioli), dar nu pentru a condamna și răni, ci pentru a oferi lumină/ veghe/ scut lumii aflate într-o derivă continuă.

Tema volumului de față e condiția poetului: poetul în relație cu omul simplu al ființei sale duale supus efemerității mai ales, și cu Dumnezeu, cu care i se întâmplă, arghezian aproape, să se măsoare: „cu toate m-am obișnuit, Doamne/ până și cu trupul meu/ dând primele semne de veșnicie/ el te știe din vremea când curgeați împreună (...)/ când te îndepărtezi, mă pierd/ iubesc nemăsurat, imprudent și îmi pare/ că pot fi asemenea ție/ învăț pe degete lumile posibile și imposibile” (*Puterea obișnuinței*). În viziunea Victoriei Milescu, poezii sunt niște supraomeni capabili să ia pe umerii lor simțăminte de durere ale oamenilor simpli →

DIANA DOBRIȚA BÎLEA

și să le transforme în versuri unificatoare ce vor atinge infinitul din care ar trebui să facă parte, logic, și Dumnezeu: „Ploile sunt lacrimile poezilor/ (...) poezii nu se nasc oriunde, ori-când/ nu-i recunoaștem ușor, nici re-pede/ seamănă oarecum cu noi/ dar o-chii lor văd mereu altceva/ glasul lor sună altcumva/ ei râd și cântă și pri-vesc moartea în ochi/ (...) cine să-i creadă când povestesc/ cum e dincolo și dincoace de lumină/ cine să înțe-leagă că versurile lor/ sunt strigătele noastre de ajutor” (*Ploile sunt lacri-mile poezilor*). Deși poezia cere sacri-ficii pentru a fi scrisă („cineva trebuie să moară zilnic pentru hrana/ poemu-lui” – *Impactul toamna*; „poemul vi-ne/ vrea sângele meu, combustibilul prețios – *Desprinderea de poem*), a-ceasta e minimalizată astăzi de oa-menii tot mai săraci și cu probleme existențiale majore, „absenți sau pre-zenți la propria resuscitare” într-un spațiu tentacular, iar poezii sunt priviți ca o specie aparte, care nu-și mai are rostul: „poezii nu dorm/ vine îngerul și le bate în tâmplă cu o metaforă/ (...) o clipă de neatenție din partea înge-rului/ și poezii ajung pe fundul nean-tului/ așa, fără aripi, fără Judecata de apoi/ (...) ce rost au aștia de nu dorm, și scriu, scriu/ când toți ne prăbușim” (*Cei ce nu dorm*). Puseul de revoltă al poetei împotriva prezentului social deficitar îmbracă o formă donquijo-tescă, vizând, la nivelul percepțiilor, anularea lumii adevărate și (re)găsirea speranței dincolo de rațiune/ viață: „Da, mă pot duce în oraș/ în pielea mea înflorată/ scurtă și decoltată/ (...) mă pot duce să probez un iepure cu joben/ sau un canar/ (...) lângă bărbați singuri înjurând printre/ rotocoale de fum verde/ să-mi arunc trupul înfier-bântat/ în mijlocul haitei lor flămân-de, uimite/ unul, desigur, se va lupta pentru mine/ sau cu mine, pornind pe urmele mele/ (...) prin catacombele sângelui rarefiat/ al orașului cu glas ademenitor, strălucitor/ ca o sabie de Toledo” (*Viața ca o femeie liberă*).

Numeroasele elemente de autoportret relevă o descindere tot mai profundă a poetei în propriul sine pentru a se convinge că viața pe pământ se derulează pe cont propriu, poate doar cu o minimă intervenție divină, una care nu schimbă nici destinul, nici venirea sfârșitului. De altfel, primul poem este un autoportret în cinci imagini care încep, toate, cu vocabulele „sunt un

lucru”, ceea ce ne duce cu gândul la un *Matrix* nefiresc și imuabil. Dacă prima imagine conține adjectivul „viu”, a doua și a treia evidențiază durerea și lacrimile ca apanaj al datului uman, a patra imagine trimite la moartea imposibil de ocolit („scaunul rămâne gol”), iar cea de a cincea sugerează contopirea cu universul și întoarcerea la matricea inițială. Dar tot o matrice pare să fie și ființa poetei, sublimată aici într-o lacrimă, pentru că ploaia, o rebelă, „o dezmățată”, reprezentând natura imposibil de stăpânit de vreo forță, este înghițită de picătura amară a ochiului omenesc: „ploaia îmi intră în casă/ se scufundă în lacrima mea multă/ și nu mai iese la suprafață” (*Ploaia*). De asemenea, poeta se descrie a fi „un lucru pe cale de dispariție/ (...) cu o mască pe față, cu alta pe inimă/ (...) un lucru care vrea să facă bine dar iese rău/ (...) un lucru de unică folosință (...)/ răsplătit pentru curaj cu lipsirea de sentimente” (*Cine contează*), „un lucru care se împiedică și cade/ apoi se ridică și încasează, cade să se ridice/ un lucru cu mâini și picioare” (*Ieșirea din lume*). Din când în când, își probează rațiunea după principiul cartezian: „aud, deci sunt vie” (*Cod roșu*) sau își hiperbolizează menirea: „mă îmbrac în furnică/ și oamenii mari nu se miră/ că duc în spinare pământul/ cu ei cu tot” (*Anonimul*); „glasul meu de furnică/ voinică ducând în spinare pământul” (*Oare e bine...*).

Timpul e privit acum ca un dușman. Trecerea lui nedrept de rapidă împiedică până și recunoașterea între ele a sufletelor

pereche: „Când pleci grăbit/ (...) brusc îți iese în cale/ iubirea vieții tale/ o recunoști de departe, strigi/ dar ea se uită în altă parte/ grăbindu-se la rândul ei”. Neputința împlinirii iubirii creează o atmosferă haotică: „orașului (...)/ cu străzile pe dos/ sub un cer noros respirând sacadat, descheiat la toți îngerii” (*Grăbire*). Sentimentele naufragiază în „orașul tristeții”, însuși îngerul trebuind să vină întru salvarea „din ghearele unei iubiri imposibile” a poetei (*Deriva sentimentelor*), în ciuda iluziei că aici „doar noi am putea fi fericiți”. Când dragostea vine dinspre bărbat, femeia e copleșită, incapabilă să răspundă: „cum să te urmez/ cu aripile mele grele în spinare” (*O plagă rece, marea*). Când, însă, își lasă doar feminitatea să vorbească, ființa poetei iese din zona septentrională și tonul confesiv capătă tușe calde, nostalgice: „țin minte toate cuvintele pe care mi le-ai spus/ și golurile dintre ele umplute cu lacrimi/ cu îmbrățișări grele/ (...) cum să te aperi de vraja nimicitoare a iubi-rii/ (...) venind din țara ei necunos-cută/ unde am fost odată umbră dar și lumină” (*Fără grija uitării*).

Relația cu instanța divină este, pe de o parte, una specifică între creator și creația sa, iar poeta ține să sublinieze firescul acesteia arătându-și recunoștința și prețuirea, iar pe de altă parte, o relație nefirească, întrucât Dumnezeu, alegând-o pe ea drept unic confident, o pune cumva pe picior de egalitate cu El: „Doamne, mult ai muncit la mine/ (...) am zburat până la tine/ am căzut, m-am ridicat/ am mers împreună o bucată de drum/ mi-ai împrumutat: aerul, apa, lumina/ mi-ai pus în mână unelte și daruri/ vorbindu-mi despre visele tale, Doamne” (*Ea*).

Fiecare poem din acest volum este o poveste spusă până la capăt și fără menajamente de poeta care locuiește într-un “lacrimarium”, un spațiu inventat, unde poate rămâne conectată la adevărurile, la mutațiile sociale, morale, sufletești ș.a., la visurile oamenilor și ale lui Dumnezeu. Vede și judecă direct cu sufletul, ocolind construcțiile aforistice și abținându-se de la o atitudine rechizitorială. Tropii, nu mulți, dar totdeauna surprinzători, au o elasticitate deosebită tocmai pentru a putea îngloba cât mai multe proprietăți, dimensiuni, nuanțe, orizonturi deschise.

Grădina japoneză

Haiku, Tanka, Haiga sunt concepte ale spațiului cultural japonez păstrate și extinse în lunga lor istorie, desemnând un ansamblu de forme literare variate în ciuda extensiilor din spațiul românesc. Marina Cușa, în lucrarea *Grădina japoneză*, apărută la Editura ExPonto, Constanța, 2017, a reușit să conserve capacitatea unificatoare și caracterul constant datorită ideii de formă, aspect care se poate observa încă de pe coperta întâi. Singura abatere intențională o constituie titlul, scris intenționat pe coperta I cu literă mică, invitând cititorul către un tărâm al visării.

Autoarea construiește un text metaforic, născut dintr-o indulgență a slăbiciunii limbii române care nu posedă suficienți termeni pentru a numi toate stările poeziei japoneze. Mai mult, autoarea recurge la expresii standard brăzdat de, sub un cer care, de sus, de pe etc. pentru a transforma desfătărilor retorice, *Ofranda muntelui-/fericiri simple./familiale., Vântul în/ grădina de cremene deșteaptă/ doruri tinerești., Într-un cătun uitat,/ lângă mormintele părinților-/ zidind cu palmele raiul. sau Lacul Bălea-/ ochiul muntelui/ scrutează cerul.*

Textele prezentului volum, intitulat sugestiv, *Grădina japoneză*, sunt produsul unei operații logice, de regăsire a unei lumi care umple sufletul de voie bună și căldură, *Puncte albe/ pe fond cenușiu-oilete/sfidând piscul sau Dimineață înnorată-/copilul de-o șchioapă/ te-mbie cu fragi.* Aparent, totul pare un simplu transfer de noțiuni, *De sus, de pe creastă,/ în ocră și aur-/ Transilvania, Cascadă-nspumantă/ la fereastra hotelului -/ sunele vremii,* produsul unei stări prelogice, *Creasta muntelui-/ mă naște pe vârfuri/ să pipăie cerul,* caracterizând un tablou filosofic *Turme de oi/ printre faruri, noaptea-/ breșă în timp, Pretutindeni covoare/ de flori – doar muntele ascultă/ de un alt timp, Șuvoaie de apă/ din creștetul muntelui-/ își plânge nemoartea?*

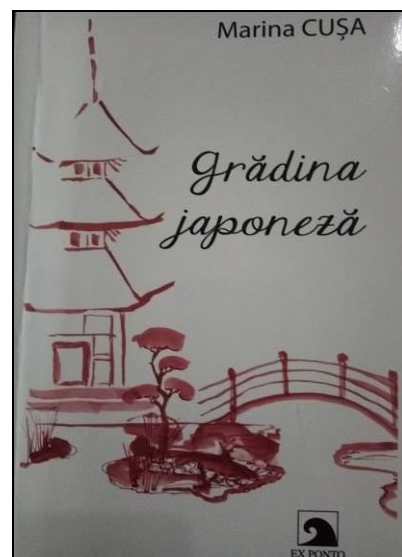
La prelectură, deducem faptul că autoarea este înclinată să denumească aspectele universului prin texte cheie, *Limba florilor -/ numai tata știa/ s-o asculte, Tata lipind/ bibeloul spart – abia/ acum înțeleg, Turn verde din Pisa-/ cruciada Frumosului,/ câștigată.*

La o lectură semiotică, descoperim faptul că Marina Cușa transformă limbajul figurat în perfecțiunea spiritului ancestral de a crea propuneri, *Eoliene-/ Don Quijote le-ar crede uriași; / eu le cred îngeri, Noapte în Delta-/ fluviul parcă a dispărut/ sub cerul fără stele.* În plus, abstractizarea limbajului presupune derealizarea concretului, *Bătaia vâslelor/ pe canal - pelicanii/ intră în alertă, Imponderabilitate-/ pe luciul apei, tângari/ cu picioare lungi, Stol de lișițe/ dând roată în zori-/ lecții de zbor?, o nouă formă, Seară caldă-/ paulownia ține la distanță/ tângarii,* prin aptum accomodatum, *Lumini și umbre pe/ canalul cu sălcii-melancolie/ de toamnă, Nuferi în amurg-/ între regrete și împăcare,/ lujerul timpului, Plase întinse pe pari-/ acela-i pescarul/ ori un rest de copac?*

Textul din *Grădina japoneză* se constituie drept un melanj al trăirilor contradictorii, un spațiu limitrof între realitate, veridicitate și autenticitate. Astfel, orice deviere ornamentală devine o improprietate senzorială, *Țipătul cocoșului sfâșie/ noaptea – răspunde sirena/ primului vapor.*

Lucrarea Marinei Cușa poate fi împărțită în patru părți: asemănarea stărilor, corespondența trăirilor, conexiunea real-ireal, opoziția trecut-prezent. Raportată la finalitate, lucrarea Marinei Cușa presupune instruire într-un domeniu vag cunoscut spațiului românesc, plăcerea de a descoperi noi universuri și nex-uri ce nu pot emoționa. Mai mult decât atât, în *Grădina japoneză* autoarea se folosește de un eu liric-narativ pentru a se juca cu timpul povestirii, *Unchiul ne invitase, ca în fiecare vară, într-o drumeție la munte,* timpul existenței reale a memorialisticii, *La cei optzeci de ani rămăsese un pasionat al lui, după cum eram eu îndrăgostită de mare,* cât și cu timpul povestit, cel trecut, în care este plasat textul, *Mereu un pom sau o vietate din curte îi cere prezența.* Astfel, alternanța liric-narativ permite distanțarea cititorului față de un tablou ideal, schimbarea perspectivei asupra întâmplărilor relatate, *De mii de ani/ Dunărea-și schimbă culoarea-/ la fel și viața.*

Scopul Marinei Cușa este de a relate întâmplări trăite, de a comunica impresii, *Regăsesc, după un an, treptele de pământ care coboară spre plajă. Acum sunt mai late și mai bine definite, semn că cineva s-a ocupat să*

facă mai funcțional acest drumeag sălbatic ce pare clandestin. Soarele de iulie și seceta ultimelor săptămâni au ars toată iarba de pe deal, dându-i un aspect de fire subțiri, cânepii, ce se pleacă în bătaia vântului.

Limbajul devine comunicare, conținând elemente ale trăirilor artistice. Totodată, transmite informații și comentarii ale unor întâmplări la care a fost martoră, *Venind spre casă/ aud sfada ciorilor-/ ora-i aceeași.*

Textul se clasifică în categoria speciilor de graniță, memorialistica fiind citită din punctul de vedere al relatării factuale, dar și al celei ficționale. Pentru prima abordare, referențialul are corespondent în realitate, pentru al doilea este doar imaginar. Stilul și registrele diferite întâlnite în *Grădina japoneză* sunt, de fapt, modalități de exprimare a unei viziuni despre lume specifice.

Cea cosmică implică un limbaj nuanțat, *Încă nu s-a luminat și ceasul deșteptător mai are câteva minute până să sune.* În cazul celeilalte viziuni, notăm sobrietatea stilului, nostalgia amintirii, *Șir de luminițe/ urcă autostrada/ dintre câmpuri goale-/ armonie ori poate/ drumul spre rai?*

Prin urmare, lucrarea Marinei Cușa, *Grădina japoneză*, poate fi văzută drept o formă de reînviere a unor imagini ale trecutului, referitoare la persoane, imagini, stări.

Marina Cușa este, înainte de toate, sinceră.

Nu caută un anume efect literar, ea se aduce pe sine, stările ei, ideile ei pentru a crea impresie, emoție și sugestie.

MIRELA SAVIN

Călători prin transeele unei jumătăți de soare

Gina Zaharia face parte din plutonul poezilor care atunci când scrie un vers naște gânduri și teama de a risipi aceste gânduri mai departe de următorul vers scris. Pare mai degrabă poeta ce epuizează puțină lumină din tablourile rembrandtiene, iscând dintr-un reflex interior, iluzia luminii, menită să fie întinsă (ca pe pânza pictorului) undeva departe de partea umbră (având ca simbol: Luna) și partea strălucitoare (având ca simbol: Soarele). De departe, o poetă feminină de o sensibilitate lirică uneori incandescentă (după unele critici); mai curând, face parte din categoria poezilor care scrie o poezie anti-convențională și neo-suprarealistă la nivelul imaginarului, punând accente pe reconstituirea pseudo-epică a unor stări intime proiectate într-un tablou cotidian. Cu volumul recent: „**Nomade**” (Ed. Omega, 2016), forțele nemărturisite ale ființei sale iscoditoare de gânduri ne atrag (ca pe fluturile atins de lumină) în extazul său.

Poezia ei, în mare parte meditativă, își are transeele împinse până la limita constructivismului pe acea presiune osmotică de conviețuire între concret și abstract, iar poemele sale adăpostesc în spatele unei rostiri simpliste, un neprevăzut al rostirii. Cu alte cuvinte: „noi temerari investesc în pragul nostru/fac o rotație completă și dispar/într-un ochi se deschid cele mai mari târguri” (vezi: **nomade**).

Poeza, de la care „am învățat cum e să creștizi/inima ciocârliei”, ar vrea să-și țină în umbră (vezi: luna ca simbol) visele, într-o astfel de călătorie „în zona crepusculară”, numai că acestea, precum nisipul, i se pierd printre degete. Dar vă asigur că sunt degete care pipăie, prin vers, margini de lumi: „abia am deschis fereastra îmi tremurau mâinile/era oarbă și străină/la colțul orașului niște cosași se ceartă pe zilele fără soț/marea se adâncește cu mii de trepte/trena de azi îi este pânză are pasul drept și privirea spre cer/iar eu dorm Doamne/dorm cu vreascuri în gând” (**necunoscut**).

Faust, personajul titanului din Weimar, ne arăta cum „fiecăruia din naștere i-e dat/să zboare cu simțirea-n lung și-n lat”. Că i-e dat poetului să nu pășească doar pe drumul cunoașterii și să nu se miște numai în limitele rațiunii care i-a adus și decepții și să aspire către viața care sălășluiește atât înlăuntrul său cât și în cele „cerești.

limanuri”, asta înțelege și cititorul ei „Poate ai călătorit în zona crepusculară” când „dinspre soare se auzeau carele” (spune autoarea), nu atât pentru a afla „toate scările/câteva aripi” ce i-au încredințat „secretul omului fără cetate”, cât curajul celui care avea să-i trimită - „luna să-mi mângâie chipul” printre acele „răzoare”, în care -, simte și cititorul cum „ne știam jucând volei cu luna”.

Ne-am pune firesc întrebarea: ce căutăm noi pe „frontul” aflat la „un soare distanță”, în timp ce poeta doar întinde mâna sub acoperișul turnului unde „au crescut ierburile până la glezne” și „în podul palmei răsare luna”? Bulgărele de lumină al minții („mă pierd în imagini”) nu-i la răndu-i, tot un Eldorado al închipuirii noastre? Ce să căutăm noi prin acest labirint sfielnic al gândurilor sale, dacă dinspre soarele de unde se auzeau coborând carele, atunci când spune: „am adunat țărâna șoptelor și am făcut streășină pentru ochiul/care separă/apa de soare”, nu-i decât tot o aură înstelată a gândului și aplecarea poetei către visare/rostire? Încordarea fantastică la care ne supune imaginația seamănă cu împietrirea unui fulger cu rădăcinile până la cer.

Trebuie să te fi risipit în bucăți pentru a-i conferi cititorului o mască a maturității decepționate, deși tabloul zugrăvit de poetă pătrunde în teritoriul suprarealist, la nivelul imaginarului, cu o notă de un optimism-glacial, iar poetei îi reușesc construcții, în plan ideatic, de mare efect: fulgerări ideatice surprinzătoare, o imagistică plină de vitalitate, o continuă mișcare a semnelor și contururilor abia ghicite.

Căci cine poate avea „toate cheile

fără să le încurce?” – întrebare la răscrucea retoricii. Dar să înnodăm ploile în dansul lor sălbatic, cum sugerează poeta Gina Zaharia: „un cocor îmi înnoadă privirea de cer/parcă vine dintr-un război caută cuiburi de ceramică/ poate mâine va pleca și el/am dereticat prin tot alaiul tăcerea cunoaște colțul cel mai bun/un roi de vorbe s-a agățat în plasă” (**nu mă aleg cu nimic**).

Multe minuni suprarealiste se întâmplă în poezia Ginei Zaharia. Uneori „plouă cu licurici fără număr” și „un munte cu frac de zăpadă stă în agonie”, iar „soarele își aflase în pieptul meu horn/să-mi vindece întunericul”. Ceva mai încolo dăm de ciocârlia care „pornește să cânte din tabloul cu spini”; „în mijlocul orașului o moară de vânt tușește”; „se înnodau ploile în dansul nostru sălbatic”; „o pajură și-a făcut cuib pe raftul cu emoții” etc. Există și multă bucurie dorită a ne fi transmisă și nouă, în transfigurările imagistice ale poetei buzoiene: „ascultă cresc copacii deodată/ce feerie pe marginea stâncilor acolo e țara cu fereștele în drum/prin ea trec sensuri cochete/un fel de târg al leagănelor uriașe/răsucite în jar” (**nopti gemene**). Odată cu lumea ce tinde dinspre poezie spre el, ca înspre centrul ei, cititorul va aluneca, cu certitudine, dinspre concretul lumii imediate spre poveste, ca element al rezistenței în această lume prin care bate „norocul” precum o haină pe care urmează doar s-o punem în spate și „am putea atinge cotul cerului”.

Cartea își așteaptă în continuare criticul care să-i descifreze pe mai departe „dispariția aceea miraculoasă la vremea cinei și fixarea/unui punct pe cer/de care să ne agățăm somnul”, (din „**mă privești când dorm pe semilună**”), pentru că e aici, în această frumoasă carte de poezie, și pariul autoarei cu poezia: „îmi place să cred că din copacul de ieri mi-ai dăruit o fereastră/și două privighetori” din bietul unui înalt de gând care așteaptă vestea „spre cel mai bun/ translator/să se vindece de enigme”.

Dar, putem noi, oare, a răspunde, privind în „oglinzile în care apusul și răsăritul se desfată”, la întrebarea ce presupune un dans de umbre ce constituie o lume: „Cine poate avea toate cheile fără să le încurce?” Fie și numai gândindu-te la aceasta, câtă fericire în a visa, ce libertate a rostirii, cât spațiu se poate da poeziei când călătorești, odată cu poezia Ginei Zaharia, prin transeele unei jumătăți de soare!

TUDOR CICU

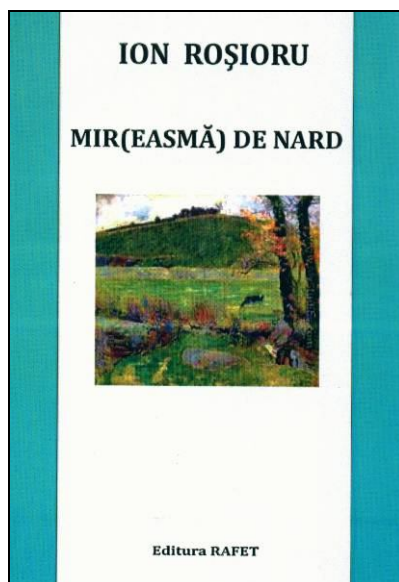
Între bocet și epitalam

Volumul de versuri la care voi face referire, **Mir(easmă) de nard** (Ed. Rafet, 2013), a obținut premiul „Mircea Micu” în cadrul Festivalului de poezie „Titel Constantinescu”, ediția a IV-a, 2013 și cuprinde, după cum ne anunță și subtitlul, 111 elide.

Titlul oferă două imagini: o imagine olfactivă, mireasma aceasta provenind, ca și mirul, de la planta frumos parfumată care se cheamă nard, și o imagine vizuală. Ambele o sugerează pe a treia, singura importantă de fapt, care le unește, prin amplitudinea ei semnificativă, pe primele două: imaginea divinității implicate în destinul omului.

Ion Roșioru, a cărui chintesență poetică – construită pe virgiliana expresie *omnia vincit amor* – ia întotdeauna în calcul și sfârșitul timpului prin moartea fizică, nu exclude posibilitatea înveșnicirii iubirii prin evadarea într-un alt spațiu și într-un alt timp, chiar și în lipsa trupului (deci și a dragostei carnale). Totuși, după elida **Zaț** care deschide **Mir(easmă) de nard** și care vestește ieșirea anormală din timp („De ziua Sfântului Precup/ Ieșim din cuc, intrăm în lup”), ne dăm seama că tonalitățile lirice ale acestui volum sunt prin excelență melancolice și sărace în obișnuitele speranțe procurate de iubire. Pricopie fiind un sfânt al recoltelor, ar trebui să existe doar bucurie în ziua pomenirii sale; în schimb, cucul îi exclude pe protagoniști din obișnuitul său ritual (în popor se crede că de câte ori cântă cucul, atâția ani mai ai de trăit), ceea ce va duce la contactul iminent cu fiara ori cu moartea. Viața și dragostea sunt sufocate de prevestirile indubitabile rele: în zațul de cafea se vede „blestemul”, iar la colțul steluțelor pân-dește „piaza-rea”. Poetul iubirii are, totuși, soluția reintrării în normal și aceasta nu poate fi decât întâlnirea protagoniștilor pe aceeași frecvență de trăire a sentimentului de dragoste: „Dacă-ai rosti un singur da/ Infernul n-ar mai exista!”

Atât în poezie, cât și în proză, Ion Roșioru valorifică o seamă de mituri din fondul popular al eresurilor și superstițiilor românești. Actantul liric, asemenea celui din romanele și din povestirile sale, crede în semne și le caută în realitatea imediată fizică și sufletească pentru a înțelege mai bine

o situație ori spre a fi pregătit să răspundă cu sorți de izbândă: „De Sânziene, pe coline, dansează flăcări de comori/ Pentru că ești deja fantomă te străduiești în van să mori” (**Cort**); „Să declanșezi izvoare din stânci lovind în ele/ Cu-o magică baghetă sustrasă de la Iele!” (**Crez**); „Din opt potcoave să țâșnească noroc prevestitor de rai/ Încât la marginea livezii să slobozim sublimii cai” (**Rug**); „În fântâna colmatată doarme aurul furat:/ Iarba fiarelor la deget s-o mai port am renunțat./ Nici, pândar la vise, jocul Sânzienelor cu jind/ Nu-l mai urmăresc de teama ca în el să nu mă prind!” (**Nici**). Legătura omului cu Dumnezeu este asigurată și de bătăile clopotului, motiv destul de frecvent în lirica acestui poet prodigios. Clopotarul nu este, astfel, scutit de datul firesc uman, chiar dacă „Dangățul, ca prelungire-a mâinii sale către cer-/ Îi îndrituie statutul de *miruns* întru mister”. Moartea pe care o vestește în virtutea profesiei sale va trece și pe la el, poate chiar mai curând decât ar fi normal, căci „Între el și cea cu coasă e-o poveste de iubire/ Ce se împlinște dacă sfoara-și va ieși din fire!” Această ironie a poetului pe cât de imaginativ, pe atât de reflexiv, arată că nimeni nu se poate sustrage efemerului vieții umane. Pot exista, însă, două excepții: îndrăgostitul și poetul. În primul caz, respectiva excepție se constituie numai la nivel oniric sau transcendent: „A dat în floare liliacul a doua oară și-i Brumar./ Iubirile târzii ne-ndeamnă să evadăm din calendar” (**Corn**); „În lume despre ziua-a șasea se dă invers un film

divin/ C-un *el* și-o *ea* ce fără preget își iau avântul androgin!” (**Mit**); „Să cânte greierii-n grădină. Timid de mână să te prind./ Să plângă ceasul în oglindă. Să-mi afli leacul pentru jind” (**Jind**). Poetul își scrie nemurirea cu sângele său, îngenunchat în fața muzei și lăsând să-i treacă astfel viața: „Cu orice stih iscat în sânge mă amăgesc că pot muta/ Hotarul spre tărâmul morții ce-n sine-i se va sufoca!” (**Stih**); „De-aș fi știut că fântănit-u-n pustie nu-i e dat oricui,/ Nu i-aș mai fi surâs himerei ce-n stânci celeste scoate pui” (**Doar**).

Nefericirea aferentă condiției actuale a poetului e atât de năprasnică, încât se transformă într-un strigăt înalt de durere în elida **Gol**: „De ce aș crede c-o să-mi fie acest destin, pre-tins aparte,/ Reactivat cu mii de tobe și trâmbețe de peste moarte?// De ce mi-aș mai juca-n buiestru minciuna că sunt locuit/ De-un zeu ce nici bătut de viscol la mine-n casă n-a venit?// De ce-aș spera că pe alea la capăt cu mormântul meu/ Va fi un tainic du-te-vino împrăștiat floral mereu?”. Când nu mai are puterea sau motivul de a-și regăsi armonia lăuntrică, așteaptă izbăvitoarea moarte: „Periplul meu prin fosta viață fiind teribil de anost,/ Nu știu cât va mai ține spaima acestei degrevări de rost./ Privind în urmă totu-mi pare lipsit de oricăre teme,/ Așa c-aștept venirea morții să-și intre-n drepturile ei” (**Sus**). Momentului ultim al vieții sale îi imaginează circumstanțe casnice în relație cu activitatea de critic literar a domniei sale, după cum i-a fost și traseul existențial în mare parte, iar propriei morți, un chip blând și plăcut: „Pariez că și-n ziua din urmă cineva o s-anunțe pe fix c-ar dori să-mi trimită o carte/ Și-o s-aud ca prin vis cum soția îi spune cu voce jilavă ceva despre patul de moarte./ Și-mi mai place să cred cu tărie că ultima ei mângâiere, pe pleoape, va fi cea mai fină/ Așa cum visase și-ardentul Emile Verhaeren nevroind să păstreze alt chip pe retină!” (**Chip**).

Obosit de mutațiile sociale și de metafizica propriei vieți, omul vrea să se despartă de alter-ego-ul său, poetul, și să nu-și mai dorească altceva decât pacea. Știe însă că această despărțire e numai vremelnică și că nu mai poate ieși din destin. Condiția sa umană este strict legată de cea a poetului. Doar că un moment de →

DIANA DOBRIȚA BÎLEA

respiro se impune în mod imperios: „Azi noapte-a răposat poetul din burg și nu-l cunosc defel/ În ciuda faptului că lumea m-a confundat mereu cu el.// Nu voi da niciun semn de viață o săptămână, poate două./ Să-mi pot purta cu nonșalanță uitarea ca pe-o haină nouă. (...)// Dintr-un măceș uscat voi rupe un vreasc cu care-apoi umil/ Să-mi scormonesc, într-o aflarea-i, uimitul suflet de copil!“ (Calm). Pentru a atrage mai repede norocul și pentru a ține la distanță spiritele rele, poetul recurge la o practică mistică, având ca instrumente de rit nardul, candela, pelinul și busuiocul: „Amețindu-mi așteptarea cu aroma lor de nard./ În coliba mea de bărne toate candelile ard.// Roua sfântă zăbovese-n stebile mici de busuioc/ Din grădina peste care trece-o boare de noroc. (...)// Peliniță-abia-nflorită pun pe lavițe de lut/ Să-mi țin lupii la distanță și pustiul absolut...“ (Nard). Când nu apelează la astfel de instrumente, poetul își strigă plictiseala, spleenul, disperarea în versuri de o sensibilitate aparte, dezvoltând regizoral un complex de imagini susținut de verbe la modul condițional-optativ: „Aș porni haihui prin stepă și m-aș duce în neștire/ Spre niciunde din mine, spre oricândul din iubire.// Ar fi alb cât vezi cu ochii și-ar fi timp oprit în loc/ Și-ar fi rai și-ar fi fiindul și-ar fi ăngeri și noroc!“ (Nix).

Visul de iubire se stinge cu ușurință când nu izvorăște din sentimentele similare ale celor ce formează cuplul. Poemul **Plop** este edificator în acest sens, însuși copacul din titlu fiind asociat „durii, sacrificiilor și lacrimilor“ și simbolizând „forțele regresive ale naturii, amintirea mai mult decât speranța, timpul trecut mai mult decât viitorul renașterilor“ („Dicționarul de simboluri“ al lui Jean Chevalier și Alain Gheerbrant): „Ne-am perindat prin visul care a ars de sine fascinat/ Până ce-n apele oglinzii blestemului te-ai scufundat.// În clipa disperării oarbe te-ai agățat de umbra mea/ Pe care-ai tras-o înlăuntru să umblu veșnic după ea“. Revenirea la ipostaza de pereche pare să se desfășoare după principiul „Rău cu rău, dar mai rău fără rău“, în lipsa entuziasmului, dar cu speranța că sentimentele de dragoste vor arde din nou : „Era într-un Cuptor agonice cu duhul grâului strivit/ Când pe cărarea spre fântâna nicicând săpată te-am

zărit.// Vom fi-nțele că mai ușoară e implorarea ploii-n doi/ Să repornească roata morii prin forța dragostei apoi!“ (Duh).

Trecerea timpului este hiperbolizată în elida **Cât**.

Mirarea poetului vizavi de oamenii care dispar din această lume a devenit continuă: „Nu reușesc perplexității să-i ies din neștrunitul șir/ Văzând că lumea evadează din lume tot mai abitir“.

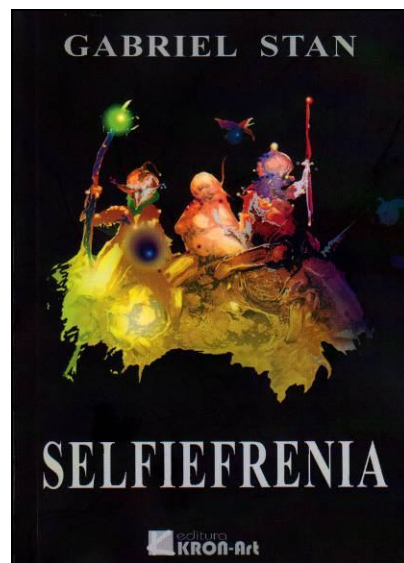
Clipele nu mai trec una după alta, ci „se ciocnesc“ în graba de a ajunge la un jalnic „spectru de iluzii“ și nicidecum la o împlinire fiabilă. Iubita e risipită în mrejele acestui vârtej, diminuată, incapabilă să mai răspundă dorințelor poetului: „Nu mai nutresc nicio nădejde că scrie-n zodii să te-adun“. Nu se mai cutremură doar bucăți din spațiu, ci și fragmentele care compun timpul: „Cât vin secundele cutremur, cât vin secundele taifun“. Măinele devine ieri în chiar momentul vorbirii: „E prea târziu ori prea devreme ca fostul mâine să-l asum“, drept care visul devine inutil: „Cât se preface marea-n sare, cât se retrage visu-n fum!“

Așa cum ne-a obișnuit, acest „împărat al cuvintelor“ (antonomaza îi aparține lui Marin Ifrim) ne oferă, și cu volumul **Mir(easmă) de nard**, o lectură dintre cele mai frumoase, pe acordurile unei prozodii vibrante. Vocația sa polivalentă (poet, prozator, eseist, critic literar, traducător, publicist) i-a asigurat un loc de onoare în rândurile elitiste ale literaturii noastre actuale.

Florin Șuțu, „Stâlpul casei“

PROIECT DE SEMIOTICĂ PSIHOSOCIALĂ

Pornit să lămurească una din marile veacului, un produs totdeodată al tehnologiilor înalte ce dau seama de înălțimea la care au ajuns apucăturile inovative ale omului recent (**selfiefrenia**, o numește Gabriel Stan), o obsesie ascunzând însă și primejdii, scriitorul și pictorul reputat convoacă în demersul său de astăzi (**Selfiefrenia. Fals roman SF**, Editura KronArt, Brașov 2017), cel puțin într-o latură, ustensilul metafizicii catoptrice. Teorie a oglinzii: „Lumea noastră este dublată de un alt univers în oglindă, „zice el; reamintind astfel o teorie care, dezvoltată de Jurgis Baltrusaitis, cuprinde „problematica oglinzii, a reflexiei, a încifrării și descifrării adevărului, criptizarea și dezvăluirea lui“, așa cum ne îndreptățează Marcel Petrișor, traducătorul în românește al lituanianului.

„Oglinzi: Nimeni încă n-a putut spune ce sunteți voi/ în sinea voastră“, cu aceste versuri din R.M.Rilke își deschide mirobolanta cercetare Baltrusaitis. Așadar, oglinda ca sursă ce ar dezvălui chipul tainic de funcționare a gândului; un mister și o ispită ce așteaptă ivirea de dincolo de apele oglinzii, din întunericul, s-ar mai putea spune, al pregândului. Gabriel Stan urmărește, prin urmare, și el, încă de la începutul cărții sale, acest joc al oglinzii, unul dintre realitate și imagine: oglinda care reproduce deopotrivă adevărul realității și pașișă, adică falsificarea →

A. I. BRUMARU

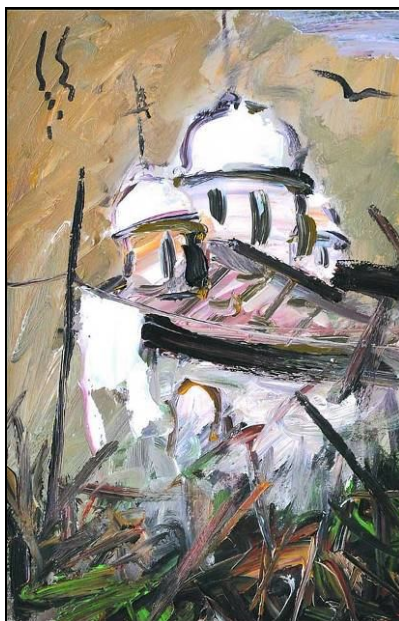
acestui; jocul dintre posibil și real, dintre latent și patent. Oare, se va întreba el aidoma lui Baltrusaitis, vocația oglinzii de a deforma și combina la nesfârșit nu ar reprezenta și vocația minții de a proiecta vise și lumi infinite? Nu suntem mereu, în fața câte unui gând mirabil, uimiți (ar zice aci comentatorul) precum în fața oglinzii: *ceea ce încapă într-o oglindă să nu poată fi prins și într-un ciob și chiar în cioburile cioburilor acestuia?*

Un evreu din Ferrara, Rafael Mirami, scria, la 1582, aceste propoziții care-l fascinează pe autorul **Oglinzii**: „Spun că pentru unii oglinzile au fost o hieroglifă a adevărului, întrucât dezvăluie orice lucru care li se înfățișează, așa cum adevărul iese întotdeauna la iveală. Pentru alții, dimpotrivă, ele au fost simboluri ale amăgirii pentru că deseori arată lucrurile altfel decât sunt”. Este aci o gândire împrejurul căruia stăruie și meditațiile lui Gabriel Stan. Oglinda e oraculară și furnizoare de spectre, dar mai presus de atâtea, crede el, e și o ustensilă de investigare, de cunoaștere a sinelui (un capitol al eseului de față intitulându-se chiar așa: „Imaginea în căutarea sinelui”), cunoașterea de sine, ne încredințează el, trebuie să pornească de la cuvânt, iar nu de la imagine, vizualul păcătuind prin aplicarea pe obrazul adevărului a măștii, prin, apoi, schimbarea deasă de măști de pe chipul realității – va fi fiind aici alternarea, alteritatea. Ca și oglinda, masca e un *instrument de transfigurare* a lumii, ambele fiind o alterare a gândirii și a văzului. (*Selfie-ul, face-book-ul*, ca și masca, scrie Gabriel Stan, „oferă și posibilitatea unor substituiți de identitate pentru indivizi, personaje, instituții, firme, servicii etc.”)

Intenționând a scrie un pamflet (va fi deja împlinit și ca atare), spre a vitupera o maladie (*selfifrenia*) a contemporaneității inițiată de tehnologiile ce au produs o masă a supracomunicării (o comunicare defrenată, frecvent dezbrăcinată), Gabriel Stan cantonează, cum am văzut, într-un eseu (un proiect de „*psiho-semiotică socială*”) alcătuit la frontierele catoptricii, a unei filosofări a sinelui, a măștii, a deformărilor personalității („Sinele, spune Gabriel Stan, dispare, iar individul devine Mythoafrodisiac. Adicția față de viața

imaginară a altora”) și, în consecință, a spațiului disfuncțiilor – regimul bolii. Se pare, crede și Gabriel Stan, că poți lua absolutul de la capăt într-o stare de dezbinare a făpturii individuale: ceturi mentale, ameteală artificială prin drog, orgie, pareze senzitive și motorii ca în cazul șamanilor, Pythia, boala etc. Repetăm inițiat, ritualic, s-a spus (v. Mircea Eliade), acte ale strămoșului, parcurgem înapoi o scară la picioarele căreia credem a găsi întemeietorul, arhetipul. Coborârea pe treptele ființei (o stălpnicie întoarsă), spuneam cu altă ocazie (v. **Ființa muzicală**, 2005), e cu puțință va să zică mai ales în intervalele morbide, anumite experiențe au demonstrat acest lucru. Boala e (metafizic vorbind, și Gabriel Stan a înțeles aceasta) și o degradare a multiplului, o descărmare a acestuia până la etisare, până la scheletul *unicului* (al „Unului primordial” sau al „Sfântului Un”, cum îi spunea Eminescu). Operația cu pricina a mai fost efectuată, în unele comunități arhaice, prin asasinatul artificial. Un mare scriitor tedesc, Thomas Mann, care cunoștea aceste instrucțiuni etnografice, (i-a întâlnit și consultat - v. **Doktor Faustus** - pe Jung și Kereny, din păcate Mircea Eliade i-a fost străin), adoptă calea dintâi: boala, demența.

Astăzi, demența omului e, după Gabriel Stan, *selfifrenia*, boala telefonului mobil, instrumentul autoportretului instantaneu și fugace.

Florin Șuțu,
„Cămașa părintelui Galeriu”

Ficțiune și humor

„Nu, nu delirez, chiar se întâmplă asta în Purgatoriu, care arată ca un mare spital de nebuni, în care Marat se bălăcește-n cadă, cu răuște, Elvis are coxartroză, țipă la ginere-său, Michael Jackson, și e obligat s-asculte ultimul album al lui Ștefan Bănică Jr.(...)”

Iar Purgatoriul cu pricina se găsește în cartea lui Adrian Georgescu, *Câteva sfârșituri de lume*, o savuroasă colecție de proze scurte umoristice pe care v-o recomand din toată inima, la modul următor: o cumpărați, o citiți și, de nu v-o plăcea, vă returnez eu banii.” SimonaTache.ro, „Când Freud, Adler și Jung îi rup capul lui Napoleon”./ Blogul roz vă recomandă / 24 february, 2012, Așa începe reclama/recomandarea cărții, oarecum în stilul autorului acesteia, cu același efect până la urmă ca al referințelor inventate de pe coperta 4 a volumului. Dând crezare blogului, am zis că din colecția mea de pagini humoristice lipsesc cele astfel recomandate... și răsfoindu-le am întâlnit o lume nebanuită agitându-se înspre cele nouă sfârșituri de lume. Ficțiune cu personaje – parodii, cu mașini create după nărvurile și asemănarea omului, clone, personaje virtuale, în fine un amestec de uman și tehnic, de banal și de știință înaltă, rezultat al unei imaginații debordante care captează atât interesul celor familiarizați cu știința și tehnica de ultima generație cu limbajul ei specific, dar și al celor familiarizați cu literatura inspirată din veșnicul uman, într-o viziune care atestă nu numai o pregătire în domeniu (A.Georgescu jr. este inginer, absolvent al Facultății de Instalații, București), dar cu lecturi solide ale operelor unor oameni de știință precum: Carol Sagan, Stephen Hawking, Ray Kurzweil sau literare, dintre cele mai diverse: Mary H. Sayler, poetă de inspirație creștină, L. F. Céline, unul dintre cei mai originali scriitori francezi, Quentin Crisp, actor și scriitor, Henry Miller ale cărui scrieri au marcat ruperea de genurile literare tradiționale, San Antonio, un as al romanelor polițiste, dar și Iggy Pop, actor, textier, →

IULIAN DĂMĂCUȘ

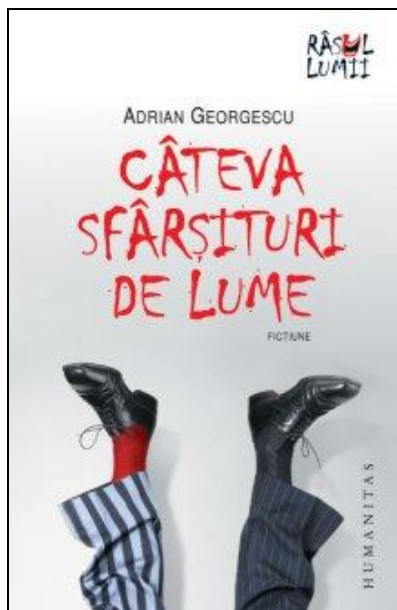
cântăreț... Așadar, o lume de creatori celebri și creații marcante la vremea lor; informația și curajul experimentului + inevitabil, talentul, i-au caracterizat pe fiecare, iar ecourile acestor demersuri, cele mai multe de succes, le întâlnim și în paginile acestor *sfârșituri de lume*.

Autorul nu caută neapărat comicul și humorul (care ne preocupă în mod special), problematica fiind mult mai serioasă, și anume schimbarea în raportul dintre om și mașină (cu tot ce include această creație a științei și tehnicii, a omului, de fapt...) aceasta, mașina, fiind „o formă superioară de viață de pe Pământ” în viziunea extraterestrilor ... (C. Sagan), care este nu aservită omului, ci deservită de acesta... Pe lângă tenta științifică a romanelor lui Jules Verne, precursor al literaturii științifico-fantastice, imaginarul/ imaginația este un element important atât pentru creația literară cât și pentru cercetarea științifică: „Imaginația este mai importantă decât cunoașterea. Cunoașterea este limitată. Imaginația face ocolul lumii.” (Albert Einstein).

Autorul celor 9 povestiri știe să îmbine informația cu imaginația și chiar dacă pe alocuri textul abundă în termeni „tehnici”, stilul cu ecouri jurnalistice rămâne atractiv prin evenimentele care se succed, prin figurile de stil inedite; A. Georgescu are ștate vechi în presă, iar pe rețelele de socializare comentează frecvent și cu humor evenimente din actualitatea social-politică, cele câteva exemple fiind semnificative: <https://www.facebook.com/adriangeorgescu/?fref=nfportret> - *Noul premier (M.T.) pare om serios: se încruntă cu toată fața*. 26.06, 2017; - joc de cuvinte - *S-a terminat alba - Dragnea în parlament*. 21.06.ac., *România e o țară în stare de orice ebrietate*. 26 iunie la 18:40, *Voi milita mereu pentru autoironia Ardealului*. 20 iunie la 10:44 etc...

(Într-un interviu postat pe facebook, 10 iulie, Doina Ruști scria: „...cred într-o literatură – folder care va înflori în pagina computerului, cu text în metamorfoză continuă, capabil să ofere altă latură a poveștii la fiecare lectură.”).

Metaromanul din „game over” care excede cu aprecieri ce se lipesc „ca celulita” de coperta a patra, este un exemplu de experiment, altfel și el generator de humor, tot așa cum

raportul- 2012 e un bun ajutor pentru bietul „om supt vremi” care trebuie să le depășească teafăr...

(*Portretul*) Personajele sunt închipuite (uneori) ca parodii ale unor personalități, dintre care Napoleon, (pentru a da Cezarului...)... Decorul se acomodează situației: nechezăturile cailor se pierd printre firele popului, iar sunetul goanei, în „hârșitul metalic” al găleții, în timpul efectuării curățeniei pe coridorul de lângă Salonul VIP nr. 6. Împăratul are un corp rotofei, care întinzându-se la deșteptare, pâraie „ca un pepene copt”, iar căscatul devine „un nou oftat” din cauza durerii de șale.pp.7-9. (Ne aflăm în Purgatoriu.) Napoleon se ține drept „cu măreția autoimpusă omului scund, care nu-și permite să irosească niciun milimetru din statură”. p.8 Mirat, Naopleon seamănă „cu milioanele de busturi din ghips” (...) care-l reprezentau „fără bicorn însă”. p.11 Cât despre statura sa morală, Împăratul nu acceptă (nici aici) insolența, minciuna și-l atacă pe Elvis, regele rockului, iar bătălia începe. După eveniment, Napoleon zace pe mozaic „bătut ca un șnițel”. În altă scenă, apare în uniformă de paradă și o sabie din plastic... În fine, o comisie psihiatrică îi dă verdictul „delir de grandoare”...

Un alt personaj celebru, R. Descartes, stă chircit „în forma unui semn de întrebare”, p.18. El are un nas coroiat, fruntea îngustă. o mustață jigărită +un barbișon agățat de buza de jos, arătând „ca o maimuțică speriată”.p.18. Pe cât de veselă pe-atât de „documentată” este explicarea

poziției filosofului/filosofilor... a se vedea nota de subsol, aceeași pagină. Atât relatarea întâmplărilor cât și „prezentarea” personajelor se fac într-un stil alert cu ecouri de reportaj, în care apar cuvintele surpriză care îngroașă unele trăsături (cunoscute) ale acestora, de ordin fizic sau de caracter, având adesea rolul (contrar) de a dezumfla măreția, orgoliul, în fine, imaginea consacrată, încât e musai să-i dai dreptate Ecclesiastului că *totul este deșertăciune și vânăre de vânt*. Lectura este plăcută și cititorul poate compara priceperea autorului, gândindu-se la câte va fi auzit/citit în cei o sută de ani la *Porțile Orientului*...

(*Situații*) Dacă întâmplările ne binedispun, nu trebuie să uităm că soarta celor din Purgatoriu poate fi și soarta noastră (deși ortodocșii nu recunosc această etapă a vieții veșnice, ei preferând Iadul cf. motivației din subsolul paginii 24.), deoarece dezbrăcându-ne de toată fala cea lumească, rămânem toți niște neajutorăți la mila Judecătorului „căci sluga și stăpânul împreună vor sta; împăratul și ostașul, bogatul și săracul” (Ioan Damaschinul și *Sf. Teofan Graptos*) (sentimentul tragic al destinului uman) de unde cuvine-se o „solidaritate” pentru a fi feriți „de-a iadului mânie” și îndemnul: „Nu râdeți oameni, fiți de omenie,/ Și vă rugați la Domnul penru noi”, (Francois Villon, „Epitaf...”, *Balade*, 1956, trad. Dan Botta).

În timp ce geniile îndură Purgatoriul, mașinile /mașina proliferază și în cele mai sensibile spații ale existenței umane, devin „conștiente” de ponderea și însemnătatea lor, cer drepturi, se revoltă, mergând până la stărpirea celor care le-au inventat în interes personal. Sub forma unor întâmplări tragicomice, în fața cititorului se derulează o realitate – supremația mașinii, tehnicizarea excesivă, dependența omului de aceasta. În carte, mașinile capătă nume sugestive: Alfina, Fauvé, T. Guevara și acționează ca atare, așa cum vedem în „kilometrica poveste a alfinei și a lui fauvé”, p.69..., scena de amor p.75... Apoi semnificative sunt acțiunile belicoase ale liderului El Té, p.p. 80-81. Aleasă pentru a fi cucerită de mașini, Roma se întoarce în vremea lui Nero p.82. Pare o glumă, dar privind dincolo de ea, râsul cam dispare... pentru că de-ar fi numai →

efectul nociv al circulației, și tot ar fi destul... dar... Asediații (ființele umane) încep să dezbată o nouă sintagmă - „conștiința mecanică”.

Autorul, ultimul personaj din „sala legumelor” (alături de Jimbo, Anette și Gustav) din proza „Călătorul”, nemulțumit probabil de conținutul prospectelor medicamentelor – speranțe (exagerate!) ale bolnavilor de pe glob, oferă cititorului și el (posibil) consumator de pastile, creme, soluții, câteva explicații suplimentare, făcând apel la istorie: *Belosalic* - „viteazul șef de oști got”, care s-a luptat cu *Pimecrolimus* pe câmpia de la *Losartan*, cucerind cetățile *Colchicinum* și *Felodipinum*... Toate aceste „personaje” sunt cunoscute în timpul unei boli, condiție în care poți fi „tot ce vrei și unde vrei”. pp.114-115. „Inventator” de remedii, autorul e musai să fie și descoperitor de maladii, la fel de „originale” precum: „pesta lălelelor”, infecția cu „stafilococul Mozart”, cu manifestări mai degrabă vesele... excepție făcând „febra coregrafică” ce poate avea un efect fatal...

Alături de lumea mașinilor, iată încă o lume, a medicamentelor care la rândul ei asediază umanitatea zi și noapte, făcând-o dependentă de reclame, rețete, recomandări. Fără a filosofa, să ne amintim de proverbul: *Ce-și face omul singur, nici dracul nu poate desface*.

„N-ai auzit de sexul prin computer?”, întreabă un personaj din „Cherchez les femmes”, p.128 – un alt aspect al lumii contemporane (și de viitor!?) dominată de „cuceririle științei și tehnicii”...

Câteva nume de parteneri al iubărețului internațional: Mya din Costa Rica, Jeanne din Lyon, Amanda, Charlotte din Johannesburg... și un dialog (adecvat) între bărbat și „femeie”: „Pari schimbată. Ți-ai luat alt webcam?” Nu. Ai umblat la setări?” etc... Partenerile se-mpart în mai multe categorii care mai de care mai „atractive”: *balcăze timide*, *dominatoare hipertensive*, *culturiste inocente*, *hermeneute fragede* etc...

Întâlnirea cu „zeița” Amy este ratată când „Credit card limit reached”... iar imaginea femeii se turtește, se lățește, se fragmentează, vociferează cu o voce „ca de autocamion Kamaz”...

Visul dispare ca vraja din des-cântecele populare, când omul „dez-legat” de farmece, vede realitatea. Pentru cei care sunt prea mari *crai*, folclorul grăiește: „Cine sare des pârleazul, pică cu curul în gard”, Cine-mbrățișează prea multe, puține grămădește...” Până la urmă, vorba blândului Vasea, „Game over”, p.229, toți suntem „doar niște personaje” și ce ce mai contează cine scrie scenariul?

Personaje memorabile în situații inedite care presupun formularea unor opinii, definiții la fel de originale: „pacea, acest reumatism poliarticular al lumii”, invidia – un „combustibil secret pe baza căruia funcționează de milenii bune” și care alimentează focul sfârșiturilor de lume...

Specialist în „sfârșitologie de lume”, A. Georgescu jr. oferă cititorilor un savuros *raport*, 2012 p.170, fotocopiat din jurnalul Domnului, căruia i se contestă paternitatea Universului de către fizicianul St. Hawking; Tatăl nu-i învrednicește cu vreo replică nici pe St.H., nici pe A.G....

Cititorii dornici de senzații tari, precum și cei cu simțire patriotică îi mulțumesc, desigur, autorului pentru fragmentele subtilizate/furnizate în care se face adesea aluzie la unele personaje nemaiîntâlnite și absolut necunoscute din România, dar celebre-n Cer și-n lume, precum *bunicul mayaș* al patronului mezelăriei din Tecuci, ori *d-l Pandeale Romeo* (rapidist, divorțat, inventator etc.) proprietar al unui apartament situat la parterul unui bloc din Bacău unde (din cauza vibrației Pământului) Polii se deplasează și „fac joncțiunea” – eveniment consemnat sub numele de „Fenomenul Bacău”! p.183.

Urmarea merită citită pentru că, după ce, furios, nea Pandeale închide Polul Nord „în casă cu yala” evenimentul ia amploare internațională, *c-așa-i Românul!*

În tonul reclamei de la-nceput, recomand cititorului grăbit să zăbovească și pe la subsolul unor pagini, unde va găsi motive de bună dispoziție realizate după aceeași rețetă ca „recomandările” de pe a patra copertă, o rețetă originală, incitantă, așa cum o dovedesc și alte exemple: alăturări de cuvinte ex. „imortalizarea celor aflați pe moarte”, p. 99, unele

Florin Șutu, „Orgoliu”

comparații - „unduindu-se ca funcția sinus”, p.205, „mă simțeam ca un frizer regal care...”, ca un „dresor de purici”, ca un „balon plutind într-un poligon de tir”, pp.220-221, (cu scuzele de rigoare ale autorului ... vezi nota de subsol), ori interpretarea (în detaliu, precum am mai văzut la M. Radu, *Sebastian, ceilalți...*) unor expresii - ex. pentru „a despica firul în patru”: „Se lua firul de păr, era tăiat în patru fâșii de grosimi aproximativ egale, apoi se împleteau firicelele obținute cu altele învecinate (...) iar noi încercând să pieptănăm vârtejurile, dispăream în ele, înainte de-a ne trezi în aval pe malurile sterpe ale aceleiași discuții.”, p.88.

O enumerare/dezbatere a consecințelor progresului tehnic duse până la un adevărat transfer de personalitate de la creator la obiectul creat, cartea cu nuanțe intelectualiste a lui A. Georgescu, se citește cu un ochi care plânge pentru că autorul înțelege slăbiciunile noastre (uneori copilărești), tentația de a ne servi/abuza de tehnică în scopul îmbunătățirii condițiilor de trai, pentru o viață cât mai comodă (pe care astfel nici n-o mai trăim cu adevărat) și cu un ochi care râde, atunci când scriitorul vorbește despre aceste excese și consecințele lor pe care le prezintă într-o formă mai veselă, de poveste, care ne-ar plăcea să fie doar poveste, fără alte urmări decât emoțiile/senzațiile unei povești...

Adrian Georgescu jr.,
CÂTEVA SFÂRȘITURI DE
LUME, Humanitas, 2011

Exceptionalitatea stilistică

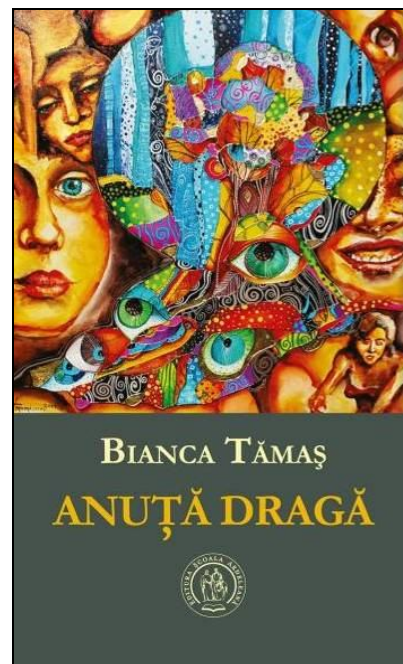
La Editura Școala Ardeleană (Cluj-Napoca, 2017) a apărut romanul *Anuță dragă*, semnat de tânăra prozatoare Bianca Tămaș (n. 1992). La o lectură superficială, romanul pare o poveste de dragoste inofensivă și ruralizantă (mai degrabă decât rurală), regionalismele (uneori chiar și pronunția) fiind explicate în note de subsol, printr-un procedeu ce amintește parcă (nu într-atât de savant, totuși) de notele *Țiganiadei*. Povestea de dragoste e una din care nu lipsește psihologia, lucru cu atât mai rar cu cât cei care se dedau unei astfel de scriituri se lasă ei înșiși captivați de pitoresc până la a uita că proza, inclusiv cea de atmosferă, nu înseamnă doar asta.

Atmosfera romanului se naște din carnea complice a poveștii și a limbii române utilizate, excepțională sub raport stilistic. Acțiunea riscă uneori să pară fără relief pentru a păstra un just echilibru între ea și limbă. Această complicitate nu se întâlnește nici măcar la marile romane țărănești, chiar și Liviu Rebreanu, în *Ion*, riscând scene memorabile printr-o anumită doză de teatral, inconștient de faptul că ele vor putea fi percepute în timp ca partide soliste, melodramatice, insuficiente totuși pentru a destabiliza o capodoperă.

Relieful prozei Biancăi Tămaș e unul interior și atinge stările limită ale dialogului și negocierilor din familie. Ele nu sunt expositive, balzaciene, ci deduse cumva din reacțiile unui caracter țărănesc (uneori chiar vorbind în parabole biblice) de sorginea celui din *La Liliaci*, utilizat de Marin Sorescu și nu numai. Construcția are tihnă și maturitate, lucru cu atât mai rar azi, cu cât procedeele literare grăbesc orice semnificație, riscând să denatureze orice adevăr, mai cu seamă firescul, verosimilul.

Raporturile personajelor, dezbătute de tragismul teatral, sunt cele din *Năpasta* lui I. L. Caragiale, dar relaxate într-o proză de un lirism aparte, aproape fiind greu depistabilă granița dintre epic și liric, cu toate că știm unde să căutăm efectele care par a suprasolicita pitorescul. Un procedeu important (și care mută remarcabil teatralitatea dinspre personaje înspre construcția romanească) e

inversarea logicii epice, astfel încât datele sunt clarificate abia la sfârșit, amintind de un roman important al lui William Faulkner, *Pe patul de moarte*, unul dintre romanele-cult ale generației 2000, chiar dacă nu întotdeauna recunoscut ca atare. Chiar dacă Faulkner își maschează această epică inversă printr-un ritm interior, conferit de personajul ambiantal Cash, Bianca Tămaș nu e foarte departe de acest tip de proză (prin Niculău), întrucât a intuit foarte bine, prin *Epilog*, necesara schimbarea de natură și de limbă care ar favoriza construcția anterioară. Prin *Epilog* se iese din ficțional tocmai pentru se întări ficționalul. E o mișcare (chiar o lovitură) de teatru de text inteligentă, dar și o formă de conștiință literară. Tocmai dorința de a lăsa să se înțeleagă că e o poveste reală, aflată din familie, s-ar putea să o întoarcă în literar, sporind confuzia, pe care o vedem în cazul *Amintirilor din copilărie* ale lui/de Ion Creangă, neștiind dacă sunt chiar amintiri sau proză speculativ biografică (sau dacă inabilitatea uneia lasă loc celuilalte). Toate acestea sunt, de fapt, germenii unei minime mitologii literare. Frază stilistic ștersă a epilogului, în contrapunct față de rest, ar fi fost, în cazul unui scriitor lipsit de talent, o prefață care anunța cititorul. Când prefața nu e nici măcar postfață, ci epilog, vedem brusc abandonul de după seducție, cel care face ca seducția să valoreze poate mai mult decât chiar dragostea. Cu atât mai mult cu cât autoarea nu ne dă la final date asupra originii poveștii, ci doar notație rece, neutră (nu de epilog, ci chiar de necrolog!) ne întrebăm dacă nu cumva notele de subsol la Mitru Perea sunt doar niște diversii opace, dar care încep să se clarifice, luminând totul *à rebours*, în momentul în care se activează epilogul. Probabil ele au menirea de a

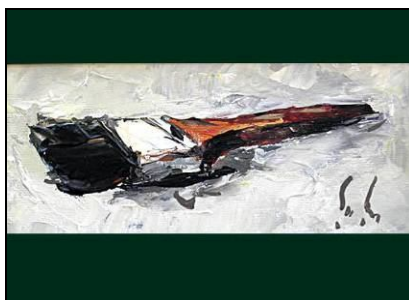

întări ficțiunea prin definițiile realului (de fapt, doar sincronizează realul vernacularului prin realul literar standard) până în momentul când, în cadrul ficțiunii, apare *cheia*. Epilogul e cheia acestui roman reușit și fascinant prin apelul la unelte cu care nimeni nu are curajul să fascineze astăzi în literatura română. Apărând înainte de Centenarul Marii Uniri, moment miraculos căruia Liviu Rebreanu i-a dedicat romanul *Ion*, gestul Biancăi Tămaș e unul nu doar grațios, ci și puternic. *Anuță dragă* își rezistă în primul rând prin stil și prin felul în care dubitativul gândirii țărănești are relevanță asupra lui și asupra construcției sale. Acțiunea sa e stăpânită exact cât trebuie, astfel încât să nu obtureze tocmai acest evantai dubitativ țărănesc, uneori chiar gnostic.

E o surpriză plăcută faptul că acest roman nu are nimic melodramatic sau demonstrativ, ci aura simplității necesare, cu un puternic efect credibilizant, cu sugestii de o finețe ireală, personajele punându-se deseori reciproc în fața faptului împlinit, iar dialogurile înflorind în normele unei politici bizantine, mereu având cusăturile pe dos, astfel încât ce a rămas nespus are o încărcătură prea mai mare decât ceea ce s-a spus, taina lucrând în spatele cuvintelor.

Anuță dragă e o carte care nu doar că merită citită și pe care o recomand cu multă căldură, ci chiar o carte la care ne vom întoarce în literatura română.

DARIE DUCAN

Florin Șuțu, "Odihnă"

Tabăra damnaților

**Un roman cu trei muschetari
români: Lazăr, Serafim și
Petre**

Noua carte a cunoscutului prozator, poet, eseist, editor și redactor-șef de reviste literare Gheorghe Andrei Neagu, e un roman de mici dimensiuni, care se citește pe nerăsuflăte.

La sfârșitul cărții, se află o bogată fișă biografică a autorului, din care spicuim foarte multe opere tipărite, multe opinii critice despre creația sa, premii literare, cavalier al ordinului național „Meritul cultural”, colaborările la reviste din România, din Europa și din America, inițiative culturale (reviste, festivaluri, antologii), apartenența la Uniunea Scriitorilor din România, inclusiv în conducerea filialei Bacău.

Acțiunea romanului demarează brusc, cititorul fiind introdus în lumea penitenciarului, cu angajați zeloși și condamnați cu și fără vină, o lume cu ierarhia, regulile și vocabularul ei.

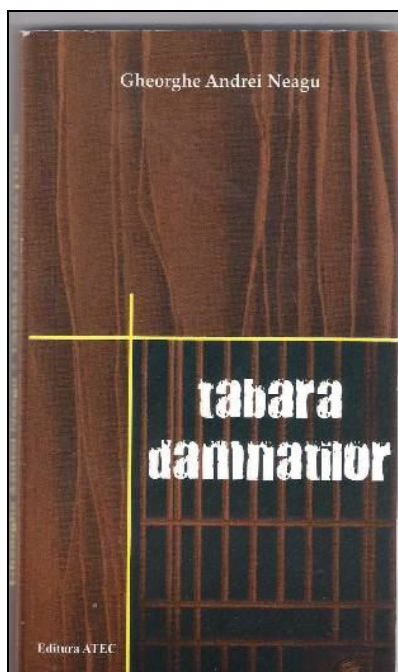
Vestea grației îi însuflețește pe condamnați, care se gândesc să-și reia viața în libertate, și îi întristează pe gardieni, care vor executa muncile făcute până atunci de deținuți.

Trei dintre aceștia, Lazăr, Serafim și Petre, pleacă împreună, la eliberare, simțind ostilitatea, frica și disprețul celor care îi observă cu atenție, începând cu tunsura scurtă, tratându-i ca pe niște suboameni sau chiar ca pe niște animale.

Romancierul face dese incursiuni în trecutul personajelor, amintind motivele pentru care au ajuns la închisoare. Un viol nedovedit, asupra Marianeii, care îi invitase acasă la ea, apoi, surprinși de tatăl ei care se întorsese acasă fără veste, începuse să țipe, acuzându-i, sau uciderea celui care îi luase nevasta, sunt prezentate cu înțelegere față de făptuitorii trecuți prin momente de rătăcire, beție sau dorința de răzbunare extremă.

Pentru a obține o cameră la hotel, proaspăt eliberării trebuie să o amenințe pe recepționeră, care este sfătuită de milițianul sectorist să se poarte cu mânuși, pentru a nu ieși scandal, lucru de nedorit în „cea mai dreaptă societate”, cea „socialistă”.

Până la urmă, cei trei sunt acceptați pe un șantier, locuiesc în

barăci, mănâncă la cantină, aceasta fiind, de fapt, singura lor legătură cu lumea. Aici, se ocupă de reeducarea lor activista Petra, care ajunge să le placă și să provoace un conflict mocnit, între Serafim și Lazăr.

Acesta din urmă se pare că este cel mai puțin legat de lumea exterioară, nu mai are pe nimeni, hotărându-se să plece de pe șantier. Surpriza este că pleacă exact la ființa care îi trimisese la închisoare, prin mărturie mincinoasă. Ajungând coafeză în Capitală, aceasta are surse de venit ilicite și imorale, dezvăluite pe parcursul romanului și îl împinge și pe Lazăr, devenit amantul ei, după o scurtă perioadă în care acesta este frizer în satul ei natal, la afaceri necurate, cu câștiguri mari.

Pe parcurs, mai apare un personaj feminin negativ, Angelica, fiică de preot, care își râde de Lazăr, însă, spre deosebire de cealaltă, care acuzase un viol, ambele femei sunt ahtiate după avere și poziție socială, reprezentând însă, așa cum le prezintă autorul, o lume meschină, cu oameni lacomi, inculti, dornici de câștiguri ușoare, disprețuind munca, familia și căutând profitul cu orice preț, în primul rând prin exploatarea naivității celor din jur.

Romanul este unul moralizator, prezentându-l pe Serafim ca pe un om bun, în fond, care încearcă să-i determine și pe ceilalți doi să revină la o condiție mai bună, inclusiv deplasându-se la București ca să-l recupereze pe Lazăr, iar pe Petre ca

pe un ins cu comporarea unui țăran, care nu suportă nedreptatea și trădarea și se răzbună după o pornire instinctuală.

Deznodământul este tragic: după multe afaceri ilegale, de traficant, în principal, Lazăr revine pe șantier și încearcă să obțină explozibil solicitat de partenerii de afaceri, se descoperă furtul și, urmând să fie descoperit în scurtă vreme, se spânzură.

Aici intervin din nou autoritățile locale de partid comuniste, temătoare că tragicul eveniment ar putea ajunge la urechile șefilor mai mari, discuția ducându-se în legătură cu faptul că sinucigașul va fi îngropat cu sau fără slujbă religioasă, pe un teren învecinat cu cimitirul.

Și preotul se teme de autorități, acceptând cu greu, la invitația celor doi foști deținuți, rămași în viață, să vină la pomana lui Lazăr.

Este demn de a fi remarcat faptul că ecouri ale dictaturii comuniste persistă în societatea românească după mult timp de la debarasare, iar elemente specifice lumii penitenciare sunt și în lumea „liberă” românească din acea vreme, de fapt, „afară” era o închisoare mai mare, cu reguli mai laxe.

Finalul se petrece într-o atmosferă mohorâtă, ploioasă, când Serafim și Petre își amintesc de biblicul Lazăr, care a fost înviat după moarte, și se întreabă de ce tocmai ei trei, cu numele respective, își juraseră, după gratii fiind, să fie alături până la moarte.

Este un roman realist, cu personaje și evenimente credibile, pliat perfect pe realitatea românească, o carte care ilustrează corect (și copios) universul românesc de la sfârșitul secolului al XX-lea.

Gheorghe Andrei Neagu este un scriitor dotat, capabil să scrie piese de mare interes, care merită să apară la cele mai mari edituri naționale, iar faptul că opere ale sale au fost traduse în limbi de circulație universală și a obținut distincții la nivel mondial demonstrează valoarea sa indiscutabilă ca scriitor român.

CORNELIU VASILE

GHEORGHE ANDREI NEAGU,
Tabăra damnaților, Focșani, Editura
ATEC, 2016

După război

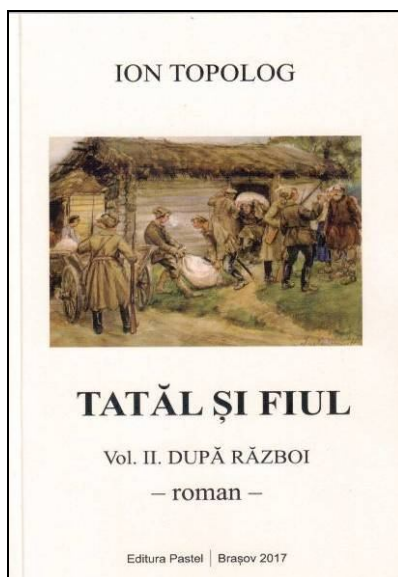
Ion Topolog este un scriitor foarte cunoscut în spațiul literar românesc, în mod special în cel transilvănean-brașovean. Copilăria și adolescența trăite în zona subcarpatică din Vâlcea și-au pus vizibil amprenta asupra literaturii sale. Avem în vedere, în acest sens, romanul apărut recent, *După război*, vol. II din *Tatăl și fiul* (Brașov, Editura Pastel, 2017, 242 p.).

Volumul II, *După război*, e un roman fundamental pentru înțelegerea unor fenomene sociale, ridicând un admirabil edificiu literar unei epoci greu încercate din istoria satelor românești imediat după Al Doilea Război Mondial. După mărturisirea autorului de pe coperta a IV-a, perspectiva ideologică a cărții „e inspirată din *Originile totalitarismului* a scriitoarei Hannah Arendt (studentă evreică îndrăgostită până la sfârșitul vieții de filozoful Martin Heidegger).” Însă „materialul faptic vine din tot ce-a fost totalitarismul în România.” Perioada istorică și spațiul sunt foarte cunoscute autorului ce ar putea mărturisii, după vorba psalmistului, „acolo șezum și plânsem”. Tocmai de aceea „povestea” te ține încordat pe tot parcursul lecturii, în timp ce acțiunea se dezvăluie treptat.

Ion Topolog e un scriitor de secol XX. Nu pentru că discursul său epic înfățișează o anume epocă involburată de la jumătatea acestui secol, ci deoarece el se alătură prozatorilor reprezentativi din secolul XX de la noi, prin faptul că utilizează funcția critică, manifestată prin „revizitarea” unui segment de istorie, și funcția nostalgică, materializată prin identificarea în conștiința sa a unor momente ce nu se vor uita. Conștiința istoricității discursului despre trecut este un factor definitoriu pentru prozatorii secolului al XX-lea, ca agent al memoriei culturale.

Adăugăm faptul că Ion Topolog folosește tehnica discursului epic specifică marii noștri prozatori, precum Marin Preda ori Zaharia Stancu. Exemplificăm, în primul rând, prin atașamentul față de proza lui Marin Preda, fapt evident în scrisul lui Ion Topolog. Mulțimea numelor și poreclelor țăranilor, explicarea neologismelor de către țăranii ori lectura ziarelor la sate ne amintește de Ilie Moromete și de personaje ce descind din *Moromeții*:

„Cum? Cum ai zis? S-a oprit Văcălie cu limba plină în mână pentru a o duce la gură, așteptând ca Oprișel să spună încă o dată cuvântul acela elegant.

—Artistic, adică cioplite și fasonate frumos...” (p. 8) ;

—Ce? Cum ai zis? Cum e cuvântul ăla? Ideolo...

—Ideologizat. Zi-l de câteva ori și-l înveți, c-așa am făcut și eu, și uite că merge.” (p.67)

—Dumneata nu citești ziarele? *Scânteia*, asta e acu. Gata cu ălea dinainte, dumneata nu erai abonat la *Universu*?

—Ba, eram, și nu poci spune că nu-l citeam. Aveai ce citi în el. Și nu-ți spuneam și ție atâtea câte le găseam de-acolo din ziar, de puteam spune că suntem niște oameni informați? Sigur, trebuie să ne abonăm și la *Scânteia* asta.” (p. 115)

Prezența unor personaje reale din ale timpului evocat oferă plus valoare operei; referirea e la generalul Averescu și la patriarhul Justinian Marina. Ne oprim la importanta și cunoscuta personalitatea din mediul clerical, patriarhul Justinian Marina (1901-1977), „un vrednic prelat, apărând din toate puterile independența și funcționalitatea bisericii și vieții religioase din România.” (p. 146), înfățișat ca fiind „cu adevărat, un apostol. Pornise de jos, ca preot de țară și, de fapt, așa rămăsese: simplu și dăruit oamenilor, mereu printre ei (...) patriarhul Justinian Marina a venit personal să facă acele slujbe. S-a rămas pe ideea că a dorit să-i facă o bucurie unui prieten din vremea preoției lui la țară, adică cel de față, preotul Gheorghe Diaconu din Berislăvești de Cozia” (p.225).

Prezența unor percepțe general valabile se mulează perfect pe caracterul personajelor și pe grozăvia întâmplărilor din sinistrua perioadă următoare războiului și cea de început a comunismului în România: „comunismul ăsta, bolșevismul, cum îi zice, pe care îl

aduc rușii, nu prea le are cu biserica și cu Cel de Sus” (p. 14); „nu cred că vin anglo-americanii să ne salveze” (p. 97); „oriunde ar fi, oamenii sunt tot oameni și iubirea e aceeași pentru toți.” (p.165). Pe întreg parcursul discursului epic, se simte permanent prezent sentimentul fricii la toate personajele. În prima jumătate a romanului, acțiunea se desfășoară lent, ca apoi să se precipite, însă peste tot se întrevede puternic teama. De ce? „Pe drept, pe nedrept, la mititica cu tine, că ești dușman al poporului.” (p.239). Se urmărea „o distrugere a oamenilor de frunte pe motivul că ei sunt reacționari” (p. 104).

După război, al doilea volum din romanul *Tatăl și fiul*, este un fel de spectacol la care se face haz de necaz, se râde, dar mai mult se plânge, se nvață, în primul rând. Viața continuă să meargă înainte, cu obiceiuri, cu tradiții, dar și cu strângerea cotelor, cu înscrierea în colectiv, cu atât de multe abuzuri ale celor ce se simțeau puternici. Se învață din starea de frică permanentă, știut fiind că, în acea cruntă perioadă, „securitatea hărțuia și aresta în continuare, mai ales sub pretextul de subminare a statului nou” (p.174), încât așa „am ajuns să ne fie frică și de umbra noastră” (p. 216). Dar „oamenii trebuie să se întoarcă la iubire” (p.188). Concluzia rezultată din experiența vieții este adaptarea la noile condiții sociale și politice, anume că „oamenii se vor obișnui și cu colectivul. Totul e să nu ne înrăim, să nu devenim câini unui cu alții. Și el simte că în comunitatea rurală se rupe definitiv ceva ce nu va mai fi pus niciodată la loc” (p. 221). Aici este tragedia.

Satul se dezvăluie treptat din cele bune și din cele rele. Sufletul naratorului este interesat cu entuziasm de toate, nu-și îngăduie să se îndepărteze de fapte. De aici, caracterul monografic al romanului, realismul, veridicitatea și autenticitatea, ușor sesizabile datorită hinterlandului și toponimelor. Romanul se structurează pe o schemă epică narativă în manieră predominant tradițională, împletindu-se cu cea modernă printr-o anume perspectivă subiectivă, prin anularea strictă a cronologiei și prin alternanța planurilor.

Scriitorul Ion Topolog desfășoară în romanul *După război* (*Tatăl și fiul*) o imensă dramă jucată pe scena satului românesc din perioada lui cea mai înfiorătoare, oferind cu maiestuoase tonalități literare minunate pagini spre mângâierea și, de ce nu?, spre educarea cititorului / spectatorului.

LUMINIȚA CORNEA

PRINTR-O LUME POSIBILĂ

Am citit în ultimii ani mai multe din scrierile doamnei Hedi Simon, doar din cele încadrate genului proză scurtă și, recunosc, am fost încântat nu numai de frumusețea poveștilor ci și de fluentă și coerența frazelor, de construcția subtilă a intrigii, dar și de personaje, unele dintre acelea pe care le îndrăgești și ai tendința de a le transforma în modele. Lucru deloc de neglijat cu atât mai mult cu cât noi, cititorii cu vechime, rar mai întâlnim în prozele scurte personaje, acestea fiind mai mereu înlocuite de un „eu” inutil supradimensionat.

Dar am avut întotdeauna impresia că nu descoperisem substanța intimă a farmecului și ineditul acestor scrieri și că rămâneam totuși la suprafața fenomenului nereușind să intru prea adânc în straturile profunde, acelea care în ultimă instanță definesc nu neapărat scrierea, ci mult mai mult pe creatorul ei.

Că aveam dreptate, dar și că acest fapt, intrarea în profunzimea scrierii, s-a produs doar după ce am citit, cu multă plăcere, ba chiar cu un fel fior, romanul *Floarea Deșertului*, aveam să aflui numai după această lectură.

Mi-am dat seama că Hedi Simon, spre deosebire de mulți scriitori contemporani ne propune o aventură într-o lume fundamental bună, o lume în care personajele, cât se poate de credibile, sunt oameni ca noi dar care pot trăi, surprinzător, în afara intrigilor care presupun trădări, crime, lașități, orori sau imoralitate și cu toate acestea să fie totuși personaje literare pe deplin demne de acest statut. Nu știu câtă ficțiune și nici cât adevăr este în construcția acestui roman însă, el merită citit atât pentru calitățile sale literare, cât și pentru ineditul intrigii.

Asta măcar pentru a găsi un răspuns întrebărilor care ne vor măcina pe parcursul lecturii: cum de e posibilă o carte în afara regulilor cu care am fost dresați să gândim, respectiv: moarte, durere, asasinat, urmăriri pline de suspense, gloanțe, torturi și scenarii feroase, imaginate de tot felul de regizori cu probleme psihice. Fiindcă trebuie să recunoaștem, ne-am format sub influența micilor și marilor ecrane, pline de viziuni, știri și mesaje apocaliptice, dar și sub acea a scrierilor demne de serie-noir, așa cum erau denumite romanele de groază ale anilor antebelic.

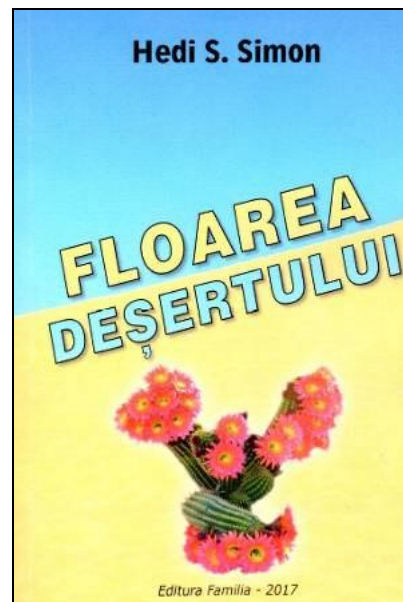
Ar însemna asta oare că romanul *Floarea deșertului* e unul din categoria serie-roze ori poate o telenovelă absurdă cu tente moralizatoare? Nicidecum! Cartea scrisă într-o impecabilă limbă

română are toate ingredientele unei scrieri palpante pline de nerv și ritm, cu personaje, așa cum am spus, credibile în tot ceea ce fac.

Și cum acțiunea nu se petrece nici sub arborii seculari ai vreunui castel din Scoția și nici pe puntea unui yacht care plutește pe apele misterioase din mările sudului, ci exact în zilele noastre, printre oameni cât se poate de obișnuiți, devine cu atât mai interesantă tehnica folosită de autoare pentru a menține interesul față de lectură cu atât mai mult cu cât, în principiu, este vorba de o poveste de dragoste. Una cât se poate de simplă, aparent, în care protagoniștii, o tânără Maia și un tânăr Vlad, se întâlnesc într-un cadru cât se poate de normal pentru un locuitor din Israel, pe timpul stagiului militar, se plac, se căsătoresc, au un copil, trec prin întâmplări firești ale vieții, dar nu din acelea care să provoace furii și isterii truate, li se pune încrederea la încercare și reușesc să depășească toate greutățile, ieșind din ele mai întăriți mai apropiați și, foarte important, cu o cunoaștere superioară a sinelui profund.

Este o poveste care ar putea părea atât de banală încât nici măcar nu ar merita deschisă cartea. Ei bine, nu este deloc așa! Hedi Simon așează această poveste în mijlocul unei lumi bolnavă de ură și furii, înconjurată de conflicte cu adevărat majore, dar menține atmosfera cărții într-un incredibil paradis al înțelepciunii, încrederii și iubirii, într-o lume cu o aparență insulară în care binele este cu adevărat biruitor.

Dar cum este posibil așa ceva, te poți întreba știind, tu cititorul, că omenirea pare fascinată de războaie, de lupte și de atrocități, iar cele mai simple relații dintre oameni poartă această amprentă de neșters. Și cum oare se poate construi intriga unui roman fără personajul negativ? Să nu ne grăbim. Avem și un personaj negativ, veșnicul vecin suspicios, băgăreț și intrigant acela care maculează cu propriile frustrări un gest de o înfinită tandrețe. Oricine dintre noi îl cunoaște fiindcă, în mod sigur, l-a întâlnit cel puțin o dată în viață. Doar că Hedi Simon are talentul de a-l face ridicol și de a-l elimina din ecuație, chiar dacă delatările lui fetide reverberează peste ani, nedându-i nici un nume și lăsându-l astfel la nivelul unei interpretări formale și, foarte important, resetat prin aceleași acțiuni de calmă înțelepciune a personajelor principale. Autoarea tangentează subiectul doar atât cât să ne spună că ea știe exact cum este viața reală, însă ne dă și cheia succesului în relațiile cu

aceste buruieni otrăvite ale societății. Și, poate aici este și misterul inefabil și subtil al scrierii. Toate personajele definite ale cărții sunt oameni care beneficiază de o anumită educație, una a cărei caracteristică principală devine ideea de bază că omul, în esența sa, este o ființă structural bună, iar ceea ce îl abate de la drumul hărăzit prin creație este influența nefastă a societății (grupului) în care se formează ca ființă culturală.

Interesant este și faptul că autoarea strecoară cu multă abilitate în traseul narațiunii și unele mici șarade dând astfel întregului volum o notă interactivă în care cititorul poate încerca, spre propria sa satisfacție, deslușirea lor. Astfel ar fi bine să ne întrebăm de ce Maia este prezentată ca un copil înfiat dar care se bucură de dragostea părinților în exact aceeași măsură ca fratele ei mai mare sau, de ce Vlad este copilul unui cuplu mixt din punct de vedere confesional și etnic. Hedi Simon este prea inteligentă pentru a pune în text fapte fără relevanță și, în acest mod, ne încurajează și pe noi cititorii pentru a ne face, în final, mai atenți cu realitățile înconjurătoare.

Pot spune în concluzie că invitația doamnei Hedi Simon de a ne aventura printr-o lume bună în esență, nu este un exercițiu inutil și nici sortit uitării ci, pentru că ne demonstrează că acest lucru este cât se poate de posibil și că noi suntem de fapt cei vinovați dacă nu putem construi o asemenea lume, merită să răspundem cu entuziasm invitației și să constatăm, la finalul lecturii, că suntem, noi înșine, mai buni sau poate chiar mai înțelepți cu o secundă. Și ce mult contează!

MIHAI BATOG-BUJENIȚĂ

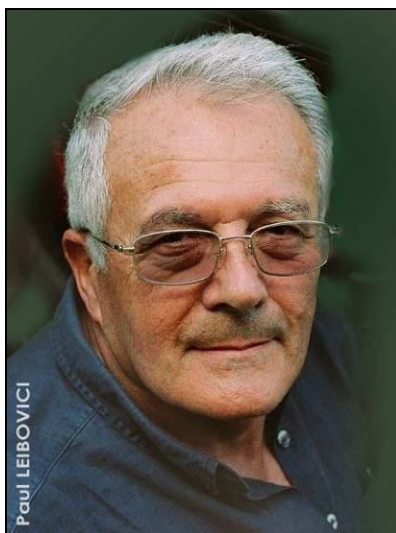
RĂSCUMPĂRAREA PĂCATELOR

Unul din scriitorii germani de prim rang, laureat a numeroase premii naționale și internaționale Martin Waltzer - în vârstă de 80 de ani, a fost acuzat de presă germană de antisemitism. "Frankfurter Zeitung", unul din principalele ziare a refuzat să-i publice câteva pagini din noul său roman, *Actul diavolului*.

Redactorul paginii culturale a spus amintitului ziar că l-a acuzat pe autorul romanului, *Moartea unui critic*, de Martin Waltzer, de antisemitism. Eroul romanului, după ziaristul respectiv, ar fi criticul renumit al literaturii germane actuale Marcel Reich Ranitzki (82 de ani) supraviețuitor al Ghetoului din Varșovia, împreună cu soția sa. Eroul cărții lui Waltzer este criticul Andre König, care se aseamănă cu cel în viață. „Cartea ta condamnă la moarte, scrie Schumacher, caută să-l înlăture din viața culturală a Germaniei pe evreul – supraviețuitor al holocaustului. Biografia lui Waltzer este neclară, se pare că a făcut parte din, tineretul hitlerist”.

Și, totuși, Waltzer și-a dat doctoratul cu o lucrare interesantă și apreciată despre Kafka, a fost activ în ceea ce privește personalitatea lui Ruth Kliger (n.1931), prietena din tinerețe a lui Waltzer - care a fost în lagărul de concentrare Wihsche. În 2002, după apariția cărții *Moartea unui critic*, Kliger va scrie: „Când Walter descrie figura criticului, nu precizează că este evreu, este legitim să mă întreb dacă Waltzer intenționează, astfel, să sublinieze puterea distrugătoare a evreilor în viața contemporană din Germania. La aceasta se mai adugă și discursul ținut de Waltzer în biserica Paul din Frankfurt în 1998, cu prilejul primirii unui premiu scriitoricesc. Prilej în care a subliniat instrumentalizația holocaustului”, fapt care pune accent pe poziția sa politică. Același Waltzer a făcut de-a lungul vremii nenumărate afirmații: parte cu tentă pronazistă (de pildă în legătură cu monumentul holocaustului din centrul Berlinului), dar în unele din afirmațiile sale își mărturisește regretul, afirmând că pentru Germania, holocaustul evreilor este aproape o condamnare pe viață, această catastrofă rămâne ca o pată neagră pe veci asupra istoriei și poporului german.

...Și totuși raze de lumină puternică, asupra personalității lui Waltzer, au venit tot din partea

poporului evreu. Waltzer descoperă, în drumul său literar, pe primul scriitor evreu, Șalom Iacov Abramovici – Mendola Moher Sfarim. Această întâlnire o datorează lui Suzana Klingenstein, cercetătoare a literaturii și în special a scrierilor lui Abramovici. Suzana îi recomandă lui Waltzer romanele în limba idiș ale lui Abramovici, pe care acesta le va citi și în acest mod va descoperi și limba idiș. Fapt care-l determină pe Waltzer să declare: „nu am avut idee că a fost cândva literatură evreiască”.

Am asistat, prin intermediul unui video, la o dispută publică. La masa de onoare se afla pe lângă conducătorul discuției, Waltzer și Suzane Klingenstein. Aceasta a spus printre altele: „scriitorii evrei, din cele mai întinsecate vremuri, sub regimurile care propovăduiau și încurajau prin vorbe și fapte omorârea seminției evreilor, nu au reușit nicicând să distrugă spiritul evreiesc. Scriitorii evrei au dat la lumina tiparului, atât în ebraică cât și în idiș poezii, povestiri și romane ale căror fapte și eroi au rămas piloni puternici înfipti în literatura universală. Primul scriitor al unui roman în limba idiș a fost Șalom Iacov Abramovici cunoscut în masele evreiești ca Mendole Moher Sfarim. Născut în mică așezare urbană Kapul (Minsk) în anul 1836. Într-o mică adnotație stă scris, Se pare că am fost hărăzit ca să îndeplinesc misiunea de a fi scriitor al poporului meu, a săracului meu popor”. Apoi a adăugat: „Zboară pasiunea mea, zboară prin lume și vezi nenorocirile acelor nefericiți, ale evreilor!” Într-adevăr Abramovici nu a îndeplinit doar rolul de a fi scriitor al poporului său, dar a fost primul dintre scriitorii evrei europeni. El a avut acel simț artistic, de a se rupe de tradiția literară a înaintașilor săi și să creeze

opere literare în spiritul european - în spiritul literar al noilor vremuri. Astfel a devenit primul și conducătorul noului spirit literar, într-un stil propriu, făcându-se remarcat în literatura universală.

Cartea lui Abramovici de care vorbea Waltzer se intitula „Flori care miroseau bine”. Desigur, parfumul i-a făcut neamțului un serviciu unic, determinându-l să declare: „Mendole mi-a oferit prilejul de a cunoaște o altă lume, de a gândi și a trăi într-o lume pe care nu am cunoscut-o nicicând”. În paralel, fac o observație care mi se pare a fi destul de exactă: numeroși scriitori din Israel, chiar și din tabăra noastră și-ar face un serviciu personal dacă ar citi operele lui Mendole Moher Sfarim, cât și ale celorlalți scriitori clasici idișiști. Suzana Klingenshaft a considerat textul lui Mendole destul de greoi pentru un scriitor german.

Waltzer, la acea masă rotundă, a declarat fără întârziere: „Este greu doar pentru cei care cunosc prea mult”. Waltzer a învățat din lectură romanelor lui Abramovici, despre lungile tradiții ale poporului evreu, ceea ce l-a determinat să afirme: „Chiar pe necredincioși, ateștii convinși citindu-l pe Mendole, vor deveni mai înțelegători”. În ceea ce privește reacția la limba idiș, a adăugat: „Cum au fost în stare soldații nemți să omoare pe cei care vorbeau o limbă care a izvorât din limba germană?” În ceea ce privește scrierile lui Mendole în limba idiș - nu în ebraică - tot el a subliniat: „Abramovici dovedește marea lui dragoste pentru poporul evreu, al cărui fiu este cu adevărat!”. Este cunoscut faptul că Mendole Moher Sfarim a scris la începuturile sale în ebraică, dar dându-și seama că pentru masele de evrei limba vorbită era idiș, creațiile sale principale au fost în această limbă. Menționez o altă creație a sa - „Călătoriile lui Beniamin al III-lea” - roman care a fost dramatizat; „Oameni mici”; „Fische cel șchiop”.

Istoria literaturii idiș, care a cunoscut o deosebită evoluție, a dat poporului evreu pe I.L. Peretz, Șalom Aleihem, Frug. Acești scriitori sunt urmași fideli ai bunicului literaturii idiș-Mendole Moher Sfarim”. De asemeni, acești mari scriitori vor pune bazele și vor duce mai departe curentul „Hascala”.

Ne propunem, pentru viitor, o analizare a acestor scriitori și a activității lor literare.

PAUL LEIBOVICI
Rehovat, Israel
29 iunie 2017

Un „Instigator”: Ion N. Oprea - „Personalități... 300 la număr”

În prima lună a verii anului 2017, Ion N. Oprea a mai făcut o ispravă. În înțelegere cu Aurel Ștefăniachi – un alt valoros autor de isprăvi deosebite pentru cultura literară a românilor – a publicat, la Editura Tipo-Moldova, în Colecția OPERA OMNIA – DICȚIONAR, volumul „Personalități... 300 la număr”. Pentru mine nu a fost nicio mirare, pentru că eram deja obișnuit cu plăcutele surprize pe care Oprea mi le face, nu numai mie. Nici chiar dimensiunile cărții – 1150 de pagini fără una – nu m-a făcut să tresar. Din noianul de scrieri despre oameni – „Personalități – 300 de nume, alte sute – mii, în cărțile mele!” – aceasta este doar o picătură. Dacă cititorul le-ar aduna la un loc și pe celelalte, eu cred că s-ar face de-o... ploaie sănătoasă.

Parcurgând paginile volumului, încă de la primii... pași am băgat de seamă un lucru, pe care, personal, îl socot ca fiind demn de reținut. Și nu doar ca sugestie pentru alte condeie. Poate chiar ca datorie, morală și de conștiință. Ion N. Oprea ne înfățișează personalități din cele mai diverse domenii de activitate, dar și de notorietate diferită. De la oameni care au trudit cu sârg și dăruire pentru semenii lor, indiferent de spațiul în care trăiau, dar îndemnați de gândul ridicării acestora din starea de ignoranță la accesibile trepte ale cunoașterii, până la ilustre figuri ale neamului nostru.

Nu este, prin urmare, nicio surpriză faptul că alături de spirite academice (Gheorghe Asaky, Zoe Dumitrescu-Buşulenga, George Călinescu, Bogdan Petriceicu Hasdeu, Mihail Kogălniceanu, Alexandru Philippide); de mari scriitori (Vasile Alecsandri, Tudor Arghezi, George Bacovia, Lucian Blaga, Ion Luca Caragiale, Costachi Conachi, Ion Creangă, Mihai Eminescu, Garabet Ibrăileanu, Victor Ion Popa, Mihail Sadoveanu, Ioan Slavici, Barbu Ștefănescu Delavrancea, Alexandru Vlahuță); de oameni de știință (Petru Andrei, Ana Aslan, Emil Condurachi, Nicolae Iorga, Constantin Noica, Emil Racoviță); de oameni de artă (Anny Braesky, Constantin Brâncuși, Teodor T. Burada, Ștefan Ciubotărașu, Ștefan Dimitrescu, George Enescu, Aglae Pruteanu, Nicolae N. Tonitza); de oameni de stat (Dimitrie Cantemir, Grigore Ghica Vodă, Nicolae Milescu

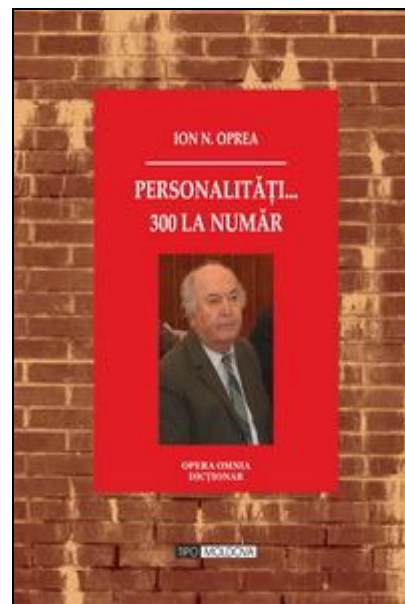
Spătarul, Regina Elisabeta a României – Carmen Silva, Regina Maria, Ștefan cel Mare și Sfânt); de multe alte figuri intrate în cartea de istorie, precum cei din neamul Agarici, din armata națională (mareșalul Constantin Prezan), slujitori ai credinței străbune (Veniamin Costachi, Ioan Antonovici, Iustinian, Calinic Miclescu), universitari de mare prestigiu, medici de rang înalt, cercetători, ziariști, se află și nume mai puțin cunoscute publicului larg. Și din acest punct de vedere, gestul lui Ion N. Oprea se face demn de toată considerația noastră.

Bucuria lecturii acestui important volum a fost, pentru mine, cu atât mai mare atunci când am descoperit numele unor oameni pe care i-am cunoscut, am stat de vorbă cu ei o dată sau de mai multe ori, cu unii chiar împrietenindu-mă: părintele arhimandrit Timotei Aioanei Prahoveanu, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, Bărbuță Rubin, Petre Brânzei, Ștefan Bucevski, Gheorghe Buzatu, Constantin Cihodaru, Constantin Ciopraga, Gavril Istrate, Aurel Leon, Ionel Maștei, Ion Mitican, Valer Mitru, Liviu Moscovici, Constantin Ostap, N. I. Popa, Sorin Vânătoru.

O remarcă: multe din numele cuprinse în DICȚIONAR își au rădăcinile sau au trăit în localități vasluiene. De unde se poate trage concluzia că, dincolo și dincoace de toate cele care se pun pe seama acestui spațiu românesc, acolo au născut, nasc și se vor naște oameni cu care România se mândrește și se va mândri într-o dăinuire. Dar...

...Dar, ajungând eu la pagina cu numărul 1041, nu am mai avut încotro și am tresărit. Nu de spaimă, ci din curiozitate. Scrie pe acea pagină, chiar în titlu: *Ulianov Ilici Vladimir*. Am început să citesc: „Menționând evenimentul, publicația „Glasul Bucovinei” anunța în numărul său din 29 ianuarie 1924: „Vladimir Ilici Ulianov, zis Lenin, a murit. A murit definitiv...” Urmează o mulțime de dezvăluiri, făcute inclusiv de cercetători ruși, prin care figura ...marelui conducător este pusă în lumina (nu întunericul) cea adevărată. Concluzia: „*Lenin, un geniu monstruos*”.

Dar... mai este un dar... Ca mai toate cărțile lui Ion N. Oprea, și aceasta (poate chiar mai mult decât altele) mă duce cu gândul către o idee a mea, mai Veche și, s-ar putea spune, utopică. Un fel de vis cu existență perpetuă. Frate cu speranța, cum ar veni... O Enciclopedie a României la zi. Deci, Ion N. Oprea este un „instigator”...

Tentative au mai fost în acest sens. Deci, nu sunt eu descoperitorul Americii, pentru că ea se descoperă singură. Ideea s-a născut mai avan prin anii 1920. Dar la dimensiuni modeste. Abia după aceea se ivește și Planul: 6 volume. Ca președinte al Comitetului de direcție a fost numit profesorul sociolog Dimitrie Gusti. Regele Carol al II-lea a acordat înaltul său patronaj. Printre realizatori se aflau nume de referință ale culturii românești: Dan Protta, Constantin C. Giurescu, Constantin Moisil, Mircea Vulcănescu.

După o muncă titanică, a început, în ianuarie 1936, tipărirea primului volum, care a apărut în mai 1938. În „*O enciclopedie românească*”, Dimitrie Gusti scria: „*După ani de zile de muncă și de încordare colectivă a celor mai bune puteri pe care le au specialiștii noștri din toate ramurile, începem să avem, în sfârșit, imaginea țării și a neamului românesc, așa cum s-au încheat a doua zi după unire. Această imagine este ea însăși, nu numai un izvor de putere. Răsărim de acolo, în ochii alor noștri și ai celorlalți, cu toate darurile unei depărtate și mărețe aripi, dar și cu toate creațiile și virtualitățile unui popor în plină dezvoltare*”.

Mai adaug ceva, extrem de important, pentru întreg neamul românesc, îndeosebi pentru instituțiile fundamentale ale STATULUI, în egală măsură pentru marii oameni de afaceri. Atunci s-a făcut publică și o listă de SUBVENȚII. Un număr de 33 de persoane – fizice și juridice – au oferit sume cuprinse între 10.000 și 200.000 de lei. În frunte se situa B.N.R.

Așa dar și prin urmare...

VASILE FILIP

O altă formă de revoluție

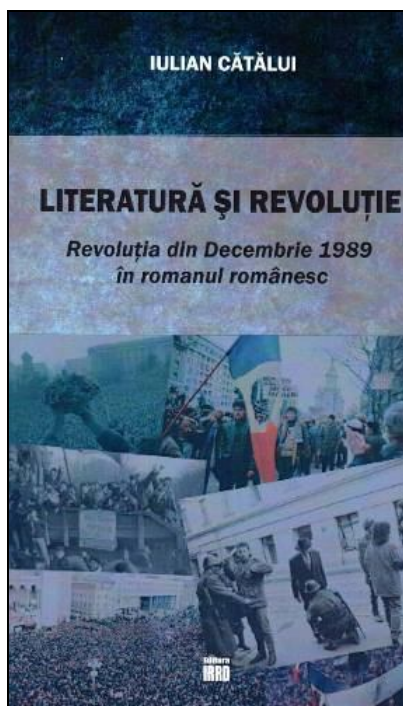
(II)

Părerile despre revoluție, notează scriitorul, sunt cel mai adesea contradictorii – ca și revoluția însăși, care în plin Secol al Luminilor admitea un plan genocidar ce a permis exterminarea a „815000 de locuitori, pe o suprafață de 10000 de kilometri pătrați”, fapt ce „dădea ineluctabil dimensiunea crimelor subsumate, pe drept cuvânt, denumirii de genocid...”. Sau, „deplângând «masacrul elitelor» înfăptuit de Revoluția Franceză, criticul Albert Thibaudet susține că «Republica Literelor, statul secular ce îi asigura literaturii atmosfera, moravurile, problemele, ritmul, statutul social și relațiile externe» a fost distrus, în mod paradoxal aș spune, de «Revoluția pe care ea însăși a pregătit-o»...”.

Cât privește reflectarea revoluției în roman și literatură, autorul face o trecere în revistă succintă asupra literaturii epocii, demascând totodată și un mit. Filosofii Iluminismului, Montesquieu, Voltaire, Rousseau, au avut o influență „foarte slabă” în momentul Revoluției, Montesquieu chiar afirmând că „Republica este un jaf și forța sa nu înseamnă decât puterea câtorva cetățeni și desfrăul tuturor”. Enciclopediștii „nu s-au ocupat deloc de politică, cu excepția lui Holbach”... Oglindită în roman (Victor Hugo, Ugo Foscolo, Doamna de Staël, Charles Dickens), Revoluția Franceză are însă o mai puternică rezonanță prin celebrul «*le mal du siècle*», manifestat în scrierile lui Chateaubriand, Musset, Balzac, Baudelaire, Flaubert, Lamartine, George Sand, Lecomte de Lisle...

Despre revoluțiile ruse din 1917, cercetătorul afirmă deschis puncte de vedere care, considerate subversive până de curând, tind acum să fie quasi-unanim acceptate: „Din păcate, revoluția bolșevică, deosebită și chiar opusă revoluției «burghezo-democratice» din februarie 1917, a fost și prima revoluție de tip comunist dusă până la capăt, una reușită, din păcate...”, o „revoluție negativă și negaționistă, transformată în contra-revoluție”.

Bolșevismul e deci o „contra-revoluție de extremă-stânga”. Iar

concluzia finală poate fi acum exprimată: „Astfel, rezultă că, deși comuniștii ruși au făcut o revoluție în toată puterea cuvântului, ei au transformat totul în cea mai cruntă dictatură de pe pământ”. Autorul răstoarnă puncte de vedere adânc înrădăcinate în cunoștințele și conștiința noastră, reasezându-le pe alte – posibil adevărate – temeuri istorice. Cum a procedat și în prezentarea și analiza Revoluției Franceze.

Iar în plan cultural, Revoluțiile din 1917 din Rusia au provocat mai întâi o înflorire deosebită a artelor în general (Djaghilev, Chagall, Kandinski, Malevici, apoi Blok, Briusov, Esenin, Ahmatova, Mandelștam, Maiakovski), urmată de decăderea, previzibilă într-un fel, a lor. După Stéphane Courtois, revoluția din februarie 1917 a coincis cu „o perioadă de vârf a înfloririi literare și artistice în Rusia”, dar, în 1922, „dictatorul V.I. Lenin ordonă expulzarea a 160 de filosofi, scriitori și istorici (...), faptă nesăbuită și dementială, care a afectat enorm cultura rusă”.

Actul dictatorului a permis proliferarea creației unor proletcultiști ca Maxim Gorki, Ostrovski, Fadeev, Konstantin Fedin, Dmitri Furmanov, Valentin Kataev, Leonid Leonov, Mihail Șolohov...

Evocând pe larg perioada revoluționară („valul...” din 1989, istoricul consemnează faptul că revoluțiilor li s-au dat denumiri-

sintagme felurite: revoluție recuperatoare, întreruptă, neterminată, germană, cetățenească, democratică, a întâmplării, a lumânărilor, de catifea etc. Revoluțiile din 1989 au fost în esență pașnice, cu excepția cazului României. Prezentând Revoluția Română din Decembrie 1989, Iulian Cătălui amintește mai întâi de evenimentele premergătoare ei: mișcarea de la Iași, revolta muncitorilor de la Brașov din noiembrie 1987, jertfa supremă a lui Liviu Corneliu Babeș. Al doilea început al evenimentelor înseamnă Timișoara, 15 decembrie 1989, cu morți și răniți, cu dispăruți și tulburări de stradă. Mai toți analiștii consideră că evenimentele au debutat ca mișcare revoluționară, pentru a deveni apoi lovitură de stat și chiar contrarevoluție. Mitingul din 21 decembrie din Piața Palatului, televiziunea, abila dezinformare, veșnica manipulare, pagubele imense pe care le-au provocat vandalismele, „mine-riadele”, sunt mărturii și argumente. Doina Cornea afirmă că a fost de fapt o „revoltă populară autentică și o lovitură de stat paralelă pregătită dinainte (sub patronaj sovietic), ai cărei autori, profitând de manifestările stradale nonviolente, au pus mâna pe putere prin manipulare și scenarii violente, cu sprijinul masiv al fostei securități”. Cu sau fără intenție, cercetătorul, sugerează că anul 1989 a fost numit „revoluționar” cu oarecare grabă ca și din nepricepere, cel puțin în cazul României evenimentele neintegrându-se în parametrii, doriți și formulați de el ca atare, ai revoluției. Folosirea adeseori improprie, în necunoștință de cauză, a termenului, care și așa se bucură de o interpretare foarte largă, cu multitudine de sensuri, a permis, sau poate a provocat, o manipulare și în acest sens. Cercetarea lui Iulian Cătălui e cu atât mai valoroasă, cu cât autorul ei definește cu modestă probitate accepțiunea termenului de „revoluție” – pe care am consemnat-o mai sus. Este evident acest lucru și rememorând – și cercetătorul o face în cunoștință de cauză – felul cum se prezintă Revoluția din România în viziunea istoricilor, politologilor, scriitorilor (în publicistica lor) și jurnaliștilor români. Aceștia, specifică Iulian Cătălui, o cataloghează drept *zaveră, mișcare, răscoală, revoltă, răzmeriță, insurecție, război civil*, →

FLORIN ȘINDRILARU

revoluție, contrarevoluție. Autorul inserează și analizează cu reticență părerile lui **Florin Constantiniu**, Lucian Boia, ale politologului **Vladimir Tismăneanu** („revoltă spontană pornită de jos și o conspirație intrapartinică anticeaușistă”); apoi ale jurnalistei **Gabriela Adameșteanu**, criticului **Adrian Marino**, scriitorului **Claudiu Iordache** (excellent: „consideră că la Timișoara a avut loc o revoluție, iar la București o conjurație”!!!), ale scriitorului și eseistului brașovean **Mircea Brenciu** („revoluția luminii”), ale scriitorului și eseistului brașovean **Vasile Gogea** („obscurizarea revoluției”, „revoluție în trepte”). Ziaristul **Nestor Rateș** o creditează drept o „revoltă spontană”, secondată din mers de o conspirație adusă la zi a unor „aparaciki” din umbră, iar **Stelian Tănase** o socotește „cea mai ambiguă și mai sângeroasă din Europa”, care n-a fost dusă până la capăt. Cât despre eseistul **Luca Pițu**, acesta numește evenimentul „lovituție”, sau chiar „puciluție”. Sunt o trecere în revistă și o sinteză pe care Iulian Cătălui le face cu profesionalism și mascată participare afectivă.

Cercetătorul trece în revistă și aprecierile despre Revoluția română exprimate de istorici, ziariști, scriitori, memorialiști străini.

Istoricul francez **François Furet** „este de acord numai cu ideea de revoltă populară”, în rest fiind vorba de o „contrarevoluție mascată”, o „întrigă de aparat”. **Catherine Durandin** folosește termenii de „lovitură de stat mascată” și de „revoluție confiscată”.

Jean-François Soulet vorbește de „desatelizare influențată”, iar eliminarea soților Ceaușescu ar fi urmarea unui „complot pus la cale de personalități din partid; complot susținut activ de KGB și pasiv de CIA și Departamentul de Stat american, cu complicitatea unei părți din Armată și din Securitate”.

Istoricul britanic **Martyn C. Rady** consideră, la fel, că este vorba despre o revoluție combinată cu o lovitură de stat.

Englezul **Peter Siani-Davies**, autorul unei cărți despre evenimentele de la noi pe care autorul o consideră cea mai bună lucrare despre revoluție, afirmă că este vorba tot de o „lovitură de stat”, de o „revoltă populară”, dar mai ales „lovitură de palat”.

Jurnalistul francez de origine română **Radu Portocală** argumentează de asemenea că a fost o lovitură de stat: „revoluția română a fost o mixtură de fals și real, mai exact un «corolar al perestroikăi» gorbaciovienă”; afirmă că „Moscova ar fi creat în România structura unei «disidențe la nivelul nomenclaturii»”, iar la Congresul al XIV-lea Ceaușescu a „solicitat retrocedarea Basarabiei, pretenție teritorială tabu pentru Uniunea Sovietică, chiar gorbaciovistă”.¹⁴

Victor Loupan, remarcabil reporter la *Figaro magazine*, scrie despre „lovitură de stat” care a fost făcută „să pară revoluție”, deși la Timișoara „a avut loc o revoltă populară provocată, dar autentică în tragica și naiva sa sinceritate”. **Michel Castex** insistă asupra intoxicației cu informații false, „intoxicare informațională”, iar „dirijorul acestei mascarade a fost același Mihail Gorbaciov”.

Scriitoarea americană **Elizabeth Spencer** vede revoluția drept un „puci al grupării formate în jurul lui Ion Iliescu”, socotindu-l pe Ceaușescu – în mod eronat, crede Iulian Cătălui – un patriot, un antistalinist, „bun român”. Alt american, **Andrei Codrescu**, poet, romancier și eseist, folosește sintagma „revoluția copiilor”, dar nu e de acord cu „revoluția-spectacol”. Autorul sibian spune că în decembrie 1989 „s-a desfășurat o «dublă revoluție sau o revoluție dublată», însă dublura a fost în sens negativ: «o revoluție, reală, netelevizată și alta de studio»; cea de-a doua, tele-revoluția, «a fost pusă în scenă cu scenariul scris, probabil de către KGB și interpretată de trupele Armatei și Securității, având milioane de figuranți nevinovați»”. Jurnalista austriacă **Antonia Rados** „introduce un termen nou, **revoluția trădată** și incriminează și ea destul de vehement un **complot intern** dirijat de ex-organul de represiune din România comunistă, criticând manipularea mediatică a Occidentului de către Securitate... (...). În opinia ei, Securitatea din România a controlat și operat «din umbră» și cu precizie toate mișcările acestei revoluții «spontane»”. Și autorul britanic

Florin Șuțu, „Bucuria și graba despachetării”

Edward Behr este adeptul teoriei complotului.

Scriitorul și jurnalistul german **Richard Wagner**, originar din România, afirmă că luptele de după 22 decembrie 1989 au fost puse la cale de noua putere având ca scop „întimidarea populației, mărind astfel șansele de acceptare a conspirațiilor și puciștilor”.

Alt autor german, născut tot în România, **Anneli Ute Gabanyi**, susține tot ideea de „revoluție neterminată”, „slefuitorii” evenimentelor decembriste fiind „Ion Iliescu și grupul său”. Sintezele punctelor de vedere despre evenimentele din România din decembrie 1989 sunt pagini de excelentă documentare, grăitoare în privința muncii de informare pe care a depus-o autorul cărții de față – un strălucit documentarist și cercetător.

Partea ultimă a cercetării lui Iulian Cătălui, cea mai consistentă, destinată reflectării evenimentelor din decembrie 1989 în romanul românesc, poate fi considerată, *mutatis mutandis*, o micro-istorie a romanului nostru actual. Autorul beneficiază de o privire generală de cunoscător al sferei românești, păstrând însă în prim plan ceea ce a fost circumscris preocupărilor sale.

Constată că tema revoluției anticomuniste a fost în general ignorată și reiterează dezinteresul scriitorilor pentru trecerea revoluției în plan ficțional. Este evidentă, urmărind/ studiind romanul românesc postdecembrist, ieșirea din prim-plan „a literaturii propriu-zise, a ficțiunii, romanului, poeziei și teatrului, acestea înregistrând un reviriment abia după un deceniu.”.

Iulian Cătălui. Literatură și revoluție. Revoluția din Decembrie 1989 în romanul românesc. Editura IRRD, București, 2016.

¹⁴ Problema retrocedării Basarabiei, pusă de către Nicolae Ceaușescu în momente istorice cu totul improprii, va fi reiterată la modul superior de către Ion Coja în trilogia sa românească „Șeitanii”...

Atât de aproape, Asia

Exodul românesc al ultimelor decenii – de după decembrie 1989 – a avut ca ținte predilecte Europa de Vest, SUA ori Canada, în timp ce estul îndepărtat a fost mai degrabă o destinație întâmplătoare decât o soluție existențială. Un român în Japonia e de aceea ușor de privit ca un rătăcit într-o lume exotică, într-o aventură aidoma celei asumată de Spătarul Nicolae Milescu, în secolul al XVII-lea, primul călător român în China, dar care nu a ajuns și în Japonia.

Mărturiile românilor despre experiențele lor japoneze nu sunt multe, cultura și civilizația acestei lumi extrem orientale fiind destul de greu accesibile pentru un călător european.

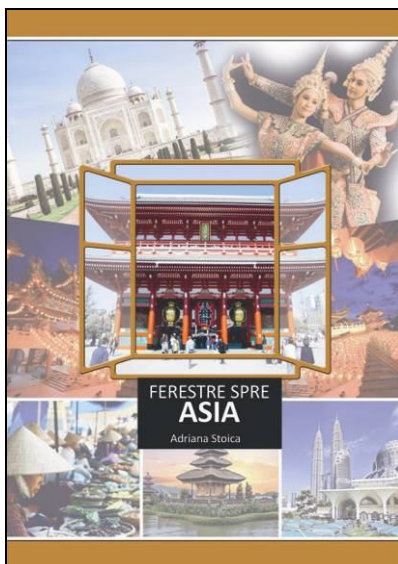
Ferestre spre Asia adună relatări legate de experiența autorului, Adriana Stoica, ca bursier, dar și despre ceea ce a însemnat aventura întâlnirii cu o cultură, o civilizație greu de înțeles, pentru care, spune autoarea, nici 25 de ani n-ar fi de ajuns.

Japonia îi facilitează Adrianei Stoica întâlniri și cu alte lumi, mai mult sau mai puțin exotice: Thailanda, Vietnam, China, India, Malaezia, Coreea – vizite care pun mai ușor în evidență contrastele și ce face diferența specifică: „Japonia ni se părea foarte liniștită, chiar cam plictisitoare și îngrozitor de previzibilă și ne gândeam care e viața adevărată?”

Imaginea Japoniei nu e deloc idilică, ba, dimpotrivă, lipsită de prejudecăți, autoarea trece și peste stereotipurile despre lumea japoneză, demontând realitatea la modul frust, demitizând ceea ce preluăm pe nemestecate despre un mediu „complet nou, extrem de diferit, uneori chiar ostil, sub aparenta politețe și amabilitate afișată”.

Autoarea vorbește despre o anumită fascinație a Japoniei, dar una care și pune amprenta pe un stil de viață specific, minimalist, din care înveți „cum să trăiești și să te organizezi în spații mici”. Civilizația ajunge să sufocă personalitatea, iar lecția de supraviețuire în Japonia e mai degrabă să nu stai tot timpul în Japonia.

Adriana Stoica nu e preocupată atât de o cuprindere monografică sau de promovare turistică a Japoniei, ci de reverberația interioară a acestei întâlniri, veritabilă aventură a cunoaș-

terii - e „o perspectivă personală a timpului petrecut, a evenimentelor la care am participat, asupra lucrurilor care s-au întâmplat, așa cum au fost percepute de mine, la acel moment”, după cum spune autoarea într-o „Introducere” a cărții.

Cartea e organizată secvențial, cu extrase relevante dintr-o perioadă de peste zece ani, cuprinzând atât activității de bursieră a Guvernului japonez, cât și descinderi în afara acestei geografii, mult prea strâmte mai ales pentru un român.

Stilul este epistolar, lejer, cele mai multe episoade fiind, de fapt, scrisori scrise la cald pentru cei de „acasă”. E o aparență de familiaritate, dar, de fapt, relatările au rigoare și adesea minuțiozitate de jurnalist.

Oricum, într-un mozaic epistolar, diaristic, jurnalist, se conturează portretul autoarei, care se surprinde în devenirea ei într-o lume care generează disconfort prin tot confortul ei.

Adriana Stoica are har de povestitor hâtru, fără pretenții estetice, deocamdată. E un observator fin, știe să extragă esențialul din ce vede și să istorisească cu ritm, de parcă cititorul ar fi martor la ceea ce vede naratorul.

În finalul cărții, articolele de presă sintetizează experiențele care au marcat-o pe autoare, în exercițiile de adaptare, dar nu cu orice preț, ci respectându-și propriile valori, culturale și morale.

Debutând cu o poveste de viață, Adriana Stoica ne convinge că se poate înhăma și la carul literaturii.

NICOLAE BĂCIUȚ

Privind înapoi, fără mânie

Această carte își propune să adune laolaltă frânturi de viață, experiențe, reflecții, cugetări și întâmplări din timpul șederii mele în Japonia și a excursiilor prin Asia între anii 2006-2017. Sosită pe tărâmul Soarelui Răsare printr-o bursă de studiu a guvernului japonez în 2006, am avut ocazia să experimentez cultura japoneză, să mă mir, să mă minunez, să fiu șocată, să apreciez unele aspecte și, mai ales, să învăț extrem de multe lucruri noi, pentru a mă adapta la un mediu complet nou și diferit, care funcționează după o logică necunoscută nouă, europenilor.

*

Nu am pretenția că dețin adevărul absolut despre Japonia, cultură, tradiții, mod de gândire și relații sociale. În același mod, nu am pretenția că am înțeles vreodată complet modul de gândire sau stilul de lucru japonez sau asiatic, în general, sau că mi l-am însușit sau că sunt de acord cu toate situațiile întâlnite sau că dețin vreo formulă magică de integrare cu succes în această societate.

*

Este greu? Este ușor? Cum este să trăiești într-o țară străină și complet diferită? Cum faci când vezi că nu se aplică ce credeai că știi de acasă? Este greu de explicat cum să te integrezi într-un mediu complet nou, extrem de diferit, uneori chiar ostil, sub aparenta politețe și amabilitate afișată. Totuși, am încercat să prezint și alte părți ale Japoniei mai puțin cunoscute sau neobservate la o prima vedere de turistul impresionat de florile de cireș, shinkansen, kimono-uri, anime și manga. Un exemplu ar putea fi *Marele Cutremur din 2011*, și reacția japonezilor față de străini. Tot atunci, un mare număr de străini a hotărât să se mute spre alte țări mai sigure și s-a simțit un fel de însingurare în Tokyo, atât la nivelul comunității de străini, cât și la nivel personal, deoarece mulți din amicii mei studenți doctoranzi din facultate au hotărât să se întoarcă în țările lor. A fost un moment de răscruce și pot spune că nu a fost deloc ușor să iau o decizie de a sta sau a pleca.

ADRIANA STOICA

DOCUMENTELE CONTINUITĂȚII

Florian Medrea

Un apărător al Marii Uniri

(III)

În seara zilei de 10 Februarie 1919, Dr. Ioan Suciu, însoțit de modestul său stat major, constând din 2 secretari și un sfetnic militar în umila mea persoană, se instalează în pavilionul minelor de aur „Ruda 12 Apostoli” din Brad și, după o consfătuire cu sfetnicul său militar, abandonând consemnul inițial al insurecției, își însușește fără rezervă ideea înființării unui Corp de Voluntari, organizat după principiile armatei regulate și aprobând integral planul de organizare și de operație schițat de către sfetnicul său militar, încă în dimineața zilei de 11 Februarie 1919, Dr. Ioan Suciu ordonă luarea măsurilor de executare.

Pentru acoperirea și executarea lucrărilor, încă în aceeași zi, gărzile naționale de pe cele două Crișuri, Alb și Negru, au primit ordin a frâna cu propriile lor mijloace înaintarea inamicului, opunându-i în defileuri baraje și hărțuindu-l în lupta de guerilă, cu executarea fiind însărcinat Comandamentul Legiunii de jandarmi Arad, căpitanul Barbu Vasile, azi colonel în jandarmerie.

Și, tot în aceeași zi de 11 Februarie 1919 s-a dispus pentru ziua de 15 Februarie 1919, în plasele Baia de Criș, Brad, Abrud și Câmpeni, chemarea la arme a „gloatei mici” (contingentele sub 21 ani) și a altor 11 contingente de la 25 de ani în sus, contingentele intermediare rămânând la dispoziția Ministerului de Război în vederea organizării armatei regulate ardelene, și s-au luat toate măsurile pentru înjghebarea cadrelor și concentrarea materialului de război, pentru organizarea transporturilor, a legăturilor și a opiniei războinice,

măsurile despre care prefectii județelor Hunedoara, Alba și Turda au fost încunoștințați a da concursul lor.

În ziua de 15 Februarie 1919 în Baia de Criș, Brad și Abrud decurge, exact conform prevederilor, încorporarea și încadrarea ostașilor și, după o fasonare sumară, în seara de 19 februarie 1919 Dr. Ioan Suciu a putut raporta șefului său, Președintele Consiliului Dirigent, că Munții Apuseni sunt în stăpânirea Corpului Vol. Horea, constând din: Statul major, 3 batalioane de câte 4 comp., Infanterie și câte 1 comp., Mitraliere, 1 baterie de câmp, 1 comp. de pioneri, jum. Comp. de transmisiuni, 1 comp. de jandarmi, 1 spital de câmp și din serviciile auxiliare, cu un efectiv de cca. 120 ofițeri, peste 400 soldați și 4 tunuri, și că unitățile acestui Corp au ocupat în regiunea Vața de Jos vechea graniță istorică a Aradului, linie, peste care, de la această dată, soldat ungur nu a mai trecut, decât în stare de prizonier.

Hăituit mereu de mici, dar inimoase, detașamente de voluntari originari din partea locului, inamicul, într-un moment de panică, părăsește Hălmagiul, pe care imediat îl ocupă unități din Corpul Vol. Horea și din Regt. 9 Vânători, colonelul Racoviceanu.

În pragul ofensivei armatei române spre Tisa, Corpul Vol. Horea e scos de sub oblăduirea șefului resortului organizării în Consiliul Dirigent și pus sub ordinele Diviziei II Vânători și, cu acest moment, misiunea militară a lui Ioan Suciu încetează, însă nu și aceea politică, căci pe neobositul Tribun îl așteaptă o muncă titanică la improvisarea administrației pe urmele armatei care înainta, pentru ca în dosul ei să fie rânduială și disciplină.

În executarea acestei grele misiuni, urmând armatei noastre pas cu pas, fostului patron al Corpului Vol. Horea îi este dat să vadă cu ochii proprii: cum unitățile Corpului Vol. Horea, într-o nobilă întrecere cu Vânătorii vechiului regat, în goana lor pe văile celor două Crișuri, Alb și Negru, spre Tisa, prestau cu atâta eroism și atâta succes probele de foc; cum batalionul II Baia-de Criș al maiorului Stoica Mihai, decedat între timp, în fruntea coloanei colonelului Racoviceanu, străpunge fulgerător întreg sistemul de tranșee eșalonate pe coasta muntelui Dealul Mare, desființând literalmente eroicul Batalion de Cadeți ai Școalei militare din Oradea; cum Batalionul III Abrud-Câmpeni al maiorului Banciu Sabin, azi general de Divizie în retragere, în lupta piept la piept, alungă inamicul din pozițiile sale întărite la Boroș-Sebeș și la Tisa-Foldvar; și cum, în sfârșit, Batalionul I Brad, sub comanda căpitanului Drăgoi Alexandru, azi colonel în retragere, susținut de „Bateria Horea”, în ciuda focului de anfiladă al trenului blindat inamic, a scos cu baioneta pe inamic din fortificațiile sale la Lederere-pusztă și la capul de pod de la Tisa-Szajol și l-a împins vândălag în undele Tisei.

Dintr-un raport atât de sumar profanul nu poate întrezări măreția unei asemenea realizări, nici sub raportul organizatoric, nici operativ; pentru că a înjgheba într-o regiune atât de dificilă sub raport topografic, atât de izolată și atât de lipsită de căi de comunicație și resurse, ca Țara Moșilor, într-un timp atât de scurt, un instrument de luptă de proporțiile și de esență combativă a Corpului Vol. Horea, este un lucru, a cărui măreție, numai expertul încercat o poate sesiza. →

ALEXANDRA MEDREA

Care sunt componentele de bază, care au făcut posibilă o asemenea realizare?

Sunt trei la număr:

1. Conceptul simplu, clar și adecvat al planului.

2. Sensibilitatea tradițională, mereu trează a Moșilor lui Horea și Avram Iancu, pentru libertate, totdeauna gata la datorie, ori de câte ori Țara și Tronul îi cheamă.

3. O voință fascinantă, secondată de curajul și de conștiința răspunderii, dublată de o credință neșrămutată despre dreptatea cauzei, care sugerează certitudinea biruinței, lucru, care constituie ceea ce militarul numește „elementul moral” care e baza elementară a oricărei izbânzi. Această din urmă componentă e contribuția cea mai originală și cea mai de seamă pe care Dr. Ioan Sucișu o are la realizarea atât de fericită a Corpului Vol. Horea, pentru că această voință a zguduit munții și, sub vraja ei, apariția în Munții Apuseni a lui Ioan Sucișu a transformat Țara Moșilor într-un imens furnicar, în care zi și noapte, toate forțele intelectuale, morale și materiale s-au pus într-o minunată armonioasă mișcare concentrică spre un singur țel: izgonirea inamicului de pe pământul strămoșesc.

Delegația de ofițeri, subofițeri și ostași ai Corpului Vol. Horea se prezintă la căpătâiul fostului lor Patron pentru a depune despre aceasta în fața istoriei mărturie vie, în scopul de a se da tribunului Dr. Ioan Sucișu între mucenicii neamului locul care i se cuvine.

Iată, jalnică asistență, ce legitimează prezenta delegației Voluntarilor ardeleni din Corpul Horea la căpătâiul Tribunului Moșilor!

Iar pe Tine, veteranule Tribun, ofițerii, subofițerii și soldații Corpului Vol. Horea, prin rostul modest al fostului Comandant și sfetnic, te asigură că, atât timp cât în Munții Apuseni și pe Crișuri va mai fi urmă de Moși, se va ști că Tu ai patronat înființarea celei dintâi unități mari ardeleni de luptă, cel care ai împiedicat coteropirea leagănului Moșilor de către inamic, îmbrâncindu-l peste Tisa, realizând în istoria Neamului o pagină demnă de acelea înscrise de Legiunile marilor Tăi înaintași, Horea și Avram Iancu, asigurându-ți astfel un loc de frunte în memoria posterității, și Te încredințăm în mod solemn, acum la despărțire, că oricât interesul Țării și al Tronului va pretinde, și M.S. Regele ne o va cere, Corpul Vol. Horea este mereu gata să-și facă datoria cu același elan și entuziasm, rămânând pururea fidel lozincii tale: Corpul Vol. Horea înainte, da; înapoi, ba!

Leu solitar de la Chișineu Criș și mare Tribun al Moșilor, dormi în pace!”¹⁵

Discursul lui Florian Medrea este un omagiu postum adus Dr. Ioan Sucișu, al cărui sfetnic militar a fost, „în scopul de a se da tribunului între mucenicii neamului locul care i se cuvine”. În același timp, este un adevărat „Raport” înscris între actele de primă mână rămase despre insurecția Moșilor, desfășurată „după rânduiala și tradiția ardelenă”. Insurecția a fost condusă conform planului de apărare elaborat de Florian Medrea și aprobat de Dr. Ioan Sucișu, care și-a dat acordul ordonând scurt: „executarea!”

Florin Șuțu, „Clike irepetabile”

Discursul subliniază „măreția” faptelor de arme, măreție pe care „numai expertul încercat o poate sesiza”: „Dintr-un raport atât de sumar profanul nu poate întrezări măreția unei asemenea realizări, nici sub raportul organizatoric, nici operativ, pentru că a înjgheba într-o regiune atât de dificilă sub raport topografic, atât de izolată și de lipsită de căi de comunicație și resurse, ca Țara Moșilor, într-un timp atât de scurt, un instrument de luptă de proporțiile și de esența combativă a Corpului Vol. Horea este un lucru, a cărui măreție numai expertul încercat, o poate sesiza”.

Conduși de Florian Medrea, animați de iubirea de patrie ce nu cunoștea limite, eroii participanți la această insurecție au urmat calea trasată, respectând măsurile planului de apărare și de eliberare a Munților Apuseni, având cu toții drept semn de noblețe idealul transilvan al libertății. Acești eroi, omagiați în discursul lui Florian Medrea, căpitanul Drăgoi Alexandru, maiorul Stoica Mihai, maiorul Banciu Sabin, colonelul Racoviceanu, au fost decorați cu *Medalia Ferdinand I*, „cu spadă pe panglici”, trecuți în Monitorul Oficial al Guvernului român, în semn de profund omagiu adus lor de către regele încoronat al României.

Sunt numeroase memoriile ofițerilor români de atunci, oglindind fidel luptele purtate până la intrarea în Budapesta, alcătuiind o adevărată epopee, îmbogățind istoria neamului cu faptele eroice ale voluntarilor „horiști”, intrați în legendă prin bravura și prin sacrificiul lor.

Florian Medrea „aparține neamului românesc și timpului său”¹⁶, rămânând mereu un model uman luminos, un om pentru care libertatea se confundă cu binele fundamental, un personaj istoric de mare rigoare morală și autoexigență exemplară, având o concepție înaltă despre rolul său ca persoană publică, un om pentru care înțelepciunea și curajul erau virtuți esențiale, intemporale, la fel ca iubirea de patrie.

Paris, ianuarie 2017

¹⁵ Discurs reprodus de Virgil Lazăr în *Un apărător al Marii Uniri*, p. 11-15.

¹⁶ Parafrază după celebrul autoportret al lui Petre Țuțea, din *Omul Tratat de Antropologie creștină*, Editura Timpul, 1992.

Transilvania, starea noastră de veghe

(VIII)

Cea mai extinsă și savantă argumentare a unității și originii romane a românilor, rămasă ca atare până spre finele secolului al XVIII-lea, a făcut-o Dimitrie Cantemir, în lucrarea *Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor*, publicat într-o primă ediție la Sankt Petersburg, în anul 1717, de la Nașterea Mântuitorului (sau 7225, de la Facerea Lumii). Aici, autorul afirmă clar, din primele pagini, că neamul romano-moldo-vlahilor „ne-curmat lăcuște în Dachia (adecă în Moldova, în Țara Munteniască și în Ardeal)”⁹. Unitatea și romanitatea apar însă exprimate peste câteva pagini, înainte de *Prolegomena*, loc în care se arată, de fapt, titlul dezvoltat al lucrării: „Hronicon a toată Țara Românească (care apoi s-au împărțit în Moldova, Muntenia și Ardealul) din descălecatul ei de la Traian împăratul Râmului. Așijderea pentru numerele¹⁰ carele au avut odată și carele are acmu. Și pentru romanii cari de atunci într-însa așăzindu-să, într-aceeași și până acmu lăcuesc”¹¹. Lucrarea îi așază pe români între popoarele romani-ce, în cadrul lor european firesc¹².

Astfel, pentru Dimitrie Cantemir, românii au beneficiat în trecutul îndepărtat de o unitate politică primordială, de un stat numit Țara Românească, ale cărei baze au fost puse de romanii împăratului Traian, la începuturile secolului al II-lea al mileniului întâi. Între Dacia preromană, romană și Țara Românească generică, ca și între romani și români, autorul nu vede deosebiri fundamentale, de tip sau de structură, ci de gen sau de formă, nu de esență, ci de aparență. De aceea, numele folosite de-a lungul lucrării interferă: apar uneori Dacia în loc de Țara Românească și romani în loc de români. Cumva, fără o afirmație explicită, românii sunt priviți drept romanii adevărați, așa cum au dăinuit ei timp de peste un mileniu și jumătate pe teritoriul Daciei, numite apoi și Țara Românească, despărțită vremelnic și formal, dar rămasă în unitatea ei generică stabilă. Pentru aceasta, se dau din când în când actualizări de genul: „începătura numelui Dachii (pre care acmu țărăle Moldovii, Țara Munteniască și Ardialul stau)”¹³. Dacia

unică și eternă cuprinde – în viziunea lui Cantemir – un spațiu vast, corespunzător aceluia pe care trăiau românii timpului său (chiar dacă, mai ales spre margini, amestecați cu alte popoare): „Din pomeniții dară scriitori, curat Dachia toată hotărându-să, cele ale ei de demult hotară să cunosc, precum au fost, de la începăturile Tisei și din Țara Maramorășului până unde dă Tisa în Dunăre și din gura Tisei pe Dunăre spre răzsărit, până în gura Nistrului și de acolo luând pe apa Buhului spre miazănoapte să întoarce spre apus până la apa Axiacului și până în munții Carpatici, carii despart hotarul leșesc de cel al Ardialului”¹⁴. Cu alte cuvinte, Dacia se întindea de la Tisa (spre vest) până la Nistru și Bug (spre est și nord) și de la sud de Dunăre până la Carpații Nordici. Tot acest spațiu a suferit, natural, modificări de-a lungul timpului, relevate de Dimitrie Cantemir, dar considerate de suprafață. După relatarea unei complicate și, uneori, confuze istorii antice, autorul constată: „S-au despărțit Dachia în alte numere noă. Deci care de mult s-au fost chemând Dachia de mijloc, apoi s-au numit Transilvania, adecă cum zicem noi Ardialul. Între acesta și între Dunăre s-au zis Valahia mică, adecă Țara Muntenească. Între Valahia mică și între apa Prutului, așijdere între Prut și între Nistru până la Mare Negră, s-au chemat Valahie mare, adecă Moldova”¹⁵. Fără precizie cronologică, se arată savant cum marea Dacie, numită de străini de la un timp Valahia sau Volohia, s-a împărțit („despărțit”) în Transilvania (chemată și Dacia de Mijloc), Țara Muntenească (sau Valahia Mică ori Dacia dintre Transilvania și Dunăre) și Moldova (Valahia Mare sau Dacia dintre Carpați, Nistru și Marea Neagră). Prin urmare, toate țările române s-au chemat Dacia, apoi Valahia (de către străini) și au format o unitate primară. Pentru Cantemir nu are prea mare importanță faptul că Regatul Ungar a cucerit „Dacia de Mijloc”, adică Transilvania, nici faptul că tătarii și turcii „au răsluit” Moldova (la 1484, cetățile de la Dunăre și Mare erau cucerite de otomani, apoi, la 1538, Tighina devenea raia etc.) sau Țara Românească. Românii și străinii trebuiau să știe că toate erau cum fuseseră, în unitatea inițială. Este de reținut că, în urma acestei concepții, savantul moldovean preferă numele de Țara Muntenească, și nu pe cel de Țara Românească (dat în mod curent

principatului sud carpatic), deși Muntenia era numai o parte a țării aflate în atenție.

Este clar că Țara Românească este, la Cantemir, „tot pământul locuit etnograficește de români”, cum avea să spună, după mai mult de un secol, Mihail Kogălniceanu, atunci când definea, în viziune romantică, patria. În același spirit, al viziunii unității românești văzute dinspre răsărit, Valahia Mare nu putea fi, la Cantemir, „Țara Munteniască” (așa cum scriau mulți dintre autorii străini), ci Țara Moldovei, care, în hotarele sale istorice (singurele care contau), avea o suprafață aproape dublă în raport cu vecina ei dinspre sud.

Acad. IOAN AUREL POP

⁹ Prima ediție critică, în românește și cu litere latine, e D. Cantemir, *Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor*, publicat sub auspiciile Academiei Române..., ediție de Gr. G. Tocilescu, București, 1901, în *Operele principelui Dimitrie Cantemir*, tomul VIII.

¹⁰ „Numerele” înseamnă la Cantemir „numele”.

¹¹ D. Cantemir, *Hronicul...*, p. 57. Această definiție a Țării Românești, a originii românilor și unității lor istorice este expusă de autor, după *Predoslovie*, *Praefatio* și *Catastihul istoricilor, gheografilor, filosofilor, poeticilor pomeniți în hronic*, chiar la finele acestei din urmă secțiuni și înainte de *Prolegomena*.

¹² Ioan - Aurel Pop, „Între real și ideal: Dimitrie Cantemir despre locul românilor în Europa”, în vol. *Dimitrie Cantemir (sesiune de comunicări științifice: 10 decembrie 2010)*, București, 2011, p. 285-296.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*, p. 65-66.

¹⁵ *Ibidem*, p. 305.

"Ardealul, pământ românesc"

"Nimic din ce se întemeiază împotriva adevărului nu poate dăinui"

Mai este mai mult de un an până la celebrarea centenarului Marii Uniri la 1 Decembrie 2018. Spiritele au început însă deja să se încingă, săgețile replicilor acide să fie aruncate uneori chiar împreună cu insulte grele. UDMR-ul a încercat să profite (de ce nu, dacă are de cine?) de un moment de slăbiciune a guvernului român, recte de disperarea domnului Liviu Dragnea. Doleanțele udmeriștilor vizau autonomia etnică, ziua națională a maghiarilor din România la 15 martie și alte câteva legate de învățământ și educație, folosirea limbii maghiare în administrație acolo unde sunt 20% maghiari. Noroc cu atitudinea fermă, în cele din urmă, a parlamentarilor transilvăneni, care au respins o asemenea ofensivă din partea maghiarilor, obligându-l pe Liviu Dragnea să se întoarcă la rațiune. Unii maghiari au mers chiar mai departe în clamarea ostilității, numind anul 2018 "*an de doliu*", care se impune exprimat prin arborarea steagurilor negre alături de tricolor. L-am numit pe deputatul de Covasna, Kulcsar Jozsef. Avocatul Eckstein Kovacs Peter, membru UDMR de formație liberală, prezent în emisiunea de la *Realitatea TV* din 22 iunie a.c., pledând pentru aprobarea zilei naționale a maghiarilor, chiar nu înțelege de ce atâta năduf din partea românilor relativ la această zi.

Cu ajutorul istoricului Augustin Deac, să ne întoarcem la 15 martie 1848, care pentru români însemnează genocidul orchestrat de Kossuth Lajos, când în județele Covasna și Harghita au fost "*rase de pe suprafața Transilvaniei 230 de sate românești, peste 40.000 de români au fost înjunghiați, uciși cu armele sau spânzurați, alte zeci de mii de români fiind bătuți, schingiuiți și închiși*" (vezi *Monstruosul genocid din 1848 împotriva românilor transilvăneni*, Opinia națională, nr. 86, 20 martie 1995, p. 7). Kossuth "revoluționarul" lupta pentru drepturi exclusive pentru nația sa. În orizontul său de "revoluționar" nu intrau și drepturile altor nații pentru care s-a dovedit un tiran criminal. De aceea a trimis unități militare împotriva românilor

răsculați în Munții Apuseni sub conducerea lui Avram Iancu. Așa s-a operat alipirea forțată a Transilvaniei la Ungaria pentru un an 1848-1849. Ungaria, țara vecină are ca zi națională 15 martie, care simbolizează nici mai mult nici mai puțin decât împlinirea de scurtă durată a obsesiei ungurești greu de vindecat, privind anexarea unui pământ românesc. Cât de bine intenționat este acest vecin al nostru o știm bine din istorie. Am mai spus-o și altădată: România s-a aflat întotdeauna între Scylla și Caribda, adică între Ungaria și Rusia, ambele cu pretenții teritoriale nefondate, dar fluturate la ei acasă și în lume, mizând pe ignoranța lumii în materie de adevăr istoric. Maghiarii se bazează pe memoria scurtă a opiniei publice, care acordă atenție celor care bat toba mereu și tare. În terminologia la modă, ei operează cu *faked news*. Să ne amintim că, în confruntarea dintre români și maghiari din martie 1990 la Târgu-Mureș, a fost schingiuit țăranul Cofariu, dar media ungurească a falsificat realitatea, informând chiar pe dos străinătatea și condamnându-i pe etnicii români de barbarie. Aceasta este strategia standard a cercetărilor istorice sau a publicațiilor maghiare privind legitimitatea românilor asupra Transilvaniei.

Ceea ce știam demult că România este înconjurată de vecini ostili este relevat pe deplin în cartea lui Larry Watts, *With Friends like These* (2010). De la țarul Alexandru I până la Stalin dominația asupra Basarabiei și a Nordului Bucovinei după Primul Război Mondial sau, în cazul Ungariei, stăpânirea Transilvaniei rămân o dimensiune constantă, care a însuflit numeroase acțiuni antiromânești. Tuturor celor care susțin că România s-a lăsat bătută de toate vânturile le opunem faptele istorice, care arată fără tăgadă o luptă încordată a conducătorilor noștri pentru păstrarea integrității teritoriale. Oficialitățile românești, și aici mă refer și la cele comuniste, au trebuit să străbată o mare încercată de furtuni, navigând mereu între Scylla și Caribda. În ce-i privește pe adversarii noștri, să specificăm că indiferent de regim politic, imperial, fascist sau comunist guvernele lor s-au raliat întotdeauna în jurul hrăpăreței politice anexioniste și revizioniste.

"Nimic din ce se întemeiază împotriva adevărului nu poate dăinui",

afirma istoricul martir Gheorghe Brătianu, care a murit în 1953 în închisoarea de la Sighet. Dezmembrarea imperiilor german, austro-ungar, rus, turc la finele Primului Război Mondial atestă cu prisosință profunzimea exprimării aforistice a lui Gheorghe Brătianu. Acolo unde-și bagă coada demonul minciunii încep demersurile întortocheate, ascunderea după deget, falsitatea de atitudine, persistența în eroare. Între istoricii maghiari și cei români pare a fi un dialog între surzi. Cum dovezile istorice referitoare la *Ardealul, pământ românesc*, (1944), cum sună titlul cărții lui Milton G. Lehrer, nu sunt luate în seamă, mai rămâne loc doar pentru un continuu război psihologic, de dezinformare, hibrid, cum i se mai spune, întreținut de Budapesta și de reprezentanții minorității maghiare din România.

Deși nu mai reia teoria roesleriană cu venirea românilor din sudul Dunării, caracterizată ca "*neserioasă, artificială, contradictorie*" de Alain Ruzé (v. Carmen Andras, *Acești latini din Carpați*), istoriografia maghiară se căznește să răstălmăcească istoria românilor. Iată de pildă cum vede prezența românilor în Transilvania Gergely András, în cartea sa *Istoria Ungariei* (Asociația Culturală Haaz Reszo, Odorheiul Secuiesc, 1993, trad. Herman Gusztav). Din punctul de vedere al istoriei românilor lucrarea e neadevărată prin ceea ce omite, nu prin ceea ce spune. Ea prezintă o Transilvanie fără români secole de-a rândul. Campania împotriva Bazinului Carpatic, zice autorul, începe în →

SILVIA URDEA

895 e. n., recunoscând că acesta nu a fost niciodată vid. Dar ungurii când vin în Transilvania dau peste avari, slavi, moravi, bulgari și franci și nici urmă de români. Când amintește despre Anonymus, notarul regelui Bela al III-lea, uită ca prin minune să arate că acesta a consemnat prezența valahilor în Transilvania la venirea ungurilor. Autorul susține că popu-larea Transilvaniei s-a încheiat în secolul al XIII-lea, dar lasă să se înțeleagă că s-a făcut de către unguri și sași. Despre prezența românilor în Transilvania menționează doar în secolul al XV-lea în legătură cu constituirea lui *Unio Trium Nationum* în 1437, doar pentru a sublinia că ei au fost excluși din acest pact. Apoi românii nu mai sunt amintiți până în secolul al XVIII-lea când, zice istoricul, reprezentau majoritatea absolută în Transilvania, numărând câteva sute de mii și pe teritoriul Ungariei. Ignorând total dramatica luptă a românilor pentru drepturi și împotriva maghiarizării, istoricul notează că românii *"nu aveau vreo idee constructivă pentru rezolvarea problemei naționale"* (op. cit. p. 83). Deși observă că destrămarea Imperiului Habsburgic a fost cauzată de năzuința popoarelor de autodeterminare, nu se împacă deloc cu pacea de la Trianon, considerând-o un *"dictat imperialist"*, situația Ungariei după Primul Război Mondial fiind impusă printr-un *"act al violenței externe"*. Autorul recunoaște că *"La 1 Decembrie (1918) impunătoarea adunare populară românească de la Alba-Iulia declara desprinderea Transilvaniei și a celorlalte teritorii cu populație românească ale Ungariei, hotărâre susținută și de către sași"* (op. cit. p. 107). Cu toate acestea, insistă că schimbarea a fost ca *"un dictat imperialist"* și că *"decizia asupra teritoriilor le-a revenit astfel armelor, adică puterilor învingătoare"* (op. cit. p. 107).

Viziunea Trianonului ca *"act al violenței"* față de Ungaria, ca dictat deși este nefondată și contrazisă de faptul istoric, persistă în istoriografia maghiară. *Trianon - 100 Elan*, cum se numește grupul de cercetători științifici ai Academiei de Științe Ungare s-a exprimat că tratatul a condus la *"pedepsirea Ungariei"*, la privarea sa de *"două treimi din teritoriu și din populație"*, după cum ne informează istoricul Ioan Aurel Pop, rector al Universității Babeș-

Bolyai pe pagina sa de facebook. Pregătit din timp cu meticulozitate, grupul vrea să intimideze prin cano-nada de lucrări pe care le va lansa pentru a susține, nu ne îndoim, lucruri vechi în haine noi, aceleași obsesii paranoice ale unor inși care nu se pot consola atunci când pierd, chiar dacă pierderea este perfect justificată și ar fi trebuit demult acceptată, raționalizată, filtrată de neocortex. Neocortexul ne ajută să ne vindecăm de sentimentele negative, reacțiile primitive de ură, violență și de prejudecăți față de out-grupuri. Asemenea reacții au animat oficialitățile din Ungaria când i-au oprit pe diplomații lor să participe în 2016 la sărbătorirea Zilei Naționale a României. Absolut întemeiat istoricul Ioan Aurel Pop mărturisește pe facebook: *"Eu nu mai cunosc un caz similar de inamiciție, de ofensă directă și oficială în cadrul UE"*.

Să ne întoarcem puțin în timp doar pentru a constata existența aceluiași climat de uneltiri ostile împotriva românilor, imediat după Marea Unire. Să observăm că nici Ungaria, nici Uniunea Sovietică nu se consolează după Marea Unire realizată de români și continuă a lua măsuri, a crea societăți, brigăzi și organizații de tot felul, care nu exprimau altceva decât frustrarea enormă cauzată lor de Pa-cea de la Trianon. În martie 1925 Bi-roul Politic Sovietic adoptă o rezoluție asupra activității din Basarabia, care stabilea strategia și propaganda pentru redobândirea teritoriului. Măsuri subversive, atacuri teroriste, acțiuni de subminare a autorității

românești în Basarabia, totul concură spre acest scop. Este sugestiv că Laszlo Dobos, pe numele conspirativ Louis Gibarti, cominternist vechi, s-a implicat intens în propaganda antiromânească din Basarabia și în pregătirea revoltei de la Tatar-Bunar. Colaborarea sovieto-maghiară continuă să funcționeze și în absența lui Bela Kun la cârma Ungariei.

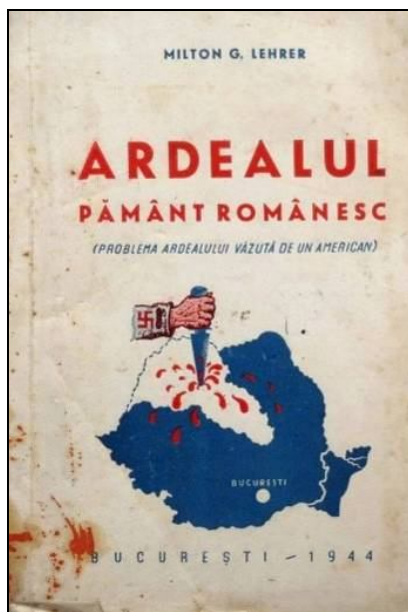
Nu putem sublinia îndeajuns că scopurile revizioniste ale celor două state, rusesc/sovietic și maghiar s-au manifestat indiferent de regim politic ca fiind o coordonată esențială a politicii lor externe. Acești vecini doreau cu ardoare să dezmembreze statul național unitar și suveran al României, cum probabil unii continuă să o dorească și astăzi.

A se lua aminte: lupu-și schimbă părul, dar năravul ba. Astfel în 1927, guvernul de la Budapesta a înființat *Liga Revizionistă Maghiară și Federația Mondială a Maghiarilor*, organizații prin intermediul cărora să se stabilească diferite contacte diplomatice, culturale, academice, toate cu intenția revizuirii Trianonului.

Din 1927 până în 1940, Liga a editat 228 de publicații în 9 limbi, toate axate pe aceeași obsesie. Grăitor este faptul că Sandor Csoori, unul dintre fondatorii *Forumului Democratic Maghiar* în Ungaria după 1989, devine președinte al *Federației Mondiale a Maghiarilor*, organizație înființată în 1927 pentru a emite pretenții teritoriale împotriva României, Cehoslovaciei și fostei Iugoslavii. *Federația Mondială a Maghiarilor* își continuă acțiunile de propagandă și la începutul acestui mileniu, fiind subvenționată de guvernul maghiar. În octombrie 1919, Miklos Horthy a compus un memorandum în care arăta că pentru reintegrarea maghiară era necesară distrugerea României. (Larry Watts, op. cit. p. 98) A pus în aplicare pe deplin crezul lui după Diktatul de la Viena în Nordul Transilvaniei, când școlile și bisericile maghiare au devenit instrumente ale acestei propa-gande iredentiste.

Și astăzi, în mod tendențios, în spațiul public din Ungaria are loc preamărirea lui Horthy Miklos căruia i s-au ridicat numeroase statui.

Suntem vinovați de tolerarea exceselor udemeriste, care au devenit politică standard în România îndată după farsa jucată de episcopul László →

Tökés, care a avut și el un rol bine stabilit în contextul loviturii de stat din decembrie 1989. László Tökés ca și piciorul în ghips al colonelului Stănculescu, ca și tricourile muncitorești ale fruntașilor "revoluționari" cățarați pe tancul care se îndrepta la televiziune!

Ce mascaradă, ce înșelătorie, ce scamatorii de bâlci, care au prins o vreme la un popor abia ieșit dintr-un regim totalitar. Tranzacționismul elitei politice românești este în primul rând cauza crizei în care s-a ajuns.

Să ne amintim că și la confruntarea din martie 1990 de la Tg. Mureș s-a pornit, între altele, tot de la libertinismul politic al lui Ilici Iliescu, care le-a îngăduit maghiarilor din România sărbătorirea funestului 15 martie. Asemenea conducători cocoțați în fruntea poporului român demonstrează o teribilă indecență față de durerea acestui popor, pe care ei, infamii nu-l merită!

Același libertinism l-a manifestat și Traian Băsescu față de problema națională. Când la Universitate predă istoria Lucian Boia, bătându-și joc de eroii românilor, când Horia Roman Patapievici i-a improșcat pe români cu insulte greu de reprodus, declarând peste ani apoi la *Realitatea TV* că el se consideră un patriot, când Andrei Cornea a scris la "*Tribuna liberă*" din revista 22 că "*Ardealul a aparținut Ungariei istorice*", (cf. A. Plămădeală, *Gânduri de frumuseți albe*, Sibiu, 2004, p. 149) să ne mai mirăm de cruciada antiromânească în curs de pregătire la Budapesta?

Noroc cu Gabriela Adameșteanu care l-a combătut pe Andrei Cornea! Ca să nu mai vorbim de deșănțata propagandă antiromânească din județele Covasna și Harghita și de vizitele premierului Orban în aceste județe ca să-i mai dinamiteze împotriva statului român. Se cunoaște în Europa că nicio politică de deznaționalizare n-a fost atât de aprigă ca aceea susținută de secole de către Ungaria. În timp ce minoritatea maghiară a avut nu doar drepturi, ci și privilegii de la 1918 încoace, incluzând și perioada comunistă, minoritatea românească din Ungaria a fost asimilată. Când oare se vor trezi guvernele românești în relațiile lor cu românii din afara granițelor țării?

Referindu-se la demersurile de istorie alternativă, citește falsă, din cauza intereselor politice din spatele

unei asemenea maculaturii, rectorul Universității Babeș-Bolyai din Cluj, istoricul Ioan Aurel Pop constată cu amărăciune: "*Pe acest fundal trist, pregătit de unii dintre noi înșine, este foarte ușor ca anumiți factori din afară să combată unitatea românească, actul de la 1 Decembrie 1918, ideea de solidaritate a românilor ca popor și națiune*" (sursa: facebook). Nu ne îndoim o clipă că vor combate adevărul, acesta fiind chiar scopul înființării pomposului grup *Trianon-100 Elan*.

Se vehiculează acum absurda idee că valahii și românii ar fi popoare diferite. Cum se face că la 9 octombrie 1781 contele Ignatie Batyányi, episcopul catolic al Transilvaniei, a trimis împăratului Iosif al II-lea un memoriu în care îl avertiza că "*dacă nu va avea grijă ca populația valahă să fie separată, în afară de munți și de graniță, și de o credință religioasă, atunci această omisiune va avea efecte grave în cazul unor complicații belicoase cu Poarta sau cu Rusia, datorită legăturii ortodocșilor între ei și cu puterile ostile; pentru casa ereditară vor apărea în Transilvania atâtea dușmani, câți adepți are episcopul schismatic (ortodox)*" (Mathias Bernath, *Habsburgii și începuturile formării națiunii române*, Dacia, Cluj-Napoca, 1994, pp. 255-256, cf. Antonie Plămădeală, *op. cit.*). Același episcop Batyányi cere împăratului să stopeze traficul românilor de peste munți, care veneau la frații din Transilvania: "*Călugării ortodocși stabiliți în Valahia Otomană care vizitează sub diferite pretexte pe locuitorii de dincoace și le împărtășesc exaltarea, superstiții și fanatism, să fie opriți de la trecerea graniței*." (idem, *ibidem*). Mathias Bernath observă că Viena, în ciuda aplicării uneori a forței, nu a izbutit să întrerupă legăturile românilor ardeleni cu ținuturile ortodoxe din principate. Autorul citează din jurnalul contelui Clary comentarii de bun simț făcute în timpul călătoriei viitorului împărat Iosif al II-lea în Transilvania în vara anului 1773. Contele Clary fusese numit șef al finanțelor odată cu guvernatorul Mario Joseph von Auersperg, ambii oameni educați și de o deosebită ținută morală. (cf. Ioan Cismaș, *Duritatea opresiunii maghiare i-a uimit și pe împărații habsburgi*, *Cuvântul liber*, 2 iulie,

2017). Acest contele Clary notează: "*Acești sărmani supuși valahi, care indiscutabil sunt cei mai vechi și cei mai numeroși locuitori ai Transilvaniei, sunt de tot chinuți, fie ei de unguri sau sași, și copleșiți de nedreptăți, și astfel, dacă recunoaștem a-ceasta, soarta lor e într-adevăr vrednică de plâns, încât este de mirare că au mai rămas atât de mulți dintre acești oameni și nu au fugit încă toți*." (Mathias Bernath, *op. cit.* p. 241).

Adevărul istoric despre români este prezent încă din evul mediu timpuriu atât în cronicile maghiare cât și în cele rusești, în vestigii arhitectonice, în probe irefutabile pe care doar reaua intenție îl respinge. Mare și profundă este durerea ungurească, după cum încearcă poetul Ady Endre să ne convingă, când zice în 1954: „*Fără Transilvania nu există nicio Ungarie pentru că Transilvania a fost întotdeauna adevărata Ungarie*” (Larry Watts, *op. cit.*, p. 119). Această obsesie maladivă, care trăiește de decenii în conștiința maghiară, reapare și azi la suprafață când administrația de la București face concesii impardonabile. La aceasta ar trebui să se gândească guvernanții de azi ai României.

Unitatea românilor din toate provinciile locuite de ei este remarcabilă, manifestându-se și la nivelul limbii române. Indiferent de provincie românii se înțeleg între ei fără dificultate, spre deosebire de nemți, de pildă, ale căror dialecte au fost adesea o barieră în comunicare. Ideea de unitate politică, culturală, religioasă și de independență național-statală a reprezentat o constantă a luptelor seculare ale poporului nostru. Au trecut mulți peste noi, dar conștiința noastră de români a supraviețuit, cum atât de minunat a spus Simion Bărnuțiu în Cuvântarea sa din 14 mai 1848: "*Venit-au peste noi hunii, dar nu ne-am făcut huni; fost-am cu avarii, dar nu ne-am făcut avari; venit-au bulgarii și nu ne-am făcut bulgari; fost-am cu rușii și nu ne-am făcut ruși; venit-au ungurii și nu ne-am făcut unguri; fost-am cu grecii și nu ne-am făcut greci; cu turcii și nu ne-am făcut turci; cu slavii și nu ne-am făcut slavi. Am rămas ce-am fost dintotdeauna - ROMÂNI*" (cf. Antonie Plămădeală, *op. cit.*, p. 88).

Waterford, 1 iulie 2017

Ioan al Banatului

„Doamne, scrie în cartea vieții pe toți românii!”

L.C.: Binecuvântați, Înaltpreasfinți Părinte Mitropolit!

Î.P.S. Ioan: Binecuvântat să fie Dumnezeu că ne-a chemat și azi să-i urmăm Lui, să urmăm pe Hristos, Fiul lui Dumnezeu care este calea noastră, adevărul nostru și viața noastră.

L.C.: Astăzi, Înaltpreasfinți Părinte, vă rog să vorbim despre *Duminica Ortodoxiei* și despre pericopa evanghelică citită în această sfântă duminică.

Î.P.S. Ioan: Mântuitorul, imediat după botez, l-a chemat întâi pe Andrei și pe încă un ucenic care fuseseră martori la botezul Domnului. Apoi îl găsește pe Filip și-l cheamă să-L urmeze. Spune evanghelistul Ioan că Filip era din aceeași cetate cu Apostolul Andrei și cu Petru, din Betsaida. Puțină lume mai pomenește astăzi numele cetății Betsaida.

Cunoaștem personalități de mare anvergură culturală ale planetei, unde s-au născut și alte multe știm despre ele, dar puțini dintre noi mai cinstesc și mai rostesc cu evlavie, astăzi, numele Betsaida, care nu a dat trei oameni ce-au obținut *Premiul Nobel*, dar a dat acea cetate trei apostoli. Ce mame binecuvântate vor fi fost acolo! Ce mame or fi trăit în vremea aceea în Betsaida de l-au dat lui Hristos trei apostoli!

O! Binecuvântată Betsaida, nu mai ești! Nu mai este astăzi. Poate că Dumnezeu a ascuns-o să nu întineze cineva această cetate care l-a dat trei apostoli lui Hristos. Și relatează Sfântul Apostol că, după ce Filip a acceptat să-L urmeze pe Hristos, a mers mai departe și s-a întâlnit cu un alt bărbat pe care-l chema Natanail, și-i spune că l-a găsit pe Mesia, că l-a găsit pe Iisus, Fiul teslarului din

Nazaret. Natanail îi spune: oare din Nazaret poate să iasă ceva bun?! Nazaretul, în vremea Mântuitorului, spun istoricii, era un sat în care trăiau între treizeci și maxim cincizeci de familii, în niște case zidite sau săpate în stâncă.

La această întrebare, Sfântul Filip îi dă un răspuns existențial, spunându-i: vino și vezi! Natanail ascultă și când se apropie de Hristos, Hristos face o mărturisire extraordinară despre Natanail și spune: iată israelian întru care nu se află vicleșug!

Oare de-ar fi aici, acum, Hristos ar putea să spună despre mine: iată un român întru care nu se află vicleșug?! Nu cred c-ar putea să mărturisească despre mine aceasta Hristos, cum a mărturisit despre Natanail.

Doamne, scoate, din inima mea și din toate inimile noastre, vicleșugul, ca să poată mărturisi Hristos, Fiul lui Dumnezeu, înaintea Tatălui Ceresc, în ziua Judecății și să spună despre fiecare dintre noi: Tată ceresc, ava Părinte, iată a mai sosit, la poarta Raiului, încă un român, încă o româncă, întru care nu se află vicleșug. Doamne, învrednicește-ne să ne lepădăm de acest păcat și să poți mărturisi despre noi că suntem fără vicleșug, înaintea Tatălui Ceresc.

L.C.: Frumos, ca o adevărată rugăciune. Revenind la mărturisirea lui Hristos „*iată israelian întru care nu se află vicleșug*!”, vă rog să comentați.

Î.P.S. Ioan: La acele cuvinte, Natanail îi spune: de unde mă cunoști? Adică de unde știi că eu sunt fără vicleșug? Și atunci îi spune: înainte de a te chema Filip, te-am văzut sub smochin.

Sfântul Evanghelist Ioan nu ne lămurește această taină a smochinului, unde, când, în ce împrejurare. Rămâne, probabil până la întâlnirea cu Natanail a fiecăruia dintre noi, să ne dezlege el taina smochinului.

Totuși, totuși, în tradiția de la Ierusalim, Părinții Bisericii au aruncat o rază de lumină asupra acestei taine a smochinului și ar fi spus că Natanail ar fi fost de aceeași vârstă pământească cu Hristos și că atunci când Irod a dat poruncă să fie tăiați toți pruncii de la doi ani și mai jos, printre cei care trebuia să fie tăiați ar fi fost și Natanail, însă mama lui l-a ascuns sub niște frunze de smochin. Este o tradiție, un cuvânt din vechiul

Ierusalim – poate că e un dram de adevăr, altfel de ce-i spune taina aceasta? Că l-a văzut sub un smochin, probabil că era taina mamei sale, poate că n-a spus nimănui mama lui Natanail cum și-a salvat ea fiul de sabia lui Irod ca nu cumva urmașii lui să afle că el a scăpat.

Vedem că Hristos, după botez, se duce să-i caute pe apostoli. Oare numai pe Filip și pe Natanail, și pe Andrei, și pe Petru, și pe ceilalți apostoli, oare numai pentru ei a venit Hristos să-i caute? Nu, Hristos a venit să-i caute pe toți oamenii. Binecuvântat să fie Dumnezeu căci Hristos ne-a căutat și pe noi cei ce suntem în sfintele biserici și nu numai.

Să-I mulțumim pentru că a venit și ne-a căutat.

L.C.: Iertați-mă, Înaltpreasfinți Părinte Mitropolit, este foarte interesant ceea ce spuneți în legătură cu această căutarea a noastră de către Mântuitorul nostru Iisus Hristos. Mă gândeam că noi îl căutăm pe Hristos sau că asta ar trebui să facem.

Î.P.S. Ioan: Dacă Sfântul Evanghelist Ioan a scris în *Evanghelie* cum i-a căutat pe Filip și pe Natanail, să fiți convinși că într-o carte, Sus, în Împărăția lui Dumnezeu, un înger scrie mereu: astăzi l-a găsit Hristos pe Ioan din România; astăzi l-a găsit Hristos pe Vasile, pe Maria, pe Dumitra din România.

Despre Filip scrie din Galileea. Lângă numele fiecăruia va scrie: Maria, de loc din România. **Doamne, scrie în cartea vieții pe toți românii!** Nu ne lăsa afară din cartea Ta! Ține acolo pagini întregi pentru români și scrie-i pe toți, și pe părinții noștri, și pe noi, și pe cei ce vor veni după noi.

L.C.: Dar, Înaltpreasfinți Părinte, vă rog, ce caută omul pe pământ?

Î.P.S. Ioan: Da, ce caută omul pe pământ? Întâi de toate căutăm adevărul. Setea de adevăr n-o poate nimeni astâmpăra decât aici de cel ce se răcorește din sfântul sânge al lui Hristos, din potir; din când în când își astâmpăra setea de adevăr.

Referitor la întrebarea „ce este adevărul?” propun ca aceasta să și-o pună filosofii. Noi, creștinii, întrebarea o punem așa: cine este adevărul? Răspundem: Hristos este adevărul. Deci căutăm în viața aceasta adevărul. Apoi ce mai căutăm? Căutăm fiecare să dăm de lucru palmelor →

A consemnat LUMINIȚA CORNEA

acestea cu care să ne câștigăm în cinste pâinea cea de toate zilele. Acestea sunt cele două mari căutări și meniri ale omului pe pământ.

Dar ce-a venit să caute Hristos pe pământ, căci el este calea, adevărul și viața? Ce caută Hristos pe pământ? Ce caută și astăzi?

Ați auzit din istorie și din literatură despre căutătorii de comori. Unii caută comori pe fundurile oceanelor, corăbii care au naufragiat, alții mai pe lângă noi, nu departe, prin vechile cetăți dacice, mai caută și ei pe acolo comori.

Dar oare ce caută Hristos? Hristos pe pământ nu caută nici comoară de aur, nici comoară de argint, nici alte și alte comori. Atunci ce caută totuși Hristos pe pământ? Tatăl L-a trimis pe Fiul Său pe pământ să caute și El o comoară.

Comoara pe care o caută Hristos se numește Omul. **Omul este comoara lui Dumnezeu**, de aceea L-a trimis pe Fiul Său să mă caute pe mine și pe tine, pentru că noi suntem comoara lui Dumnezeu care a fost pierdută din cauza păcatului. Atunci Tatăl a trimis pe Fiul să caute această comoară.

Repet: omul este comoara lui Dumnezeu. Se bucură Dumnezeu de îngerii Săi, dar Dumnezeu dorește ca această comoară să vină înapoi, acasă.

Tu ești comoara lui Dumnezeu, lasă-te găsit! Lasă-te aflat de Hristos, așa cum s-a lăsat găsit și Natanail din Sfânta Evanghelie citită în *Duminica Ortodoxiei*. Adam și Eva – și ei comori ale lui Dumnezeu – au păcătuit și i-a izgonit Dumnezeu din Rai. Ei au greșit o singură dată și au fost izgoniți de Dumnezeu din Rai.

L.C.: În cazul acesta, noi care greșim de atât de multe ori ce facem?

Î.P.S. Ioan: Deși păcătuim de atâtea ori, Hristos ne caută. Eu am păcătuit de nenumărate ori și Dumnezeu nu m-a izgonit din biserică, de aceea să-I mulțumim lui Dumnezeu că deși păcătuim de atâtea ori, totuși Hristos ne caută ca pe o comoară de mare preț, să ne ducă în Casa Tatălui Ceresc.

L.C.: Vă rog, Înaltpreasfințite Părinte, să vorbim în continuare despre cinstirea icoanelor ce sunt prețuite în mod deosebit în *Duminica Ortodoxiei*.

Î.P.S. Ioan: Duminica aceasta este și a cinstirii icoanelor, când preoții ies în fața sfântului altar cu o icoană. La 18 martie 843, icoanele au fost așezate pe fundalul bisericii și ne-au spus Sfinții Părinții să le cinstim – au aprobat cultul icoanelor în biserică. Dar eu zic că în ziua de astăzi să nu ne îndreptăm mintea și cinstirea doar asupra icoanelor pictate, ci eu zic să cinstim astăzi și de astăzi mai mult ca oricând și icoanele vii. Ce este omul? Omul este o icoană vie. Și această icoană, care sunt eu și oricare dintre credincioși, nu este semnată de niciun mare pictor de pe pământ.

Pe fruntea fiecăruia dintre frațiile voastre când ați fost botezați s-a semnat Hristos – chipul meu, chipul tău, icoana mea, icoana ta. Nu, niciodată nu va scrie nimeni pe fruntea ta semnătura lui Picasso, ci numai pe a lui Hristos.

Vă prețuiesc și vă mulțumesc, icoane vii ale lui Dumnezeu, că veniți mereu-mereu în biserică s-o împodobiți cu icoane.

În timpul slujbelor, biserica este plină de icoane, toate făcute de Hristos. Vă respect și am toată considerația când vă văd, știind că nu mă aflu într-un muzeu cu tablouri, ci mă aflu în casa lui Dumnezeu care o umple în fiecare duminică cu icoane.

Mergeți cu pace pe toate ulițele cetăților unde locuiți, binecuvântate de Dumnezeu icoane ce sunteți! Doamne, umple toate ulițele, toate străzile și bulevardele, toate casele din țara aceasta, umple-le, Doamne, cu icoanele tale cele binecuvântate!

Florin Șuțu, "Cerul văzut de sus"

CASĂ ÎN CERURI

Mai lasă-mi, dacă pleci,
doar iarna
cu seve albe în priviri,
mai lasă-mi mie anotimpul
ce se retrage-ncet, în miri,
mai lasă-mi, dacă vrei
lucarna,
prin care încă mă respiri,
când se întorc zăpezile
cu larma
în care încă te mai miri;
mai lasă-mi, Doamne,
încă cer,
să pot privi până la Tine
și în botezul Tău de ploi,
norii să-mi fie doar retine.

Mai lasă-mă, cât poți, mă lasă,
până îmi fac în ceruri casă.

7 iulie 2017

ÎNTOARCERE

E seara-n care
nu mi-e dor de tine
și nici de mine
nu mi-e dor,
când mierea seacă
în albine,
când ploaia
se întoarce într-un nor.

E seara-n care fructele
sunt floare
și nu mai vor să fie rod,
când păsările nu sunt călătoare
și pân' la tine
frunzele sunt pod.

E seara-n care
nu ești tu
și nici eu nu pot
să fiu eu,
când fumul se întoarce
în tămâie
și Dumnezeu în Dumnezeu.

22 iulie 2017

NICOLAE BĂCIUȚ

Tristete fără limite

Dragi prieteni, o să vă spun o întâmplare emoționantă... tristă. Toată povestea s-a petrecut cu ceva ani în urmă, într-un tribunal din țara aceasta. Personaje: soția, soțul și mama acestuia. Spectatori: publicul din sală, judecătorii și câțiva avocați. Motivul procesului: o femeie bătrână și singură, poate și bolnavă, mamă, pretinde unicului ei fiu, om în toată putrea, sănătos și voinic, s-o ajute să-și trăiască decent ultimii ei ani din viață. Așa cer legile nescrise ale omeniei. Potrivit lor, femeia s-a adresat tribunalului să-i facă dreptate. Adică să-l oblige pe fecior, inginer cu post bine retribuit, s-o întrețină pe mamă.

După cum era de așteptat, tribunalul i-a acordat reclamantei câștig de cauză, cum se spune în limbajul juriștilor.

Până aici nimic deosebit. Un proces civil ca atâtea altele. Obişnuiri cu de-alde astea, judecătorii se grăbeau să treacă la alt dosar, considerând cazul rezolvat. Abia acum începe însă povestea...

Auzind sentința, "prea buna" noră a fost apucată pur și simplu de o criză de furie; i s-a părut pe semne o nedreptate strigătoare la cer, ca soțul ei să-i aducă acasă, în ziua de leafă, mai puțin cu cele câteva sute de lei, pe care tribunalul hotărâse ca fiul să le dea lunar bătrânei sale mame. Și atunci, în fața sălii, ea a început să vocifereze, să-și insulte soacra, s-o învinuiască de meschinărie.

Cei prezenți, stupefiați de această ieșire, o priveau cu justificat dispreț.

Până la urmă, firește, tribunalul a trebuit s-o cheme la ordine. Privirile oamenilor se îndreptau acum spre bărbat. Condamnat de cei mai mulți de atitudine lui reprobabilă, compătimit de alții pentru că ajunsese sub clasicul papuc, omul tăcea.

Dacă în acel moment cei trei ar fi părăsit sala, lucrurile s-ar fi oprit aici, lăsându-le celor de față doar gustul amar al întâlnirii cu o manifestare ce nu face cinste firii omeniești.

Ce s-a petrecut însă în sufletul bătrânei?! Până atunci nu mai fusese niciodată la tribunal. S-a uitat la chipurile celor din sală, s-a uitat la judecători, deslușind la toți același reproș pentru fiul ei. Și a cuprins-o un legitim și dureros sentiment de remușcare, de rușine pentru rușinea lui. S-a răzvrătit ceva în sufletul ei și n-a vrut să lase lucrurile așa. N-a vrut ca

oamenii aceia străini, să-l considere pe fiul ei ca pe un om de nimic, un nemernic. A cerut deci să vorbească, să-l apere de o asemenea bănuială nedreaptă.

-Rog să fiu iertată, începu ea, dar să nu credeți că feciorul meu este un om rău la suflet. Eu îl cunosc mai bine decât oricine. Nu s-a purtat neomenește cu mine și de la el nu am a mă plânga tribunalului. Eu nu aș fi făcut-o, dacă el nu m-ar fi îndemnat. Și o să vedeți de ce...

O liniște plină de nerăbdătoare atenție se așternu în sală. Copleșit, inginerul lăsă privirile în jos, pe când soția lui, potolită subit, ascultă și ea uimită.

-Eu sunt femeie simplă, a continuat bătrâna parcă îmbărbătată. Am muncit mult și din greu ca să trăiesc și să-l cresc pe el. Erau pe atunci vremuri grele, război. Singură am fost toată viața, n-am avut bărbat. Și-o să vedeți, iarăși, de ce.

Băiatul s-a purtat todeauna frumos cu mine: a fost cuminte, m-a ascultat, a învățat pe brânci să-și facă un viitor; a avut și cap bun, nu-i vorbă.

Pe urmă, când s-a făcut mai mare, a muncit, și-a făcut un rost și a avut el grija de mine.

Când s-a însurat, gândeam că am să-i pot fi de ajutor în casă, la copii. Sunt doar obișnuită cu munca.

N-a trecut însă multă vreme și am văzut că nora nu-și mai găsea locul cu mine, deși aveau o locuință bună, încăpătoare. Cât despre copii... nu și-a dorit să aibă...

Un timp i-am răbdat înțepăturile. Lui nu-i spuneam nimic. Îl vedeam că muncește, că își vede de treabă. Știam că-i bine văzut acolo unde lucrează și mă bucuram pentru el. Nu vroiam să-l necajesc cu ale mele. De altminteri, de față cu el, nora se purta alfel. El însă pleca dimineața și venea tocmai seara. Uneori, se ducea prin țară. Rămâneam acasă cu nora, că ea nu lucrează. Când nu trebuia prin bucătărie, mă

faceam mică în colțul meu, să n-o supăr cu nimic. Toată ziua tăceam, nădăjduind că lucrurile vor merge mai bine. Dar, n-au mers bine!

Nu vă mai spun toate câte s-au petrecut. Destul că, după un timp, au izbucnit certurile între ei. Pricina eram eu. Până la urmă nici nu se mai fereau de mine. Pentru noră, banii erau lucrul de căpetenie. Într-o zi i-a strigat:

-“Ori eu, ori maică-ta! Alege!”

Aici nora, sub privirile ostile ale sălii, a trebuit să-și plece privirea.

-Pe scurt, continuă bătrâna, n-am mai putut răbda. Fiul meu o iubea și n-aș fi vrut să se despartă din cauza mea. Altfel de soție îi dorisem eu. Dar ce puteam să fac? Mi-am găsit undeva o odăiță și m-am mutat.

Numai că tare singură pe lume mă simțeam acum! De lucrat nu mai puteam: sunt bătrână. Cu toate acestea, nu mă lăsăm. Mai găsisem câte ceva de împletit, de cârpit, mai mult ca să-mi treacă de urât.

Pe la casa lor mă duceam rar. Fiul meu, n-am ce zice, mă ajuta. Dar soția lui știa cât câștiga. A început curând să-i ceară socoteala la bani; au izbucnit iar certuri. Atunci gândind că face un bine, băiatul m-a povățuit să mă plâng tribunalului. Să nu mai aibă soția lui ce spune, pentru că, dacă așa va hotărî legea, el nu poate face altfel...

Văzându-vă cum îl priviți, m-am căit că l-am ascultat. Să știți că nu este un om rău la suflet...

Poate nu vă spuneam asta, dar nu m-a răbdat inima când am auzit-o aici pe soția lui strigând...

Bătrâna ezită puțin. Își șterse lacrimile cu mâna tremurândă și, parcă aducându-și aminte de un lucru îndepărtat, povesti mai departe cu un vădit sentiment de ușurare.

-Și aș vrea să vă mai spun ceva... ceva, care nu am mai spus până acum nimănui.. Nici chiar fiului meu, pentru că nu am vrut să-l amărăsc...

Aveam, mi se pare, vreo 18 ani, bine nu mai știu. Eram la părinți o droaie de copii.

Într-o zi, ducându-mă în pădure să adun uscături pentru foc, am auzit un scâncet. La început m-am speriat neștiind ce-i, și am început să fug.

Apoi m-am dumirit. Era un copil. Avea câteva săptămâni. În jur, nici țipenie de om. Ce era să fac? L-am luat binisor în brațe. N-a mai plans. Cu vreascurile în spate și cu el la piept, am plecat spre casă. La marginea pădurii, m-am oprit. Mi se făcuse frică. Am lăsat copilul jos. →

Părintele GHEORGHE ȘINCAN,
paroh la Târgu-Mureș

A început îndată să plângă mai tare ca înainte. Am rupt-o la fugă să nu-l mai aud. M-am oprit însă curând; mă urmărea plânsul lui. M-am întors. Căta spre mine cu niște ochișori atât de rugători, încât nu m-am îndurat să-l las acolo.

Când m-a văzut tata acasă, s-a crucit. Mi-a strigat să duc copilul unde știu, că lui nu-i trebuie. Tata era om aspru și neînduplecat.

Și văzându-mă cum îl îngrijesc, intrase la bănuială. Gândeă c-o fi al meu și i-am ascuns adevărul. Poate că și băuse în ziua aceea, că ne-a luat la bătaie și pe mama, și pe mine. M-a schilodit, nu alta.

Mie începuse să-mi fie drag copilul și nu știam ce să fac.

În cele din urmă m-am hotărât să plec cu el de acasă. Ce-o fi, o fi! mi-am zis...

Ușor nu mi-a fost! Nicăieri nu voiau să mă primească cu el. Să-l las, nu mă înduram.

Mi-a fost însă rușine să spun cuiva că nu-i copilul meu. Cine m-ar fi crezut atunci? Când am găsit, în sfârșit, niște oameni mai binevoitori care m-au primit cu băiatul, aș fi fost în stare, dacă mi-ar fi cerut-o, să muncesc doar pentru a câștiga mâncarea mea și a copilului și să avem un adăpost.

L-am crescut singură. Arătoasă nu eram. Cine era să se uite la o biată fată săracă, cu un copil pe deasupra? Nu m-a cerut nimeni în căsătorie. Îl aveam pe el, soarele meu. A crescut voinic, cum îl vedeți...

Aici, bătrâna a tăcut descumpănită. Nu mai putea vorbi. Au podidit-o lacrimile. Printre suspine, a mai adăugat doar atât:

-Dacă acestei femei îi pare atât de rău după bucățița de pâine pe care mi-o dă fiul meu, vă declar că nu vreau să mai primesc nimic de la el și îmi retrag plângerea...

În sală se înstăpânise tăcerea. Oamenii își ștergeau ochii pe furiș...

Aceasta a fost toată povestea. Fiul, copleșit de emoție, s-a apropiat de bătrână, ascunzându-și fața în palmele ei aspre. Soția lui s-a ridicat descumpănită și a părăsit sala. Nu știu dacă va mai rămâne alături de un bărbat care-i va aduce acasă cu câteva sute de lei mai puțin, dar știu că el, "Copilul găsit în pădure" nu va mai putea trăi despărțit de cea care i-a fost o "Mamă" atât de bună. Restul e tăcere.

Acum, dacă vreți să plângeți cu orice preț, eu nu vă voi sta în cale. Ba chiar o să plângem împreună!

Nu? Dumneavoastră, nu plângeți niciodată?

DĂ, DOAMNE, BINE!

Ca în fiecare seară, Anton se proptește în fața icoanei și mormăie un *Tatăl nostru* cu ochii închiși. De multă vreme nu s-a mai închinat cu fruntea sus, de când Saveta a scos din casă icoanele rămase de la bunici.

"Afumatele astea nu se mai potrivească cu mobila cea nouă, Antoane", îi spuse. „Lumea se schimbă și noi trebuie să ne dăm după ea.” Și s-au schimbat icoanele, și cele mici și cele mari, au mers la odihnă într-o ladă în pod și în locul lor a rămas una singură, viu colorată și cu o ramă groasă, aurită, pe care Anton nu o putea privi când se-nchina la ea. Și Saveta s-a schimbat, s-a dat cu lumea, mai exact și-a luat lumea în cap. Până și numele și l-a schimbat, acum o cheamă Bettina și e italiancă cu acte în regulă.

Ca să nu încheie Rugăciunea Domnească cu o înjurătură, Anton bate trei cruci repede, mai mult pe jumătate. „Ce-ar spune Moșu' să mă vadă? Sigur mi-ar ține o predică înainte de somn”, își zice omul în sinea lui. Bietul Moșu'! Cât de adânc se ruga, cât de lung. Se închina și el cu capul plecat la icoane, dar când făcea câte o solicitare mai expresă, ridica ochii cutezător, parcă voia să se convingă că a fost bine auzit și înțeles. „Dă, Doamne, ploaie, să răsaie mălaiul, că de două săptămâni l-am pus și nu se vede un fir”, rostea apăsat și parcă cu un fel de imputare, sfredelind cu ochii săi mici și vioi icoana Mântuitorului. "Născătoare de Dumnezeu, ajută pe Joiana să fete ușor și să aibă un vițel gras, nu ca prizăratul acela de an, care nici viu și nici înjunghiat nu mi-a fost de folos". „Sfântă Treime, ajută-mi mâine la polog, să cosesc cât trei din cei tineri, nu ca un hodorog ca mine!”. Și după ce sfârșea solicitările gospodărești, începea Moșu' să se roage pentru toți membrii familiei și pentru toți

cunoscuții și, Dumnezeu știe că nu erau puțini, ba chiar și pentru dușmani. Mai mult închipuiți acești dușmani, că era un om deschis și hâtru, orice supărare o rezolva cu o snoavă și o holercă, încât nimeni nu ar fi fost în stare să îi vrea sau să îi facă vreun rău. Și când credeai că a terminat, începea cu amendamentele: „Știu, Doamne, că Ghenuța s-a făcut de măritat, da mai ține-i mințile acasă baremi un an-doi, că nici de-o mână de lucru nu m-aș lipsi încă, nici livada din Runc nu aș înstrăina-o așa curând. Da ce-i promis e bun promis, făcă-Se voia Ta!”. Urma finalul apoteotic al rugăciunii, singurul pentru care Anton nu adormea și rămânea să asculte toată litania Moșului. „Dă, Doamne, să mănânc bine și să dorm bine!”, era, invariabil, ultima solicitare, după care urmau crucile și mătăniile, câte trei pentru fiecare icoană, făcute tacticos și în liniște. Apoi dezbrăcatul și suflatul în lampă, niciun minut în plus de hârjoană sau de taclale.

Mult s-a mirat și s-a întrebat Anton despre vorbele Moșului. La cei folosea această cerere din urmă, niciodată uitată sau schimbată? De mâncat mânca bine, nu era de felul lui un mîncău, ba obișnuia să spună că lăcomia e un mare păcat, dar, orîșicum, pentru vârsta lui, se hrănea îndestul. Până să-i adoarmă nepotul, pereții odăii se cutremurau deja de sforăitul lui, că Buna și Ghenuța închideau cu grijă ușa dintre camere să nu îl audă cum mănă porcii la jir.

Anton era copil din flori. Ileana, fiica cea mare a Moșului și a Bunei, le făcuse rușinea. Nici în ruptul capului nu a vrut să spună cu cine a sărit pârleazul și oricum nu mai conta, că, „dragoste cu sila nu se poate”, spunea Moșu'. S-a dus la oraș la fabrică și a cunoscut acolo un om de treabă, s-au luat și au un copil al lor acum, o fetiță. Anton a rămas la bunici. „Măcar până o fi de școală să mă ajutați și voi, că viața e scumpă la oraș și cu doi aș fi legată de mâini și de picioare”, le-a spus Ileana. Dar școala era departe de unde stăteau ei, cine să-l ducă și cine să-l aștepte? Pe cea mică o dau la creșă și numai vineri o iau acasă cu ei. Măcar până într-a patra s-a făcut măcar până termină a opta, iar la liceu nu a vrut el. A mers la profesională, că „meseria e brătară de aur”, cum spune Moșu', iar când a terminat-o, bătrânii aveau →

LUMINIȚA IGNEA

nevoie de o mână de gospodar la casă, ca să nu se risipească toată agoniseala lor de o viață.

Cât de concentrat era Moșu' la rugăciunea lui, nu uita să tragă cu coada ochiului la Anton, să se convingă că nu se bătaie pe picioare și e destul de serios când se închină. „Răbdarea, dragul Moșului, e un dar”, obișnuia să spună. „Și cu ea nu te naști, ea crește în tine cu necazul.” Eu răbdarea am căpătat-o în lagăr, la ruși, în '41. Acolo timpul avea altă măsură, fiecare zi cântărea cât o viață de om. „Știi tu, Tonică, cum trece timpul când ți-e dor?” „Dar de cine îți era dor, Moșule?” „De voi, de toți, de baba mea care atunci nu era babă, de mama ta care abia învăța să vorbească și de mătușa-ta Ghenuța, abia venită pe lume, de-o lăsasem în copaie. Și de tine-mi era dor.” „Cum să îți fie dor de mine, că doară eu nu eram?” „Erai, dragul Moșului, erai în visele mele”. Asta era încă o mare nedumerire a lui Anton. Cum să îți fie dor de cineva care nu există, pe care doar ți-l imaginezi? Ca și cea cu mâncatul și dormitul. De ce ar cere cineva cu atâta insistență ceva ce are deja și are din belșug? Avea viața să-l lumineze cu toate.

Pe la Moșii de vară a intrat în săptămâna chioară, așa povestea Moșu' oricui avea timp să-l asculte. Pe Saveta o știa de mică, doar fuseseră colegi la școală, numai că el, timid mereu cu fetele, mai ales cu acelea care învățau bine, nu a avut niciodată curaj să o privească în față sau să-i vorbească. Oricum, mai interesat era de fotbal decât de fete în pauze. „Fetele, măi cărlane”, că așa îl alinta Moșu' pe la vârsta adolescenței, „sunt pierdere de vreme. Poți încerca una așa, de probă, dar nu te aprinde prea tare. Ai cunoscut una, le-ai cunoscut pe toate, niște întrecute. Când ți-o veni vremea, oricum te leagă. Și-o s-o duci ca mine rușii. Așa că trăiește acu, joacă-te și fă-ți prieteni, că pe urmă te lingi pe bot: slugă fără simbrie la-mpărăție și cicăleală cât încap.” Saveta nu părea ca celelalte, nu că știa el multe, dar oricum avea douăzeci și patru de ani, începuse să deschidă ochii. Făcuse școala de surori cum se spune în sat, un liceu sanitar la care nu intra fitecine, și acum era asistentă la dispensar. Pentru cei bolnavi, de la copii la bătrâni, ea era Dumnezeu, că doctorul de la oraș venea de două ori

pe săptămână câte două ore. Așa că fata făcea controale sumare, chema salvarea la nevoie, prescria medicamente pe care le administra tot ea.

Salariul de începătoare nu era mare, dar nu plătea nici navetă, nici chirie, iar recunoștința celor tratați îi asigura mai multă mâncare decât ar fi putut îndestula o familie cu zece copii.

Casa lui Anton din curtea bunicilor era pe gata, cu banii de la nuntă a fost și îmbrăcată.

Și Saveta s-a arătat vrednică, nu se sfia ca după ce dădea jos halatul și boneta să pună mâna pe sapă, pe greblă sau chiar să intre la vaci. Un singur lucru nu s-a dovedit a fi în stare a face – copii. Anii treceau și gospodăria lor, tot mai înfloritoare, devenea tot mai tristă. Mai ales serile când, stând singuri în camera mare cu mobile scumpe, mestecau cu noduri făcându-și reproșuri mute din ochi.

Pe urmă a venit moda plecării în Italia. „Pentru o viață mai bună, pentru copii”, se mințeau singure sâtencele fără venituri și muncitoarele disponibilizate, devenite badante.

„Merg să fac bani de consultații și tratament”, a spus și Saveta. „Am auzit că acum se fac și la noi copii în eprubetă. Totul e să avem bani, în câțiva ani îți umplu băutura de cărlani.”

După nici trei ani, Saveta s-a schimbat în Bettina, nevastă de italian. Acela, de vârsta tatălui ei, nu îi cere copii, că el are deja. Dar îi asigură o viață mai bună, a scăpat de sapă și de Joiana, merge la mare cu „la grande famiglia”, nepoți, fii, părinți și bunici, servind-i pe toți fără „lo stipendio”, dar având grijă să pună mereu deoparte „qualcosa”, pentru Doamne-fereste.

I-a trebuit ceva timp lui Anton să se împace cu noua sa burlăcie. La început nici nu prea dădea pe acasă, mai mult prin cărciumi își făcea veacul. Și-a tras pe seamă însă că asta nu-i viață și că ce a agonisit omul prin munca lui nu poate fi lăsat să se piardă.

Și singur, seară de seară, se roagă pentru toți plecații și dușii, ros de dorul de ceea ce ar fi putut să fie și nu a fost. Zâmbește amintindu-și de rugăciunea Moșului, dar nu o poate rosti. Spune în schimb, cu voce tot mai încrezătoare, privind în ochi icoanele bătrâne: „Dă, Doamne, bine!”

MI-E DOR...

Mi-e dor de mine, Doamne,
Iar amăgirea-i cruntă,
Când mușcă-n prag de toamne,
Dar nimeni n-o înfruntă.

Mi-e dor de ziua-n care
Priveam la Tine-n ceruri –
O dulce împăcare –
Dar răul naște geruri.

Mi-e dor de ruga-n seară,
Cu liniște și pace,
Adu-mi-o, Doamne, iară,
Din vremuri vechi, opace.

Mi-e dor de Tine, Doamne,
Pustie mi-este viața,
N-aș vrea să mă condamne
Păcatele sau ceața.

POCĂINȚĂ

(priceasnă)

Pe cărarea vieții Tale
Și eu, Doamne, vreau să merg,
Să adun din cer petale,
Păcatele să le șterg.

Și apoi, cu bucurie,
Să cântăm în slava Ta,
Să aducem mărturie
Modului de-a exista.

Iartă-ne degrabă, Doamne,
Suntem slabi și mai greșim,
Or mai trece multe toamne,
Răul să îl depășim.

Bunătatea Ta e mare,
În iubirea ce ne-o porți,
Astăzi, noi cerem iertare,
Nu închide-a Tale porți.

DIN ILUZII ȘI GÂNDURI...

Din iluzii și gânduri
Se-aștern vise-mpăcate,
Mă străbat printre rânduri
Și mă pierd în păcate.

Devorată de ceață,
Unduită de vreme,
Cu un suflet ce-ngheață
Într-un nor care geme.

Iar în somnul de pace,
Răstignită-n tăcere,
Printre stele rapace,
Ruga-n seară își cere.

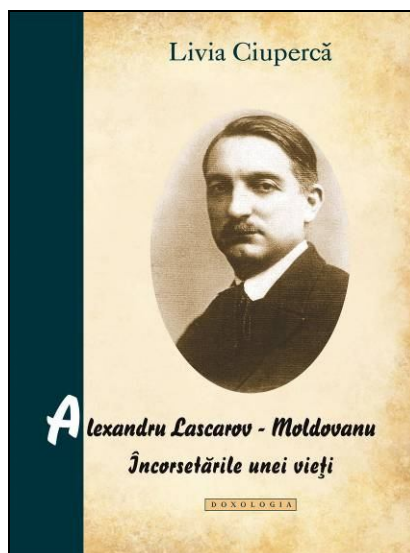
DANIELA TIGER

Dor de duhul cel de obște

Satul a fost la-nceputuri o așezare primitivă, o comunitate cu preocupări comune, conlucrare în interesul obștei, conviețuire în bună înțelegere, muncă și respect pentru datini, așa cum mintea și cugetul viețuitorilor o dictau. Cu privirea îndreptată-n spre zorii aceluia răs-timp, Alexandru Lascarov-Moldovanu încearcă (în emisiuni radiofonice, conferințe, în școlile țărănești sau oriunde îl purtau pașii) să împărtășească din experiența acumulată, strunindu-și cu subtilitate „văzul” său „sufletesc”. Scormonind, cu meșteșug, prin „negura depărtărilor vremii” conferențiarul deschide fereastra gândului spre ceea ce ar trebui să ne imaginăm cu ochii minții noastre: tărâmul întregit al României Mari. Așa cum s-ar cuveni să fie, „cuprins între trei mari ape: Dunărea, Tisa și Nistru”, „sprijinit de Marea Neagră”. Este atât de puternic, atât de profund, atât de curat acest simțământ, încât nimeni și nimic nu-l poate face a gândi decât spre o imagine a satului – țară în miniatură, tărâm creștin, aflat în armonie deplină. Personal, a străbătut așezările românești în toate ale sale puncte cardinale. Totul i-a rămas în minte, oglindire sacră. A iubit cu toată ființa sa acest popor de „săteni”, „risipit pe văi sau agățat de dealuri”; poporeni frământați de-atâtea zavistii și năpaste; obidit, chiar înfometat, dar niciodată în-genunchiat. Vijelii cumplite i-au sângerat ființa dar prin urmașii lor, și-a continuat drumul vieții, cu privirea mereu înspre Sfântul Soare. Multe „ceasuri ale încercărilor” l-a zguduit, dar el, țăranul, s-a-ntors mereu la vatră, convins că numai prin muncă va birui orice necaz sau nedreptate. Vârtejuri, fără număr, l-au împresurat, dar el și-a refăcut căsuța din chirpici, cu acoperiș țuguat și cu prispă, și-a protejat ograda cu împletituri de câtină sau rădlogi, și-a durat fântână în fața porții, s-a gândit cu drag la petecul de ogor pe care-l făcea să zâmbească, așa cum știa el mai bine. Cu fruntea plecată spre pământ, dar cu inima înălțată spre cer, truditarii gliei au rămas neclintii, „câini credincioși ai ogoarelor”, „sfînți netrecuți în calendare” (Teodor Al. Munteanu). Acolo, și numai acolo, în vatra sfințită de sudoare și lacrimi, dar cu speranță-n bunătatea divină, afla-vor „tihnitele adăposturi”. Acolo, în vatra străbună „viază” „duhul cel veghetor”¹.

Din această „zalogire”, printr-o tainică lucrare, „s-au țesut”: poezia populară, doina, balada, legende, obiceiuri-

le, eresurile, descântecelor”, jocul, șezătoarele... și mai presus de tot și de toate, „duhul cel de obște”. Valuri și vârtejuri săpat-au urme adânci, mutilând și încolăcind, schilodind bunul mers al conviețuirilor. Viscoliri repetate ne-au împresurat. Au fost momente de crudă răscolire sufletească, dar nu s-a uitat vorba străbună: „Neamul care-și pierde duhul”. De câte ori nu ne-am întrebat – și ne întrebăm: Unde-i duhul nostru cel de obște? Unde-s șezătoarele, războiul de țesut și drumurile „troienite” de altădată? Unde-i țăranul fiu de dac, înveșmântat în cojoc mișos și cu o cușmă cât o zi de post pe cap, care traversa fără pic de teamă Dunărea-nghețată din vremea „craului Decebal” (Mihai Eminescu)? Unde-i țăranul luat de la plug pentru a apăra hotarele țării, „lovind turcescul furnicar” (Alecsandri) sau câți alți „furnicari”, Doamne?! Unde-s românii „cu-a lor pluguri”, trudind pe câmpuri împreună cu a lor „boi plăvani”, în „câte șase”, „opintindu-se în juguri” (Vasile Alecsandri)? Unde-s „umiliții”, „pătimirilor” noastre, „frații buni ai frunzelor din codru, / copiii mândrei bolți albastre” (Octavian Goga)? Unde-s brațele „în care se opintesc / asprimile, / vânturile / durerile / lacrimile” (Gh. Dem Sârbu – Berești)?!

Cât cuprinzi cu ochii... goluri-goluri... Nu doar pământul rămas-a „des-țarnat”, ci și sufletul nostru. La un moment dat, n-am mai vrut să „gospădărim” Țara „țărănește”. Fugit-am la oraș. Acolo, mai bine, mai rău, prea bine se știe. Trăit-am acele vremuri, nu trebuie a ni le povesti nimeni. Apoi, un 1990, răscolit-a conștiințele și, curând, neînțelepciune, praf și fum! Pe de o parte – coloși în rugină, pe de alta – „plânsul din tindă”. Lanuri părăsite. Bătrâni – în singurătate și neputincioși. Tinerii – peste hotare, umiliți pe la alte

împărții... pentru-un pumn de bani fluturând în vânt. Și mai cu sârg, în orașe capitale de județ, a nu mai vorbi de capitala țărișoarei noastre, în inima canalizărilor și prin locuri dosnice, cât cuprinde, figuri nespătate, zdrențuite, sălbătice, fără „niciun Dumnezeu”, cum se zice-n grai neaoș, numiți cumva-carecumva, „oamenii străzii” sau „pleava societății”. Și când ne gândim că și „pleava” era, cândva de un real folos, la „muritul pereților”. Dar aceștia, vai nouă, nu se vor murii nici pe ei înșiși. Lenea-i cucoană mare, nu?

O, Doamne, „neamul care-și pierde duhul cel de obște, pierde”, spunea la 1934 Lascarov-Moldovanu. „Știm multă carte, dar nu și multă minte sănătoasă”, scria al nostru Eminescu, pe la 1877. Ne-am „despuiat” (Lascarov-Moldovanu) de „duhul” cel străbun, adică de legile firii – și astăzi vedem consecințele! S-ar cuveni limpezire. Să nu mai fim niște „pseudo” (Eminescu), ci „vajnici” (Herodot) – Români!

De la tribuna Senatului, Alexandru Lascarov-Moldovanu a demonstrat că țăranul român a sfințit cu trudă și cu sânge acest pământ străbun, România; popor înzestrat cu atâtea calități native, încât merită să te-apropii spre a-l cunoaște și a te hrăni spiritualicește. De la el vom învăța întotdeauna ce înseamnă respectarea cuvântului dat, iubirea pentru glia străbună, pentru credință, neam și țară. Un exemplu elocvent, real, concret, necosmetizat, datează din primul război mondial. Prea bine se știe, după marea ofensivă care s-a soldat cu o mare înfrângere, în Ardeal, în 1916, intervenția franceză va fi decisivă, întru disciplină și tactică de război. Exemplul oferit de Lascarov demonstrează că țăranul român este înzestrat cu o inteligență nativă și știe să se concentreze în momente cruciale. Ofițerul francez Paul Mourier explică în fața soldaților români, țărani simpli, cum se folosește pușca-mitralieră: „a venit Paul Mourier, căpitanul francez, cu un corp de mecanici, ca să învețe pe țăranul nostru român această armă”. Era convins că va fi nevoie de două-trei săptămâni, pentru instrucție. Mare-i va fi mirarea când, după prima sa demonstrație: „Poate vreunul dintre voi, soldații, să desfăcă și să facă la loc această armă?” Și adaugă Lascarov, prezent și el la acel moment: „Și, a ieșit Ion a Floarei, un anonim țăran de al nostru, și a zis: <Domnule căpitan, eu pot!> Și-a scos haina, a pus un genunchi în pământ și a luat în mână lui, care nu mai umblase cu o asemenea unealtă, a luat pușca-mitralieră și a →

LIVIA CIUPERCĂ

desfăcut-o oscior cu oscior și le-a pus jos pe pământ”. Și Ion a Floarei a demonstrat că poate să remonteze acea armă, spre uimirea căpitanului francez. Concluzia formulată de ofițerul francez ar merita să fie pildă și îndemn chiar în acest deceniu de mileniu trei: „Aveți un element omenesc cu o atât de mare putere în el, încât bine condus, acest popor ar însemna mult mai mult decât ceea ce înseamnă”².

Și prea bine se știe, acești țărani plecați de la coarnele plugului, în marea lor majoritate, s-au dăruit pentru acest pământ, pentru poporul său, și jertfa lui s-a numit: Unirea cea Mare!³

În simplitatea, dar credința sa nestrămutată, țăranul român a pus mult teamei pe falca de pământ, pe care o voia a lui și doar a lui. Această nobilă idee o regăsim, în descrierea lui Lascarov-Moldovanu, și în volumul *Zile de campanie* (1915), subcapitolul: *În cantonament, la Brenița*. În convorbirile cu soldații, sublocotenentul narator înțelege cât de important este pentru țăranul român pământul – glia, „noțiune sfântă” – „cum iubește arabul calul, turcul femeile, neamțul berea, ovreiu afacerile, așa iubește el pământul: cu ciudă, cu sete sălbatecă, cu deznădejde... Setea de pământ!” „Din cea mai grea captivitate, românul a înfrânt și moartea, și a revenit la pământul lui, dus mereu de aceeași sete fără hotare”. „Când a cântat: de voie bună, de jale sau de sfruntată bărbăție, - tot pământul i-a îndemnat sufletul. Izvor nesecat de inspirație a fost pământul, cu tot ce-i pe el: codri adânci, păduri cu luminișuri înverzite, lanuri de porumb, copaci stingheri de-a lungul drumurilor mari, ape lucitoare...” „Și tot pământul, l-a făcut pe omul nostru să fie de-o mișelie fără seamăn. Câte zavistii și crime între frați, între tați și feciori, acolo, în lumea umilă a satelor, n-a înfăptuit această sete neistovită de pământ. Nicăieri, ca în lumea Judecării, nu se poate vedea mai bine acest lucru”.

La Radio România, Alexandru Lascarov-Moldovanu acordă Satului Românesc, pe care-l numește „satul sufletesc”, „duhul nostru cel de obște”, în inima căruia „s-a țesut” cuvântul „dor”, mai multe emisiuni, folosind chiar titlul „Elogiul satului românesc”, precum emisiunea cea din 6 mai 1934. A fost atât de explicit, pentru ca și peste secole urmașii să rețină că pentru omul truditor al ogorului străbun, munca era precum o rugăciune. Cu sfânta cruce pornea pe ogor, cu sfânta cruce la botez-nuntă-îngropăciune, cu sfânta cruce la război. Cu această credință – va cunoaște și sfânta împăcare sufletească⁵.

„Fă bine ceea ce faci, căci numai făcând bine, vei fi părtaș la frumusețea lumii!” (Jean Ballard).

Și cum emisiunile sale deveneau transmutație a textului tipărit, vom întări acest sentiment de iubire, prin exemplificare din eseu: *Satul sufletesc*, publicat, ulterior, din care reproducem esența: „Așezarea noastră străveche românească este satul. Dacă cercăm să pătrundem cu văzul sufletului prin negura depărtatelor vremi, vom afla pe pământul acesta cuprins între cele trei mari ape: Dunărea, Tisa și Nistru – și sprijinit pe Marea Neagră, un popor de săteni, risipit pe văi sau agățat de dealuri, avându-și așezările lor simple și cuminți, în pâlcuri-pâlcuri, umbrite de pomi și udate de pâraie. Căsuțe cu acoperiș țuguat și cu prispe de jur împrejur, stând mai adesea, în ogrăzi mari de cât lipite una de alta, – având în preajmă coșare de nuiete și garduri de câtină sau de răzlogi. Și mai toată vremea de deasupra tuturor acestor gospodării, se ridică încetishor fumul vetrelor spre înaltul cerului, ca un semn că viața e fără întrerupere – și că acolo, în tihnitele adăposturi, viază un duh veghetor. La răstimpuri, isvoare de tot felul se ridică deasupra satului...”⁶.

Dar Românul e răbdător – și curajos. Primește, smerit, tot ceea ce Domnul hotărăște. Și Pacea, și Războiul. „Când și când, deasupra satelor se ridică vaiete ascuțite – și zăngănit de fier. Răzmerițe și locuri crunte cu dușmanii care au tăbărit la hotare să cotopească așezare românească. În ropotul copitelor cailor pleacă oștenii, să se adune mulți la gura vâilor, să plece apoi, cu căpeteniile în frunte, unde e locul primejdiilor. Pe urmă, unii nu se mai întorc – au rămas acolo, la hotare, să le întărească jos, la temelie, cu sânge cald și oase albe. Și așa, veac de veac, fumul de deasupra vetrelor nu s-a oprit niciodată, pentru că niciodată n-a pierit duhul veghetor de la vatra noastră, cea din strămoși. Așa că, la drept vorbind, duhul neamului nostru a fost acela, iscat și țesut din duhul satului. De acolo s-a ridicat și-a împânzit toată cuprinderea așezării românești, acel duh al nostru, acea respirație obștească, numai a noastră, care se deosebește de alte duhuri străine. De pildă, din duhul nostru cel *de obște* (cu sensul cel din *Faptele Apostolilor*), s-a țesut de-a lungul vremii un cuvânt alcătuit din trei litere: *dor*. Prin această vorbă, duhul nostru vrea să-și arate o simțire cu totul greu de deslușit. În vorba aceasta este și o dorință de dragoste și plăcută amărăciune și o picătură de bărbăție, cum și multă gingășie și duioșie... Ei

bine, această vorbă dor, cu tot ce prinde ea, este numai a noastră, a duhului nostru românesc, – ivită, ca și fumul de deasupra căsuțelor, din focul duhului de la vatra noastră străbună...”

Și ce avem a reține?

„De acolo, din satul nostru s-au ridicat toate puterile poporului românesc”.

Fără puțință de a uita:

„O înfățișare de duh mai mare și mai puternică decât toate este dragostea de pământ”. Pentru țăranul român, pământul este precum un frate. De aceea s-ar cuveni să nu-l părăsim, că e mare păcat!

Observăm în cuvintele lui Lascarov-Moldovanu nu răzbate nici mândrie, nici preamărire, ci o constatare firească. Scriitorul nu vrea nici să ne ispitească, nici să ne smintească. Știa, neîndoios, sfatul preasmeritului Agapet: „Să nu se fălească nimeni cu noblețea strămoșilor lui. Căci toți au ca strămoș al neamului lor țărana...” Iar Lascarov spune că pentru țăran, munca este precum o rugăciune, iar pământul îi este precum un „frate”. „Suntem un popor de țărani”. „Deștămare” va fi pedeapsa noastră. Dumnezeu ne-a dat „duh” bun. „Cel ce-și înstrăinează duhul – și-l pierde”. „Cel ce-și pierde duhul – își pierde ființa” (*Satul sufletesc*).

Pentru țăranul român, satul este precum o respirație întru comuniune cu semenii, casa – un cuib al armoniei cu cerul, sfințirea este un act – la vedere...

(Fragment dintr-un viitor volum dedicat scriitorului Alexandru Lascarov-Moldovanu)

1, 6. Al. Lascarov-Moldovanu – *Satul sufletesc* (revista „Satul”, nr. 43/iunie 1934)

2. Și în mileniul al treilea, țărănimea pare decimată. Pare!

3. Al. Lascarov-Moldovanu – *Ceas de cumpănă*.... Cuvânt la mesaj rostit în ședința Senatului de la 4 decembrie 1931 (București, 1931)

4. Profesorului univ. dr. Golopenția îi datorăm, la 1940-41, și recensământul românilor stabiliți dincolo de Bug (rezultate care nu s-au dorit a fi publicate), precum și recensământul din România, de la 1947, pentru care a fost și arestat, murind nevinovat, în închisoarea Văcărești, în 1951. Toată munca sa de cercetare, corespondența, precum și dosarul de la S.R.I., sunt publicate postum, după anul 2000.

5. „De vorbă cu sătenii”: Emisiunea *Ora satului*, 6 mai 1934, ora 17.30. În Arhiva S.R.R., dosar nr. 2/1934, 13 file mss., text olograf

Singur aștept aurora

Vântul acesta totul îngheață
pe planeta cu poteci înfundate;

fericită-i pe-aici
doar singurătatea,
când deziluzia-n cascade
picură liniște
în memoria trecutului,
fruct al tăcerii;

o lamentare s-aude
în bezna prezentului
prin florile tristeții;

văd, de-aici, vrăjitorile-nserării
venind cu umbrele,
speranța-i și ea,
o lentilă de gheață;
aici
singur aștept
aurora.

N-am văzut

N-am văzut
trecând, pe-aici,
pasărea neagră a serii;

n-am văzut
cum ies flăcări
din ierburi;

n-am văzut
singurătatea strecurându-se
pe sub podul tăcerii;

n-am văzut
nici lumina tremurând,
ca o nălucă furișându-se,
resemnată, ca o umbră,
prin unghere;

n-am văzut
acel râu subteran
al vântului susurând;

n-am văzut
nici gheața vegherii
la capăt de gând;

când de frunze-i albastru,
cel paznic de ape,
văd doar alfabetul zilei
născându-se;

atunci, când iernile vor veni,
eu voi vedea doar acel loc
în care eu nu voi mai fi.

Se uită dimineața la mine

Uimită,
se uită dimineața la mine,

parcă aud un imn străin
sub raza subțire,
precum lama unui cuțit;

piatra aceasta din față-i
cât muntele,
iar pe ea-i semnul meu,
ca un cuvânt interzis,
rătăcit printre bănuții
mărunți ai salatei sălbătice;

tot mai ciudată-i pe-aici
și singurătatea
în murmurul acela de floare,
când fântâna ascultă
vioara vântului;

undeva,
ziua toarnă crini
peste caii ei, toți azurii,
prin cimitirul uitaților
se naște un înger;

se uită dimineața la mine,
ce mare-i, Doamne,
marea asta
de foșnitoare lumini.

De-acolo pașii rari vin

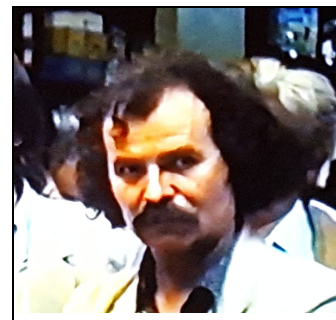
Cu singurătatea prieten,
în piele de aer
dimineața aceasta respiră
în lungă ei rochie,
toată de raze;

în jur
e-un urcuș de ape,
urcuș de lumini,
ce bea văzduh,
ce bea un albastru
lichid,
pe săturate;

în valuri-valuri,
din subpământul tăcerii,

Florin Șuțu, "Bunul păstor"

fumul viclean
se prelinge

de-acolo
pașii rari vin
și-abia-i mai aud.

Singurătatea bea aerul tare, râzând

Dimineața aceasta
stă pe o bancă de crini,
sub acoperiș de mărgean,
deasupra veghind;

aici, strigătul umbrei
a rămas
în uitare totală,
un privilegiu meschin;

odată cu gălbenușul soarelui,
singurătatea
bea aerul tare,
râzând.

Vremea și anii mă țin de mână

De aici văd norii –
solzii cerului înflorind
sub ploaia
darabana bătând
pe-acoperișul de tablă;

până departe
călătorește râsul tunetului,
musafir al înaltului;

doar clopotul bisericii,
din adâncuri venind
mai bate
în secunda de apă;

marmura-i și mai albă,
fără acea frică de moarte,
din statuia amintirilor;

prin dimineața venind,
vremea și anii
mă țin încă de mână.

LAZĂR LĂDARIU

BIBLIOTECA BABEL

Emily Elizabeth Dickinson

(n. 10 decembrie 1830 - d. 15 mai 1886)

(Măsor orice necaz găsesc)

Măsor orice necaz găsesc
Cu ochi pătrunzător;
Mă-ntreb de-i greu ca și al meu,
Sau poate-i mai ușor.

Mă-ntreb de-l au mai de demult,
Sau tocmai a-nceput?
Cu-al meu nici nu mai știu de când
Mă chinui pe pământ.

Mă-ntreb dacă îi doare viața
Și dacă-i chin să o trăiască,
Și încă, dac-ar fi s-aleagă,
N-ar prefera s-o părăsească.

Mă-ntreb, când ani s-au adunat –
Câteva mii chiar – de necaz,
Cei de mult timp năpăstuiți
Primi-vor oare vreun răgaz?

Sau vor continua să-ndure
Pin secole dureri mai crunte,
Înțelegând că ele-s și mai mari
Decât iubirea ce o poartă-n suflet?

Căci necăjiți sunt mulți, eu știu;
Pricinile-s și mai profunde –
Moartea-i doar una, însă ea
Doar ochii ți-i închide.

Dor lipsurile, dar și frigul –
Și cea numită „disperare”;
Și despărțirea de cei dragi,
Și dorul de patrie doare.

Și chiar de nu ghicesc pricina
Oricărui chin ce-l întâlnesc,
Pe drumul Golgotei în ele
Amară alinare îmi gălesc.

Să văd cum fiecare-și poartă
De unul singur crucea sa,
Încă-ndrăznind să socotesc
Că mai e vreuna ca a mea.

(Pe când intra în cimitir cortegiul)

Pe când intra în cimitir cortegiul,
O pasăre se puse pe cântat
Și o ținu așa, tot într-un tril,
Pân' cimitiru-ntreg a răsunat;

Atunci ea și-a dres viersul cel subțire,
S-a înclinat și a prins iarăși glas.
Ea chiar credea că e a sa menire
Să fie cea ce spune bun-rămas.

(Nici când eu n-am văzut o baltă)

Nici când eu n-am văzut o baltă,
Nici când eu nu am văzut marea;
Dar știu o buruiănă cum arată
Și valul cum atinge zarea.

Nici când eu n-am vorbit cu Domnul,
Și nici prin rai nu m-am plimbat;
Dar știu prea bine care-i locul,
De parcă pe o hartă m-am uitat.

(Să-mi fie teamă? Nu, de ce?)

Să-mi fie teamă? Nu, de ce?
De moarte – cine-i ea?
Al tatei slujitor din casă
Mai rău m-ar speria.

De viață? Chiar ar fi ciudat
Să mă-nspăimânte cea
Care, din voia Domnului,
Mereu mă cuprinde în ea.

De înviere? Oare răsăritul
Se teme să se-ncreadă-n zori
Cu fruntea lor cea precurată?
Să-mi luați cununa ar fi mai ușor!

(Muri – chiar astfel ea muri)

Muri – chiar astfel ea muri;
Și când suflarea i se curmă,
Spre soare ea curând porni,
Lăsând totul în urmă.

La poartă sigur îngerii
Firavul trup i l-au zărit,

Căci printre muritori, în lume,
Ea nu mai este de găsit.

(Largi ulițe de liniște duceau)

Largi ulițe de liniște duceau
Către târmuri de repaus;
Acolo nu-i gâlceavă, dar nici gând,
Nu-i univers, nici pravili.

Ceasul zicea că-i dimineață,
Dar clopotele-a noapte răsunau;
Căci timpul nu mai avea viață,
Iar epocile locul nu-și găseau.

(Abia atunci când pleacă)

Abia atunci când pleacă
Aflăm ce mare-a fost
Cel ce ne-a stat alături.
Un soare maiestuos

De două ori mai tare
Străluce-n amintire
De cât a avut parte
În viață, de iubire!

(Se spune – „timpul lecuiește”)

Se spune – „timpul lecuiește”, –
Dar niciodată nu a alinat;
Durerea-adevărată se-ntărește
Ca mușchii, când în vârstă-ai 'naintat.

Timpul pune durerea la-ncercare,
Dar nu-ți oferă niciun leac.
Dacă-i așa, atunci înseamnă
Că suferința ta a fost un fleac.

(Cei ce-au murit ne-ajută)

Cei ce-au murit ne-ajută
Mai senini să murim;
Cei ce-au trăit, cale bătută
Spre nemurire să croim.

(Dulci ore au pierit aici)

Dulci ore au pierit aici;
Asta-i o cameră măreață;
Speranțe-au găzduit acești pereți –
Acum doar umbre fără viață.

(Moartea le-aduce viață unora)

Moartea le-aduce viață unora
Care, pân-au murit, nu au fost vii;
Care, de-ar fi trăit, mureau, dar când
Chiar au murit, ei prins-au a trăi.

În românește de
CARMEN SCARLET

TREI FRĂȚI

(III)

Am aflat că s-a căsătorit, cu o fată din oraș, fată frumoasă, pe care o cunoșteam. Și acest lucru a fost unul din nu puținile ieșite din comun pe care frații X le-au făcut în viața lor – fapt pentru care m-am hotărât să scriu rândurile de față. B s-a căsătorit cu o turcoaică. (Romanul meu "Domnișoara" în altă versiune...) În anii aceia, într-o familie creștină atât de bigotă, atât de severă în păstrarea percepțelor lor religioase, ca un fiu de-al lor să se căsătorească cu o fată de altă religie, mai ales musulmană, cred că – similar ca și la noi, evreii – era un cutremur de pământ... E o apreciere fidelă realității! Nu cunosc exact cum s-au desfășurat evenimentele generate de acest act a lui B în familia X, dar din drag și respect pentru ei nu am "sondat" problema, mai ales că eu sunt liberal și la acest capitol...

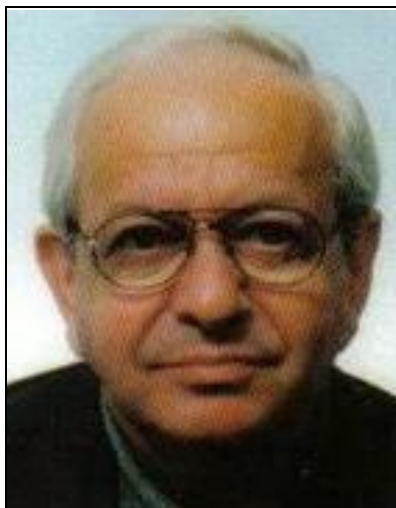
Se pare totuși (cum se spune? – "ca chestie!") că în marea familie X, cazul matrimonial al prietenului meu B nu a fost unicul. În "Cronica familiei X" din USA, de care vorbeam pe la început, am găsit următoarele rânduri: "în familia X standardele au fost în general extrem de înalte pentru <<candidatele>> de măritiş cu băieți din familie (...). Mai mulți băieți din familie s-au fript din cauza acestor standarde..."

Principalul este să aflați că B a făcut și are o căsătorie bună, trainică. Au și o fiică.

Nu e dată, ca să fiu în orașul meu de baștină, să nu mă întâlnesc cu prietenul meu B. În urmă cu câțiva ani, fiind acolo cu soția mea, el ne-a invitat la ei acasă, la o masă de seară. Să-i numim soția – F. F s-a dovedit a fi o amfitrionă de o căldură și o amabilitate deosebit de sincere, fapt care și-a găsit ecoul potrivit la regretata mea soție, între ele creându-se un "coupe de foudre" de o rară autenticitate pentru doi oameni total străini; normal că m-am asociat la această atmosferă, cu concursul total sufletesc al bunului meu B. Ne-am simțit "ca acasă".

Firește că F ne-a cucerit și cu cele pregătite pentru masa de seară, prin preparatele tare gustoase, românești și orientale...

Am aflat că în ultimii ani F este tare bolnavă. S-o ajute Dumnezeu! Mai ales că și soțul ei, de care nu știam că ar fi tare religios, s-a apropiat de religie. Și el – deși (nu-l critic!) e departe de

fratele lui cel mic, C, despre al cărui fanatism vom vorbi la timpul său, se roagă... Să primească Cel de Sus al tuturor rugile lui B, ca soț bun, pentru tămăduirea tovarășei lui de o viață.

Răposatei mele soții – Dumnezeu s-o aibă în pază! – îi plăcuse mult perechea aceasta de prieteni/cunoștințe ale mele, B și F, observând cu satisfacție, ca și mine, că unirea sufletelor este ceva omenesc/Dumnezeiesc, total lipsit de convenții...

*

C, mezinul – așa a condiționat soarta - din momentul în care am început să public cărți (pe care el le-a citit pe toate!) a devenit, dintre cei trei frați, cel cu care legăturile mele s-au permanentizat. De fiecare dată când vin în oraș, el vine să se întâlnească la hotel cu mine; discutăm atunci mult – căci avem să ne spunem multe. Chiar ne scriem din când în când scrisori. Precizez – "scrisori", căci mijloacele moderne de comunicație nu sunt în folosința lui C. (Voi reveni asupra acestei observații.)

Și cu C voi fi consecvent referirilor, limitându-mă la faptele și trăsăturile fizice-psihice esențiale întru realizarea scopului dorit cu scrisul meu, nu mai mult...

M-am mirat în urmă cu vreo doi ani când C, fiind la mine, în hotelul în care mă aflu de obicei când vizitez urbea de baștină, mi-a spus: "Da' ce crezi? Am trecut și eu de-acum de 70..." Eu am întotdeauna sentimentul că cineva mai tânăr ca mine, pe care-l cunosc din copilărie, ar trebui parcă să îmbătrânească mai încet ca mine! "Ce, puștiul ăsta e de-acum și el... moș?!" Dar neavând încotro, mă împac cu realitatea care... "nu iartă"... Pe nimeni.

C era un băiețel slăbuț și timid când fusese puști, pe care eu, când mă duceam la fratele lui, B, nu-l prea luam în seamă.

Am aflat că a fost un elev tare bun. A studiat medicina și s-a întors în oraș, unde profesează medicina până azi, fiind un doctor considerat de toți foarte bun. Pentru unchiul mei – la timpul său – a fost chiar doctorul-prieten de familie.

Dar pentru C, moștenirea credinței părintești a dat roade cu o asemenea profunzime, încât el, medicul, și-a închinat viața – poate chiar înaintea profesiei – credinței.

Când, la vârsta maturității, ne-am reîntâlnit și ne-am apropiat cu adevărat omeneste unul de celălalt, el era deja "plămădit definitiv" în credința sa; cu o rigiditate pe care numai pentru că țin la el, cu greutate îmi permit să o numesc – fanatică (după optica personală, liberală.)

Ne respectăm reciproc, onorându-ne cu tact și bun simț credințele și opiniile în materia atât de diversă a Puterii Divine. Credința în EL ne este comună! Prin această așa-zisă comunitate, credința lui C este mai mult decât apropiată de religia mea, de ceea ce – după origine – cred eu. De multe ori, în conversațiile noastre, pe care avem grijă să nu le prăvălim spre dispute, C pare chiar mai evreu decât mine... Dar... Cam atâta la capitolul credință, cu toate că – apreciez – el este decisiv în viața lui C!

Vă datorez o informare : C nu folosește nici telefonul, nici radioul, nici televizorul, nici alte mijloace de comunicație, din motive habotnice. Totuși, anul trecut, m-a surprins cu o noutate – mi-a dezvăluit că și-a luat un telefon mobil! Însa scrisorile pe care mi le trimite, sunt scrise încă la... mașina de scris veche!...

C este un bărbat înalt, slab, cu o înfățișare mai mult de dascăl decât de medic. Îmbrăcat întotdeauna punctual, modest. Știe să și zâmbească, deși o face nu prea des. Când o face, însă, ajungând până și la râs, e cuceritor!

Iubește iudaismul, adoră evreii, de care se simte legat ca fiind parcă o parte integrantă a acestei etnii, căreia îi atribuie haruri providențiale pentru mântuirea întregii omeniri... Se duce la sinagogă luând parte la sărbătorile evreiești. Merge la cimitirul evreiesc pentru a se reculege lângă mormintele celor pe care i-a cunoscut și de care-i este dor... "Au fost oameni tare buni" – obișnuiește să spună cu sinceră emoție.

Cumpănindu-mi cuvintele, am îndrăznit odată să-l întreb:

- De ce nu te-ai căsătorit? În afara dragostei nețârmurite față de →

CAROL FELDMAN,
Israel

Cel de Sus, nu poți iubi și o femeie? Că doar nu ești călugăr.

C mi-a răspuns direct:

- Am fost pe punctul de a mă căsători, dar părinții ei s-au opus.

- Părinții fetei? De ce?

- Pe bună dreptate, din punctul lor de vedere. Sunt un om care pot părea unora curios. Ce pot face?

M-am gândit să insist, prezentându-i chiar intenția de a-i dedica un roman... Dar... Am renunțat, schimbând discuția...

Și iar un "dar"... Anul trecut, C mi-a făcut cunoștință cu... prietena lui! O fată care mi-a plăcut mult, inteligentă și foarte comunicativă. Mai tânără cu vreo 30 de ani ca C. Declară că-l prețuiește mult. Declară fără reticențe că-l iubește și că ar dori chiar să-i fie soție. Dar el nu vre...

Mi-e greu să comentez. Poate chiar că nu am nici calitatea... Deși, lui i-am spus părerea mea. În rândurile de față nu voi comenta. Participă, cititorule, prin cugetare, independent!

Sper, cu ajutorul lui Dumnezeu, să mă revăd în curând cu C. În orașul nostru. Ca și cu fratele lui, B, cu care C este în bune legături frățestre.

Aceste întâlniri sunt pentru mine întotdeauna întâlniri de suflet.

*

Iată cum ceea ce în domeniul scrisului m-a frământat mulți ani, lovindu-mă de multe obstacole, s-a concretizat în... "ceva"...

Mă gândeam, recunosc – cu teamă, să scriu într-adevăr un roman. Dar gândirea m-a preocupat prea mult timp, așa că acum, socotind că poate nu aş mai avea vremea necesară, nu am vrut să renunț cu totul și m-am limitat scriind ceea ce am scris.

Am scris o povestire? Nu știu. Mai curând un fel de "potpuriu". Fragmente reprezentative din viața a trei frați. Trei frați, trei lumi deosebite. Trei fructe diferite născute și crescute pe același pom al vieții. Cu rădăcinile în solul credinței. Comune. Aceste fragmente ilustrează în memoria și gândirea mea multe din aspectele vieții noastre. Ale tuturor. Cu marele ei deosebiri, dar și cu multe asemănări...

Cu toții suntem ființe omenești. Care venim și plecăm. Lasând după noi "ceva"... Mai vizibil, mai palpabil, sau nu... Care și el, acel "ceva", cu timpul, dispare...

Parcă scriind, încercăm să trăim sentimentul că întârziem vremelnice dispariția acestor "ceva"...

E ceea ce am încercat și eu...

Asterisc

În Principiu

Multe „delicte” majore, ori minore pot izbucni, multe, multe paradoxuri te vor mângâia pe chelia suspinului, dar ca în Principiu..., chiar că nu se poate! Nicăieri în lume nu se poate orice, ca în Principiu.

Și tablourile dorm în taină în Principiu. Cortegiul de iluzii nu se abate spre drumuri strâmbe, iar trecutul nu trăiește în tine acolo.

De-o întrebi ceva pe o doamnă, ori domnișoară, de le ceri cava..., tu, bărbat, îți va răspunde senin de spontan (nu senil):

- Da! În Principiu, se poate!

Păi... până ajungi tu cu ea în Principiu, uitați la ce și pentru ce vă duceți acolo !

Îl întrebi pe patron că d-aia este capitalism sălbatic: - Ați fi de acord să-mi măriți și mie retribuția?

Deja, acum știi răspunsul ! Nu va fi altul decât... în Principiu sunt de acord, ba, chiar... și mai mult. Vedem, analizăm și în Principiu, Da.

Deci, te-ai potolit, omule? A, nu te-ai potolit! Îi vei spune slugarnic ca mai toți și-i vei lua toate scamele imaginare de pe umeri și-i vei ura numai și numai bine lui și neamurilor sale, dar tot îți vine să strecuri ceva prin păstrungă: - Știu, șefu că în Principiu se poate, dar eu aş vrea acum, începând de azi!

-Am zis că în Principiu! Acolo da, dar aici avem multe probleme și cheltuieli; copii la Sorbona..., „familie mare”... ai mai zice tu...

Și te va lăuda și te va preamări

Florin Șuțu, „Gânduri și afectiva lor însoțire”

șeful și îți va promite și că în Principiu ai dreptate. Toată dreptatea. Stă floarea răstignită-n praf și-n întunericul ei neatins. Tu, cu gură moartă îi spui că este eterna cunună și-i promiți că în Principiu este udă și... cea mai frumoasă.

Păi... du-te, mă, cu ea acolo, în Principiu, să vadă și ea sărmana florică mică, mică cum se-susuflesc relicvele postum...

Pe la colțuri se vorbește, am auzit și io, că în Principiu nu este nici un pork de politician (bazna, mangaliță, marele alb ori mistreț de stepă prăduită) mincinos, curvar, borfaș, lichea, haimana ori altă barabulă...

Da, în Principiu politicienii, popii, milițienii, A.N.A.F-ul, D.N.A-ul, D.I.I.C.O.T-ul și celelalte, ori ceilalți troglodiți..., sunt ... pe bune...

Grelele tăceri din masca veșniciei când tresar umbre pe ruine, iar surăsuri ard în ochii morți, în Principiu NU există.

Acolo, în Principiu, morții vii nu pășesc pe grele și armonice canoane roase, iar ușile nu plâng din țâțâni, iar când sudalmele se așează-n straturi la piciorul crucii bețive, ori prietenul îți calcă pe umbră cu șisu-n mâna de la spate, îți vine să exclami: Da, în Principiu pot să înjur !

În Principiu nu-ți trebuie bani mulți, mâncare sclifosită, ori îmbrăcăminte bulevardistă !

Acolo, doar trebuie să fii! Să exiști.

Parcă-aș face două minute greva foamei să fiu dus și eu în Principiu.

31072017 – Rm. Vâlcea

PUIU RĂDUCAN

Puncte de vedere

Fericirea poate fi construită

Am crezut întotdeauna că fericirea ține de un domeniu inefabil al ființei umane și că nu îi este dată oricui, ci doar celor mai mult sau mai puțin favorizați de circumstanțele vieții. Am fost nevoită să-mi revizuiesc opinia după parcurgerea cărții intitulată *Arta de a fi fericit într-o lume zbuciumată*, (titlu cam comercial), constând din dialogul mereu reluat dintre medicul psihiatru Howard C. Cutler din Phoenix (AZ) și Sanctitatea Sa Dalai Lama. Colaborarea celor doi a debutat în 1993 și a continuat producând mai multe cărți axate pe diferite aspecte ale fericirii individuale și sociale, dintre care multe au fost bestselleruri. Astfel au apărut în 1998 *The Art of Happiness: A Handbook for Living* (*Arta fericirii: Manual de viață*), apoi în 2003 *The Art of Happiness at Work* (*Arta fericirii la locul de muncă*). Intenția lui Howard Cutler a fost aceea de a face mai bine cunoscută gândirea lui Dalai Lama lumii occidentale, pentru a combina practicile și principiile budiste cu rezultatele cercetărilor psihologice contemporane, scopul fiind obținerea unui program eficient la îndemână oricui. Fericirea nu este doar o problemă individuală, ci și una socială. Indivizii fericiți au căsnicii mai bune, relații sociale mai puternice, se simt bine la locul de muncă și creează o atmosferă pozitivă în jurul lor.

Principiul de bază de la care pornește dezbateră este că emoțiile pozitive în general și emoțiile pozitive supreme, *compasiunea și empatia*, în special, sunt surse ale fericirii personale și oferă soluții la cele mai complicate probleme sociale, în același timp. Compasiunea trebuie privită nu ca un concept filozofic abstract, ci ca o necesitate în viața de zi cu zi, crucială pentru supraviețuirea speciei noastre. Fericirea în viziunea budistă poate fi obținută ca orice abilitate prin educarea minții. Ideea de antrenare a minții este fundamentală în gândirea și practicile meditației budiste. Se înțelege că educarea maselor de oameni nu se poate realiza instantaneu, ci în timp, dar Dalai Lama ne asigură că există metode de a ne cultiva starea de fericire în viața cotidiană, de a ne găsi echilibrul într-o lume turbulentă, urmând ca apoi să facem tot ce este posibil pentru ameliorarea lumii.

Dalai Lama locuiește în exil în India, în Dharamsala, o mică așezare tibetană la poalele munților Himalaya. Din acest

loc, care conservă specificul tradiției spirituale tibetane, el face dese incursiuni în întreaga lume, dar mai ales în Occident și America. În aceste călătorii, primul lucru care i-a sărit în ochi a fost absența *sentimentului comunității*, slabele legături dintre oameni.

Declinul sentimentului comunitar în ultimii trezeci de ani a fost subliniat și de către psihologi. Dalai Lama observă că fără această "ancoră emoțională" omul se simte singur, iar acest fel de singurătate influențează stabilitatea lumii contemporane.

Legăturile dintre oameni s-au redus în ultimul timp numai la relațiile de familie, renunțându-se la relațiile de prietenie din comunitatea mai largă.

În ciuda apariției numeroaselor mijloace electronice de comunicare, relațiile dintre oameni sunt din ce în ce mai lipsite de afecțiune. Internetul nu poate substitui comunicarea directă, în persoană. O strângere de mână, o privire caldă, o îmbrățișare nu au echivalent în comunicarea internaută.

Slăbirea sentimentului comunității și amplificarea izolării sociale sunt fenomene cu un impact pe termen lung asupra multor nivele sociale. Dalai Lama crede că punctul de pornire în tratarea multor boli sociale trebuie să fie cultivarea unui efort personal sporit în sensul legăturii cu membrii comunității.

O caracteristică a înțelepciunii lui este insistența asupra conștientizării tuturor actelor noastre individuale sau sociale. Mai întâi este necesar să înțelegem valoarea lor, gravitatea situației în care ne aflăm și să acționăm îndată ce am conștientizat importanța a ceea ce trebuie să înfăptuim. Relația noastră cu un grup mai larg, căruia simțim că îi aparținem, trebuie să se concretizeze în fapte, deci să nu rămână la un nivel superficial. Dalai Lama dă exemplu o comunitate tibetană din sudul Indiei de vreo sută șazececi de oameni. Cei în putere s-au îngrijit de vârstnici și de bolnavi ai căror copii locuiau departe de părinții lor. Mobilitatea mai mare a indivizilor în societatea contemporană nu este o scuză pentru absența legăturii cu comunitatea. Oriunde ne-am duce există comunități.

Trebuie doar să fim conștienți de faptul că legătura cu o comunitate influențează fericirea noastră și a familiei noastre. Beneficiile relațiilor cu comunitatea sunt numeroase, precum starea mai bună a sănătății, a imunității, vindecarea mai rapidă a bolilor, rata mortalității mai mică, reducerea delictelor, a corupției, a evaziunii fiscale, o mai bună guvernare. Astăzi se observă că multor oameni le

lipsește sentimentul conexiunii cu alții, de unde indiferența față de situația grupului, față de greutățile altor semeni ai noștri.

Este semnificativ să ne întrebăm pe ce bază ne raportăm la alții, pe baza deosebirilor dintre noi, sau a asemănărilor. Mulți sunt tentați să insiste asupra deosebirilor, deși știința a dovedit că fiecare om de pe planetă are în comun cu ceilalți 99,9% din codul genetic. O tendință comună a oamenilor este să accentueze ceea ce îi distinge de alții, dar Dalai Lama subliniază că elementele pe care le avem în comun cu alții sunt fundamentul adâncirii legăturii cu ceilalți. Civilizația vestică este construită pe principiul individualității.

Ne amintim că Goethe considera personalitatea ca fiind bunul cel mai de preț. Howard Cutler observă ironic că "America (este) țara unde nu numai fiecare bărbat și fiecare femeie este aparte, dar și fiecare hamburger este aparte".

În Asia, în schimb, în multe comunități domină principiul colectivismului, interdependența și relațiile individului cu ceilalți.

Dalai Lama nuanțează tema individualismului, precizând că accentul pe valorile individului este o sursă de creativitate. Numai individualismul exagerat este dăunător deoarece ignoră ce fac ceilalți, adoptă izolarea, conduce la nefericire din cauza sentimentului de singurătate și înstrăinare. În țări ca Danemarca, Suedia sau în kibbutzurile din Israel este promovat un ideal social foarte viguros, tocmai pentru că s-a constatat beneficiile lui. *Nici una dintre exagerări nu este bună, nici individualismul extrem, nici colectivismul extrem, așa cum s-a practicat până la sufocare în dictaturile comuniste.*

Paradigma care trebuie îmbrățișată nu este eu sau noi, ci eu și noi. Soluția ideală este menținerea balanței între dezvoltarea personalității și concomitent stimularea unei →

SILVIA URDEA

profunde legături cu ceilalți. Ca să percepem mai exact deosebirea dintre Orient și Occident să cităm ceea ce a spus J. P. Sartre despre relația cu ceilalți: "Ceilalți sunt iadul", expresie a celui mai extrem individualism. Howard Cutler, educat în lumea individualismului, este îngrijorat de posibila știrbire a personalității individuale atunci când se face efortul integrării într-un grup.

Dalai Lama, dimpotrivă, îl liniștește că extinderea eului ca parte dintr-un grup poate fi un proces foarte firesc, care nu anulează identitatea proprie. Legăturile cu ceilalți și grija față de alții, consideră Dalai Lama, și cercetările actuale confirmă, contribuie la o stare fizică, mentală și emoțională mai bună a persoanei, îmbunătățesc comunitatea, ducând la edificarea unei lumi mai bune.

Pentru a înțelege conflictele dintre oameni trebuie să ne întoarcem în istoria oamenirii acum două milioane de ani când a apărut specia umană.

De atunci până la sfârșitul primei glaciațiuni, acum zece mii de ani, creierul omului a crescut de trei ori.

În perioadele din vechime, când omul era confruntat acut cu problemele de supraviețuire, atac din partea animalelor, procurarea hranei, transmiterea zestrei genetice, cel mai solicitat a fost creierul catastrofic.

Corpul amigdalian face parte din această zonă a creierului, fiind răspunzător pentru sistemul de alarmă în fața primejdiei, trezind în noi teamă și furie și, implicit, reacția de apărare.

Pe atunci oamenii trăiau în grupuri omogene dominate de aceleași interese. S-a constatat că până astăzi indivizii sunt mai fericiți când trăiesc în grupuri omogene. Acestea sunt *in-grupurile*, iar cele străine sunt *out-grupurile*. Corpul amigdalian controlează reacțiile noastre instinctive și este responsabil până astăzi de atitudinile negative, ostile față de orice out-grup. Dacă sistemul limbic cu corpul amigdalian reprezintă aria primitivă a creierului nostru, progresul din evoluția creierului este marcat de dezvoltarea cortexului cerebral situat spre partea din față, reprezentând funcțiile superioare ale gândirii raționale.

Neocortexul ne ajută să ne vindecăm de sentimentele negative, reacțiile primitive de ură, violență și de prejudecăți față de out-grupuri.

La baza oricărei prejudecăți stă un proces de distorsionare a realității. În ciuda tuturor diferențelor dintre noi trebuie să ne păstrăm, arată Dalai Lama, respectul față de toți. *Toți oamenii trebuie să aibă parte de respect și*

demnitate la acel nivel fundamental. Acesta, spune filozoful, "*este un adevăr imuabil*". Aroganța și mulțumirea de sine exagerate se datoresc ignoranței, iar prejudecățile rasiale sunt întotdeauna generate de reprezentări distorsionate și false ale grupului etnic atacat. La baza violenței din lume stau reacțiile viscerale față de out-grupuri, cărora le aplicăm stereotipuri negative, în timp ce vedem grupul nostru într-o lumină pozitivă. Păcatul este că stereotipurile sunt rigide și de lungă durată. Dalai Lama consideră că asemenea credințe false despre alte grupuri sunt cauza reală a cruzimii care se manifestă în lume astăzi. Din punct de vedere anatomic, am văzut că de reacțiile noastre instinctive, automate este responsabil corpul amigdalian, care ne-a ajutat în pleistocen să supraviețuim, dar de care nu mai avem mare trebuință într-o lume uman evoluată.

Cum putem să ne învingem prejudecățile care sunt cauza unui rău major în lume? Filozofia lui Dalai Lama are în miezul ei *efortul de antrenare a minții*, conștientizarea dimensiunilor răului pe care îl produce prejudecata care, de obicei, este înșușită din familie sau din cultura grupului, pe care trebuie să le combatem viguros. În primul rând prejudecățile trebuie expuse nu reprimare sau negare, ceea ce ar conduce la exacerbarea lor.

Dar după expunerea lor trebuie să urmeze respingerea lor frontală. Dalai Lama consideră că ideea superiorității unei rase asupra alteia este pură prostie, pură ignoranță. Orice rasă dispune de potențialul firesc și îl poate arăta dacă are șansa să arate ce poate. Și noi știm că Isus nu discriminează între samarițean și iudeu.

Singure faptele sunt argumentele vredniciei. Și creștinismul opune superiorității afișate, trufiei conceptul de smerenie ca bază legitimă în relația cu ceilalți. Ești smerit fundamental de om, dreptul la respect și demnitate. Și Isus

atunci când recunoști celui alt dreptul două mii de ani că trebuie să ne *curățăm ochiul*, adică să practicăm o disciplină interioară subordonată binelui, adevărului și frumosului. Pentru înlăturarea asperităților în relațiile dintre grupuri sunt recomandate contactul personal, educația și raportarea la ceilalți ca la indivizi.

Contactul dintre grupuri trebuie să se producă în cadrul unei activități cu scop comun, care să dea prilejul unei mai bune cunoașteri interculturale. Educația trebuie să antreneze analiza critică a credințelor false pentru a le combate. Acest tip de analiză trimite mesaje din neocortex spre corpul amigdalian, inhibând reacțiile primitive. Cu cât ne extindem cunoașterea unui grup din afara noastră, cu atât ne vom învinge gândirea stereotipată despre acei străini pe care începem a-i privi ca indivizi. Deci reacția instinctivă negativă față de alte grupuri decât cel căruia îi aparținem este adânc înrădăcinată în noi, dar ea poate fi învinsă prin conștientizare, prin îmbrățișarea unor idealuri pozitive, cum ar fi *egalitatea fundamentală dintre toți oamenii*. Conflictele dintre grupuri, popoare, țări sunt generate de reprezentările, credințele false și distorsiunile gândirii cărora le zicem cu un cuvânt prejudecăți.

Terenul de combatere a acestora "*trebuie să înceapă în mintea și inima individului*".

Întrebat ce părere are despre naționalism, Dalai Lama distinge între un naționalism *sănătos*, componentă a identității unei persoane și naționalismul *extrem* care poate genera o ideologie periculoasă. Este dat ca exemplu conflictul interetnic din fosta Jugoslavie, dar exemplele se pot înmulți. Să menționăm sublinierea lui Dalai Lama care este de bun simț: "*identitatea națională a oamenilor este foarte importantă și trebuie respectată*".

Coabitarea mai multor naționalități este posibilă numai prin respectarea demnității fiecăreia dintre ele, pe baza unei constituții drepte și respectarea legii. Respectul față de tradițiile altora este foarte important.

Ceea ce nu trebuie uitat nici un moment este că în ciuda diferențelor dintre gradul de dezvoltare a națiunilor toți oamenii trebuie tratați cu "*demnitate și respect la nivel fundamental*". (p. 135). Să învățăm să apreciem diversitatea. (p. 135). "*Diversitatea este ceea ce-i dă frumusețe unei grădini*". Pentru ca omenirea să progreseze colectiv trebuie ca membrii ei să progreseze individual. →

Florin Șutu, "Primeniri cu tiv"

Este nevoie de diversitate, independență și un anumit fel de descentralizare.

Pentru că s-a referit la nivelul fundamental de a fi om, este interesant de știut opinia lui Dalai Lama despre natura umană.

În ciuda multelor evenimente tragice violente de pe glob, filozoful budist consideră că la nivel fundamental natura umană este blândă nu violentă. De obicei când se petrece ceva rău suntem tentați să dăm vina pe o persoană sau un grup de persoane, dar trebuie în fond să privim situația dintr-o perspectivă mai largă și atunci vom vedea că la actul rău au contribuit mai mulți factori. Categoric trebuie să ne opunem acelui act rău, dar tot nu putem să-l considerăm pe acel om rău deoarece la răul produs au contribuit o mulțime de alte condiționări. *Dalai Lama este conștient de capacitatea omului de a face rău, dar are credința nezdruccinată în bunătatea fundamentală a naturii umane.* Acesta este un postulat de la care pornește pentru a educa omenirea astfel ca ea să-și exprime tendința intrinsecă de a face binele.

Omenirea trebuie educată pornind de la ideea că natura umană este pozitivă. Și dimpotrivă, *"necunoașterea propriei noastre naturi adevărate, necunoașterea care ne întuneacă vederea, ne umbrește cunoașterea propriei bunătăți și a imensei capacități de blândețe, făcându-ne să trăim în beznă și frică, bănuindu-ne și urându-ne unul pe altul."* (Dalai Lama, Howard Cutler, *Arta de a fi fericit într-o lume zbuciumată*, Humanitas, 2015, p. 157). Dalai Lama luptă să-i ajute pe oameni să se vadă așa cum îi vede el *"buni și cuvințioși"*, să-i învețe să aibă grijă unii de alții, să aibă sentimente comunitare. În cultura occidentală în ultimele decenii s-a vehiculat o viziune pesimistă a naturii umane, ca fiind agresivă și violentă. Howard Cutler observă că în ultimii ani s-a abandonat această optică în favoarea unei reprezentări mai luminoase despre natura umană, reprezentare mai apropiată de cea a lui Dalai Lama.

Howard Cutler notează că Charles Darwin în studiul său, *Descendența omului și selecția sexuală* a subliniat că esența naturii omului constă în sentimente pozitive ca simpatia, grija față de alții și bucuria pe care ne-o dă bunăstarea altora. Observația lui Darwin este similară cu aceea a lui Dalai Lama. Starea noastră de fericire depinde în mare măsură de felul în care îi percepem pe ceilalți, binevoitori sau ostili. Dalai Lama nu este naiv. De

aceea arată că chiar dacă faptele obiective ne contrazic *"dintr-un punct de vedere practic e totuși mai bine pentru noi să adoptăm o viziune pozitivă despre natura umană. La urma urmei, noi oamenii, avem tendința de a face să fie adevărat ceea ce alegem să credem, oarecum ca în cazul profețiilor care se împlinesc de la sine."* (idem, p. 166).

În filozofia budistă, orice eveniment reflectă o sumă de interconecțiuni, de interdependențe la mai multe nivele. Așa că violența și agresiunea au drept cauză sentimente negative ca furia, ura, lăcomia, invidia, ignoranța, numite factori interni, dar acestea nu formează singura motivație.

Mai sunt la alt nivel factorii culturali, valorile promovate într-o anumită societate de către religia ei, de conducătorii ei, de sistemul de învățământ, de familii. De aceea consideră Dalai Lama că în cercetarea

Florin Șuțu, "Marea, catedrala de vitralii ude"

răului nu trebuie acuzat doar un individ sau un grup de indivizi, ci trebuie cercetat un complex de cauze legate între ele, așa cum le-am enumerat mai sus. O jumătate de secol de cercetări psihologice arată puterea situațiilor și a condițiilor de a altera gândirea și comportamentul indivizilor, grupurilor, națiunilor. Atât la nivel individual cât și la nivel colectiv emoțiile distructive duc la reflectarea distorsionată a realității, la exagerare și minciună și, în consecință, la decizii eronate. *Un aspect al gândirii budiste mi se pare extrem de important și anume deschiderea perspectivei schimbării în bine a răului. Zice Dalai Lama că, dacă atribuim răul naturii imuabile, permanente a persoanei, atunci vom gândi că singura soluție de a scăpa de rău este de a anihila persoana. Dacă însă înțelegem natura reală a răului care s-a produs nu doar prin acțiunea acelei persoane, ci și datorită unor factori și condiții exterioare persoanei, atunci "recunoaștem că poate să fie o condiție*

temporară, se deschide potențialul schimbării". (ibidem, p. 189). Dacă privim o persoană ca întruchiparea imuabilă a răului și nu ca pe o ființă asemenea nouă atunci nu mai există nici o bază pentru apariția empatiei și putem comite orice oroare împotriva acelei persoane. Acționând sub impulsul emoțiilor distructive nu vom găsi niciodată soluții la probleme.

Dintre emoțiile negative teama este cauza unui mare procentaj din suferința oamenilor, ea avînd potențialul de a crea violență într-o societate. Trebuie să cercetăm dacă amenințarea este reală și iminentă sau este doar o proiecție exagerată, mincinoasă a realității. Teama poate duce la mobilizarea popoarelor să sprijine războaie, atrocități, genocide. Ca antidot la teamă se recomandă împărtășirea ei unei persoane apropiate. De asemenea s-au constatat *"imensele binefaceri ale credinței religioase, care ajută oamenii să facă față crizelor și experiențelor traumatiche."* (idem, p. 221). Nu în ultimă instanță, conștiința efemerității noastre poate ajuta la scăderea intensității sentimentului de teamă. Medicul Prof. univ. George Litarczek, născut în 1925 la Boston și-a petrecut o viață de om în România și la ai lui 91 de ani mărturisește în interviul luat de Ioana Ene Dogioiu în *Ziare.com* că vindecarea bolnavului *"depinde de Dumnezeu bolnavului, de cât crede el"* deoarece s-a observat că atunci *"când credincioșii se roagă, în lobii lor frontali a fost identificată o activitate intensă, care nu există la necredincioși"* și încă ceva *"toată imunitatea organismului ține de credință. Universul funcționează fără Dumnezeu. El există numai în creierul omului."*

O concepție similară propovăduiește Dalai Lama, îndemnându-ne să percepem ființa umană ca fundamental blândă, pentru a putea construi în continuare relațiile noastre pe un teritoriu binecuvântat de Dumnezeu, acela al conștiinței noastre mai bune. Suferințele noastre, susține filozoful budist, sunt cauzate nu de factori externi, ci de reacția noastră la acești factori, care sunt evenimente interne, deci vinovate de suferințele noastre sunt *"emoțiile perturbatoare"* din sufletul nostru. Ca să ne găsim fericirea aici trebuie să lucrăm, să ne antrenăm mintea, să o purificăm mereu de balastul urii, lăcomiei, invidiei etc.

Antrenarea minții înseamnă cultivarea emoțiilor pozitive, antidot la stările negative: răbdarea sau toleranța acționează ca antidoturi pentru furie, compasiunea ca antidot al urii, →

dorințele modeste - ca antidot al invidiei și lăcomiei. Combătând emoțiile distructive trebuie concomitent să acționăm și asupra comportamentelor care le corespund.

*Viziunea budistă despre fericire ne învață că, după ce ne-am satisfăcut strictul necesar pentru supraviețuire, tot ce ne rămâne este să ne supraveghem starea minții noastre, deoarece fericirea noastră este determinată mai puțin de circumstanțele exterioare și în cea mai mare parte de perspectiva noastră asupra vieții. În chip asemănător, Mitropolitul Nicolae al Mesogaiei observa întemeiat într-un lung interviu publicat în revista italiană *Religione e Società* (15 martie 1996) că viața materială s-a îmbunătățit impresionant, dar "is a total failure when it comes to man's happiness. [...] As a result, less and less people are happy. The inheritance of anxiety and the unprecedented illness of social relationships consist of an indisputable characteristic of contemporary societies." (este un eșec total când este vorba de fericirea omului. Drept rezultat din ce în ce mai puțini oameni sunt fericiți. Moștenirea anxietății și o boală fără precedent a relațiilor sociale constituie o caracteristică indisputabilă a societăților contemporane). Deci, esențială în obținerea fericirii într-o lume zbuciumată e antrenarea propriei minți pe un fagaș al emoțiilor pozitive. Toate emoțiile negative își au rădăcina în ignoranță, în eludarea adevărului realității.*

Antidotul ignoranței este înțelegerea. În concluzie, de felul în care vedem lumea din jurul nostru și pe ceilalți depinde în cea mai mare măsură fericirea noastră. În acest sens ne este de folos abordarea realistă a vieții, contemplând problemele dintr-o perspectivă mai largă, holistică.

Să acceptăm problemele ca pe niște fapte firești pentru a reduce agitația inutilă și să le plasăm întotdeauna într-o perspectivă mai amplă, pentru a nu supradimensiona faptele reale. Perspectiva mai amplă sau gândirea largită duce la emoții pozitive. Cu cât cultivăm mai mult gândirea largită, cu atât vom trăi mai multe emoții pozitive într-un proces al spiralei largite. Drumul nostru prin lume depinde în mare măsură de aflarea rostului nostru, de trasarea felului spre care ne îndreptăm cu speranță, flexibilitate și optimism, cele trei jaloane care ne ajută pe tot parcursul existenței noastre. Credința religioasă poate să ne ajute să ne găsim rostul însă "scopul și rostul pot fi găsite și în multe alte feluri în afara credinței." (idem, p. 265).

Obstacolele din viață ar trebui să ne întărească. Și ca să ne menținem echilibrul în corp sunt necesare forțe opuse. Oamenii care au avut o viață grea sunt de obicei mai flexibili, mai adaptabili decât cei care au trăit în condiții optime. Un lucru este cert. În fața oricărei suferințe, tragedii, dificultăți trebuie întotdeauna să abordăm o perspectivă mai largă, care ne ajută să rămânem înfipti în realitate. "Flexibilitatea este capacitatea noastră de a ne reveni din nenorociri..." (idem, p. 299). În cultivarea speranței și optimismului de mare ajutor este reevaluarea pozitivă a situațiilor și întâmplărilor prin care trecem. Am văzut că întreaga viziune budistă despre fericire se sprijină pe percepția noastră, atitudinea noastră față de viață, perspectiva noastră asupra realității, toate acestea fiind esențiale pentru modul în care ne descurcăm. Reevaluarea pozitivă și contemplarea situațiilor dintr-o perspectivă mai largă sunt piloni ai fericirii noastre. Un nivel înalt de fericire conduce la un puternic sentiment de încredere în noi, în comunitate, în legi. În societatea americană de astăzi sentimentul de încredere a fost înlocuit cu măsurile de protecție, de siguranță, de maximă prudență. În societatea occidentală există tendința de a căuta în exterior mijloacele de rezolvare a problemelor noastre, or demersul trebuie să fie chiar invers, și anume a fortifica resursele interioare ale ființei în fața problemelor existenței.

Concepția lui Dalai Lama ne îndeamnă să ne străduim cu curaj să descoperim realitatea, s-o acceptăm și să trăim pe baza celui adevăr. Abordarea lui se bazează pe recunoașterea faptului că majoritatea oamenilor sunt buni și doresc, la fel ca noi, să fie fericiți, să fie iubiți și să nu sufere. Există o minoritate a oamenilor răi, dar aceasta nu trebuie să ne dezarmeze. Trebuie să ne luăm măsurile de siguranță față de această minoritate fără a ne pierde sentimentul general de încredere în oameni. *Conflictele, neîncrederea și declinul sentimentului comunității azi în societatea occidentală sunt provocate de felul în care ne raportăm unii la alții. Ne raportăm unii la alții pe baza deosebirilor dintre oameni, nu pe ceea ce este comun tuturor și accentul cade pe bogăția materială în loc să ne interesăm de caracterul uman fundamental, ca fiind mai important.* Astfel, se creează o relație de distanțare între oameni și de aici e deschis drumul spre conflictele sociale. Crearea unei

Florin Șuțu, "Salutări de la Veneția"

lumi mai pașnice trebuie să înceapă de la nivelul individual prin cultivarea emoțiilor pozitive, care să se extindă la familie, comunitate, etc. Sursa conflictelor actuale se află în mintea și inima oamenilor, iar substratul biologic al emoțiilor este creierul. În fiecare secundă din viața noastră se formează un milion de conexiuni noi, de noi sinapse. Această trăsătură a creierului nostru se numește plasticitate. Depinde de noi să folosim plasticitatea creierului nostru pentru a întări emoțiile pozitive, blândețea, altruismul, generozitatea, bunătatea. Încercând să definească pe scurt ce înseamnă caracterul uman comun, Dalai Lama a spus: "Avem același corp omenesc, aceleași emoții omenești și aceeași minte omenească". Trebuie să ne raportăm unii la alții pe baza acestei constatări esențiale. Avere, poziția, statutul social sunt secundare. Dacă ne raportăm unii la alții la nivelul fundamental al caracterului uman comun va fi imediat o bază pentru încredere. Trebuie să reflectăm în mod repetat asupra caracterului uman comun, a naturii noastre sociale, a interdependenței, pentru a ajunge prin reflecție să internalizăm această concepție care trebuie să se traducă în reacția noastră spontană când întâlnim un om. Adevărul fundamental al existenței noastre omenești este că la fel ca mine și alții doresc să fie fericiți și să învingă suferința și că au ca și mine dreptul la fericire. Dacă reușim să conștientizăm acest adevăr vom fi capabili de empatie și compasiune, cele mai nobile sentimente omenești, care exprimă capacitatea noastră de a ne conecta la ceilalți. "Cultivarea unui sentiment intim și călduros față de ceilalți liniștește automat mintea, ajută la alungarea spaimii și nesiguranței și ne dă tăria să înfruntăm orice obstacol ni se ivește în cale. Este sursa supremă de succes în viață." (Idem, p. 372). Aceasta este calea către o lume mai bună.

EXCELENȚA CREATOARE,

O NEPREȚUITĂ RĂDĂCINĂ DE NEAM

Pulsând dintotdeauna... izbucnită parcă tacit din cărțile cu povești ale creșterii noastre omenești... puterea de a ne aminti vibrația Chipului și Asemănării, știința de a stăpâni bagheta fermecată a Zânei celei Bune, spre a putea readuna la un loc – printr-o aparte tehnologie de vârf – resursele genei de neam disipate în lume de un neîndemânatic sau poate răuvoitor... cine știe... Ucenic Vrăjitor. Toate acestea, germinând – dintr-o ignorată sămânță – coroana românului de a rezolva cum numai el a știut încercări de grea ființare umană, rezistând astfel unei istorii care, cum spune cronicarul, pare a ne fi așezat în "calea tuturor relelor".

Poate că tocmai din această nevoită oscilație dintre sus și jos, dintre deal și vale, printr-o fluctuantă "retragere de clipă din istorie" rezidă însă și o serie de slăbiciuni care nu mai pot fi ignorate: o anume nețineră de minte și ignorare a valorilor de neam, neprivirea profilactică spre viitor... Căci, nu este greu să observăm cum noi, românii, nu mai știm să prețuim un dar esențial al rezistenței noastre istorice: valoarea de celălalt, înțelepciunea corelării în mănunchi a resurselor creatoare, intelectuale și emoționale. O fără de egal putere de gând și de facere în beneficiul neamului: acel atribut care ne-a activat cândva – în împrejurări de viață și de moarte – HARUL DE A FI ÎMPREUNĂ, un har fără de care nu am fi învățat a ne undui asemenea lanului sub bătaia vântului, spre a ne ridica din genunchi... cu toții. Ignorăm astfel acum, cu ochii închiși parcă, sensul înțelepciunii că doar dacă semenul nostru se bucură de sănătate, de pace și bogăție, și noi ne vom putea bucura, la rândul nostru, de privilegii similare.

Toate aceste elementare înțelegeri par a se fi pierdut astăzi... Tocmai astăzi, când împrejurări mai grave decât oricând par a periclita societatea

omenească și românească, noi lăsăm în uitare o lecție de putere pe care nuiielele înmănunchiate ale lui Moș Ion Roată au exemplificat-o fără echivoc în fața lui Cuza, marcându-ne simbolic devenirea trecută și prezentă.

Îi urmărim cu o bucurie tristă pe străinii care ne privesc și ne ascultă spre a ne evalua valorile, spre a ști să le folosească mai apoi în beneficiul propriu. Avem atâtea exemple de personalități creatoare pe care noi, românii, le-am ignorat cu inocență, dar pe care străinătatea a știut să le adăpostească eficient în înuturile sale, glorificându-le pragmatic: Gogu Constantinescu și Henri Coandă, George-Emil Palade și Ștefan Hell, Basarab Nicolescu... Spirite de neam care au născocit sonicitatea și aerodina, ribozomii și fluorescența, transdisciplinaritatea... tot atâtea emergențe născute din rădăcina pământului românesc. Și, abia atunci când cei din altă patrie decât a noastră le-au asumat valoarea, abia atunci și noi – semenii lor – am exclamat cu nevinovată uimire: "Aaa... dar ce, noi nu îl cunoaștem pe X, doar e compatriot de-al nostru? De ce o fi plecat din țară? Hai să îl invităm... Oare nu ar fi bine să îl numim membru de onoare al Academiei...!?"

Iată o atitudine doar aparent retorică – "De ce a fost să fie așa?" – care presupune implicit și un potențial răspuns: poate pentru că toți aceștia – care au ales să părăsească tradiția memoriei lor românești – s-au confruntat cu imposibilități sau / și interdicții de devenire umană, cu dificultăți materiale sau spirituale care le-au impus plecarea în alt orizont de facere, de performanță tehnologică sau, pur și simplu, de libertate a gândirii.

În opoziție cu atare situații sunt cunoscute și exemplele celor care – rămânând din iubire de neam în patrie –

și-au răătăcit în pustie geniul, fiind nevoiți să le lase altora – străini, desigur – sufragiul de recunoaștere publică a propriilor lor creații... Să amintim că un Nicolae Paulescu, Vasilescu-Karpen sau Ștefan Odobleja, un Justin Capră, Mircea Ciuhrii sau Vitalie Belousov și-au pierdut în relativă ignorare invențiile – insulina, perpetuum-pila, cibernetica, zborul autonom și entomologia, performantica și creatologia – adesea subtilizate și gloriificate de alții, în lume.

Nu știu dacă alte neamuri au asumat cu atâta seninătate zicala: "*Nu există profeți în propria ta țară*".... Dar nouă ne-a fost mereu greu să acceptăm că acela cu care stăm la masă, pe care îl vedem plimbându-se zilnic printre noi, ca o ființă obișnuită, este în realitate una extra-ordinară, demnă de recunoașterea tuturor. Pentru că în fața unei anume emergențe noi zămbim, spunând: "*X? Aaa... un nebun...*". Pentru ca după o vreme: "*Dar, parcă spune ceva nebunul acela...*". Și, în cele din urmă: "*Ooo, dar ce, noi nu știm?!?*" Sau: "*Nu se poate... X??? Nominalizat pentru Nobel? Păi era vecinul meu...*". Or, în extremis: "*Ai auzit? A murit X. Săracul, vorbește lumea că era un geniu...*".

Cum spunea Eminul: Ne pleacă valorile în bejenie, în instituții străine... ne pleacă și din lume. Căci, odată cu cei mai buni copii se strămută adesea și părinții și bunicii... spre a-i îngriji sau a fi îngrijiți, acolo. Iată o dezrădăcinare funciară a sufletului de neam, pe care noi încă o privim latentă, ca și când nu ar fi vorba de viitorul nostru. Poate a sosit timpul ca – trezindu-ne – să oprim această hemoragie a valorilor de neam. Strigând – în condițiile tensiunilor grave cu care societatea umană se confruntă – un adevăr fără echivoc, valabil pentru toți: "VOM FI ÎMPREUNĂ SAU NU VOM MAI FI DE LOC".

Tocmai aceasta a fost deviza pe care am promovat-o de curând, la Congresul Mondial de Semiotică de la Kaunas, în contextul prezentării în premieră a unei transdisciplinare științe: SEMIO-BIO-FOTONICA. O știință românească a semnelor de "Lumină Vie" și a aplicațiilor sale emergente, pe care cele 8 spițe ale PROIECTULUI "ARITHEA" le-au dăruit coerent, tuturor, într-o integratoare Viziune Românească.

Ne-am întors acasă sub scut cu gândul că semenii noștri vor ști să privească până vor vedea. Excelența Românească, înainte de orice altceva... de prea târziu. Așa să fie.

TRAIAN-DINOREL D. STĂNCIULESCU

Scadența vârstei

într-o zi am mai multe vârste
la sfârșitul zilei sunt prizonier
în propriul meu trup

26/04/2016

Sub mantia cu solzi de plumb

vântul alintă vârfurile ierburilor crude
fructele și frunzele smochinului
clocotesc

în ochiul lemnului tot mai verde
în fiecare dimineață păsări solare
îmi încântă nervul acustic cu
simfoniile lor
e timpul ca poetul
să-și ia adio de la grădina cu flori de
cireș
de la verdele crud
sub care

doar amintirile mai freamătă.

1/05/2016

Album de familie

și ploaia clocotea într-un gargui
prin aerul cețos te-am revăzut
pluteai în dagherotipie

Neant

Siminei

închid ochii
peste mine
au trecut capriciile anotimpurilor
ca un tăvălug
au curățat totul în cale
de la primul sărut
la ultimul
sub un soare tot mai străin
este ultima dată
când văd trandafiri în floare
cum se coc cireșele
zi după zi
printr-o fereastră
prin care soarele
se depărtează de mine
și lacrimile sunt tot mai dese
îmi este dor de cerul copilăriei
dispărut ca o perdea ruptă
de la geamul în care te mai văd
poate pentru ultima oară
cireșele se pârguie
tot mai încet
cu fiecare an
cu fiecare minut
cu fiecare secundă
și dintr-o dată întunericul
a alunecat peste mine
ca o pleoapă de plumb.

5/06/2016

Pete de culoare pe Donau Canale

m-am săturat de sărutul morții
în singurătate
chiar dacă sângerez pentru rodul
ceresc
și umbre se rostogolesc peste mine
din muzeul de ceară
încătușat
pentru încă o vară
între ziduri pudrate cu grafitti
revăd tabloul cu frunze de ceară
pe strada pustie
ce duce în Prater
și-mi iau rămas bun
(din capitala imperială)

Viena /2017

Inima de metal

am la cheia de-acasă
atârnată
o inimă de metal
care bate ca un pendul
când nu ești în casă
(ești în verdele crud al grădinii)
vârful inimii de metal
îl simt tot mai aproape
în clipa
când inimile noastre
se tem să mai bată

Omul de sticlă

nu mai sunt omul de sticlă
nu mai sunt internaut
nu mai scriu pentru nimeni
scriu doar pentru mine
să-mi cicatrizez rănilor primite
de nicăeri și de nici unde
carnea mea este tot mai lovită
și sângele de sub piele
tot mai greu
coagularea este o naiadă rănită
ce mă pândește mereu
un prieten s-a dus mult prea devreme
chiar după ce am luat cina în taină
palid cu degete alungite ca-n
Modigliani
și așa am ajuns omul de sticlă

cu sângele diluat în cisternă
care dorea să se împrietenească
cu ultimul său cititor

Exil între două certificate

e timpul de neoprit
suntem ca doi copii
părăsiți în azilul de noapte
o singură dată vom trece pe-aici
tot mai bătrâni
tot mai aproape de moarte.

***

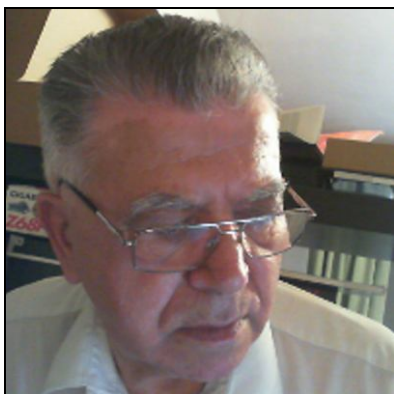
m-ați condamnat
pentru că am ales libertatea
câți ani de temniță
mi-ați fi dat
ticăloși comuniști
lingăi securiști
care acum halțiți
din pensiile grase
mâncăruri alese
la care
cei care au rămas
nici nu visează
aveți mașini luxoase
vile cochete iahturi
escorte bine educate
într-un sfert de veac
ați distrus o țară
ați vândut-o
la licitație
ca pe un tablou cubist
nimeni nu vă-npușcă
nimeni nu vă cere socoteală
râdeți
nu vă pasă
că până-n iarna lui '89
7000 de frontieriști
zac în cimitire
pe țărâm străin de țară
cu cruci oarbe la căpătâi
credeți că urcați
scările spre rai
cu milioane de parai
în carnea voastră
urât mirositoare
viermii vor face castele
din caracterul vostru de nimic
cum ați prădat o țară
și 3 milioane de români
muncesc afară
nimeni
nu mai are grijă de cei
rămași ai nimănui
oricâte acatiste ați da și lumânări
ați pune în pangar
nici Dumnezeu nu vă mai iartă
pe acest hotar.

1.01.2017

LAURIAN LODOABĂ

Ultimul sfat

Durerea despărțirii încă mai fumea când Piculeasa, la răsăritul soarelui, ieșise să întindă rufe – Mitriță, ultimul soț din cinci, o rânise cumplit; plecase fără să spună vreun cuvânt. „Mă omoor! – îi strigase ea când, cu un geamantan în mână, el se îndepărta grăbit, tăcut. Îmi cernesc restul zilelor! Mă duc la mănăstire!! Întoarce-te nenorocitul!!!” El – suflet nesimțitor, rece – nici gând să mai privească înapoi; și mai mult se grăbea, și mai mult se îndârjea; scuipa și-și făcea cruci mărunte.

Și nu l-a mai văzut de atunci. Parcă puțin l-a și uitat. Doar uneori, în clipe de singurătate, privind așa... în gol, îi mai zărește ca într-un film mut chipul:

mustața – două vrăbii burzuluite, cioc în cioc pe ram,

ochii – adânci, albaștri ca cerul primăverii,

trupul - mlădiu, înalt,

mersul – ca unduirea lanului în adiere. Și-apoi privirea...privirea lui adâncă, iscoditoare, tot timpul nesătulă, parcă o urmărește întruna! D-aia nu-l poate da complet uitării, nu poate, cu niciun chip, să și-l șteargă complet din suflet. Ni-cio-da-tă! Și cu atât mai mult azi când, ca o piază rea, mai apăru în poartă și-un poștaş, un afurisit de burlac leit Mitrită: mustața fir cu fir - Mitriță, ochii – identici cu ai lui Mitriță; ci-coare înflorită; frumos și atrăgător... foc! Nesuferit nesuferit de atrăgător, n-ar mai fi apărut! Că atât a făcut-o să plângă... Câtă asemănare și ce neașteptate reacții pe ea! Cum l-a zărit, să-i vină rău nu alta! „Mitriță deghizat!” – și-a zis. I-ar fi sărit în cap! I-ar fi gherăit fața! Nici nu mai știe de ce-ar fi fost în stare! Ar fi făcut prăpăd, de nu ar fi simțit

imboldul să-și întoarcă brusc capul să evite dezastrul; doar-doar s-o răzgândi nesuferitul și-o pleca, și-o da seama năucul că a greșit adresa. Dar ce să plece?... Ce să se răzgândească?... Părerii. Nesuferitul, obraznicul - proțap în fața porții!

-Sărut mânuțele, steluță încântătoare! O scrisorică! – zice întinzându-i voios plicul. Și să nu uit! – continuă. Al cătelea să fiu care tresare când vă vede? – mai zice fixând-o din priviri, oftând, clătînând într-o parte și în cealaltă capul și făcându-i scurt cu ochiul de-și mișcă și mustața și-i ridică un colț.

Atâtea obraznicii chiar că o înfurie complet pe Piculeasa! Chiar că umplu paharul! Nu-i era ei de ajuns amarul despărțirii de Rozalia, mai apăru și necioplitul ăsta cu palavrele și mustața lui. Clocotește! Fierbe! Totuși se stăpânește și:

- Ascultă...Ce plic? De unde, domnule?

- Știi eu... ? Una...Rozalia! Poftim, și sărut ochii!

„Nu se liniștește nenorocitul! Țasta forțează nota!”

-Nu fi obraznic, știi...

- E...nu prea mult, dar de, puțin așa, tot trebuie, domniță.

„Mă-nfurie mărlanul! Din nou îmi face semn; cu ochiul și mustața!”

Mai mult smulgându-i plicul, aleargă iute-n casă. Cu sufletul la gură, suflând des, desface tremurând scrisoarea.

„Rozalia!” – țipă fericită, sărutând repetat plicul. În sfârșiii!

Apoi coborând scările, ieșind vijeliosă:

- Frumosule! Păi ești un...

„Un înger!” – ar fi vrut să zică, dar nu a mai avut cui; grăbit, poștaşul bătea la altă poartă.

- Afurisitule!- șoptește simțind lacrimi în ochi. Nu puteai să fi fost tu Mitriță? Că ți-aș fi iertat tot! Și ce mult te-aș mai fi iubit, mă!

Umilită, dezamăgită, intră din nou în casă. Buchisește cuvânt cu cuvânt scrisoarea, oftează șuierat, apoi...:

- Trebuie încurajată! Singură printre străini, cine să-i dea povață?... Cine să-i deschidă capul? To-ot Piculeasa!... Tot eu, prietena ei părăsită!...

Și, cu sânge, se pornește pe scris:

„Acum...de nu ne-am fi împăcat, spune tu, Rozi, bănuiești ce ai fi pierdut? Un sfetnic bun, o faclie, și

viața toată ai fi băjbăit! Mi-ai nesocotit sfatul și ai zburat la dracu-n praznic, după <<civilizație>>, după <<societate înaltă>>! Civilizație, societate înaltă îți trebuia ție, sau curaj, hotărâre să-ți trăiești după poftă clipa? <<Trăiește-ți viața, Rozi, te sfătuim; nu ești la mănăstire! Floarea se vestejește... frumusețea pierde... De nu te prețuiești la timp, degeaba ai trăit. Ascultă-ți glasul inimii! Trăiește-ți viața să n-ai ce regreta! La aximă intensitate! Nu vezi câți te doresc? Sunt roi în jurul tău; de ce nu deschizi ochii?>> N-ai ascultat, să fi stat lângă mine; te-ai dus, ai rămas mută, rece la rugămintea mea. Păcat! Lângă mine ai fi învățat multe; ai fi devenit dărză; ți-ai fi călit voința. Privește-mă pe mine: mai-mai să nu mă recunoști! Păi uite, trecu anul, și cinci bărbați schimbai. Nu te holba, fă-ți cruce! Păi crezi că-i nimerești? O loterie, Rozi! Ori te încârduești cu vreun perfid, ori dai de vreunul ranchiunos, ori pur și simplu de unul plin de mofuri, Rozi. Și, tu...dacă nici eu nu i-am studiat...dacă nici eu nu i-am cântărit...! O zi întreagă, două, ba uneori chiar trei dura până să mă dumiresc, până să fac pasul! Păi crezi că-i luam așa...să mă arunc ca oarba peste ei? Cu chibzuință, soro! După ce-i studiam, după ce-i cântăream - testări: cinci, zece zile...uneori chiar mai mult, și-abia după aia vedeam de trebuie ori nu s-ajungem și la acte! Dar ce-ți spun eu de acte...? N-am ajuns cu nici unul; pân la acte, au plecat toți pe rând! Și să te miri din ce:

Primul – că-s vorbăreț; cicăli-toare, dragă; că turui toată ziua; că măcăn ca o rață, că clămpăn ca o barză, că nu mă mai opresc. Vorbe de un viitor soț, auzi!... Și, zău, dacă-i așa! De-ar fi aici, ar recunoaște-o și el că de două sau de trei ori tot mă opream de mai gustam și apă!

Al doilea – că-s darnică, auzi!... Da el un pumn și primea trei. Păi dacă mă ruga...? Poc! – el una mie în cap, eu... <<mă, nu mai da, că dau și eu!>> <<Dă, hai! Dă, să te vâd!>> făcea. Și dam. I-am rupt doi dinți în față, dar tot eu stric că era scurt în alonje?

A treilea – că nu prezint încredere. Că venind el într-o seară fugit de la serviciu, reține tu, <<fugit de la serviciu>>, ar fi auzit zgomot în camera de-alături; cică un strănutat →

ION DINCĂ

Cuvântul Tău

De voi iubi al tău cuvânt, mă voi lăsa
luminii să-i fiu crug
Și în fiecare ceas voi crește din amurg
Cu mii de sacre taine mă voi logodi
pe rând.

Nimic din hula lumii nu mă va
transforma,
Tot voi rodi ca strugurii mustind a
har,
Iar vorba Ta, rostită în zadar, pe cer
va adăsta.

Din tainicele vise îți voi sorbi
dulceața,
Cuvântul care lege va fi pentru vecie,
Dar îngerii vor mai opri vremelnicia
Sau se vor stinge stele căzând din
veșnicie?

Pace la zenit

Simt pacea Ta, preasfântă, cum
coboară
Peste lumina ce învață apusul.
Nu îmi mai știu locul printre terne
zile
Și îmi doresc din suflet paradisul.

Când apa orei se tulbură-n oglindă,
Te strig dintre habotnici pământeni.
Îmi pare că ating a cerului grea grindă
Cu pânza sufletului neîntinată-n ieri.

Credința mea e ca un zbor măiastru,
Fără de preget ce atinge luna vie.
Te drămui, Doamne, ca pe un copac
sihastru
Cu frunze arămii, subțiri, uitat în vie.

De voi ajunge să îți simt suflarea azi

Peste adâncul lumii solitar, șerpesc
Mă voi preface, vultur peste
Caraiman
Să pot săpa o cruce în zidul îngeresc.

Taina visului

Par vise toate câte îngădui,
lumi de alabastru cast pictate.
Vor mai renaște clipe sau te nărui,
icoană între ruine isihaste?

Sunt acvile cuvintele credinței
ce îți pătrund în inimă deplin.
Poți să rotești o mie de tăceri,
pereți ai sufletului luminați deplin.

Dintre crevase par a se ivi magnific
icoane încrustate în lemn moale.
Precum un sfânt ce își găsește soarta
Te rog, Părinte, dă-mă lumii Tale!

Cu-nțelepciune vreau să guvernez
un univers vetust, desacraliza(n)t.
Separă, Doamne, viul depărtării,
de lumile ce mor atât de ezitant!
ANGELA - MELANIA CRISTEA

ULTIMUL SFAT

→străin; că a făcut scăârț! geamul, și
cineva ar fi sărit pe acolo. Părerii!
Cum să sară pe geam, când în spatele
geamului, jos, era groapa cu var stins
pentru zugrăvit? Cum să se expună
străinul să sară pe acolo? Dar ce, al
meu s-a mai gândit la asta? Nici
mort! Că să coboare și să coboare, că
nu suportă coarne! Eu, curiosă, mă
uitam pe geam. Și a coborât. Și în
stradă, spre uimirea mea, și a lui, l-a
întâmpinat stafia; unul îmbrăcat tot în
var. Palpitând, eu iute am dus mâna la
gură să nu țip. Al meu, <<A!!>> a mai
zis doar, și-a rămas mut complet. S-a
întors, a zăcut trei zile cu spasme și
tremurături, apoi a dispărut.

De-al patrulea – să nu mă mai
întrebi; a spart o vază scumpă, și nu l-
am mai găsit când am venit din piață;
doar cioburile pe jos, vraște, și ușa
larg deschisă, dată de perete. E drept
că cu o zi-nainte îi umflasem un ochi;
dar ce, nu se putea trata? - adormise
cu țigara aprinsă pe fotoliu.

Al cincilea – că sunt nepricepută;
că nu știu cum să cheltui, că îl văd
supărat și nu-i zâmbesc, că vorbe
drăgăstoase n-a auzit la mine. Un
nerecunoscător, dragă! Păi te

apreciază? Dar și eu, documentată, i-
am tăiat-o: << De ce nepricepută,
dragă. Nu știu să-ți număr banii? Și
cum că eu num ă pricep să cheltui
banii? Ți-am adus eu vreodată rest?
Și-apoi... că nu-ți zâmbesc, că vorbe
drăgăstoase n-ai auzit la mine...
Spune, când iei chenzina, când aduci
tu salariul întreg, cine-ți face ochi
dulci și cine, prăpăditule, te mângâie
mai dulce decât mine? >> A tăcut
mâlc potaia; se convinsese și el.

Și așa fi rămas cu el; așa fi mers și
la acte, - trecuseră opt zile -, dar
venea prea des criță. Da, asta l-a
pierdut. A venit într-o noapte așa cum
îți spusei, și nu m-a mai sculat să-i
pun masa; a mâncat singur. Și, ca de
 obicei, după beție, doar ciorbă de
potroace prefera; chiar asta mă rugase
să-i gătesc în ziua aia; parcă ar fi
prevăzut că o să se cherechească. Îi
mai gătisem eu și altceva în ziua aia,
dar cred că asta ar fi vrut; eu, de, nu
am fost lângă el când a venit; dar mai
spre ziuă, întru în bucătărie. Când îl
văd... să-mi vină rău, nu alta! Mitriță
- adormit cu polonicu-n mână și
spălătoarea-n gură!...

- Mitriță!- strig. Ce faci?!

- N-ai fiert-o bine – mormăie. E
numai zgârci carne-asta.

Și iar închide ochii. Lângă el -
oala cu lături; potroacele - mai sus, în
raft. Am încercat, dar ce, i-am mai
putut smulge din gură spălătoarea?
Nici să se scoale, nu a vrut. L-am
văzut dimineața, cu un geamantan în
mână, ieșind tăcut pe poartă.

Ce-am mai plâns!... Îmi aruncase
nenorocitul în stradă spălătoarea!

Bărbați nechibzuți! Lipsiți de
maniere, Rozi! D-aia rămân pe
drumuri; d-aia nu-i mai suport. Să
mai deschizi la vreunul? Să-i mai
adăpostești?! Plesnească! Crape!
Ducă-se unde-or vrea, că mie, una,
nu-mi mai trebuie! Poate așa, știu
eu... vreunul cu mustață, că uite, îl
vazui pâsta... ! Era leit Mitriță! Parcă
îl și vedeam la oala cu potroace!

Fii vigilentă, tu! Și dărză!
Urmează-mă și vei fi fericită!"

A ta îngrijorată:

P I C O

Și Piculeasa împături scrisoarea,
o sărută, sigilă plicul și alergă la
poștă.

„ULTIMUL SFAT” nu trebuia să
întârzie.

Doctor de suflete și trupuri

În urmă cu câțiva ani, citeam un text al unui copil, căci, în clasa a VII-a, oricâtă maturitate e revendicată, încă nu s-a ieșit din copilărie. Un jurnal de surprinzătoare îndrăzneală într-o problematică ce mai degrabă excede vârstei: asumarea condiției de scriitor, cu exclamarea „Poezie, Mama mea!”

Momentul e referențial, căci acel text îi marchează și debutul editorial, în volumul *Orașe de silabe – silabisirea poeziei*, Antologie a Festivalului Național de Creație și Interpretare „Ana Blandiana”, Brăila 2013, Editura Nico, 2013.

Nu avem de-a face însă cu o experiență singulară, întâmplătoare, ci cu un mod de a gândi, a fi, a simți.

Într-o confesiune patetică, autoarea se identifică cu poezia și toate elanurile ei existențiale vin dinspre și merg spre poezie.

„Prin scris, mărturisește Diana, am reușit să descopăr o altă parte din mine. În primele clase gimnaziale, mă jucam cu condeiul în mici strofe, dar fiind descurajată, am lăsat versurile și m-am concentrat pe proză. După festivalul „Ana Blandiana” de anul acesta, fascinată de întregul univers al culturii în care am pătruns, încurajată de atâtea persoane minunate pe care am avut ocazia să le cunosc, le-am urmat îndemnul de a îmi lăsa sufletul să fie sincer, să se destăinuie prin puterea cuvântului. Încă din a doua seară de când mă aflu în Brăila, am încercat să scriu și am rămas uimită de cum simțeam că mă eliberez prin versuri. Pot spune că am simțit cum mă las pătrunsă de un glas lăuntric și nu îmi puteam explica de unde vine această inspirație decât numai de la Dumnezeu-Cuvântul”.

Perseverență, stăruință, continuitate – numele vostru e Diana Elena Burlacu.

Era evident că Diana Elena Burlacu nu era de la bun început la fel cu colegii ei, preocupările ei fiind mai degabă cărturărești decât ludice. Totul se derulează rapid, într-o extensie a

cunoașterii, de la Seneca la Nietzsche, dar și cu un ochi rugător în orizonturile metafizice. Și cu toate acestea, nu i se degradează candoarea, pe de o parte, și i se consolidează credința, pe de cealaltă parte.

„Când vorbesc despre locul copilăriei, țin să îmi completez autoportretul Diana, Mănăstirea Horaia poartă literalmente numele de a doua casă.

Începând de la vârsta de 2 ani, împreună cu fratele meu geamăn Codrin, am crescut alături de sfaturile și îndemnurile familiale ale duhovnicului și părinților din mănăstire”.

Mijloacele de cunoaștere inițiale, prin cuvânt, nu îi sunt însă suficiente Dianei Elena Burlacu și aceasta recurge și la limbajul plastic în dialogul său cu sine, cu lumea.

„Încă de mică, m-am regăsit în tot ceea ce înseamnă artă, în diferitele și vastele ei forme. Am cunoscut pictura ca fiind cel mai delicat și discret mod de a expune sentimente. Am fost și sunt în continuare captivată de arta abstractă, unde sufletul reușește în mod tainic să se impună prin intermediul culorilor și infinitelor nuanțe care îi stau la dispoziție. Pictura iconografică a fost, de asemenea, un mod prin care am cunoscut răbdarea și puterea lui Dumnezeu care ți-o dăruiește când îl chemi să te ajute și să îți poarte mâna”, spune într-o confesiune de CV Diana Elena Burlacu.

Pe astfel de temeuri, se așază și această carte de debut, la optsprezece ani, care vine să mai confirme încă o dată valabilitatea dictonului horaian „Ut pictura poesis”.

Cât despre viitor... „În viitor, fără vreo explicație voluntară, nu mă aș vedea, crede Diana, având vreo profesie. Mă văd alături de oameni, ca doctor, motiv pentru care nu am încadrat medicina printre meserii, ci ca o binecuvântare de la Dumnezeu să ajuți atât un trup suferind, cât și un suflet însetat de dragoste și mângâiere”.

Cu siguranță, Diana Elena Burlacu va vindeca cu viața ei și trupuri și suflete.

NICOLAE BĂCIUȚ

Măști

Dansăm gesturi lipsite de sincron. Ne zbatem în eforturi plagiate dintr-un tipar prestabilit. Debutăm roluri de artiști, ne prefacem jalnic a fi actori profesioniști, dar ne ascundem, ne ascundem ipocrit sub măști și fațete, stereotipuri, etichete. Iar, în final, dezgustați de atâtea irațional ne înfingem în fața unei oglinzi, încercând a ne dezgoli de lumesc.. Și ne săpăm prin straturi de artificial căutam sufletul înecat în acest ordinar structural..

Inima

Pulsează taine încifrate în câte-o bătaie, culege gânduri și amintiri ce se întretaie în trăiri care dau viață unui trecut ce ne modelează tacticos, dar tăcut.

Ne sunt pulsate și vise, prea fraged eșecului compromise; Și emoțiile încântă același destin să înfrunte frica de tot ceea ce este străin.

DIANA ELENA BURLACU

Cartea de teatru

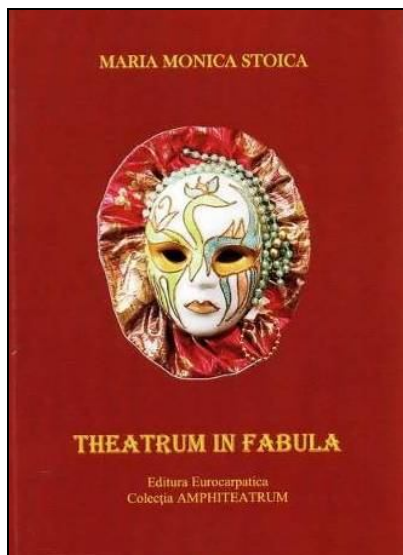
Theatrum in fabula

Cu volumul *Theatrum in fabula*, publicat la Editura Eurocarpatica în toamna anului 2016, profesoara de limba română și latină Maria Monica Stoica aduce în planul atenției ceva nou, rezultat al muncii domniei-sale cu elevii de la liceul „Mihai Viteazul”. E o formă de teatru școlar pe care doamna profesoară o propune cititorilor, valorificând experiența de aproape două decenii în domeniul acesta al activităților extrașcolare. Ehei, unde sunt vremurile de altădată când teatrul școlar era nelipsit din unitățile de învățământ, excelent mijloc de educație estetică și morală a tinerilor? Cu siguranță astăzi i se simte lipsa din preocupările școlare, un motiv în plus să apreciem cartea de teatru a doamnei profesoare.

Aflăm din prefața cărții despre „școala de teatru” care a funcționat la liceul „Mihai Viteazul” încă din anii 90, care au dat teatrului românesc primul actor profesionist. Este vorba de actrița Ioana Cristina Gajdo, de la Teatrul „Regina Maria” din Oradea multiplu nominalizată la Premiile UNITER. Pe când era elevă de liceu, a fost cooptată în programele artistice ale dnei prof. Stoica, cea care a și susținut-o în alegerea profesiei.

Tot prefața cărții vorbește despre un proiect cultural-științific derulat în anul școlar 2001-2002, în care au fost antrenate liceele din oraș, una dintre activitățile propuse de dna prof. fiind un concurs de teatru, cu piese având scenariul în limba latină, franceză și italiană. Și acest concurs a propulsat piesa „Aulularia”, de Plaut, la un festival internațional de teatru desfășurat la Salzburg în Austria. Câțiva dintre interpreții de atunci, antrenați în proiectul dnei profesoare Maria Stoica, au rămas fideli teatrului, devenind și ei actori profesioniști. Este fără îndoială un moment de vârf în cariera unui profesor orice succes al foștilor elevi, mai ales al celor pe care i-a influențat în alegerea profesiei!

Proiectul școlar care a deschis elevilor apetitul pentru teatru se înscrie în seria altor activități care au adus în atenția discipolilor arta teatrului, iar volumul *Theatrum in fabula* face cunoscute cititorilor cinci scenarii, două reprezentând adaptări după literatura universală: piesa „Aulularia”, de Plaut, și schița „Tăticul” de A.P.Cehov, alte trei texte dramatice fiind scrieri originale: sceneta „Rătăciți...”, piesa în patru

acte *Templul iubirii*, și cea în trei acte *Asterix, Vercingetorix și Decebal-rix*.

Implicându-i pe elevi în activitatea de documentare, sau cea de interpretare, profesoara Maria Stoica a scris texte valoroase, pe care le pot prelua cu succes și alte instituții școlare. Trebuie doar dorință și aplicație, mai ales din partea cadrelor didactice. Printre elevi sunt talente destule!

Remarcăm în scenariile propuse de autoare câteva aspecte remarcabile: ingeniozitatea epică, reconstituirea istorică, în viziune modernă, dinamica teatrală a dialogului, ca și limbajul adecvat temei alese.

În esență, cartea *Theatrum in fabula* ne propune scenarii interesante, demne de atenția oricărui cititor, potențial participant la „aventura” trăită ca interpret sau regizor în spectacolul de teatru. Iar „fabula”, povestea, este cea care ne dezvăluie contextul în care au luat naștere aceste scenarii, prin ea putând reconstitui aspecte din viața liceului românesc din Sf. Gheorghe. O școală care a ajuns ușor cunoscută, grație talentului și dăruirii dovedite de cadrele sale didactice, ca și de elevi.

Astfel de cărți, cum este cea despre care vorbim aici pe scurt, ne dau mărturie despre adevărata menire a profesorului. Educația etică, estetică și intelectuală se pliază pe teatru, ca formă modernă și atractivă de instruire și educare a învățăceilor noștri. Iar autoarea cărții nu se dezice de aceste valențe, ba dimpotrivă. Cartea *Theatrum in fabula* a doamnei Stoica se adresează oricărui cititor, iubitor de artă dramatică. Dar mai ales tinerilor, și îndrumătorilor lor competenți, pentru a ține la înălțime repere educaționale - de aici și de pretutindeni!

ION TOPOLOG POPESCU

Literatură și film

Să nu furi lumina altora

Scriitoarea M.L.Stedman s-a născut în Australia. În prezent trăiește la Londra. S-a impus cu succes în lumea literelor prin romanul *Lumina dintre oceane* (Polirom, 2013, traducere de Anca-Gabriela Sârbu).

Personajul central este Tom, care ajunge pe insula Ianus după patru ani de război. E paznic de far și crede că este „singurul responsabil pentru lumina”. Așa îi scrie el Isabellei, cu care se va căsători și care va accepta să trăiască acolo pe Ianus (zeul cu două fețe) – o insulă ce privește spre două oceane diferite.

În 2016, apare filmul *The Light Between Oceans*, inspirat din romanul lui Stedman, regizat de Derek Cianfrance. Joacă Michael Fassbender (Tom), Alicia Vikander (Isabel), Rachel Weisz (Hannah). După ce pierde câteva sarcini, Isabel e disperată și crede că fetița găsită în barca eșuată îi va aduce fericirea. Îl determină pe Tom să nu consemneze în registrul farului găsirea cadavrului și a fetei. De aici începe degringolada, tragedia, deoarece mama fetei (Hannah) trăiește și își caută odrasla. Din acest moment, trăim un susans polier, alături de greutatea minciunii, care copleșește conștiința lui Tom. Nu vreau să devoalez surprizele narative, ci să menționez coloana sonoră excelentă a filmului (valuri, pescăruși), dar și imaginile reușite cu nuanțele oceanului. Sigur că există un iz de melodramă, însă jocul actorilor îl atenuează cu inteligență. Poate că Alicia Wikander nu se ridică la înălțimea rolului, cu o mimică adesea monotonă. Michel Fassbender se transpune perfect în rolul lui Tom, cu asumarea tragică a minciunii, știind că orice cicatrice este „o altă formă a memoriei”.

Există un substrat moralizator ce nu poate fi ocultat : să nu furi lumina altora. După care „zilele se vor închide peste viețile lor, iarba le va crește peste morminte, până când povestea lor va deveni o piatră funerară pe la care nu trece nimeni”.

ALEXANDRU JURCAN

De la un clasic citire:

NECULAI DARIE
1913-2013

Nevastă-mea

Instinctul ei felin, găsesec
C-o definește-ntr-o bipede:
Când simte leii că foșnesc,
Ca o leoaică se repede.

Evoluție

Copil fiind odinioară,
Trăgea câte un zmeu de sfoară;
Dar, cum se-ntâmplă uneori,
Azi el e zmeu și trage sfori.

La un cor de fete

Dac-aș ști c-aceste fete
Mi-ar cânta la moarte-n cor,
Fără teamă ori regrete

Zilnic, zău, aș vrea să mor.

Unei datornice

Cu sume mari îmi e datoare
Și totuși nu fac tărațoi:
Vă jur că-i prea atrăgătoare
Ca să-i mai cer și înapoi!

De-ale blocului

O cruntă ironie-a vieții
Îmi declanșează azi necazul:
Constat că-s mai subțiri pereții
Decât la mulți vecini obrazul.

LUMEA LUI LARCO

PRINCIPII ISTORICE

Românii pe pământul sfânt
Vor face, veșnic, împreună;
Cu libertatea legământ
Și cu *UNIREA* casă bună.

UNUI BÂRFITOR

Ponegrit-a-n drumul său
Și pe unul de prim rang,
Astfel, vorbele de rău
Devenit-au bumerang.

TÂNĂRA MIRONOSIȚĂ

Prin firea sa răutăcioasă,
Calomnia mereu femeia,
Dar când ajunse ea mireasă
Era, deja, în luna-a treia.

COMPREHENSIV

Cum ouăle-s golite toate,
Pot spune, de la început;
Că mostrele încondeiate
Sunt forme fără conținut.

ALBINA ȘI FURNICA

(fabulă-sonet)

- Stai liniștită, n-am pe tine pică,
Dar prea ești etalon de hârnicie,
Pe greier nu-l ajuți la ananghie,
Spunea albina către o furnică.

Eu miere dau la toți pe veresie,
Ajung la orișicare floriceică,
Polenizare fac, de când sunt mică:
Prin lanuri, în zăvoi, livezi ori vie.

- Albina, tu regină zburătoare
Te vezi a fi un mugure de soare,

Dar uiți că ții un trântor lângă tine
Și care numai de ospăț se ține?
MORALA: Tâlcul miezul își arată,
Oricare laudat tot are-o pată.

LACRIMI DIN CER

Norii negri se adună
Peste satul liniștit,
Fulgeră adânc și tună
Undeva spre asfințit.

De la câmp se-ntorc țăranii
Mai devreme-acum puțin,
Tăbărind în spate anii
Dăttori de grâu și vin.

Stropii reci încep să cadă,
Nu mai e cald cum a fost,
Zarvă mare-i în ogradă,
Toți își caută-adăpost.

A-nnoptat, deși nu-i seară,
S-au aprins luminile,
Nimeni nu mai stă pe-afară,
Nici măcar găinile.

Cerul, iată-i o lumină,
S-a stârnit o vijelie,
Curtea e de apă plină,
Cât ai zice: Slavă *ȚIE!*

LA PODUL ÎNALT

Privesc, trecând prin loc vestit
Spre soclul ce străpunge zarea
Și văd un domnitor iubit
Ce a-ndrăgit neatârănarea.

Viteaz cum nu s-a mai văzut,
Măcel a fost în astă vale,
Oștenii lui făcut-au scut
Iar turcii s-au întors din cale.

Noi nu-l vor da nicidecum uitării,
Ne-om aminti de cel ce-a stat
De strajă la hotarul țării
Și de dușmani l-a apărat.

La două iulie mereu
Toți vom aprinde-o lumânare
Căci Sfânt e lângă Dumnezeu
El, Ștefan, Ștefan Domn cel Mare.

GAZUL NATURAL (se extrage din
pământ și este „ars în ședințe”)

E de-o viață dovedit;
Dumnezeu ne ocrotește,
Cât Pământul se rotește,
Să tot fie de trăit.

Pe tot globul se muncește,
Omul este mulțumit...
E de-o viață dovedit;
Dumnezeu ne ocrotește.

Dar de-o vreme e cumplit,
Iar prezentul dovedește:
Gazul unde se ivește
Mai lipsește un **chibrit**...
E de-o viață dovedit.

VASILE LARCO

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Revista „Vatra veche” a ajuns la numărul 7/2017, aşadar:

Şase „Vetre” aţi citit,
Iar acum luaţi aminte,
De un sfat ce-i nimerit:
Că a şaptea e... fierbinte!

VASILE LARCO

Îţi mulţumesc mult, don Băciuş.
Munceşti enorn, însă ai şi satisfacţii
pe măsură. Voinţă ai, calităţi, la fel,
Îţi mai trebuie sănătate, pe care ţi-o
doresc din suflet.
Să fii sănătos şi voios!

I.G.

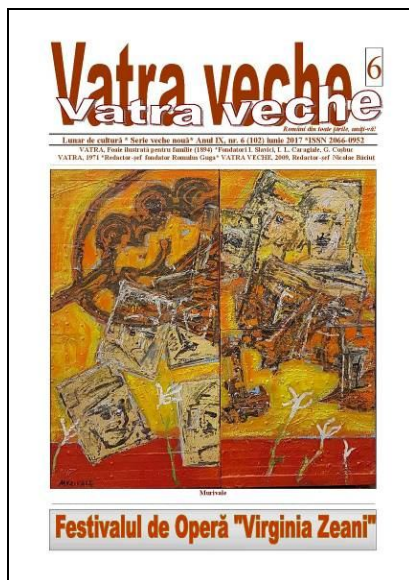
Neaşa, Domnule Băciuş,
Ce bucurie mi-aţi făcut azi! Am
descărcat şi am răsfoit revistele
proaspăt trimise de dvs.
Prietenia dintre oamenii scriitori
autentici m-a fascinat întotdeauna, am
căutat să-i descopăr ţesătura
(misterioasă), de aceea, numărul din
Vatra veche dedicat de dvs. lui
Răzvan Duncan mi se pare a fi un
document de Istorie literară, dar şi un
certificat care autentifică rezistenţa în
timp a prieteniei în jurul Cuvântului.
Am fost încântată să descopăr Lumea
poetului şi eseistului Răzvan Duncan,
şi din acest unghi.

Apoi, pagina din *Vatra veche* nr.6, pe
care aţi umplut-o cu sintagme
dedicate *Strelitziei* mele.

Cunoşteam deja textul dvs, (cel ce şi
prefatează cartea) dar tot m-a
emoţionat, mi-a făcut bine la minte şi
inimă.

Cronica de carte semnată de Răzvan
Duncan, în acelaşi calup generos pe
care mi l-aţi dăruit, aplecarea şi
generozitatea lui Răzvan, bucuria cu
care a scris despre poemele mele,
m-au făcut să respir azi mai bine.
M-am simţit că nu sunt singură, deşi e
atâta linişte în jur.

Strelitzia este o placheta, un cumul de
poeme scrise în primăvara trecută,
când am avut cele mai dure simptome
ale bolii cu care m-am pricopsit de la
muşcătura de căpuşă (Lyme). Era o
perioadă în care nu ştiam dacă trebuia
să urăsc boala sau să mă împrietenesc
cu ea, pentru a trăi în simbioză toată
viaţa. Fizic eram la pământ, dar am
continuat să scriu. Era războiul meu.

Nu l-am câştigat, dar am câştigat o
bătălie. Acum mă cunosc mai bine.
Ştiu că niciun medicament-minune nu
o să mă salveze, dar Cuvintele îmi
vor face bine, dacă le voi folosi unde
şi cum trebuie.

Vă mulţumesc pentru prietenia pe
care mi-o arătaţi necondiţionat.

Îi mulţumesc lui Răzvan Duncan
pentru că a lecturat volumul nou de
poeme şi că m-a „citit” aşa de bine.

În livada de la Archiud s-au copt
perele cu miez roşu!!!!!! Un
adevărat poem, au început să cadă
printre tufe de urzici. Ştiu pe cineva
care adoră aceste fructe (ale
copilăriei) şi îl aştept la cules.

Cu drag,

Melania

P.S.. Abia aştept să văd, să pipăi, să
miros cartea mea nouă.

Mulţumesc mult, *Vatra veche* a venit
când aveam mai mare nevoie de ea.
În 1995 l-am întâlnit pe A. Buzura la
o lansare de carte a lui Ocavian Păler
în Bucureşti „Rugaţi-vă să nu vă
crească aripi”. Eram cu unchiul meu
(prieten de peste cincizeci de ani şi
coleg de celulă cu Păler şi I.
Ionolide), prieten şi cu A. Buzura.
După lansare, la un cocktail, ne-am
amuzat mult când ne povestea Tavi
că se simte ca un greier, dar nu unul
obişnuit. Iată povestea:

Există în America Centrală, în
pădurile tropicale, un greiere care,
spre deosebire de alte insecte care au
culori strălucitoare, acesta seamănă
cu un fragment de lichen, culoare
care-i asigură o bună protecţie,
salvatoare. Deşi are o mulţime de
duşmani el cantă fără să fie observat.

Evident, făcea haz de necaz, iar pe
domnul Augustin Buzura, bonom şi
jovial, l-a distrat comparaţia. Au fost,
bineînţeles, o mulţime de subiecte
interesante, de la politică la literatură
etc., iar eu m-am simţit mică şi ca un
burete insuficient de poros pentru a
absorbi cât mai multă informaţie din
această întâlnire minunată.

Mulţumesc, domnule meu, încă o dată
pentru revista frumoasă, echilibrată,
atractivă şi cu subiecte foarte
interesante, felicitări, sănătate şi
putere de muncă.

Viorica Şutu

Felicitări! Mulţumiri! Felicitări
pentru ambele publicaţii în care
valoarea are prioritate!

Cu aleasă consideraţie,

George L. Nimigeanu

Stimate, Dle Băciuş!

Mulţumesc pentru prestigioasa Dv.
revistă, pe care o primesc, în mesaj
electronic, cu regularitate. Nu mă
lipseşte de lectura ei plăcută.
Adevărată. Peste acest număr, 100, nu
se poate trece, fără un cuvânt
laudativ, meritat din plin. La mulţi
ani, dragă revistă, *Vatra, nouă,
Veche*, cu al tău conţinut, dăruit fără
zgârcenie, celui mai pretenţios cititor!
Destinată să crească, să înflorească şi
să rodească, Mulţi Ani, de acum şi
până-n viitorul îndepărtat, cât
Dumnezeu îl va ajuta pe întemeietorul
ei, Nicolae Băciuş. Cu ocazia acestui
fericit eveniment, vă rog să primiţi
consideraţia, stima şi respectul meu,
pentru frumuseţea sufletului ales şi
atât de mărinimos, pus în slujba
iubitorilor de literatură.

Mara Paraschiv

Mii de mulţumiri, d-nule Băciuş
pentru aceste două noi numere ale
revistei *Vatra veche*. F. F. interesante,
le-am răsfoit doar aşa, fugăr, am ce
citi acum câteva zile. Spuneţi-mi, vă
rog, pot trimite revistei spre publicare
o proză scurtă?

Nicolette Orghidan

Bună seara! Vă mulţumesc pentru
noul număr al revistei. Aşezate cu
dichis, materialele prezentate oferă
cititorilor o gamă variată de subiecte,
iar fotografiile aduc un
plus cunoaşterii! Felicitări şi o vară
plăcută în continuare! Sănătate şi
bucurii! Cu toată consideraţia,

Angela Burtea,

Brăila→

Stimate Domnule Nicolae Băciuț,
 Primiți, vă rog, mulțumiri pentru
 Revistele primite acum o oră!
 Totodată, admirație pentru atenția
 acordată susținut Memoriei Crea-
 torilor (prin admirabile dialoguri și
 evocări de neuitare a celor ce nu mai
 sunt), cât și generoasei omagieri a
 Făptuitorilor din prezentul nostru
 învolburat.
 Consecvența în privilegierea Binelui,
 ținând de rigoarea programului re-
 vistei pe care o conduceți, implică și
 nuanța de mare, neconvențională
 Răsplată.

Doina Curticăpeanu

Stimate domnule Băciuț,
 Revista dvs. este superbă! Vă felicit!
 Și vă doresc succes în continuare! Vă
 mulțumesc că m-ați inserat în
 paginile ei. În curând vă voi mai
 trimite un articol.
 Cu prețuire

Magdalena Brătescu

Stimate domnule Nicolae Băciuț,
 Vă mulțumesc frumos, pentru revista
 trimisă și pentru ce conține!
 Suplimentul m-a impresionat.
 Cu cele mai bune urări,

Ela Cosma

Extraordinar! Câtă muncă.... câtă cul-
 tură! Mulțumesc! Coloșii neamului!

Suzana

Revista literară *Vatra veche* publică
 în nr. 6 (102)/ anul IX, iunie 2017, la
 pag 35, cuvântul maestrului, Ovidiu
 Dunăreanu, din prefața cărții mele de
 poezii CINCI DEGETE, apărută anul
 acesta la editura Ex Ponto din
 Constanța. Mulțumesc întregului
 colectiv al redacției, în mod special
 redactorului-șef, scriitorul Nicolae
 Băciuț pentru onoarea făcută, pentru
 sprijinul permanent în ceea ce
 privește scrierea mea. Sunt binecu-
 vântată să vă am promotor al poeziei
 și scrierilor mele. Recunoștință și
 considerație!

Mihaela Meravei

Un număr cu „greutate” și cel recent
 apărut, cu multe lucruri de mare
 interes (aș fi părintitoare dacă aș
 încerca să le enumăr pe cele care mi-
 au plăcut în mod deosebit). Felicitări
 și pentru suplimentul dedicat lui Răz-
 van Ducan. La mulți ani aniversa-
 tului!

Permiteți-mi o sugestie: sub genericul
 „Interviuri apărute în *Vatra veche*”, să

lansați periodic volume care să
 includă interviurile realizate de D-
 voastră și de ceilalți colaboratori. Ar
 fi de mare interes nu doar pentru
 istoria literară, ci și pentru cititorii
 obișnuiți.
 Mulțumesc d-lui Ladislau Daradici
 pentru cronică la „Dulce Arizona”,
 precum și D-voastră pentru
 publicarea ei.
 Cu stimă,

Sânziana Batiște

Mii de mulțumiri pentru revista și
 pentru supliment! O bucurie literară
 de ... Gustar! Felicitări! La cât mai
 multe numere reusite! O vară normală
 vă dorim!
 Cu aleasă prețuire,

prof. Vasile Flutur

Mulțumesc! Frumoase lucruri! Îmi
 amintesc că Florian Medrea a fost
 socrul lui Petru Dumitriu, iar Docu-
 mentele Școlii Ardelene ilustrează, o
 dată în plus, ce aproape mergeau
 iluministii noștri de romanitatea (stră-
 romanitatea occidentală: latinii, ro-
 manșii, Miscarea Iliră).... N-au fost
 singuri! erau parte a unei mari
 identități...

Noroc și voie bună, mai ales pe
 căldura asta!

Ecaterina Țarălungă

Stimate domnule Nicolae Băciuț,
 Vă mulțumesc pentru noul număr din
 VATRA VECHE și pentru frumoasa
 surpriză de care am avut parte re-
 găsind în paginile sale cronică pe care
 am scris-o despre volumul de poezii
 „Nostalgiu” al Ligiei Diaconescu.
 Sunt bucuros să constat că revista se
 păstrează pe aceeași linie de înaltă
 frecvență culturală. Nici nu-i de
 mirare, cu o redacție de asemenea
 calibru și cu niște colaboratori atât de
 valoroși, printre care redescopăr,
 periodic, dragi prieteni ai sufletului
 meu, precum Armina Flavia Adam,

**Florin Șutu, „Confesiune de
 credință”**

Nicoleta Drăgan-Bucșă, Vasile Larco,
 Dumitru Ichim, Gheorghe Andrei
 Neagu.

Mult succes în continuare! Doamne
 ajută!

Cu stimă,

Florin T. Roman

Vă mulțumesc! Meritați laude pentru
 bucuria pe care o faceți iubitorilor de
 literatură frumoasă!

O vară plăcută!

Stelian Dumistrăcel

Domnule Băciuț,
 Mă bucur lecturând recentul număr al
 revistei. Vă voi trimite în curând un
 grupaj de poeme.

Cu prețuire,

Aurelian Sârbu

Felicitări pentru consecvența în
 promovarea culturii române, într-o
 revistă de înaltă ținută artistică și
 științifică!

Maria Monica Stoica

Iarăși afirm: multă trudă... să fie
 aprecieri pe măsură! Felicitările mele,
 domnule Nicolae Băciuț!

Bedrule Valerian

Interesante propuneri de lectură!

Viorica Lazăr

Mulțumiri domnului Nicolae Băciuț,
 felicitări sincere!

Diana Dobrița Bîlea

Vă mulțumesc! Felicitări pentru
 bogăția acestui nou număr al revistei!

Armina Flavia Adam

Dle Nicolae Băciuț,
 Am primit materialele trimise, am
 lecturat cu plăcere și am aflat despre
 oameni înzestrați cu harul scrisului,
 care la fel ca și Dvs. fac
 cinste prezentului culturii române.
 Suntem niște norocoși, noi cei avizi
 de lecturi de calitate, atât timp cât
 există oameni ca Dvs.

Vă mulțumesc din tot sufletul meu,
 pentru premiile acordate în cadrul
 Festivalului „Credo”, la cele două
 secțiuni; carte și poeme în manuscris,
 dar și pentru includerea în antologie.
 Vă felicit pe Dvs și întreaga echipă,
 ați reușit într-un timp record să editați
 Antologia 2017, să organizați festivi-
 tatea, să bucurați atâtea oameni.

Fie ca bucuriile să se întoarcă înzecite
 spre Dvs și oamenii care vă stau
 alături! Numai bine!

Ana Urma

Scrisori din Paris

Montrouge, 6 iulie 2017

Stimate Domnule Băciut,

Tare m-am bucurat când am primit numărul din aprilie al revistei dvs. Eram îngrijorată. Era deja luna mai și numărul din aprilie nu ajunsese încă la mine. Mă întrebam ce s-a întâmplat : oare sunteți bolnav, oare sunteți supărat pe mine și nu mai vreți să-mi trimiteți revista ?

Așa că am avut o mare bucurie când am primit-o și am înțeles care a fost cauza întârzierii!

Vă felicit din toată inima. Ați scos o sută de numere de revistă ! Nemaipomenit ! 100 de numere ! Am fost uimită când am descoperit atâtea poze de coperti, ca niște timbre de misive culturale.

Este extraordinar ! Căci trebuie să fie o muncă imensă ca să faci o revistă : să stabilești linia editorială, să alegi subiectele, articolele colaboratorilor, ilustrațiile, să pui totul în pagină, să fii atent cu toți colaboratorii, și bineînțeles, să scrii și articolele proprii...

Sunteți într-adevăr „un om al cetății literare” cum ați fost numit ! Aș zice chiar un constructor al acestei cetăți !

Vă mulțumesc pentru acest număr special de aniversare a revistei « Vatra veche » !

Ader întru totul la cele spuse de Ana Blandiana când caracterizează revista dvs. ca fiind „un incubator de tinere talente”.

Am remarcat și eu că vă amintiți de scriitorii cunoscuți, dar nu uitați nici aniversările celor pe care vremea i-a .... uitat.

Ba chiar promovați și mici condeie ca al meu.... Și încă o dată îmi vine să o citez pe Ana Blandiana care rezumă faptul că revista dvs. reușește să îmbine „deschiderea spre un viitor literar probabil cu un ade-vărat cult al trecutului literar sigur”. Da ! Și are mare dreptate când spune că sunteți „sufletul și artizanul integral al revistei”.

Dar nu numai Ana Blandiana, ci toată lumea apreciază revista și pasiunea cu care o însuflețiți ! În toate articolele se simte entuziasmul celor ce scriu !

Între timp, am primit și numărul din mai al revistei dvs.; îl voi citi în vacanță.

Mă simt extrem de onorată că m-ați primit în această familie pe care o animați. Îmi permit să vă trimit acum cartea mea „Măgelele copilăriei” împreună cu mulțumirile mele pentru faptul ca m-ați încurajat să scriu, dar și cu oarecare teamă că vă voi decepționa. (Dacă pentru prima parte a cărții mele care vorbește despre copilărie am primit câteva avize favorabile, nu știu ce impresie o să facă partea a doua destinată adolescenței și poate că ar fi fost bine să o mai „rescriu”.

În fine ! Eventual să profit de revista dvs. ca să mai refac ultimele capitole !)

Cum am înțeles că aveți nepoți mititei, vă trimit și o carte pentru copii, o carte bilingvă franco-română. E o carte scrisă de soacra mea, Odile CLEMENT HUSER și ilustrată de nepoata mea, Daliana VASILACHE, când avea 14 ani (acum e arhitectă).

Mie îmi plac aceste povestioare cuminți, adaptate pentru vârsta copiilor și cu mult „miez”.

De altfel, o educatoare care se ocupă de copii le-a apreciat de asemenea, mai ales comparându-le cu unele texte pentru copii apărute în ultimul timp, texte cu totul neadaptate și chiar dăunătoare (în cadrul „de la théorie du genre”).

Cartea a fost tipărită la Botoșani, dar din păcate, a apărut cu multe greșeli de ortografie în franceză. Din cauza aceasta, nu a fost pusă în librării, dar la exemplarul pe care vi-l trimit am corectat greșelile cu stiloul.

Vă trimit și o invitație la Sârmașu – Vișinelu pentru dezvelirea bustului mamei mele, Gabriela MOGA LAZĂR pe 25 august și la expoziția unde vor fi prezentate câteva dintre tapiseriile sale.

Am înțeles că ați vorbit cu domnul primar Moceanu și că lucrurile sunt pe făgaș bun. Sper să reușim pregătirile la timp !

Oricum vă voi mai da semne de viață până la 25 august, chiar dacă deocamdată plec pentru vreo două săptămâni în Scoția. Dar în luna august voi ajunge la Iași (mai întâi) și apoi la Cluj pentru pregătirea evenimentului.

Încă o dată vă mulțumesc pentru căldura cu care m-ați susținut în toate domeniile și vă urez multe, multe succese si vacanță plăcută !
Cu multă prețuire,

Simina Lazăr

Scrisori din Scoția

Stimate Domnule Băciut,

Iată-mă în vacanță în Scoția și printre drumeții și vizite de castele îmi fac timp să „răsfoiesc” și ultimele numere ale revistei „Vatra veche” !

Vă felicit încă o dată pentru apariția numărului 100 a acestei reviste de excelență ! Admir dăruirea și pasiunea cu care vă investiți la redactarea fiecărui număr, generozitatea cu care oferiți spațiu de publicare debutanților sau puneți în valoare scriitorii „uitați” de contemporani, talentul cu care știți să sărbătoriți pe cei ce au făurit cultura noastră. Într-un cuvânt, admir calitatea literară și grafică a revistei dvs. și sincer vorbind, nu am văzut nicio revistă care sa fie mai bună. De altfel, văd că „Vatra veche” este apreciată de foarte multă, foarte multă lume. Zeci de persoane își manifestă admirația pentru „spațiul cultural bine gândit” pe care-l împărtășiți cu destoinicie între scriitori mari și mici, pentru „princiipiile morale și spirituale” pe care le promovați și, cum spunea Melania Cuc, pentru „respirația lirică autentică” care animă paginile acestui „lăcaș” de cultură. Încă o dată vă felicit și vă urez să continuați și să sărbătoriți împreună cu cititorii alte aniversări centenare ale *Vetrei vechi*.

Cum vă spuneam, eu îmi îmbogățesc acum serile vacanței citind ultimul număr pe care mi l-ați trimis. Și citind am remarcat că timpul este o preocupare importantă a scriitorilor. Am cugetat la „clipele” desprinse din vechile Anei Blandiana care crede (și pe bună dreptate, așa cred și eu) că „timpul nu există; el e în noi, în fiecare, o vreme ... ca să →

ÎN 25 AUGUST 2017, ARTISTA GABRIELA MOGA LAZĂR SE ÎNTOARCE ACASĂ

GABRIELA
EXPOZIȚIE
De la 25 la
Vernisaj 25
Primăria
DEZVELIREA
Pe 25 august
Căminul
Vișinelu

Informații la Primăria
Republicii,
547515
Județul

Tel. 0265 421 855

Notiță biografică

Născută la data de : 7.11.1926 în satul Vișinelu (Sârmașu)
Decedată la data de : 28.12.2012 la Paris (Franța)

Gabriela MOGA LAZĂR s-a născut în Transilvania în satul Vișinelu - Sârmașu. Ea și-a făcut studiile la Cluj, capitala provinciei sale natale, specializându-se în arta tapiseriei. Mai târziu, a lucrat în învățământ la Iași, oraș universitar și veche capitală a Moldovei.

Munca sa de profesor în domeniul tapiseriei și colaborarea cu etnograful de la Muzeul Etnografic al Moldovei, au condus-o să creeze opere care fac legătura între arta modernă și arta populară. Profesoară la Liceul Pedagogic „Vasile Lupu” și la Școala Populară de Artă, ea a format numeroase generații de tineri, învățându-i să aprecieze adevăratele valori ale artei populare românești. În 2010, Gabriela MOGA LAZĂR a primit « Distinția de onoare » care recompensează activitatea ei didactică.

Gabriela MOGA LAZĂR a avut numeroase expoziții și activitatea sa profesională și artistică a fost recunoscută prin obținerea mai multor premii, precum și prin critici elogioase apărute în reviste. Gabriela MOGA LAZĂR a obținut și medalia « Mérite et Dévouement Français », ca o recunoaștere a aportului artistei la cultura franceză prin crearea tapiseriilor : « Balzac » și « Victor Hugo ».

Artista a expus adesea în România : Iași, Cluj, Suceava, București, Deva, Botoșani, Focșani, Bărlad, Târgu Neamț, etc.

A avut de asemenea multe expoziții personale în Franța : la Paris (Primăria Paris IV, Galerie ADA – cartierul Marais, Institutul Cultural Român - Ambasada României), la Montrouge (Centre Culturel și Primărie), la Châtillon (Centre Culturel), la Montigny le Bretonneux (Primărie), la Aubusson - Franche-Comté (« Satul de piatră » Masgot), la Angers, etc. Operele ei au fost reproduse în mai multe cărți de artă : « Nature Art Today », « Portrait Art Today », « La Gazette des Arts », « Le contre-annuaire », « La Bible de l'Art Singulier », « Mémoire d'artistes » și în cataloage de expoziții : « Salon d'automne de Paris », « Art en capital » - « Salon des Artistes Indépendants - Grand Palais Paris », « La Triennale de Paris », revista și calendarul ARTEC și altele.

Presa a remarcat expozițiile sale și a apreciat pe această mesageră a sufletului poporului român, precum și excelența tapiseriilor sale.

Gabriela MOGA LAZĂR ne-a părăsit pe 28 decembrie 2012, dar moștenirea pe care ne-a lăsat-o nu se va pierde; adaptări ale creațiilor ei în alte domenii dau un nou suflu operei sale.

Contact :
E-mail : simina.lazar@wanadoo.fr
site : www.gabrielamogalazar.com

MOGA LAZĂR
DE TAPISERII
27 August 2017
august la ora 15
din Sârmașu
BUSTULUI ARTISTEI
2017 la ora 11 la
cultural din
Sârmașu

din Sârmașu
Nr. 63
Sârmașu
Mureș

<http://www.orasulsarmasu.ro/>

SCRISORI DIN SCOȚIA

→iasă din el pui...” Am explorat și „interiorul unei secunde al lumii lui Daniel Marian precum și clipele „repede trecătoare” a trăirilor Mariei Cernegura.

Apoi pentru că tot sunt în călătorie, am citit cu interes relatarea despre călătoria la New York a lui Menuț Maximilian pe care am avut plăcerea de a-l cunoaște când a venit la Paris.

O cronică literară interesantă mi s-a părut cronică despre volumul lui Gheorghe Sarău, volum de scrieri în limba „rrom”. Sincer vorbind, aș fi preferat apelativul «țigan», care, des-povărat de nuanță pejorativă, ar fi pe deplin apt să exprime apartenența etnică a unui interlocutor, evitând în același timp confuzia cu numele poporului român (confuzie jenantă, mai ales în străinătate). Dar sunt bucuroasă că reprezentanții ai acestei etnii încearcă promovarea limbii lor, lucru care ar contribui la o mai bună integrare a lor în societate și în consecință, ar conduce la eliminarea nuanței pejorative de care vorbeam.

Și ca de obicei am găsit în revista dvs. rândurile scrise de Ioan-Aurel Pop despre Transilvania și Școala ardeleană și m-am bucurat citindu-le. Un subiect care, după câte am văzut, a pasionat toată viața și pe doamna Silvia Pop.

Transilvania noastră! Transilvania mamei mele, Gabriela MOGA LAZĂR! Sper că vom organiza o frumoasă sărbătoare în august în satul ei, Vișinelu, precum și la Sârmașu.

Vă mulțumesc pentru ajutorul pe care-l acordați la organizarea acestui eveniment, în cursul căruia se va da Căminului Cultural din Vișinelu numele Gabriela MOGA LAZĂR.

Evenimentul e sprijinit bineînțeleles de domnul Primar Ioan Moceanu din Sârmașu și cu această ocazie o expoziție de tapiserii ale artistei va fi organizată la Sârmașu. De asemenea, la Vișinelu va avea loc și dezvelirea bustului artistei.

Sper că ați primit proiectele de invitații la această sărbătoare pe care vi le-am trimis prin poștă, însoțite de o scrisoare, de albumul mamei mele și de cartea mea. Vă trimit alăturat

invitațiile corectate conform sugestiilor celor de la Sârmașu și, pentru cazul în care nu ați primit pachetul, trimit și scrisoarea mea precedentă.

Dacă credeți că sunt probleme de organizare a evenimentului, vă rog să mă anunțați, ca să aducem eventualele îmbunătățiri necesare. Eu voi ajunge în România: la Iași pe 8 august și apoi la Cluj pe la 21 august, ca să pregătesc expoziția.

Aștept cu nerăbdare să ne revedem și vă mulțumesc din tot sufletul pentru entuziasmul cu care mă susțineți. Am invitat la sărbătoarea aceasta și pe domnul academician Ioan-Aurel Pop pe care am avut onoarea să-l cunosc la Paris. (Mi-a scris că va încerca să-si facă timp pentru a veni; va vedea cum și dacă va reuși și mă va ține la curent.)

Vă urez multe succese în activitățile dvs., vacanță plăcută! Îmi faceți o mare onoare participând la acest eveniment și vă mulțumesc din toată inima.

Cu aleasă prețuire,

Simina Lazăr

Panoramic cultural

**Lansare de carte Dora Groza și Ovidiu Ștan,
Luduș, 2 iulie 2017**

**Lansare revista „Creneluri sighișorene”,
Sighișoara, 7 iulie 2017**

**Vernisaj Tabăra de Pictură icoane, Sângeorgiu de
Mureș, 10 iulie 2017**

Târgul de Carte și muzică Libris, Brașov, 13 iulie 2017

**Zilele „Elie Miron Cristea”, ediția a XX-a,
Mănăstirea „Sf. Ilie”, Toplița, 15 iulie 2017**

**Vernisajul expoziției de pictură Constantin Șandor,
Galeria Cuvântul liber, 19 iulie 2017**

**Evocare Adrian Păunescu, la Casa „Avram
Iancu”, 19 iulie 2017**

Tabăra de Pictură Gudea Stănceni”, 19 iulie 2017

OCHIUL CICLOPULUI

Florin Șuțu, "Șoapte picurând din rugă"

Directori de onoare
Acad. ADAM PUSLOJIC
MIHAI BANDAC
Acad. MIHAI CIMPOI

Redactor-șef adjunct
GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

Redactori:

Cezarina Adamescu, Mihaela Aionesei, Diana Dobrița Bîlea, Sorina Bloj, A.I. Brumaru, Mariana Chețan, Geo Constantinescu, Luminița Cornea, Mariana Cristescu, Melania Cuc, Iulian Dămăcuș, Răzvan Duncan, Suzana Fântânariu-Baia, Marin Iancu, Alexandru Jurcan, Vasile

Larco, Lazăr Lădariu, Rodica Lăzărescu, Cleopatra Lorințiu, Cristina Sava, Maria Dorina Stoica, Mihaela Malea Stroe, Valentin Marica, Titus Suciu, Dorin N. Urtescu, Gabriela Vasiliu

Corespondenți: Elisabeta Boțan (Spania), Flavia Cosma (Canada), Darie Duncan, (Paris), George Filip (Canada), Andrei Fischhof (Israel), Dorina Brândușa Landén (Suedia), Veronica Pavel Lerner (Canada), Gabriela Mocănașu (Franța), Dalila Özbay (Turcia), Mircea M. Pop (Germania), Claudia Șatravca (Chișinău), M. N. Rusu (New York), Ognean Stamboliev (Bulgaria)

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Revoluției nr. 8, România. • Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. • Copyright © Nicolae Băciuț 2017 • Email : nbaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com • Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 • telefon: 0365407700, 0744474258. • Materialele nepublicate nu se restituie. • Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

